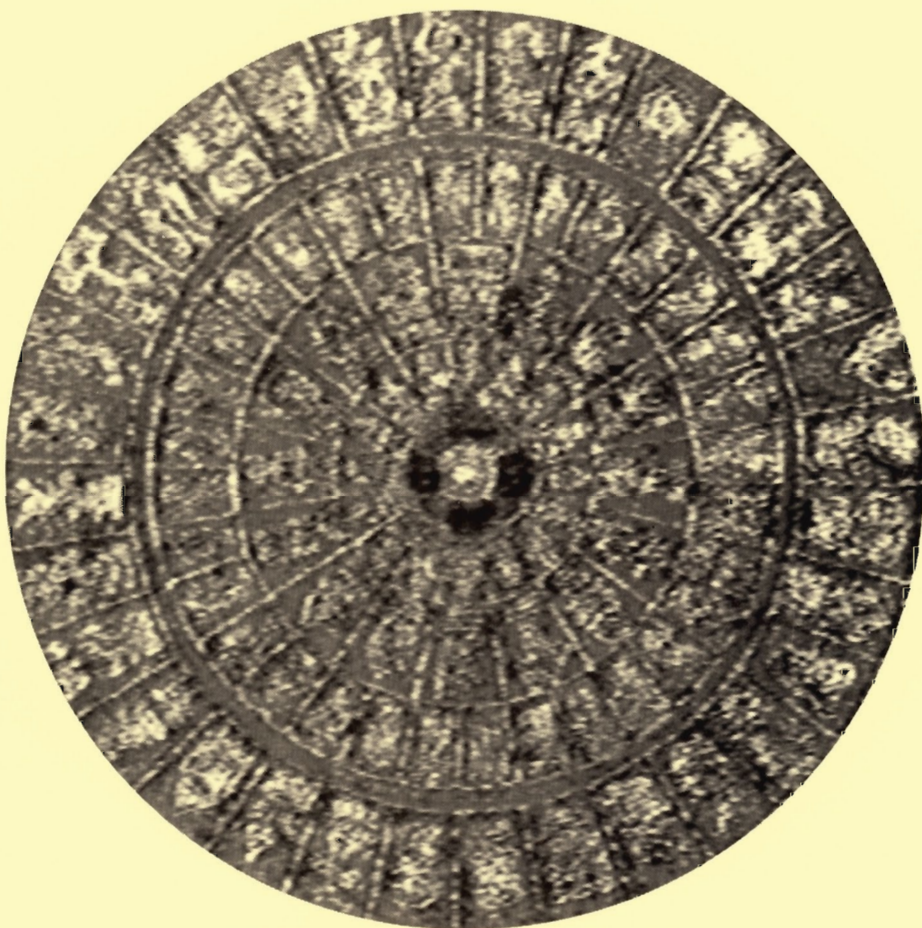

Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ
-ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ
ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ
ΔΙΑΘΗΚΗΣ

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 1200

ΜΥΚΑΛΗ-ΓΕΡΟΝΤΑΣ-ΙΜΙΑ

«Προϊστορική» κυριαρχία
τῶν Ἑλλήνων στήν Ἰνδία

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Αθήνα.
Τηλέφ.: 3223957, 9841655.

Τα Γραφεία του Περιοδικού
λειτουργούν πρωινές ώρες
9.30 - 13.30 καθημερινά.

Ίδρυτής-Ίδιοκτήτης-
Εκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Αχιλλέως - Μουσών 51
Παλαιό Φάληρο.

Φωτοστοιχειοθεσία - Ατελιέ:
PRESS LINE
Μάγερ 11, Αθήνα, τηλ.: 5221792.
Εκτυώσεις:
Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ
Βιβλιοδεσία:
Κ. ΚΟΝΤΟΠΩΡΟΣ

- Τιμή αντίτιπου: 1.200 δρχ.
- Δωδεκάμηνη συνδρομή: 12.000 δρχ.
- Οργανισμών κ.λπ.: 18.000 δρχ.
- Φοιτητών: 8.000 δρχ.
- Έξωτερικού: 65 δολλ. ΗΠΑ.
- Η συνδρομή καταβάλλεται
κατά την έγγραφη.
- Η συνδρομή ανανεώνεται
αυτόματα μετά την λήξη του
12μήνου. Διακοπή της συνδρομής
γίνεται μόνον κατόπιν
τηλεφωνήματος του ενδιαφερομένου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Όλες οι συνεργασίες και τα
ταχυδρομικά εμπόσματα στη διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρο, Αθήνα.

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση
κειμένων του «Δ», με την προϋ-
πόθεση ότι θα αναφέρεται ρητώς
η πηγή τους.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 10288:

Μυκάλη-Γέροντας-Ιμια

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 10289:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

D. THEODORIDIS, Φ. ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΣ, Μ. ΣΤΟΥΠΗ, Γ.
ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, ΧΡ. ΜΑΥΡΙΔΗΣ, ΧΡ.
ΠΟΛΑΤΙΔΗΣ, Α. ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ, Μ. ΔΑΝΙΚΑΣ, Α.
ΚΑΨΙΩΤΗΣ, Δ. ΚΑΡΒΕΛΑΣ, Γ. ΚΟΥΡΚΟΥΤΑΣ, Δ.
ΧΑΛΕΑΣ-Ε.ΑΤΤΑΒΥΡΙΟΣ.

ΣΕΛΙΣ 10299:

Ένθεν και ένθεν των συνόρων

ΜΙΧ. ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΣΕΛΙΣ 10299:

Η Συνθήκη των Σεδρών

ΠΑΝΟΣ ΤΣΙΝΑΣ

ΣΕΛΙΣ 10307:

Η επιδίωξις της Έλληνικής Ίδεας
κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας

ΠΑΝΟΣ ΤΣΙΝΑΣ

ΣΕΛΙΣ 10313:

Μπροστά στα «σενάρια»

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΣΕΛΙΣ 10313:

Idiotica Americana

ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 10319:

Τα βαθύτερα αίτια της αναθηρύσεως
αύτοκέφαλής Έκκλησίας της Ελλάδος

ΑΘΑΝ. ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ

ΣΕΛΙΣ 10324:

Θαναμάστε τον... Η κλάψτε τον...

ΜΑΡΙΟΣ ΜΑΜΑΝΕΑΣ

ΣΕΛΙΣ 10327:

«Προϊστορική» εξάπλωσις και κυριαρχία
Έλλήνων εξερευνητών έως τις Ίνδιες

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

ΣΕΛΙΣ 10333:

Τα συνεχιστικά Μαθηματικά και το άπειρον

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΝ

ΣΕΛΙΣ 10340:

Η αδυναμία εκλογίκευσης στην Ίστορία

ΠΑΝ. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 10341:

Ζεύμπέκικος και ταραντέλλα

ΝΙΚ. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΣΕΛΙΣ 10341:

Ακριτικά-άστικά-δημοτικά τραγούδια

ΔΗΜ. ΟΔ. ΣΤΑΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 10349:

Ο φασισμός-ρατσισμός της Π. Διαθήκης (II)

ΑΘΑΝ. ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ

ΣΕΛΙΣ 10355:

Ταραχή από τις Έλληνικές πυραμίδες

ΠΑΝ. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 10361:

Το βλέμμα του Όδυσσέα»

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΚΙΚΑΣ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ: σελ. 10298 • ΕΛΛΟΓΑ ΚΑΙ ΜΑΝΤΙΚΑ:
σελ. 10305 • Ο ΚΑΛΑΘΟΣ ΤΩΝ ΑΧΡΗΣΤΩΝ: σελ. 10312 •
ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ: σελ. 10317 • ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ: σελ.
10325 • ΕΘΝΙΚΑ: σελ. 10331 • Η ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΩΝ
ΑΓΙΩΝ ΠΡΟΠΑΤΟΡΩΝ ΗΜΩΝ: σελ. 10353 • ΤΟ
ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ: σελ. 10356 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ
ΙΔΕΩΝ: σελ. 10361.

ΤΟΜΟΣ ΙΕ' • ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 171 • ΜΑΡΤΙΟΣ 1996

Μυκάλη-Γέροντας-Ίμια

Μυκάλη-Γέροντας-Ίμια. Τρία διαφορετικά τοπωνύμια για την ίδια ακριβώς χούφτα σμαραγδένια νερά, για το ίδιο ακριβώς κρόσσι δαντελλένια άκρογιάλια.

Πέρσες-Ώθωμανοί-Ευρωαμερικανότουρκοι. Τρία διαφορετικά «μπαϊράκια» του ίδιου ακριβώς έξουσιασμού, της ίδιας ακριβώς παράνοιας.

Δαρεικοί-γρόσσια-δολλάρια. Τρία διαφορετικά είδωλα του ίδιου ακριβώς «θεού», του ήλιθιώτερου σκιάχτρου που άνηγόρευσε σε θεό το ευνυέστερο είδος του ζωικού βασιλείου.

479 π.Χ.-1824 μ.Χ.-1996 μ.Χ. Τρία διαφορετικά μέτρα για το ίδιο ακριβώς μέγεθος της ανθρώπινης βλακείας.

Και σέ απόσταση τουφεκιᾶς ὁ Ἡρόδοτος στήν Ἀλικαρνασσό, ὁ Θαλῆς στή Μίλητο, ὁ Ἡράκλειτος στήν Ἐφεσο κι ὁ Ἴπποκράτης στήν Κω νά κυφοροῦν ἐπώδυνα τήν Ἐπιστήμη καί νά γεννοῦν αἰσίως τόν Πολιτισμό.

Κι ὁλόγυρα στήν πανάρχαια θυμέλη «Μυκάλη-Γέροντας-Ίμια» ὁ χορός τῶν Ἑλλήνων (ἤ, ἀργότερα, τῶν δῆθεν «Ρωμιῶν» καί τῶν δῆθεν «Τούρκων») νά διεκτραγωδῇ τά δεινὰ καί νά περαίνει τήν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν.

Αἰῶνες ἐπὶ αἰώνων.

Χειρὶ λαιᾷ καὶ μόνῃ ἐν ἀκαρεῖ ὁ ἀμφιγυήεις Ἥφαιστος κι ὁ ἐνοσίγαιος Ποσειδῶν ἔθαιψαν τὸ πετρέλαιο στὰ ἔγκατα τῆς Αἰγίδος.

Ὅλοι οἱ Τιτᾶνες, ἀπὸ τὸν ὀχετὸ τῶν Ταρτάρων ὅπου οἱ Ἕλληνες θεοὶ τοὺς καταβάρθρωσαν, λυσσᾶνε νά διαχύσουν τήν δυσωδία τους στὰ μυρωμένα μελτέμια τοῦ Αἰγαίου.

Ὅσοι ξέρουν τήν ἔκδραση τῆς ἀρχαίας Τιτανομαχίας, γνωρίζουν καὶ τήν ἔκδραση τῆς σημερινῆς.

Δ.Ι.Λ.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Μιά απόδοση του 'Ελληνικού' Αλφαβήτου στη γλώσσα των Μάγια!

Κύριε διευθυντά,

Στην πολιτεία Κουήνσλαντ της Αυστραλίας υπάρχει μία μικρή πόλη με την ονομασία Σέρφερς Παρανταίς (Surfers Paradise), ό πληθυσμός της οποίας μόλις υπερβαίνει τις 20.000 κατοίκους. Στην πόλη αυτή υπάρχει ένα μουσείο, όπου μπορεί κανείς να δει τὰ πιό παράξενα γεγονότα που συνέβησαν σέ όλον τόν κόσμο. 'Η επιγραφή που στολίζει έξωτερικώς τὸ μουσείο ἔχει τὸν τίτλο "*Ripleys. – Believe it or not*". [Ὁ Robert Leroy Ripley (1893-1949) ἦταν ἓνας Ἀμερικανὸς γελοιογράφος, ὁ ὁποῖος ἔγινε παγκοσμίως γνωστός με τὴν καταγραφή τῶν πιό παράδοξων γεγονότων με τίτλο "*Believe it or not*".]

Σέ ἓναν πίνακα τοῦ μουσείου παρατήρησα καὶ κατέγραψα τὰ κάτωθι. Ὁ τίτλος τῆς πινακίδος: "*Τὸ μυστήριο τοῦ 'Αλφαβήτου*". Καὶ τὸ κείμενο: "*Τὸ 'Ελληνικὸ 'Αλφάβητο εἶναι ἓνα ἐπικὸ ποίημα τῶν Μάγια, συνιστάμενο ἀπὸ λέξεις τῶν Κάρα-Μάγια*".

Greek	Mayan
ALPHA	Al-paa-ha
BETA	Be-ta
GAMMA	Kam-ma
DELTA	Tel-ta
EPSILON	Ep-zil-on-om
ZETA	Ze-ta
ETA	Et-ha
THETA	The-Hre-ha-ha
IOTA	Ii-ta
KAPPA	Ka-paa
LAMBDA	Lam-be-ta
MU	Mu
NU	Nu
Xi	Xi
OMIKRON	Om-ik-le-on
PI	Pi
RHO	La-ho
SIGMA	Zi-ik-ma

TAU	Ta-u
UPSILON	U-pa-zi-le-on
PHI	Pe-hi
CHI	chi
PSI	Pe-zi
OMEGA	O-mec-ka

'Η ἀγγλικὴ μετάφρασις τοῦ ἐπικοῦ ποιήματος, ποὺ συνθέτουν οἱ ἀνωτέρω λέξεις τῆς γλώσσας τῶν Μάγια, ἔχει ὡς ἑξῆς (μεταφράζω στὰ 'Ελληνικά):

«Ξεσποῦν με δύναμη τὰ νερά, ποὺ ἀπλώνονται σέ ὅλη τὴν ἐπιφάνεια τῆς πεδιάδος καλύπτοντας τὰ ἐδάφη. Στὰ χαμηλὰ μέρη, ὅπου ὑπάρχουν ἐμπόδια, σχηματίζονται ὄχθες. Οἱ ρουφήχτρες εἰσχωροῦν στὴν ξηρὰ. Τὸ νερὸ ἀπλώνεται σέ ὅ,τι ζεῖ καὶ κινεῖται. Τὰ ἐμπόδια ὑποχωροῦν καὶ τὸ νερὸ κατακλύζει τὴν γῆ τοῦ Μοῦ. Τὸ νερὸ καλύπτει ὅλη τὴν ξηρὰ ἐκτὸς ἀπὸ τίς κορυφές, ποὺ ἐμφανίζονται πάνω ἀπὸ τὸ νερό. Ἀνεμοστρόβιλοι πνέουν δλόγυρα. Καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, μέχρι νὰ φθάσει ἐκεῖ ὁ κρύος ἀέρας, ὅπου πρὶν ὑπῆρχε ἡ πεδιάδα, ὑφίσταται τώρα ἄβυσσος, δηλ. ψυχροὶ πυθμένες σέ κυκλικὰ μέρη. Ἐνα λάσπινο στόμιο δημιουργεῖται, ποὺ ἐξορμᾷ καὶ ἐναποθέτει ἡφαιστειακὸ ἵζημα».

Γνωρίζουμε, ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῶν Μάγια ἄρχισε περὶ τὸ 2.000 π.Χ., συνεπῶς δημιουργοῦνται εὐλόγα οἱ κάτωθι ἀπορίες: 1. Πότε παρέλαβαν οἱ Μάγια τὸ ἑλληνικὸ ἀλφάβητο, πρὶν ἀπὸ τὸ 2.000 π.Χ. ἢ μετὰ; 2. Ποιοὶ τοὺς τὸ παρέδωσαν (ἑλληνικὸ ἀλφάβητο μόνον Ἕλληνες μπορεῖ νὰ τοὺς παρέδωσαν); 3. Πῶς (με ποιὸν τρόπο) ἔφθασαν οἱ Ἕλληνες στὴν κεντρικὴ Ἀμερικὴ; ποιά δηλ. μεταφορικὰ μέσα χρησιμοποίησαν; Πλοῖα ἢ ἄγνωστα ἱπτάμενα ἀντικείμενα;

Μετά τιμῆς

D. Theodoridis

4 Minney-St., Broadview 5083
Adelaide, Sth. Australia

Ἡ Ἑλληνικὴ πολιτιστικὴ παρουσία στὴν Πολυνησία

Ἀγαπητοὶ φίλοι καὶ ἀγαπητὲς φίλες τοῦ «Δαυ-
λου»,

Στὰ τευχὴ Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου 1996
διάβασα τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Ἰωνος Δ. Λάμπρου γιὰ
τὰ νησιά τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ. Αὐτὰ τὰ ἄρθρα
εἶναι μία ἀκόμη ψηφίδα στὸν σχηματισμὸ τῆς νέ-
ας (ὡςστὴς) εἰκόνας τῆς Ἱστορίας καὶ Προϊστο-
ρίας καὶ τῆς (μέγιστης) συμμετοχῆς τῶν Ἑλλήνων
σ' αὐτές. Ἐπειδὴ –ὕπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ἄρθρων–
ἀμέσως ἀνεκάλεσα στὴ μνήμη μου μερικὲς δικές
μου σχετικὲς παρατηρήσεις, τίς παραθέτω ἐδῶ:

Τὸ δεκαετὲς ταξίδι τοῦ Ὀδυσσεᾶ περιλαμβάνει
καὶ τὴν προσέγγισή του στὰ νησιά τῶν Σειρήνων. Βέ-
βαια οἱ κατεστημένες ἐκτιμήσεις γιὰ τὸ πού ταξί-
δευε ὁ Ὀδυσσεὺς εἶναι συντηρητικότερες καὶ το-
ποθετοῦν τὰ ὅρια τοῦ ταξιδιοῦ στὴν Μεσόγειο.
Ἄντε καὶ μέχρι τὴν Ἀγγλία (γιὰ μερικοὺς πιὸ
«προοδευτικούς»). Ὅμως ὁ Ὀμηρὸς εἶναι σαφής:
Ὁ Ὀδυσσεὺς γνώριζε (σίγουρα ἀπὸ προηγηθέν-
τες ναυτικούς–σίγουρα Ἑλλήνες κι αὐτοὺς), ὅτι
οἱ Σειρήνες εἶναι γυνεὲς ὁμορφῆς γυναῖκες, ποὺ
προσκαλοῦν μὲ ὁμορφα τραγούδια καὶ χοροὺς
τοὺς ναυτικούς στὴν ξηρὰ, κι ἐκεῖ τοὺς κάνουν νὰ
ξεχνᾶνε τὴν πατρίδα τους. Ἄν τώρα ἀναλύσουμε
τὰ «πραγματικὰ στοιχεῖα», βλέπουμε τὴν πραγ-
ματικότητα: «Γυνεὲς γυναῖκες» σημαίνει (πολύ)
θερμὰ κλίματα. Ἔτσι, ὅσο καὶ νὰ ψάξουμε στὴ λε-
κάνη τῆς Μεσογείου (ἢ καὶ στὰ Βρεταννικὰ νη-
σιά) γιὰ γυνεὲς γυναῖκες, ποὺ προσκαλοῦν τοὺς
ναυτικούς στὴν ξηρὰ, δὲν βὰ δροῦμε. Αὐτὸ γινό-
τανε πάντα μόνο στὰ νησιά τοῦ Εἰρηνικοῦ, τὰ
ὁποῖα (στὸν κινηματογράφου καὶ στὴ λογοτεχνία)
ἔχουν ἀποκληθεῖ «τόποι τῆς λησμονιάς» (εἶπατε
τίποτε;). Γίνεται καὶ σήμερα, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι οἱ
σημερινὲς Σειρήνες κερδίζουν καὶ μερικὰ δολλάρια
σὲ φιλοδωρήματα. Ἀλλὰ τ' ἀξίζουν: Τὰ πολυ-
φωνικά τραγούδια τους εἶναι τόσο ὁμορφα, ὅσο
καὶ οἱ ἴδιες, ὅσο καὶ οἱ τόποι τους. Σκεφθεῖτε λοι-
πόν, πόσο παλιά εἶναι ἡ «Ὀδύσεια». Πόσο πα-
λιότεροί της εἶναι οἱ ἀνώνυμοι ναυτικοί, ποὺ πρω-
τοέφετασαν ἐκεῖ κάτω. Καὶ θγάλτε συμπέρασμα γιὰ
τὸν τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι τῶν κατεστημένων. Στὸ
διβλίο τοῦ ἐθνολόγου καὶ ἐξερευνητῆ Θῶρ Χάμερ-
νταλ «*Τὸ ταξίδι τοῦ Κόν-Τίκι*» (The Kon-Tiki
Expedition, ἐκδόσεις Penguin 1963, ἀνατύπωση
1981), αὐτοῦ τοῦ σύγχρονου Ὀδυσσεᾶ, βρίσκουμε
πολλὲς μαρτυρίες σχετικὰ μὲ τὴν ὑποδοχή τῶν ναυ-
τικῶν στὴν Πολυνησία: Ἀναγκάστηκε νὰ συμμε-
τάσχει στὸ γλέντι ἀκόμη καὶ μέλος τοῦ πληρώμα-
τος, ποὺ περνοῦσε κρίση ὁσφυαλγίας (σελ. 219).

Ὅσον ἀφορᾷ τίς Ἑλληνικὲς ρίζες τῆς γλώσσας
τῶν κατοίκων τῶν περιοχῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ: Στὸ

προαναφερθὲν διβλίο ὑπάρχει ἡ φωτογραφία ἐνὸς
Ταϊτινοῦ ἀρχηγοῦ, ὁ ὁποῖος «νυόβησε» τὸν συγ-
γραφέα. Τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ εἶναι *Τεριορό*.
Δηλαδή: *Ἱερός θηρῶν*; («Ὅπως καὶ ἡ Ἀρτεμις, ἡ
ὁποία «*Πόντια θηρῶν*» ζωγραφίζεται στὰ ἀγγεῖα).
Προφανῶς κάτι τέτοιο, γιὰ τὸ «*Ἱερός*» ξεχωρίζει
εὐκόλα.

Ἐπίσης στὸ πασίγνωστο μυθιστόρημα τοῦ Τόμ
Ρόμπινς «*Τρυποκάρυδος*» (μεταφρασμένο στὴν
Ἑλληνικὴ ἀπὸ τίς ἐκδόσεις Aquarius, 1984) ἀνα-
φέρονται ἀρκετὰ τοπωνύμια τῶν περιοχῶν αὐτῶν.
Ὁ Τόμ Ρόμπινς εἶναι συγγραφέας μὲ ἐντονώτατο
τὸ Διονυσιακὸ (φαλλικὸ) στοιχεῖο, ἀλλὰ καὶ ἀνε-
ξάντλητη πηγὴ πληροφοριῶν (ἀκριβῶς ὅπως καὶ
ὁ προδιδάξας Ἀριστοφάνης). Ἔτσι μᾶς θυμίζει,
ὅτι ὁ μεγαλύτερος ἡφαιστειακὸς κρατῆρας τῆς Γῆς
βρίσκεται στὴν Χαβάη καὶ ὀνομάζεται «*Χαλεα-
κάλα*». Δηλαδή «*Τὸ σπῖτι τοῦ ἡλίου*». Καὶ καλὰ, ὁ
συμπαθέστατος Ρόμπινς εἶναι Ἀμερικανὸς καὶ
Ἑλληνικά δὲν ξέρεي. Γιὰ μᾶς ὅμως ἡ ἐτυμολογία
Ἀελίου (= Ἡλίου) *καλιὰς* (πρέπει νὰ εἶναι παι-
χνιδάκι... (Αὐτὸ τὸ ἀρχικὸ Χ εἶναι μία «καραμπι-
νάτη» δασεῖα). Τὸ Χαλεακάλα εἶναι περίπου τρία
χιλιόμετρα ψηλὸ, ἂν δὲν κάνω λάθος. Ἄλλως τε ὁ
Ἀπόλλων-Ἥλιος ἀνέκαθεν λατρευότανε σὲ ψηλὰ
βουνά, ἀκόμα καὶ ὡς... «προφήτης Ἥλιος», μὲ πε-
νήντα θαυμαστικά ἐδῶ. (Εἴπαμε, θρὲ παιδιά, ὅταν
κλέδετε τοὺς μύθους μας, κολακεύομαστε κι ἐμεῖς
λιγάκι, ἐπειδὴ ἡ ἀντιγραφή εἶναι ἡ εἰλικρινέστε-
ρη μορφή κολακείας. Ἀλλὰ μὴ μᾶς περνᾶτε καὶ
γιὰ ἀδιάβαστους: Τὰ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Φα-
έθωνος τὰ ξέρομε πολύ καλά).

Νὰ θυμηθοῦμε, ὅτι καὶ οἱ Ἰνδιάνοι τῆς Νότιας
Ἀμερικῆς ὀνόμαζαν τοὺς ναοὺς τους «*Τεοκάλι*»,
δηλ. *Θεοῦ καλιὰς* (καλύβας – τί εἶπε ἡ Πυθία στὸν
προτελευταῖο χρησμό, ποὺ ἔδωσε στὸν Ὀρειβά-
σιο: «*Οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβην*» κ.λπ.). Ὁ δὲ
Χάμερνταλ δὲν θρονιάστηκε σὲ ἀκαδημαϊκὴ πο-
λυθρόνα, νὰ κατεβάζει ἀκόπως ιδέες περὶ «Ἰνδο-
ευρωπαίων», ἀλλὰ ἐπάνω στὴ σχεδιά «Κόν-Τίκι»
ἔκανε μὲ τοὺς συντρόφους του τὸ ταξίδι ἀπὸ τὸ
Περού στὴν Πολυνησία (περίπου 7.000 ναυτικά
μίλια σὲ τρισημῆς μηνες), γιὰ ν' ἀποδείξει, ὅτι οἱ
πρόγονοι τῶν Πολυνησίων κατάγονται ἀπὸ τὴ Νό-
τια Ἀμερικὴ. Καὶ πολὺ ὠστό: Οἱ πολιτισμοὶ καὶ
τῶν δύο αὐτῶν ὁμάδων λαῶν εἶναι ὅμοιοι, μὲ
Ἑλληνικὴ ταυτότητα.

Αὐτὰ γιὰ τὴν ὥρα, καὶ εὐχαριστῶ γιὰ τὴν φι-
λοξενία.

Μετά τιμῆς
Φώτης Γιαννούλας
Γ. Καρτάλη 1, 38333 Βόλος

Ἡ ἄγνωστη παγκόσμια ἐξάπλωση τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς

Κύριε Λάμπρου,

Διάβασα στὰ τεύχη 169 καὶ 170 τοῦ «Δαυλοῦ» τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Ἰωνος Δ. Λάμπρου «Οἱ κάτοικοι τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ μιλοῦν ἀρχαῖα Ἑλληνικά», ὅπως ἐπίσης καὶ τοῦ κ. Μ. Μαμανέα «Πανάρχαια ἢ Ἑλληνικὴ παρουσία στὰ νησιά τοῦ Εἰρηνικοῦ». Καὶ οἱ δύο συγγραφεῖς ἐκθέτουν τὶς ἀποδείξεις των γιὰ τὶς παραδόσεις, τὴ γλῶσσα, τὴ θρησκεία κ.λπ., ποὺ δείχνουν τὴν ἐπίδρασι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐπισκεπτῶν στὰ ἐν λόγω νησιά.

Ἐχω τὴ γνώμη, ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἐρευνηθεῖ κι ἓνας ἄλλος τομέας, ποὺ ἔχει φέρει πολλοὺς εἰδήμονες σὲ ἀμχανία. Τὰ πολυφωνικά τραγούδια, ὅπως καὶ τὰ μονοφωνικά τῆς Ἡπείρου, βασίζονται στὶς 5φθογγες κλίμακες. Αὐτὲς οἱ 5φθογγες κλίμακες θεωροῦνται προκατακλυσμαῖες. Πάνω σ' αὐτὲς τὶς κλίμακες τραγουδᾶνε στὴν Πολυνησία, Ἰάθα, Μαλαισία, Κίνα, Ἰάμ, Ἰνδία, Ἀφρική, Ἰσπανία, Γαλλία, Γερμανία, Ρουμανία, Ρωσία, Σκωτία, Ἰρλανδία καὶ Ἀμερική (Ἀντ. Λάβδας, Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», 1952: «Πεντάφθογοι κλίμακες ἐν τῇ δημῳδῇ μουσικῇ τῆς Ἡπείρου»).

Μήπως θὰ ἔπρεπε ν' ἀναζητήσουμε, πότε καὶ πῶς αὐτοὶ οἱ λαοὶ τραγούδησαν στὶς ἰδιες αὐτὲς κλίμακες, ποὺ ἡ ἀρχέγονος Ἡπειρος ἔχει τραγουδήσει; Ἄν συνδυάσουμε ὅτι σ' αὐτὸ τὸν χώρο ἔκαμε τὴν ἐμφάνισή του τὸ πρῶτο ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ θέατρο, τῆς Δωδώνης, σὲ πόσα ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου δρεθήκαν ἀρχαῖα θεάτρα; Ἀπὸ ποῦ

πηγάζει ἡ μουσικότητα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσας; Πῶς διέφυγε τῆς προσοχῆς τῶσων ἐπιστημόνων τὸ θέμα γλῶσσα-μουσική; Πῶς γίνεται, τόσοι λαοὶ νὰ τραγούδησαν καὶ νὰ μᾶς ἐπηρεάσαν στὴ μουσικὴ μας, χωρὶς αὐτοὶ νὰ ἔχουν ἄλλα δείγματα ἀνώτερου πολιτισμοῦ; Πῶς γίνεται, ἡ ἐξέλιξη τῆς μουσικῆς τέχνης ν' ἀνήκει σὲ ἄλλους; Πῶς μπόρεσαν νὰ διαφυλαχτοῦν τόσα ἀρχαῖα Ἑλληνικά συγγράμματα ἀνὰ τοὺς αἰῶνες, τὰ μνημειώδη γλυπτά, μὲ τὸν Παρθενῶνα, τὸ Ὀμηρικὰ Ἔπη, οἱ τραγωδίες, ἐπιστημονικὲς μελέτες τῶσων καὶ τῶσων φιλοσόφων κ.λπ. κ.λπ., ἀλλὰ ἐξαιρεῖται ἡ μουσικὴ ἀπὸ ὅλον αὐτὸν τὸν ὀγκῶδη ἀποδεδειγμένο ἀνώτερο Ἑλληνικὸ Πολιτισμό; Ἀπὸ ποῦ καὶ πῶς ἡ Εὐρώπη ὑπερφανεύεται γιὰ τὴ μουσικὴ τῆς ἀποκλειστικότητας; Πῶς ἐμᾶς μᾶς ἔχουν «στριμώξει» στὶς δῆθεν ἐπιδράσεις τῆς μουσικῆς τῶν Σλαύων, τῆς Ἀνατολῆς κ.ἄ.; Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἐρευνητὲς εἶναι ὥρα νὰ διερευνήσουν τὸ σπουδαιότατο αὐτὸ θέμα τῆς μουσικῆς.

Θὰ ἦταν πολὺτιμη μιὰ συνεργασία ἀρχαιολόγων, μουσικολόγων, γλωσσολόγων, παραδοσιακῶν δασκάλων Ἑλληνικῆς μουσικῆς κὶ ὅποιων ἄλλων μποροῦν νὰ ἔχουν γνώμη. Νὰ συσχεφθοῦν, νὰ συνεργασθοῦν καὶ νὰ καταλήξουν ἴσως σὲ κάποια συμπεράσματα.

Εὐχαριστῶ
Μαρία Στούπη
Καθηγήτρια Μουσικῆς
Ἀθήνα

Ποιούς θεωροῦσαν Ἕλληνες στὴν Κλασσικὴ Ἑλλάδα (II);

Ἀγαπητὸ περιοδικό,

Μὲ βάση μιὰ παρατήρηση τοῦ ἀναγνώστη σας κ. Γ. Γεωργαλά («Δαυλός», Ἰανουάριος 1996) στὴν περίφημη παράγραφο τοῦ Πανηγυρικοῦ τοῦ Ἰσοκράτους γιὰ τὴ φύση τῆς Ἑλληνικότητος θὰ ἤθελα νὰ κάνω τὸ ἐξῆς σχόλιο:

Ἡ φυλετικὴ συνεκτικότης εἶναι ιδιότης ποὺ χαρακτηρίζει ὅλο τὸ ζωικὸ βασίλειο. Ὡς ἐκ τούτου στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες εἶναι πρωτογενὲς καὶ ἐνστικτώδης. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν διανοητικῶν λειτουργιῶν ἐκτὸς ἀπ' τὸ ὁμαρὸν δημιουργεῖ καὶ ἕτερο λόγο συνοχῆς δευτερογενῆ καὶ ἐπικτητο: τὴν κοινότητα τῆς σκέψης, τῆς νοοτροπίας, τῆς παιδείας. Μὲ μιὰ λέξη τὴν κοινότητα τοῦ Πολιτισμοῦ. Στὶς Ἑλληνικὲς κοινωνίες κατὰ κανόνα, καὶ μόνον ἐκεῖ, αὐτὴ ἡ πολιτιστικὴ παράμετρος εἶναι ἰσχυρότερα τῆς φυλετικῆς σὰν ἀποτέλεσμα ὀριμᾶσεως, ἥδη πολὺ πρῶιμα.

Ὅταν λοιπὸν ὁ Ἰσοκράτης συμπεραίνει: «...καὶ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποιήκε μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας...», καταγράφει ἐπιγραμματικὰ τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς συνεχοῦς πρὸς τὰ ἄνω ἐξελικτικῆς κινήσεως καὶ ὄχι μιᾶς φθινοῖσης πολιτισμικῆς ἐξελίξεως (ὅπως μὲ τὴ λέξη «κατάντησε» ὁ κ. Γεωργαλᾶς ὑπαινίσσεται). Δηλαδή ἡ σωστὴ ἀπόδοση τοῦ κειμένου εἶναι: Τὸ ὄνομα τοῦ Ἕλληνος ἐφθασε (ἐξελίχθη) νὰ ἀπονέμεται ὄχι σὲ ὅσους ἀνήκουν στὴν Ἑλληνικὴ φυλὴ, ἀλλὰ σὲ ὅσους ἔχουν Ἑλληνικὴ παιδεία. Ἐνδιαφέρον εἶναι, ὅτι ὁ Ἰσοκράτης δὲν κατέληξε σὲ αὐτὸ τὸ συμπέρασμα μετὰ ἀπὸ προσωπικὴ διανοητικὴ λογικὴ διεργασία δική του ἢ κάποιας μικρῆς ὁμάδος προοδευτικῶν φιλοσόφων. Ἐφτασε σὸ συμπέρασμα ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ ἐκ τῶν κάτω. Κωδικοποίησε μιὰ κοινωνικὴ λαϊκὴ

πρακτική. Έδω άκριβώς βρίσκεται ή έντυπωσιακή πιστοποίηση του βαθμού ώριμότητας των Έλληνικών κοινωνιών.

Έτσι, όταν λίγο αργότερα ο Μέγας Άλέξανδρος από τή βάθη τής Κεντρικής Ασίας μάς κληροδοτούσε τόν πλέον προωθημένο πολιτικό κείμενο, πού τουλάχιστον προσωπικώς γνωρίζω, έλάχιστοι στόν Έλληνικό χώρο ξαφνιαστήκαν: «...Όλοι οί θνητοί άπ' έδώ και πέρα νά ζήσουν σάν ένας λαός, μονιασμένοι για τήν κοινή προκοπή. Νά θεωρεíte τήν Οίκουμένη πατρίδα σας, μέ κοινούς νόμους, όπου θά κυβερνούν οί άριστοι ανεξαρτήτως φυλής. Δέν χωρίζω τούς ανθρώπους, όπως κάνουν οί στενόμυαλοι, σέ Έλληνες και βαρβάρους. Δέν μ' ενδιαφέρει ή καταγωγή

των πολιτών ούτε ή ράτσα πού γεννήθηκαν. Τους καταμερίζω μέ ένα μόνο κριτήριο, τήν άρετή. Για μένα κάθε καλός ξένος είναι Έλληνας και κάθε κακός Έλληνας είναι χειρότερος από bárbarο...» [Όρκος Μεγάλου Άλεξάνδρου, Όπισ 324 π.Χ.).

Άπό τότε τόσο ώριμο πολιτικό μανιφέστο άπαξ μόνο επανεμφανίσθη, και αυτό, πολύ φυσικά, προϊόν του Έλληνικού Πνεύματος: ο Θούριος του Ρήγα.

Μέ εκτίμηση

Γ. Παπακωνσταντίνου

Ίστοριοδίφης

Ύψηλάντου 44, Αθήνα

Βυζαντινό τείχος μήκους 60 χλμ. στην Άμπχαζία

Άγαπητέ κ. Λάμπρου,

Πήρα τόν θάρρος νά σάς γράψω λίγα λόγια για τόν θέμα του μεγάλου Βυζαντινού τείχους, πού είναι τόν δεύτερο μεγάλο κτίσμα παγκοσμίως

χή μου. Άπ' ό,τι θυμάμαι, τόν Βυζαντινό τείχος έχει κτιστεί τόν 5ο-6ο αιώνα μ.Χ. ως φραγμός έναντίον των επιδρομών από τήν Άνατολή (Πέρσες και άλλοι). Σώζεται τμηματικά, και τόν

(μετά τόν Σινικό Τείχος). Τόν μεγάλο Βυζαντινό τείχος βρίσκεται σέ μιá μικρή χώρα του Καυκάσου, τήν Άμπχαζία. Τήν ύπαρξή του τήν γνωρίζουν πολύ λίγοι.

Στήν άρχή οί σύγχρονοι έρευνήτες βαπτίσανε τόν τείχος «Μεγάλο Άμπχαζικό Τείχος». Όταν είδαν, ότι αυτό τόν όνομα «δέν κολλάει» στόν μικρό λαό των Άμπχαζίων, έγινε ειδική μελέτη και βρέθηκε ή σωστή διάσπαση τής υπόθεσης. Τήν ιστορική μελέτη έκανε ό ιστορικός συγγραφέας Τάρμπα. Τόν βιβλίό του τόν είχα στήν κατο-

συνολικό του μήκος φτάνει τά 60 χιλιόμετρα. Σάς στέλνω μιá φωτογραφία από έργο του ζωγράφου Άλεξάνδρ Πισαρτσιούκ, πού άπεικονίζει έκ του φυσικού ένα σωζόμενο κομμάτι του τείχους. Πρόκειται για τή άρχή του, πού ξεκινάει από τή θάλασσα και συνεχίζεται ανατολικά και μετά βορειο-ανατολικά.

Μετά τιμής

Χρήστος Μανυρίδης

Ίατρος

Βασ. Σοφίας 24, Μαρούσι

Ἡ ἔννοια τῆς πιθανότητας στὴ φιλοσοφία τοῦ Ἡράκλειτου

Ἄγαπητέ κ. Λάμπρου,

Μὲ ἀφορμὴ τὸ ἐξαίρετο ἄρθρο τοῦ συνεργάτη σας κ. Σαράντου Πανὸς μὲ τίτλο «Τὰ Ἑλληνικά (ἢ μὴ Πυθαγόρεια) Μαθηματικά», ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ τεύχος 167, θὰ ἤθελα νὰ ἐπισημάνω καὶ νὰ παρατηρήσω τὰ ἀκόλουθα.

Στὴν σελίδα 9992 καὶ συγκεκριμένα στὸ τέλος τῆς ἀναφορᾶς στὸν Ἡράκλειτο ἀναφέρονται ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Κλείνοντας τὴν ἀναφορὰν αὐτὴ στὸν Ἐφέσιο θὰ παραθέσουμε ἕνα ἀκόμη ἀπόσπασμα, ποὺ μαρτυρεῖ τὴν ἀνθρωπιστικὴ καὶ σαφῶς προοδευτικὴ ἀντιλήψεις τοῦ "μισανθρώπου" φιλοσόφου, ὅπως τουλάχιστον τὸν ἐμφανίζουν οἱ λόγοι ἔχοντες: "Αἰὼν παῖς ἐστὶ παῖζων πεσέντων παιδὸς ἢ βασιλῆϊν". [Ὁ μέγας ἐνιαυτὸς (ὁ χρόνος) εἶναι ἕνα αἰώνιο παιδί, ποὺ παίζει πεσσοῦς. Στὰ παιδιά ἀνήκει τὸ μέλλον...] (Ῥ. Α. Β. 52)». Κατὰ τὴν γνώμη μου, καὶ ὄχι μόνο, τὸ προαναφερθὲν ἀπόσπασμα μαρτυρεῖ σημαντικώτερα πράγματα ἀπὸ τὴς «ἀνθρωπιστικὴς καὶ σαφῶς προοδευτικὴς ἀντιλήψεις» τοῦ Ἡράκλειτου. Συγκεκριμένα στὸ παραπάνω ἀπόσπασμα γίνεται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἱστορία σαφὴς ἀναφορὰ στὴν ἔννοια τῆς πιθανότητας, ὅπως αὐτὴ ὀρίζεται στὰ σύγχρονα Μαθηματικά. Παρακαλῶ δὲ τοὺς ἀναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ», οἱ ὁποῖοι

ἔχουν στοιχεῖα περὶ τοῦ ἀντιθέτου, νὰ τὰ καταθέσουν.

Τὸ «Αἰὼν παῖς ἐστὶ παῖζων πεσέντων» ἀποδίδεται σωστά, δηλαδὴ: «Ὁ χρόνος εἶναι ἕνα παιδί ποὺ παίζει ζάρια». Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ παιδιοῦ στὸ ἀπόσπασμα ἔχει νὰ κάνει κατὰ τὸν Ἡράκλειτο μὲ τὴν ἐξασφάλισις τοῦ ἀμερόληπτου τῆς τυχαιότητος. Ἐνας ἐνήλικας θὰ μπορούσε νὰ «στήσει» τὸ παιχνίδι. Τὸ δὲ «παιδὸς ἢ βασιλῆϊν» θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποδοθεῖ ἀπλᾶ: «Ἐνὸς παιδιοῦ ἢ βασιλείας» (εἶναι ὁ χρόνος) καὶ ὄχι «στὰ παιδιά ἀνήκει τὸ μέλλον». Τὰ ζάρια ἐκφράζουν κατὰ τὸν Ἡράκλειτο τὴν Κοσμικὴ Νομοτέλεια μὲ τὴς πεπερασμένες ὅμως δυνατότητες ἐπιλογῶν. Ὑπάρχει δηλαδὴ ἡ δυνατότητα νὰ «φέρει» τὸ ζάρι ἀπὸ ἕνα ἕως ἑξί, ἀποκλείεται νὰ «φέρει» ὀκτώ. Μέσα στὴς πεπερασμένες ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς νόμους δυνατότητες ἐπιλογῶν ὁ χρόνος σὰν ἕνα ἄθωο καὶ ἀπόλυτα ἀμερόληπτο παιδί δημιουργεῖ τὸ μέλλον. Δὲν λειτουργεῖ τίποτα ἐξ ἀποκαλύψεως, οὔτε φυσικὰ ὑπάρχει «πεπρωμένον».

Μὲ τιμὴ
Χρήστος Πολατίδης
Μαθηματικὸς
Σέρρες

Ὁ ρωμιοσυνισμὸς κυρίαρχος τῶν τηλεοπτικῶν προγραμμάτων

Ἄγαπητέ κ. Λάμπρου,

Στὴς 10/1/96, ὥρα 9-10 μ.μ. παρουσιάσθηκε μιὰ «πολιτιστικὴ» ἐκπομπὴ στὴν ΕΤ-3 μὲ τὸν κ. Κώστα Ζουράρι καὶ τὴν κ. Ε. Ἀρβελέρ ὡς ἐπισκέπτες. Τὶς τρεῖς (μαζὶ μὲ τὸν παρουσιαστὴ) ἀνθρώπινες φιγούρες, ποὺ ἦταν καθισμένες σὲ ἄβολα καθίσματα, συνόδευαν τρεῖς ἄλλες ἄψυχες, τρεῖς σὲ στυλ μαννεκέν κατασκευάσματα ἐνδεδυμένα μὲ χρυσοῦς ἢ ἀσημένιους μανδύες, ἴσως γιὰ νὰ δώσουν κάποια λάμψη στὸ αἶτονο σύνολο. Οἱ τρεῖς τοὺς εἶπαν πολλά, ἢ δὲ γενικὴ ἱστορικὴ εἰκόνα, τουλάχιστον ὅπως τὴν κατάλαβα ἐγώ, ποὺ δόθηκε ἀπὸ τὰ χεῖλη μιᾶς διεθνοῦς προσωπικότητος εἰδικῆς στὴν Ἱστορία, ὅπως ἡ κ. Ἀρβελέρ, ἦταν: 1) Ὁ αὐτοκρατορικὸς Βυζαντινισμὸς ἦταν κάτι τὸ θεοπῆσιο, ποὺ ἀγάπησε καὶ ὑποστήριξε τὸν Χριστιανισμό καὶ τὸν Ἑλληνισμό. (Καλὴ κυρία, τὰ ἑλληνικὰ ἀγάλματα ποὺ θρέθησαν στὰ πλὴ φημισμένα μουσεῖα τοῦ κόσμου, «ἀγαπήθηκαν» καὶ «ὑποστηρίχθηκαν»

ἔτσι, μὲ τὸν ἀκρωτηριασμό τῶν κεφαλῶν, χειρῶν, γεννητικῶν ὀργάνων; Ἀλήθεια δὲν διδαχθήκατε ποτὲ, ποιοὺς πέλεκυς τὰ ἐπελέκθηκε; Κι ἐσεῖς πιστεύετε, ὅτι οἱ κακοποιήσεις αὐτὲς γίνανε «ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς»; Καὶ τὸ κάψιμο τῶν βιβλιοθηκῶν, τὸ κλείσιμο τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν, οἱ σφαγές, ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος «Ἑλλήν» – δὲν σὰς λένε τίποτε;). 2) Ἡ Ρωμιοσύνη ἦταν ἡ σωτηρία τῶν Ἑλλήνων. 3) Ὅτι «θὰ πρέπει νὰ εἴμαστε ὑπερήφανοι ποὺ λεγόμαστε Ρωμιοί». Αὐτὸ τὸ τελευταῖο τὸ ἔλεγε δὲ μὲ τέτοια ἔμφασις ἡ κ. πρύτανης-ἱστορικός, ὥστε σχημάτισα τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τῆς κακοφάνηκε, ποὺ κάποτε (ἐπὶ τέλους ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες, τὸ ὀλιγώτερον δεκαεπτὰ) οἱ Ἕλληνες ἀπέκτησαν τὴν (ἐδαφικὴ-κρατικὴ ἔστω) ἐλευθερίαν τοὺς καὶ δὲν εἶναι πιά ραγιαῖδες-Ρωμιοί. Ἀρχισα νὰ προβληματίζομαι, μήπως πράγματι ὁ «Δαυλὸς» καὶ οἱ περὶ αὐτοῦ ἔχοντες παρεξηγήσει τὸ «Βυζάντιο»; Ἡ μήπως πάλι: τὸ Βυ-

ζάντιο είναι αυτό, τὸ ὁποῖο προσλαμβάνει τὴν Ἑλληνικότητα καὶ τὴν καρατομεῖ (ὅπως ἔκαμε μὲ τὰ ἀγάλματα τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς), τὴ μεταστοιχειώνει σὲ Ρωμαιοσύνη, σ' ἓνα κράμα ἀνεξάντλητης ὑποταγῆς πολιτισμοῦ καὶ πνευματικῆς στειρότητας (στὸ ἀνοσιούρημα ποὺ λέγεται Μεσαίωνας καὶ δυστυχῶς συνεχίζεται καὶ στὴν «πολιτισμένη» τεχνολογικὰ ἐποχή μας). Δυστυχῶς οἱ διάφοροι ἰθύνοντες μᾶς

κρατοῦν ἀκόμη στὴν κατάσταση «κάτοικοι τῆς Γραικίας». Ἕλληνες θὰ γίνουμε πάλι μόνον, ὅταν ξαναφωτίσει ὁ Ἑλληνισμὸς τὸν κόσμο καὶ ἀγαπηθῇ ἡ Ἑλληνικότης μας.

Μετὰ τιμῆς
Ἀνθῆ Σωτηριάδου
Ψυχίατρος
Θεσσαλονίκη

Τὸ ἦθος καὶ τὰ Ἑλληνικὰ τῶν καθηγητῶν γλωσσολογίας

Ἀξιότιμε κ. διευθυντά,

Εἶναι ἴσως καὶ αὐτὸ σημεῖον τῶν καιρῶν: Ὑπάρχει σήμερον ἐν Ἑλλάδι σημαντικὴ μερὶς πανεπιστημιακῶν διδασκάλων, οἱ ὅποιοι προτιμοῦν νὰ ἀρθρογραφοῦν ἐπὶ παντὸς ἐπιστητοῦ, παρὰ ν' ἀσχολοῦνται μεθοδικὰ καὶ ἐπίπονα μὲ τὸ γνωστικὸ τους ἀντικείμενο. Ἄλλοι πανεπιστημιακοὶ προτιμοῦν τὶς συνεντεύξεις σὲ τηλεοπτικούς διαύλους, συζητώντας βεβαίως ὄχι γύρω ἀπὸ θέματα τῆς εἰδικότητάς των ἀλλὰ γύρω ἀπὸ θέματα ποιήματα, λ.χ. τὸ δικαίωμα τῆς «ἐλευθερίας ἐκφράσεως» γιὰ ὁμοφυλοφίλους ἕως τὴν... «σεξουαλικότητα τῆς φαλάκρας» (μὴ γελᾶτε, δυστυχῶς ἔχουν γίνει καὶ αὐτὰ στὴν δημοφιλή χώρα μας). Δὲν ἀντιλαμβάνονται ἄραγε οἱ σεβαστοὶ πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι, ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ προβολὴ στὰ σύγχρονα μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως μπορεῖ ἴσως νὰ τοὺς προσφέρει τὴν δυνατότητα μᾶς μελλοντικῆς βουλευτικῆς ἔδρας (ἡ οἰουδήποτε ἄλλου ἀξιώματος), ἀλλὰ σίγουρα δὲν συμβάλλει οὔτε κατ' ἐλάχιστον στὴν ἐπιστημονικὴ των καταξίωση; Ἡ μήπως δὲν ἐνδιαφέρονται καθόλου γιὰ τὸ τελευταῖο;

Πρὶν τελειώσω, θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ στὸν ὄντως ἀπολαυστικὸ «διάλογο» μέσα ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ «Βήματος τῆς Κυριακῆς» μεταξὺ τῶν κ.κ. Γ. Μπαμπινιώτη καὶ Δ. Μαρωνίτη. Ἦτο πράγματι ἓνας ἐπιστημονικὸς διάλογος, ὁ

ὁποῖος ἔδριθε ἦθος καὶ ὕφους. Ἕνας διάλογος, στὸν ὁποῖον οἱ προσωπικὲς προσβολὲς διέδεχοντο ἢ μὴ τὴν ἄλλη, ἓνας διάλογος πλούσιος σὲ σχόλια περὶ φιλοχουντισμοῦ, «δασυκέρκον ἀλώπεκος», «οἰκιακῶν δόθρων» καὶ ἄλλων παρομοίων, ποὺ ἀνυψώνουν τὸ ταλαιπωρημένο πνεῦμα μας στὰ δυσθεώρητα ὕψη τῶν πανεπιστημιακῶν ἐλεφάντινων πύργων. Καὶ κάτι τελευταῖο: Χρόνια τώρα ὁ κ. Μπαμπινιώτης προβάλλεται ὡς ὁ γνωρίζων καλύτερον παντὸς ἄλλου τὴν Ἑλληνικὴν. Εἶναι γλωσσολόγος, τακτικὸς καθηγητὴς ἐδῶ καὶ πάνω ἀπὸ δύο δεκαετίες στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, καὶ ὅμως σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ ἄρθρα του γράφει: «Τὸ πρόβλημα φαίνεται νὰ τὸ ἔχη ὁ κ. Μαρωνίτης». Δὲν γνωρίζει ὁ γλωσσολόγος μας, ὅτι ἡ ἐκφράση «ἔχω πρόβλημα» δὲν εἶναι ἑλληνικὴ οὔτε καὶ ἔχει θέση σὲ ἑλληνικὸ κείμενο; Στὴν ἑλληνικὴ ὑπάρχει τὸ ρῆμα «προβληματίζομαι» μὲ σημασίαν φυσικὰ πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ αὐτὴ τῆς ξενικῆς ἐκφράσεως «ἔχω πρόβλημα». Πῶς παρεισέφρυσεν ἡ ἀνελλήνιστη ἐκφράση «ἔχω πρόβλημα» σὲ κείμενο τοῦ γλωσσολόγου πανεπιστημιακοῦ; Νὰ υποθέσουμε, ὅτι ὀφείλεται σὲ ἐπίδραση τῶν οὐγγρικῶν πεδιάδων;

Μετὰ τιμῆς
Μιχαὴλ Γ. Δανίνας
Δράμα

Ἡ πελασγικὴ ἐπὶ ὀγκολίθου ἐπιγραφή τοῦ Ὀμφαλίου

Ἀξιότιμε κ. διευθυντά,

Μὲ ἀφορμὴν τὸ πρόσφατον ἀρθρογράφημα (τεῦχος 168) στὸ περιοδικὸ σας τοῦ κ. Μάριου Μαιανέα, καθηγητοῦ-ἐρευνήτοῦ-ἱστορικοῦ, σχετικῶς μὲ ἀρχαιολογικὴν ἐπιγραφήν-συμβολισμόν εἰς τὸ ἀρχαῖον Ὀμφάλιον θὰ ἤθελα νὰ σας παρακαλέσω, ὅπως τυχὼ φιλοξενίας σας, ἵνα ὁ γραπτὸς αὐτὸς λόγος εἰς τὸν ὀγκολίθον μὴν περάσῃ στὸ περιθώριον, μὴν περάσῃ στὴν ἀποσιώ-

πησιν. Τόσον ὁ γράφων ὅσον καὶ ὁ ἀξιόλογος κ. Μάριος Μαιανέας θεωρήσαμε τὴν ἐπιγραφήν αὐτὴν ὡς μοναδικὸν φαινόμενον τοῦ γραπτοῦ λόγου καὶ ὅτι ἀνοίγει μίαν νέα σελίδα στὴν ἱστορίαν μας. Ἡ ἐπὶ τοῦ λίθου λιθογραφία-λιθογλυφία φέρει παραστάσεις τοῦ βλαστικοῦ κύκλου μὲ πολλὰς ὁλόλευκες γραμμώσεις ὡς καὶ πληθῶρα κουνκίδων ἐντόνου χρωματισμοῦ, ποὺ μᾶς προξενεῖ μεγίστην ἐντύπωσιν, ἔστω καὶ ἂν περά-

σαν χιλιετίες, ή δέ γραφή παραμένει αναλλοίωτος. Διά την έπιγραφήν αυτήν ζητούμε και την δική σας παρέμβαση, διά νά μήν περάση ό γραπτός αυτός λόγος στο περιθώριον. Θέλω νά πιστεύω τόσον έγώ όσον και ό κ. Μαμανέας, ότι ή έπιγραφή αυτή αποτελεί μία άπ' άρχής έρευναν διά τόν άρχικόν γραπτόν λόγον τών 'Ελλήνων προγόνων μας' αποτελεί δέ μέγιστον ιστορικόν τεκμήριον, ίνα παύσουν επιτέλους οι έχθροί της 'Ελλάδος νά μάς παραχαράσσουν την ιστορίαν και νά μάς όμιλούν περί φοινικικών γραφών κ.λπ. Τέλος θεωρώ τόν συμβολισμόν αυτόν ή την έπιγραφήν του 'Ομφαλίου ως την άρχαιότεραν γραφήν στόν έλλαδικόν κόσμον άφιερωμένην σέ κάποια θεότητα-νύμφη του βλαστικού κύκλου ή του κύκλου του πολλαπλασιασμού και της άναπαγωγής, πού δέν είναι άσχετος και ό βλαστικός κύκλος ως φαλλικός, δηλαδή της άναπαγωγής και του πολλαπλασιασμού· οι δέ κοκκιδώσεις και οι άσαφείς (άγνωστες) παραστάσεις συμβόλιζαν κάποιον τρόπον λατρείας

πρός την νύμφην. 'Ο 'Ομφαλικός γραπτός όγκολιθος μαρτυρεί την άρχική πορεία, άμα δέ και την νοητικήν διάταξιν της φυλής τών 'Ελλήνων.

Η νύμφη 'Ομφάλη άνήκει στην άρχικήν μητριαρχίαν και είχε σχέσιν μέ τόν «όμφάλιον λώρον», όπου έκρεμάτο αυτός ό λώρος είς τούς κλάδους τών ιερών δένδρων αυτής της νύμφης, διότι έπίστευον πώς εκ του δένδρου άπεδίδετο δύναμις μαγική, πολλές δέ παραστάσεις στούς μεταγενεστέρους άρχαίους χρόνους έχομεν, όπου όλόγυρα του δένδρου έχόρευον προς τιμήν της νύμφης.

Τέλος, παρακαλώ νά φιλοξενήσετε αυτό τό άρθρογράφημά μου, διότι τό περιοδικόν «Δαυλός» τυγχάνει νά έχει σημαντικών κύρους.

Μετά τιμής

Ήθαν. Η. Καψιώτης

Ίστορικός συγγραφέας

Δημοκρατίας 230, 13562 "Αγ. Ήνάργυροι

Ή Εκκληση φιλόλογου γιά την διδασκαλία της Ή Ελληνικής στο έξωτερικό

Ή Αξιότιμοι κύριοι,

Έχων διδάξει την Ή Ελληνικήν Γλώσσαν, Ή Αρχαίαν και Νέαν, καθώς και Ή Ιστορίαν εκτός τών άλλων σ' όλες τις χώρες σχεδόν της Ή Φηλίου, νομίζω, ότι δύναμαι νά όμιλήσω μέ κάποιαν ύπευθυνότητα γιά την έπικρατούσαν κατάσταση σ' προς την εκμάθησιν της Ή Ελληνικής ανά την Γήν.

Ή κατάσταση είναι τραγική. Μή τυφλωνώμεθα από τά πολλά πανεπιστήμια, κολλέγια, λύκεια, δημοτικά και φροντιστήρια, στά όποια διδάσκεται ή Ή Ελληνική εκτός έλλαδικού χώρου και θεβαίως της Κύπρου. Δέν θα άναφερθώ σέ λεπτομέρειες. Σας λέγω όμως ό,τι άνέφερα σέ τηλεοπτικούς σταθμούς, ραδιοφωνικούς τοιούτους και σέ άρθρα μου. Δηλαδή μέ τά κυριακάτικα ή τά σαββατιάτικα μαθήματα ή μέ δύο διδακτικές έβδομαδιαίως ή άκόμη και τρεις στά πανεπιστήμια δέν είναι δυνατόν νά εκμάθη κανείς την Ή Ελληνικήν και ιδίως όταν αυτή διδάσκεται από μη έλλαδικούς ή εκ Κύπρου διδάσκοντες.

Τά *lobbies* (όμάδες πιέσεως) τά Ή Ελληνικά εκφυλίζονται προϊόντος του χρόνου, άπλούστατα διότι ή μη εκμάθησις της Ή Ελληνικής χωλαίνει και ούτω έπέρχεται ραγδαίως και μοι-

ραίως ή άφομοίωσις. Γιατί όμως; Μήπως ό τρόπος ζωής γενικώς τών δήθεν πεπολιτισμένων χωρών είναι καλύτερος; Κάθε άλλο. Οι έχοντες ζήσει και στην Ή Ελλάδα και σέ μίαν άλλην χώραν βλέπουν την διαφοράν. Ή τεχνολογία μέ την ρομποτοειδή ζωήν είναι καλή; Λοιπόν διδάσκων την Ή Ελληνικήν στην τ. Σοβιετικήν Ένωσιν μέ τούς 1.700.000 ξεχασμένους Έλληνες ως ό μοναδικός έλλαδικός Έλλην φιλόλογος, έπειδή ή Ή Ελληνική Πολιτεία άδυνατεί παρ' όλην την επιθυμίαν της (τώρα μόλις, πρό όλίγων ήμερών, έστειλε όχι πάνω από μία δωδεκάδα εκπαιδευτικούς εκεί, οι όποιοι κοστίζουν στο Ή Ελληνικόν Δημόσιον 40.000 δολάρια Ή Αμερικής τόν χρόνον ό ένας) νά κάμη τό μεγάλο άνοιγμα, είμαι άναγκασμένος νά προσφύγω σέ ιδιώτες χορηγούς ή στην Κυπριακήν κυβέρνησιν διά βοήθειαν. Έτσι θα δυνηθώ νά προσκαλέσω άλλους άδιορίστους εκπαιδευτικούς ή μή, συνταξιούχους ή και άποφοίτους έλλαδικών Ή Ανωτάτων Ή Εκπαιδευτικών Ήδρυμάτων, άκόμη και άποφοίτους έλλαδικών-Κυπριακών λυκείων νά μέ βοηθήσουν.

Είναι γελοιόν νά άλληλογραφούν στην Ή Ελληνικήν Τούρκος πασσάς μέ Ούκρανούς ήγεμόνες (άρχεια Ούκρανίας) τόν 17ον αιώνα

μ.Χ. και ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες τοῦ 20οῦ αἰῶνος μὲ τις σύγχρονες γλωσσολογικὲς ἐπιτεύξεις νὰ δειχῶμαστε νὰ συρρικνώνεται ἡ οἰκουμένη μας γλῶσσα μέσα στὸ ἴδιο μας τὸ κράτος καὶ ἐπὶ πλεόν νὰ μὴ βοηθοῦμε ἐκτὸς Ἑλλάδος ἀνθρώπους Ἕλληνες ἢ μὴ, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ μάθουν, διψοῦν νὰ μάθουν τὴν γλῶσσάν μας, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἱστορίαν μας, ἀφήνοντας

τὸ πολὺ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον σὲ ἄλλους, πολὺ ὑπόπτους, ποὺ τὸ ὑπονομεύουν κυριολεκτικῶς.

Μετὰ τιμῆς
Διονύσιος Ἀντ. Καρδέλας
Φιλολόγος
Ἱπποκράτους 3
Ἀμαρουσίον 151 23, τηλ. 6833135

Φοινικιστικὴ προπαγάνδα γιὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες

Κυρίε διευθυντά,
Πολλὲς φορὲς (ἀπὸ τὸ 1986 ὡς σήμερα, ποὺ μελετῶ τὸν «Δαυλὸ») ἀναρωτήθηκα γιὰ τὴν ὀρθότητα τῶν ἀπόψεων τοῦ περιοδικοῦ στὶς θέσεις του γιὰ τὸ περίεργο φαινόμενο, τὸν «Φοινικισμό». Πρὸ διμήνου ἔπεσε στὰ χέρια μου μία παλιά ἐπετηρίδα τῆς Ἑταιρείας Ἡλειακῶν Μελετῶν (τοῦ ἔτους 1983). Ἐκεῖ μία ἀπὸ τις δημοσιεύσεις εἶναι τοῦ Harold Evjen, καθηγητῆ τῶν Κλασσικῶν Σπουδῶν στὸ Πανεπιστήμιο Boulder τοῦ Colorado. Τίτλος τῆς εἶναι «*Ἡ σημιτικὴ καταγωγή τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων*». – Ἐνας Φοῖνιξ ἀνέτειλε πάλιν».

Τώρα κατάλαβα, ἀνατρέχοντας στὸ ἀρχεῖο τῶν «Δαυλῶν» μου, ὅτι ὅσα οἱ ἐρευνητὲς τοῦ «Δαυλοῦ» κατὰ καιροὺς παρέθεσαν γιὰ τὸν «Φοινικισμό» ἦταν ἀληθινά. Ὁ Harold Evjen στὴν προαναφερθεῖσα ἐργασία του θεωρεῖ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες καὶ τὸν Ἡρακλῆ νὰ εἶναι δημιούργημα τοῦ «Φοινικικοῦ Πολιτισμοῦ». Παραθέτει ἀποψη ἐνὸς φιλοσημίτη, ἐνὸς διδάκτορος, τοῦ L. Boultos, ἀλλὰ τολμᾷ νὰ ἀναφέρει τὰ ὅσα λέγονται γιὰ σημιτικὴ ἐπίδραση στὸν

Ἑλλαδικὸ χρόνον τὴν δευτέρην χιλιετίαν π.Χ. Μὲ τύπο γραφῆς «ναὶ μέν, ἀλλὰ» ὁ H. Evjen περιπλέκει τὴν ἱστορία τοῦ χώρου τῆς Ἡλείας καὶ τῆς Ὀλυμπίας, ἀλλὰ καὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀθλημάτων, μὲ φοινικικὰ στοιχεῖα πολιτισμοῦ καὶ λατρείας. Ἐτσι ὁ ἀναγνώστης τῶν ἀπόψεών του μένει μὲ ἐρωτηματικὰ καὶ στρέφεται στὸν χώρο τῆς Φοινίκης, γιὰ νὰ βρεῖ κάποια προγονικὰ στοιχεῖα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Τὸ ἀνησυχητικότερο ὅλων εἶναι, ὅτι ὁ H. Evjen διδάσκει Κλασσικὲς Σπουδὲς σὲ Ἀμερικανικὸ Πανεπιστήμιο καὶ ὅταν μὲ τόση τόλμη μεταφέρει τις ἀπόψεις του σὲ Ἑλληνικὴ ἔκδοση (δηλαδὴ ἀπευθύνεται ἀποκλειστικὰ σὲ Ἕλληνες), μποροῦμε νὰ εἰκάσουμε τὸ περιεχόμενο τῶν διδασκαλιῶν του στοὺς φοιτητὲς του. Ἴσως ὁ Φοινικισμὸς ἔχει ἀπλωθεῖ σὲ πολλοὺς χώρους καὶ συνεχῶς θὰ μᾶς δημιουργεῖ ἐκπλήξεις.

Μὲ ἐκτίμηση
Γεώργιος Κουρούτσας
Φιλολόγος
Ἱερολοχίτων 1, 27100 Πύργος

Ἀπορίες ἀναγνώστη γιὰ θρησκευτικὰ ζητήματα

Αἰδεσιμολογιώτατε πάτερ E. Ἀτταδύριε, Χαίρετε καὶ ὑγιαίνετε.

Ἐν πρώτοις θέλω νὰ σᾶς συγχαρῶ γιὰ τὰ ἄρθρα σας στὸ περιοδικὸ «Δαυλός». Τὰ διαδίδω, τὰ μελετῶ καὶ ἀρχίζω νὰ βλέπω κάποιο φῶς στὰ ἐρωτήματα ποὺ μὲ κατατρώγουν παιδιόθεν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ τῆς Π. Διαθήκης, δὲν μὲ ἀπησχόλησαν ποτέ. Εἶναι τόσο χοντροκομμένα τὰ ἐν αὐτῇ, ποὺ μόνον ἀφελεῖς τὰ πιστεύουν. Ἀλλὰ, ἀγαπητέ π. Ἀτταδύριε, σὲ ἱκετεύω νὰ μοῦ ἀπαντήσεις, εἰ δυνατόν γραπτῶς. [Καὶ ἐδῶ κάνω μίαν παρένθεσιν: Εἶμαι υἱὸς ἱερέως (θανόντος τοῦ 1980) καὶ ὄχι μόνον. Στὴν οἰκογένειά μου ὑπῆρχαν 8 ἱερεῖς, μερικοὶ (3) ἐν τῇ ζωῇ ἀκόμα. Ὁ γυμνασιάρχης μου στὸ Καστρί Κυνουρίας

ἦταν ἱερεὺς-θεολόγος. Ὁ γυμνασιάρχης μου στὸ Β' Γυμνάσιο Ἀθηνῶν θεολόγος. Ἐτσι ἔζησα μιὰ ζωὴ κοντὰ σὲ ἀνθρώπους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δέβαια ἔχω ἐπηρεασθεῖ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τὸν κύκλον των. Ὅμως ὡς ἐπιστήμων (οἰκονομολόγος) πάντοτε εἶχα τὰ δικά μου ἐρωτηματικά, ὅτι κατὶ δὲν πάει καλὰ μὲ τὴν θρησκεία, ὅπως μᾶς τὴν μαθαίνουν]. Θέλω, σᾶς ἱκετεύω, νὰ μοῦ ἐξηγήσετε: Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω, γιὰτί ἕνας παντοδύναμος καὶ πάνσοφος Θεὸς τὰ ἔφτιαξε ἔτσι τὰ πράγματα, ἐνῶ θὰ μπορούσε νὰ μᾶς ἔχει δάλει στὸν Παράδεισον ἢ σὲ μιὰ ζωὴ χωρὶς φίδια καὶ διαβόλους! Γιατί ἐμαρτύρησαν διὰ φρικτῶν μαρτυριῶν καὶ οἱ μετὰ τοὺς Ἀποστόλους ἄγιοι; Αὐτὰ ποὺ ἀναφέρονται σὰν θαύματα ἔγιναν; ἢ

μᾶς κοροϊδεύουν; Πάτερ μου, αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα μὲ βασάνιζαν καὶ μὲ βασάνιζον ἀκόμη. Ἀπευθύνομαι εἰς ὑμᾶς, γιὰ νὰ μὲ βοηθήσετε. Εἶναι χιλιάδες Ἕλληνες στὴν ἴδια μοῖρα μὲ ἐμένα καὶ μὲ τὰ ἴδια ἐρωτήματα. Θὰ τοὺς ἀφήσετε στὸ σκοτάδι; Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ μὲ ἀφήσετε νὰ κλυδωνίζομαι καὶ νὰ προσπαθῶ νὰ βρῶ τὸν ἴσιο δρόμο σὰν Ἕλληνας εὐελπιστῶ στὴν

Ἑλληνικότητά σας γιὰ μίαν ἀπάντησίν σας.

Σᾶς εὐχαριστῶ ἐγκαρδίως

Δημήτριος Ι. Χαλέας

Οἰκονομολόγος-Σύμβουλος Ἀσφαλιστῆς
Suite 1, 3940 W. Touhy Av., Lincolnwood
Ἰλλινόις 60645, ΗΠΑ

Ἀπάντηση τοῦ π. Ε. Ἀτταδύριου

Δημήτρη μου, ἐπίτρεψέ μου τὴν οἰκειότητα, γιὰ νὰ ἐπικοινωνήσω πιὸ ὁμορφα μὲ τὴ ψυχὴ σου. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα σέ συγχαίρω καὶ γιὰ τὸ ὕψος σου καὶ γιὰ τὸ ἥθος σου – θὰ μπορούσα νὰ δεχτῶ μύριους κεραυνούς... Οἱ ἐρωτήσεις ὅλες θρῆσκονται ἀπαντημένες κατανοητὰ καὶ παστροκὰ στὸ ὁλοκληρωμένο ἑκατοπεννηντασέλιδο ἔργο μου, πού θρῆσκεται στὰ «χέρια» τοῦ «Δαυλῶ». Γιὰ νὰ κάτσω νὰ σοῦ ἀπαντήσω στὰ ὅσα μ' ἐρωτᾷς, θὰ πρέπει νὰ σοῦ γράψω ὁλόκληρο βιβλίο. Οὔτε οἱ ἐρωτήσεις σου ἀπαντῶνται μ' ἓνα «ναί» ἢ «ὄχι».

Ἀλλά, γιὰ νὰ μὴ σέ στεναχωρήσω, πρόσεξε τοῦτο: Γιὰ αἰῶνες ὁλόκληρους στὸ γραπτὸ λόγο μας χρησιμοποιοῦσαμε καὶ τὴν ὀξεῖα καὶ τὴ θαρεῖα καὶ τὴν περισπωμένη καὶ τὴν ὑπογραμμένη, καὶ ἀπ' τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο διδασκόμαστε τ' ἀρχαῖα Ἑλληνικά κείμενα, ἔστω ἀτελῶς, ὅμως εὐρισκόμαστε σ' ἐπικοινωνία ἔστω φειδωλὰ μὲ τ' ἀρχαῖο, τὸ δικό μας Ἑλληνικὸ Πνεῦμα, μὲ τὴν ἱστορία μας, μὲ τὰ ἀπαράμιλλα ἠθικὰ διδάγματα τῶν πατέρων μας, μὲ τὰ ἀσύλληπτα στὸ νοῦ φιλοσοφικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ τῶν διανοήματα. Ὅμως ὅλ' αὐτὰ καταργήθηκαν μὲ τὴ βία τοῦ νόμου. Ποιὸς γονιὸς θ' ἀπαγόρευε στὸ παιδί του νὰ πάει σχολεῖο; Σήμερα ὅμως ὅποιος τολμήσει νὰ καταργήσει τὸ μονοτονικὸ σύστημα καὶ ἐπιχειρήσει νὰ εἰσαγάγει ἀπ' τὴν ἔκτη Δημοτικοῦ τ' ἀρχαῖα Ἑλληνικά μαζί μὲ τὴ γραμματικὴ καὶ τὸ συντακτικὸ τους, θὰ δεχτεῖ χίλιους δυὸ ἀφορισμοὺς ἀκόμα καὶ ἀπὸ ἐκπαιδευτικούς.

Ἔτσι καὶ ὁ Χριστιανισμός, Δημήτρη μου, μῆκε στὴ ζωὴ μας ὄχι μὲ τὸ «σᾶς παρακαλῶ», ἀλλὰ μὲ βία κυβερνητικὴ, αὐτοκρατορικὴ, μὲ δημεύσεις, μ' ἐξορίες, μὲ θανάτους, μὲ βασανιστήρια, μὲ ὑποχρεωτικὸ νηπιοδραπτισμὸ. Γκρέμισε ἑλληνικοὺς ναοὺς, θρυμμάτισε ἔργα τέχνης μας, ἔκλεισε πανεπιστήμιά μας, θανάτωσε δασκάλους μας, γιὰ νὰ μᾶς μάθῃ, λέει, τὴν ἀλήθεια, γιὰ νὰ μᾶς μάθει, λέει, τὴν ἀγάπη. Στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἐμβολίασε τὴ θεότητα τοῦ Μίθρα καὶ τοῦ Διόνυσου καθὼς καὶ τὸν ἠθικὸ δίο καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Σωκράτη.

Τώρα ὅμως ἐγίνε δῖωμα, συνήθεια, φόβος. Μπορεῖς νὰ τὰ βγάλεις αὐτὰ ἀπὸ τὴ λαϊκὴ συνείδηση; Γιατί τόσα χρόνια δὲν κωδικοποιήθηκε ἡ διδασκαλία τοῦ Σωκράτη, ὥστε νὰ διδάσκεται στὰ σχολεῖα; Γιατί δὲν κωδικοποιήθηκε μέχρι τώρα ἡ «Μυθολογία» μας, ὥστε νὰ διδάσκεται στὰ σχολεῖα; Γιατί τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν, πού ἀνατρέπουν τὴν ἀπὸ χρόνια εἰς βάρος μας ἱστορικὴ διδασκαλία, δὲν καταχωροῦνται στὰ σχολικά μας βιβλία; Ὅμως ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μένει ὑποχρεωτικὰ. Τὸ ἔθνος πού δίδαξε, πού φώτισε, πού τόσο ψηλά πέταξε, περιέμενε τὸ Μωυσή, νὰ τοῦ πεῖ «οὐ κλέψεις» ἢ «οὐ φονεύσεις» ἢ «τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα σου»; Ἡ περιέμενε ἀπ' τοὺς Ἑβραίους νὰ τοῦ διδάξουν τί εἶναι Θεός, τί εἶναι ἀγάπη, τί εἶναι ἀρετὴ καὶ τί δικαιοσύνη; Ἐρευνήσε, Δημήτρη μου, διάβασε, ψάξε τὴν ἀλήθεια, καὶ θὰ νιώσεις ἐλεύθερος. Γεῖά σου.

Ε. Ἀτταδύριος

ΠΡΟΣΟΧΗ

Διαπιστώνουμε ἀπὸ καιρό, ὅτι διάφοροι «σύλλογοι», «σωματεῖα», «ὁμάδες», ἄτομα, ἔντυπα κ.λπ. ἀποστέλλουν στοὺς ἀναγνώστες μας ἔντυπα ἢ ἐπιστολές, μὲ τὰ ὁποῖα ἐμμεσὰ ἢ ἄμεσα ἐπιχειροῦν νὰ δημιουργήσουν τὴν ἐντύπωση, ὅτι ἔχουν σχέση ἢ «πνευματικὴ συγγένεια» μὲ τὸν «Δαυλὸ». Δηλώνουμε, ὅτι ὁ «Δαυλὸς» οὐδεμίαν σχέση ἢ «συγγένειαν» ἢ συνεργασίαν ἔχει μὲ τοὺς ἀνωτέρω.

Ἀπιστία

Βρὲ μαύρη λύσσα καὶ κακιὰ νὰ σᾶς πιάσῃ! Γιατί βρὲ μοῦ στεναχωρεῖτε τὴν «Δύναμη» καὶ τοὺς ἐδῶ πρακτορίσκους της; Τί σᾶς ἔκαναν οἱ ἄνθρωποι;

Παλιόπετρες πῆγαν νὰ πετάξουν στὸ Διοσπηλιό· καὶ τσοῦπ –φάντης μπα-στοῦνι– ὁ κύριος Κώστας Δούκας, νὰ βρίσκῃ ἐκεῖ τὴν ἐγχάρακτη πέτρα μὲ τὴν Γραμμικὴ Γραφή. Βιβλίο ἀγόρασε ὁ κύριος Βασίλειος Κατσιαδράμης, νᾶσουν τὸ γυναικεῖο εἰδῶλιο μὲ τὴν γραφὴ τοῦ 5.250 π.Χ. Κι ἀπὸ κοντὰ χιλιάδες ἀναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ», νὰ θέλουν σώνει καὶ ντὲ νὰ μάθουν τὰ πιὸ ἀπίθανα πράγματα. Ἀπὸ τίς Ἑλληνικὲς πυραμίδες καὶ τὴν καταγωγὴ τοῦ Ἀλφαβήτου μέχρι τί σώβρακα φοροῦσε ὁ Ὀρφείας. Καὶ τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα, νὰ ἔχουν ἐνστάσεις περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς παρεχομένης γνώσεως καὶ τὰ νιάνιαρα τοῦ Ἀ' Λυκείου Κερασινίου. Μὰ εἶναι πράγματα αὐτά; Τί τὴν θέλετε τὴν ἔρευνα; Εἶναι καιρὸς γιὰ τέτοιες ἀπορίες;

Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶστε σκληροὶ κι ἀνάλγητοι ἀπέναντι στὴν καὶ με-νούλα τὴν «Δύναμη». Ποῦ θέλετε πιά νὰ βρῇ τόσους πράκτορες, γιὰ νὰ ἀπαντοῦν στὶς ἐρωτήσεις σας; Τώρα βέβαια θὰ μοῦ πῆς, πὼς ἄντε κι ἀπάντησαν, ποιὸς τοὺς πιστεύει; Δυὸ κουθέντες ἔγραψε ὁ ἔρμος ὁ Μεγαλομμάτης, καὶ τὸν ἀναγκάσατε νὰ τουρκέψῃ. Κάτι πῆγε νὰ ψελλίσῃ ὁ κύριος Στάντης Ἀποστολίδης (στὴν «Ἐλευθεροτυπία», γιὰ νὰ μὴ ξεχνιώμαστε), καὶ πέσατε νὰ τὸν φᾶτε... Ἔτσι, ὅπως τὸ πᾶτε, θὰ ἀναγκάσετε τοὺς φονκαρᾶδες τοὺς ἀνθρώπους τῆς «Δύναμης» νὰ γράφουν πολυσέλιδες μελέτες περὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Σιωνισμοῦ καὶ νὰ τίς διαβάξῃ ὁ ἓνας στὸν ἄλλον, ἀπὸ τὸν φόδο τοῦ δημοσίου κραξίματος, ποὺ τυχὸν θὰ ἐπέφερε ἡ δημοσίευση. Βάρδαροι, φασίστες, ἐθνικιστές!

Ναί! Δὲν τρώγεστε πιά! Ἡ ἀπιστία σας περίσσεψε. Γι' αὐτὸ θὰ ρίξῃ ὁ Γιαχβὲ φωτιὰ νὰ μᾶς κάψῃ. Δηλαδή, γιατί σᾶς κάθεται στὸν λαιμὸ ἡ κτίση τοῦ κόσμου τὸ 5.750 π.Χ.; Μιὰ χαρὰ χρονολογία εἶναι. Ὅσο γιὰ τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὕα, ἦταν πρωτόπλαστοι μούρλια. Ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἐθνικισμὸς θὰ μᾶς φάῃ. Προσωπικὰ τρελλαίνομαι γιὰ τὸν Σιωνισμό. Ἀσπάζομαι ὅλα του τὰ δόγματα κι ἂν δὲν διαβάσω κάθε βράδυ πρὸ τῆς κατακλίσεως δέκα σελίδες ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, δὲν κλείνω μάτι. Τί βαθεῖα σκέψη, τί πρωτοποριακὴ ἀντίληψη καὶ τί θεματικὴ! Λίγο ἀκόμη καὶ θὰ γίνω ραββῖνος.

Ἀπιστε Μπεξῇ! Τί τίς θέλεις, μωρέ, τίς διαλέξεις πάνω σὲ θέματα Ἑλληνισμοῦ, μὲ ἔμφαση στὴν γλῶσσα καὶ στὴν θρησκεία; Χάθηκε ὁ κόσμος, νὰ κάνῃς ἓνα κύκλο, γιὰ νὰ ἀναλύῃς τὸ Ταλμούδ, τὴν Πεντάτευχο ἢ νὰ ἐξηγῇς τὴν σοφία τοῦ Γιαχβέ; Μὲ τὸ ἀζημίωτο πάντα. Ἀλλὰ τί περιμένεις... Συνεργάτης τοῦ «Δαυλοῦ» δὲν εἶσαι;

Γιώργος Πετρόπουλος

Ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν συνόρων

Οἱ πολεμικὲς ἰαχὲς ἐκατέρωθεν τῆς βραχονησίδος Ἰμια κοπάζουν σιγὰ-σιγὰ. Τὰ τουρκικὰ ἐμβατήρια γίνονται πιὸ ἀραιὰ καὶ λιγότερο στομφώδη. Οἱ παθιασμένες κατηγορίες περὶ ἐθνικῆς προδοσίας, οἱ ἀτέρμονες συζητήσεις γιὰ τὸ ποιὸς φταίει στὸ ἐλληνικὸ κοινοβούλιο καταλαγιάζουν σιγὰ σιγὰ. Ἐξῆσα στιγμὴ πρὸς στιγμὴ τὰ γεγονότα ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες καὶ καθηλωμένος ἐπὶ ὥρες μπροστὰ στὴν τηλεόραση, αὐτὴν τὴν καινούργια ἐφέστια θεότητα ποὺ δὲν λείπει οὔτε ἀπὸ τὸ πιὸ φτωχὸ χαμόσπιτο τῆς χώρας. Τὸ ψωμί, τὸ ψυγεῖο, τὸ μπάνιο, ἡ τουαλέττα μποροῦν νὰ λείπουν, ποτὲ ὅμως ἡ τηλεόραση.

Τί ἔλεγα ἀλήθεια; Ἄ, ναί, ἡ Ἑλληνοτουρκικὴ κρίση περὶ τῆς βραχονησίδος Ἰμια ἢ Καρντάκ μεταξὺ Μποντροῦμ ἢ Ἀλικαρνασσοῦ καὶ Καλύμνου. Θέλω λοιπὸν νὰ ἐκθέσω μ' αὐτὸ τὸ γραπτὸ μου τὶς προσωπικὲς μου ἐντυπώσεις, τὰ συναισθήματά μου, τὸν ψυχισμό μου τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, ἐλπίζοντας νὰ βρῶ σ' αὐτὰ συντρόφους ἐκατέρωθεν τῆς νοητῆς γραμμῆς τῶν συνόρων Τουρκίας-Ἑλλάδος. Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι κάτι ξύπνησε μέσα μου. Κάτι σχετικὸ μὲ Κόκκινη Μηλιά. Καὶ μὲ Ἀγιά Σοφιά καὶ Μαρμαρωμένο Βασιλιᾶ. Κάτι μὲ Πόλη καὶ Σμύρνη. Καὶ τότε εὐχήθηκα, λαχτάρησα νὰ πέση ἡ πρώτη τουφεκιά. Καὶ νὰ δείξουμε ἐμεῖς στοὺς κακοὺς Τούρκους, ὅτι «τοῦ Ἑλληνα ὁ τράχηλος...» κ.λπ.

Καὶ μετὰ ἤρθε ἡ γενναία ὑποστολὴ τῆς σημαίας μας ἀπὸ τὴν βραχονησίδα Ἰμια, ἡ ἥρωικὴ ἀποχώρηση τῶν στόλων Ἑλλάδας καὶ Τουρκίας. Στενο-

Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν

Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ὑπεγράφη εἰς τὰς 28 Αὐγούστου (10 Αὐγούστου μὲ τὸ τότε ἡμερολόγιον) τοῦ ἔτους 1920 εἰς τὸ πλάσιον τῶν ὑπογραφεισῶν συνθηκῶν μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου· καὶ ὑπεγράφη μεταξὺ τῶν Συμμάχων ἤτοι μετὰ τῶν «νικητῶν» τοῦ πολέμου καὶ τῆς Τουρκίας. Ἡ ὑπογραφή τῆς Συνθήκης αὐτῆς ἔλαβε χώραν εἰς τὴν πόλιν Σεβρ τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀριστερὰν ὀχθὴν τοῦ ποταμοῦ Σηκουάνα καὶ ἀπέχει ὀκτῶ χιλιομέτρα ἀπὸ τὰς Βερσαλλίας.

Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν ἡ Τουρκία ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐκχωρήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἣτις ἦτο μετὰ τῶν νικητριῶν δυνάμεων, ὁλόκληρον τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην πλὴν τῆς περιοχῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθὼς καὶ τὰς νήσους Ἰμβρον καὶ Τένεδον. Προέβλεπεν ἐπίσης τὴν ἐνσωμάτωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶν περιοχῶν τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Προύσσης μετὰ πάροδον πενταετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τῆς Συνθήκης. Τὰ Στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου ἐτίθεντο κάτω ἀπὸ διεθνὴ ἔλεγχον καὶ θὰ παρέμεναν ἀνοικτὰ εἰς τὴν ναυσιπλοίαν ἀκόμη καὶ εἰς περίπτωσιν πολέμου. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀνεγνωρίζετο ἡ προσάρτησις τῆς Κύπρου. Ἀπεχωρίζοντο ἀπὸ τὴν τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν ἡ Συρία, ἡ Παλαιστίνη, ἡ Μεσοποταμία καὶ ἡ Αἴγυπτος καὶ ἀνεγνωρίζοντο ἀνε-

χωρήθηκα, πληγώθηκα, απογοητεύθηκα. Κι ἄρχισα νὰ σκέφτομαι. Μοῦ ἤρθαν στὸ νοῦ οἱ Τοῦρκοι συνάδελφοι καὶ φίλοι ἀπὸ τὰ φοιτητικά μου χρόνια στὸ Γκράτς. Ὁ Τζᾶν Τινίτς, κατάξανθος καὶ γαλανὸς σὰν Ἑλληνας θεός, ἀπὸ τὴν Πόλη, γιὸς γενικοῦ ἐπιθεωρητῆ Μέσης Ἐκπαίδευσης. Ὁ Ὀνέλ, κοντός, μαυριδερός σὰν Δωδεκανήσιος ψαράς, ποὺ μοῦ χάριζε Ἑλληνικὲς κονσέρβες μὲ γεμίδια – ὁ πατέρας του ἦταν καπετάνιος στὰ ἐμπορικὰ καὶ ἐπιανε σὲ Ἑλληνικὰ λιμάνια. Ὡρα τους καλὴ, ὅπου κι ἂν εἶναι. Ἀναρωτήθηκα, ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ λέγονται «Τοῦρκοι». Ποιὰ ἡ καταγωγὴ τους καὶ ποιὰ ἡ ἱστορικὴ σχέση τους μ' ἐμᾶς τοὺς Ἑλληνες. Δὲν θέλησα νὰ σταθῶ στὶς γνώσεις μου τῶν σχολικῶν βιβλίων. Ἐψαξα λίγο πιὸ βαθιὰ, ρώτησα, διάβασα, συζήτησα. Κατάλαβα καὶ ἔφριξα. Ἀλλὰ ἄς τὰ πάρουμε ἀπ' τὴν ἀρχή.

Οἱ Τοῦρκοι λοιπὸν ἀνάγουν τὴν προέλευσὴ τους στὴν Κεντρικὴ Ἀσία. Εἶναι Τουρανικὰ φύλα, ἀνήκουν δηλαδὴ στὴν Μογγολικὴ ὁμοεθνία καὶ εἶναι νομαδικὴ φυλὴ, κυρίως κτηνοτρόφοι καὶ ἔφιπποι ληστὲς καὶ ἐπιδρομεῖς. Μὰ γιὰ στάσου! Ὁ φίλος μου ὁ Τζᾶν ἦταν ξανθός, λεπτὸς καὶ γαλανομάτης. Ὁ φίλος μου ὁ Ὀνέλ ἦταν μαυριδερός, μὲ κάτι μάτια «δυζαντινά», σωστός Αἰγαιοπελαγίτης. Κι οἱ ἄλλοι φίλοι μου οἱ Τοῦρκοι, ποὺ ξέχασα τὰ ὀνόματά τους – σὲ κανέναν ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἀνακάλυψα τὴν μογγολικὴ πτυχή τῶν ματιῶν. Σὲ κανέναν δὲν ἀνακάλυψα τὰ στραβά κανιά – σημάδι τῶν προγόνων του ἱππέων τῆς στέππας. Καὶ μετὰ εἶδα στὴν τηλεόραση τὴν πρωθυπουργὸ τῆς Τουρκίας, τὴν Τσιλέρ. Νὰ τῆς δάξαμε, λέει, ἓνα φακιόλι καὶ νὰ τὴν ἀμολούσαμε μέσα στὰ χωριά μας – θὰ μπορούσαμε ἄραγε νὰ τὴν ξεχωρίσουμε ἀπ' τὶς μανάδες μας, τὶς ἀδερφάδες μας καὶ τὶς γυναῖκες μας; Κοντὴ, γεμάτη, ἀνοιχτὸ πρόσωπο, γλυκιὰ καλοσυνᾶτα μάτια... Τί σοῦ λέει πάλι ἡ φυσιογνωμία

ξάρτητα κράτη. Ἀνεγνωρίζετο ἐπίσης ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἀρμενίας καὶ ἡ αὐτονομία τοῦ Κορδιστάν. Τέλος τὰ Δωδεκάνησα καὶ τὸ Καστελλόρριζον παρεχωροῦντο εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ Τουρκία ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρέχῃ εἰς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς ἐπικρατείας τῆς πλήρη προστασίαν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητος, φυλῆς καὶ θρησκείας. Πάντα ταῦτα καὶ τινα ἀφορῶντα τὸν στρατιωτικὸν τομέα ἐβεβαιώθησαν καὶ διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῆς ἰδίας τῆς Τουρκίας, ἥτοι τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὸν χώρον ὑπογραφῆς τῆς Συνθήκης ἀντιπροσώπου τῆς. Ἡ Συνθήκη ὅμως τῶν Σεβρῶν δὲν ἐπεκυρώθη, διότι εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γαλλία, ἡ πρώτη διὰ πολιτικὸν λόγον καὶ ἡ δευτέρα διὰ οἰκονομικόν, ἀντέδρασαν καί, σιωπηρῶς συναινούντων καὶ τῶν ὑπολοίπων συμμάχων, ἐδόθη καιρὸς εἰς τὴν ἐθνικιστικὴν κυδέρνησιν τῆς Ἀγκύρας, ἥτις διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῆς ἐπέτυχε τὴν ὑπὸ τῶν συμμάχων ἀντικατάστασιν τῆς διὰ τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης, ὑπογραφείσης εἰς τὰς 24 Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1923. Πάντα ταῦτα κατὰ τὴν ἱστορίαν. Ἄς ἴδωμεν ὅμως, ποῖα ἦτο ἡ οὐσία ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν δὲν ἦτο δεδαίως ἐκείνο, ὅπερ ἔδει νὰ εἶναι διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ ὑπογράψαντες αὐτὴν ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος δὲν θὰ ἔδει νὰ αἰσθάνωνται καὶ τόσο μεγάλην ἱκανοποίησιν, διότι πολλοὶ Ἕλληνες θὰ ἔμενον ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους τοῦ δημιουργουμένου καὶ διὰ τῆς Συνθήκης ταύτης. Ἦτο ὅμως

τοῦ προέδρου τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας;.. Μὰ τὴν ἀλήθεια, κάθε φορὰ πού τὸν βλέπω, μοῦρχειται πάντα στὸν νοῦ ἡ νεκρικὴ μάσκα τοῦ Ἀγαμέμνονα!

Καὶ δούτηξα ἀκόμα πιὸ βαθιὰ στὴν ἱστορία, στὰ βιβλία, στὰ περιοδικά. Ἀκούσατε γιὰ τὸν ἀνθρωπολόγο Ἄρη Πουλιανό; Εἶναι αὐτὸς πού μελέτησε τὸν Ἀρχάνθρωπο τῶν Πετραλῶνων. Κι αὐτὸς πού μέ ἐντολὴ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τῆς Μόσχας ἀπέδειξε τὸ ἀντίθετο ἀπ' αὐτὸ πού περίμενε (ἡ Ἀκαδημία). "Ὅτι ὅλοι οἱ πληθυσμοὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, οἱ δῆθεν «Βαλκάνιοι» δηλαδή, εἶναι Ἑλληνογενεῖς πλὴν ἐλαχίστων παραδυναβίων θυλάκων κεντροευρωπαϊκῶν τύπων ἀνθρώπου. Γιὰ Σλάβους καὶ Βουλγάρους, Τουρκμένιους δηλαδή, οὔτε ἴχνος. Κι ἡ Ἀκαδημία τῶν Πανσλανιστῶν Ρωσίας οὔτε μιλιὰ. Εἶναι, βλέπετε, ἐπιστήμονες οἱ ἀκαδημαϊκοὶ τῆς Μόσχας καὶ σέβονται τίς πολυτεῖς μελέτες τοῦ Πουλιανοῦ πάνω σὲ ζωντανοὺς Βαλκάνιους καὶ σὲ σκελετοὺς μεσαιωνικῶν νεκροταφείων τῆς χερσονήσου. Εἶναι τέλος αὐτὸς πού ἰσχυρίζεται τὸ ἴδιο γιὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν πληθυσμῶν τῆς Μικρασίας· καὶ σ' αὐτὸ προπορεύεται ἡ Τουρκάλα ἀνθρωπολόγος Ἀφὲτ Ἰνάν, πού λέει τὰ ἴδια καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν δεκαετία τοῦ '30, ὅτι δηλαδή ὁ «Τουρκικὸς» λαὸς δὲν ἔχει καμμία φυλετικὴ σχέση μὲ τοὺς Μογγόλους.

Ἀλήθεια, ἀναρωτιέμαι ἐδῶ καὶ καιρό: Τί γίνανε οἱ Ἑλληνογενεῖς πληθυσμοὶ τῆς Μικρασίας; Οἱ Ἰωνες, οἱ Αἰολεῖς, οἱ Δωριεῖς, οἱ Λαζοί, οἱ Καππαδόκες, οἱ Κᾶρες, οἱ Κίλικες, οἱ Μυσοί, οἱ Λυδοὶ κ.λπ.; Γιὰ νὰ μὴν ποῦμε καὶ γιὰ τοὺς Ἑλληνογενεῖς Βαλκάνιους, τοὺς Λυγκηστοὺς, τοὺς Παίονες, τοὺς Ἰλλυριοὺς, τοὺς Ἀγριᾶνες. Μιλᾷ ἡ ἐπίσημη ἱστορία γιὰ... θανατικό, χολέρα,

ἐνα σημαντικὸν δῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀπελευθερώσεως ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Περαιτέρω ὅμως ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν ἦταν μία πρᾶξις ἀπονομῆς δικαιοσύνης πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν διεθνή κοινότητα, τοὺς συμμάχους νικητὰς τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου ἐν προκειμένῳ. Ἡ ἀπονομὴ δικαιοσύνης αὕτη ἀπέρρεε ἐκ τῆς ὑποδοσκούσης δουλῆσεως τῶν μεγάλων φιλελευθέρων λαῶν, ἥτις μὲ τὴν σειρὰν τῆς ἀπέρρεε ἐκ τῆς ὑποχρεώσεώς των πρὸς τοὺς Ἀρχαίους Ἑλλήνας. Ἀπέρρεε ὅμως αὕτη καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐπολέμησε εἰς τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἐκείνου καὶ προσέφερε πολλά, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἦτο ὁ κύριος συντελεστὴς τῆς δημιουργίας τῶν προϋποθέσεων διαλύσεως τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, γεγονὸς ὅπερ οἱ σύμμαχοι ἐξεμεταλλεύθησαν, διὰ νὰ σύρουν τὴν Τουρκίαν εἰς τὴν τράπεζαν τῶν διαπραγματεύσεων καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν χώρον ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης ἐκείνης.

Οἱ νικηταὶ ὅμως, μολοντί ὑπήκουσαν εἰς τὴν ὑποδόσκουσαν δούλησιν τῶν λαῶν, περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνωτέρω, ἐν τούτοις δὲν ἐκρατήθησαν μακρὰν τῆς θανάτου καὶ ἀλαζόνος συμπεριφορᾶς, ἣν ἔχον οἱ νικηταὶ παντὸς πολέμου. Ὅλη δὲ ἡ ἀλαζονεία αὕτη καὶ ἡ θανανσότης ἐξεδηλώθησαν κατὰ μιᾶς συμμάχου των χώρας, τῆς Ἑλλάδος, καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ περιεργον. Οὕτω τὰ πράγματα ἐπῆγαν καὶ ἦλθον καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ νικητρία δύναμις ἐσύρθη εἰς τὴν Λωζάννην τῆς Ἐλβετίας ὡς ἡττημένη χώρα καὶ ὑπεχρεώ-

βλογιά, πανούκλα, πού αποδεκάτισαν τούς πληθυσμούς αὐτοὺς ἐπὶ Βυζαντίου. Κι ἔτσι βρῆκαν τὸν χῶρο τῆς Μικρασίας καὶ τῶν Βαλκανίων κενὸ καὶ μπῆκαν μέσα ἀπὸ τὴν μιά οἱ Σλάβοι κι ἀπ' τὴν ἄλλη οἱ Τουρκμένοι. Ἡ μήπως καὶ σταμάτησαν κάποτε γύρω στὸν Μεσαίωνα οἱ κατὰ τὰ ἄλλα πολὺ, μὰ πάρα πολὺ μάλιστα δραστήριοι στὰ σεξουαλικά Μικρασιᾶτες καὶ Βαλκάνιοι νὰ σπέρνουν παιδιὰ, καὶ ἐπῆλθε τὸ κενό, πού πληρώθηκε ἀπὸ ἄλλοφύλους;

Ἀκούσατε ποτὲ γιὰ τὸν ἐθνικὸ ὕμνο τῶν Σελτζούκων; Δὲν τὸν γνωρίζω ἀκριβῶς, ξέρω ὅμως ὅτι μιλᾷ γιὰ ὀκτακόσιους (800) ἱππεῖς σκηνῖτες, πού μπῆκαν στὴν Μικρασία κι ἀνάστησαν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὸ «Τουρκικὸ Ἔθνος». Φυσικὰ ἀργότερα οἱ Ὀσμανλῆδες εἶπανε στὸν νικὸ τοὺς ὕμνο γιὰ μιὰ πλημμυρίδα, γιὰ μυριάδες Τούρκων, πού εἰσέβαλαν στὸ Βυζάντιο. Οἱ λόγοι εἶναι εὐνόητοι καὶ «ὁ νοῶν νοεῖτω». Ὅμως οἱ τέσσερις μεγάλοι δεξῦρες (πρωθυπουργοὶ) τοῦ Μωάμεθ Β' τοῦ Πορθητοῦ, οἱ Μαχμοῦντ Πασσᾶς, Ροῦμ Μεχμέτ Πασσᾶς, Ἰσᾶκ Πασσᾶς καὶ Κεδῖκ Πασσᾶς, ἦσαν Ἕλληνες. Καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ ἴδια ἡ μητέρα του ἦταν Ἑλληνίδα.

Σὲ σένα, ἀγαπητὲ ἀναγνώστη ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων, ἐναπομένει τὸ χρέος νὰ δγάλης τὰ συμπεράσματά σου. Σὲ σένα ἐναπομένει τὸ χρέος νὰ καταπροσωπῆς τοὺς ἡγήτορες ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῶν συνόρων καὶ νὰ τοὺς φωνάξεις ὅσο πιὸ δυνατὰ μπορεῖς, μὰς καὶ ξυπνήσουν. Ὅτι εἶναι ρωμιοποιημένοι οἱ μὲν, γενίτσαροι οἱ δὲ. Καὶ ὅτι εἶναι καὶ οἱ δυὸ Ἕλληνες καὶ ἑλληνογενεῖς ἐν πλήρει ἀφασίᾳ διατελοῦντες. Ξέρεις, φίλε ἀναγνώστη, «Ρωμιός» εἶναι τὸ ὄνομα, πίσω ἀπὸ τὸ ὁποῖο κρύφτηκαν οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπ' τὴν γενοκτονία τοῦ Βυζαντίου ἐναντίον τῶν Ἑλλή-

θη νὰ ὑπογράψῃ, ὥστερα ἀπὸ μακρὰς καὶ ἐπιπόνους διαπραγματεύσεις, τὴν ὁμώνυμον συνθήκην, ἣτις ἦτο ἄκρως ταπεινωτικὴ καὶ ἄκρως ἐξουθενωτικὴ δι' αὐτήν. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὑπογράψαντες τὴν συνθήκην ἐκείνην, οἱ ὁποῖοι κατὰ συγκυρίαν ἦσαν οἱ ἴδιοι οἱ ὑπογράψαντες καὶ τὴν Συνθήκην τῶν Σεβρῶν, δὲν εὗρον τὸ σθένος, ἴσως καὶ τὴν ψυχραιμίαν, ἣν ἡ περίστασις ἀπῆτει, νὰ σχίσουν ἢ νὰ κάμουν πέρα τὸ ἐγγράφον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ εἶχε γραφῇ ἡ συνθήκη ἐκείνη, καὶ ὅπερ ἐτέθη ἐνώπιον αὐτῶν πρὸς ὑπογραφήν. Οὕτω ἔθεσαν ἐπ' αὐτοῦ τὴν ὑπογραφήν των· καὶ ἦτο αὕτη ἡ ταφόπετρα ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ὅλως ἀδίκως ἔχυσαν ἓνα ἔτος πρὶν ποταμηδὸν τὸ αἷμα των σφαγιασθέντες εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τοῦτο ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν συμμάχων τῆς Ἑλλάδος.

ἔχουν περάσει ἑβδομήκοντα τέσσαρα ἔτη ἀπὸ τὴν μεγάλην καταστροφὴν τοῦ ἔτους 1922. Τὴν καταστροφὴν, ἡ ὁποία ἤλθεν ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητον φυγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν – καὶ ἠκολούθησεν ἡ σφαγὴ καὶ ὁ ξεριζωμὸς δύο ἑκατομμυρίων Ἑλλήνων ἀπὸ τοὺς τόπους ὅπου ἔζησαν ἐπὶ χιλιάδες χρόνια. Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς δυνάμει ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδων ἀνδρῶν, πενιχρῶς ἐξοπλισμένος καὶ πενιχρότερον σιτιζόμενος ἐλλείπει ὠργανωμένης ἐπιμελητείας, ἔγραψε ἓνα ἔτος πρὸ τῆς φυγῆς του, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους 1921, ἑκατὸ ἀκριδῶς ἔτη ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων τὸ 1821, μίαν μεγάλην ἐποποιίαν εἰς τὴν Ἀλμυρὰν Ἐρημον καὶ τὸν

νων, γιατί τὰ διατάγματα τοῦ Θεοδοσίου ἔλεγαν, «πᾶν τὸ Ἑλληνικὸν ἐς γῆν φέρειν». Κι ἔλεγε ἀκόμα ὁ νόμος, ὅτι ἀπαγορεύεται στοὺς Ἕλληνες νὰ μπαίνουν ὅπλισμένοι στὴν Βασιλεύουσα, ἀπαγορεύεται νὰ κατατάσσονται καὶ νὰ ὑπηρετοῦν στὸ Βυζαντινὸ στράτευμα. Κι ἦταν ἀκόμα ἀδίκημα ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ λές, ὅτι εἶσαι Ἕλληνας. Γιὰ τοὺς γεννίτσαρους, τοὺς πιὸ μεγάλους Ἑλληνομάχους, ἃς μὴν ποῦμε πολλά. Ἑλληνόπουλα ἦτανε, πού τὰ τουρκέψανε καὶ τὰ ὥπλisanε, γιὰ νὰ πολεμᾶνε καὶ νὰ σφάζουν τοὺς Ἕλληνες.

Καταπροσώπησε λοιπόν, φίλε, τοὺς ἡγέτες σου τοὺς ἀνεγκέφαλους καὶ φώναξέ τους καταπρόσωπον, ὅτι ἀσχημονοῦνε πάνω στὴν κληρονομιά τῶν προγόνων τους, πάνω στοὺς τάφους τους στὸν τόπον αὐτόν, πού ἐπὶ χιλιετίες ποτίστηκε μὲ ποτάμια αἵματος καὶ φωτίστηκε ἀπὸ ἀστερισμοὺς πολιτισμοῦ, στὸν τόπον αὐτόν πού ἔθρεψε ὅ,τι εὐγενέστερο μπόρεσε ποτὲ νὰ γεννηθῇ ἡ ἀνθρώπινη διανόηση, τὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμό. Ἀσχημονοῦνε διαπληκτιζόμενοι γιὰ τὴν προγονικὴ κληρονομιά τους καὶ βάζοντας Ἀμερικανούς καὶ Εὐρωπαίους νὰ τοὺς λύσουν τίς ἀδελφικὲς διαφορές, γιατί ξεχάσανε πὼς εἶναι ἀδέλφια, πού ἔχουν ἴδιες καταβολές καὶ ἴδιους προγόνους.

Νᾶτανε, λέει, οἱ ἡγέτες μας νὰ ξυπνήσουν ἀπὸ τὴν αἰώνια ἀφασία τους, νὰ πονέσουν αὐτὸ τὸ Ἑλληνικὸ αἷμα καὶ νὰ σταματήσουν ἐπὶ τέλους νὰ τὸ χαρίζουν, νὰ τὸ πετᾶνε στοὺς δάρδαρους, τοὺς τουρκεμένους καὶ τοὺς Σλάβους. Νᾶτανε, λέει, νὰ διάβαζαν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὸν *Θούριο* τοῦ Ρήγα, τοῦ δάρδου μὲ τὴν θαθεῖα ἱστορικὴ γνώση. Νᾶτανε τέλος μπορετὸ νὰ παίρνανε ἀπόφαση Ἕλληνες καὶ ἑλληνογενεῖς «Τοῦρκοι» καὶ «Βαλκάνιοι» νὰ κάνουν κάθε βραχονησίδα, κάθε Ἴμμα, οὐδέτερη ζώνη, νὰ στήσουν πάνω τους κι ἀπὸ ἓναν καφενὲ μὲ καίμακλῃ καφέ καὶ ρακὴ, νὰ ἔρχονται Ἕλληνες ἀπὸ τὴν μιά,

Σαγγάριον ποταμόν, ὀλίγα χιλιόμετρα πρὸ τῆς Ἀγκύρας· καὶ ὀλίγον ἔλλειψε νὰ διαλύσῃ τὴν Τουρκίαν. Καὶ θὰ τὴν διέλυνεν, ἂν οἱ σύμμαχοι τῆς Ἑλλάδος, λαβόντες διάφορα ἀνταλλάγματα, ὅπως τὰ πετρέλαια τῆς Μοσσοῦλης, δέν ἔσπενδον εἰς βοήθειάν της. Αὐτὸς ὁ ἀήττητος στρατὸς ἓνα ἔτος μετὰ τὴν νικηφόρον ἐκείνην προέλασιν ἔφυνεν ἀμαχίῃ. «**Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς δὲν ἐνίκηθη, ἀλλὰ ἀπὴργησε**», θὰ εἴπῃ ὁ Κεμάλ Ἀτατούρκ. Ἡ πραγματικότητα εἶναι, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐπροδόθη.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ 1922 ὅμως ἃς μὴ παρασύρῃ τοὺς Ἕλληνες εἰς κλανθμηρὰς ἀτραποὺς καὶ εἰς μοιρολατρικὰ κατασκευάσματα λόγου, ὥς εἶναι οἱ τίτλοι μερικῶν βιβλίων, πού ἔχουν κατὰ καιροὺς ἐκδοθῇ εἰς τὸ μεσολαβῆσαν ἔκτοτε χρονικὸν διάστημα καὶ ὁμιλοῦν γιὰ τίς «**Χαμένες Πατρίδες**». Ἄς ἐνθυμούμεθα μὲ ὑπερηφάνειαν τὴν ἐποποιίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνωτέρω, καὶ κυρίως ἃς ἐνθυμούμεθα ὅτι ἡ διεθνὴς κοινότης διὰ μιᾶς συνθήκης διεθνoῦς, τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν, τὴν ὁποίαν καὶ ἡ ἰδία ἡ Τουρκία ὑπεχρέωθη νὰ ὑπογράψῃ, ἀνεγνώρισε τὰ δικαιώματα τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαράγραπτα καὶ πάντοτε ἐπίκαιρα. Ἐνθυμούμενοι δὲ πάντα ταῦτα ἃς συγκεντρώσωμεν τὰς κατὰ μέρος ἀφημένας δυνάμεις μας εἰς μίαν συντονισμένην προσπάθειαν, νὰ ἐπαναφέρωμεν ἐπὶ σκηνῆς τὸ πνεῦμα τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος σύσσωμος, ὅπως πολλάκις κατὰ τὸ παρελθὸν εὐρέθη, θὰ ἐγερθῇ καὶ θὰ ὑπερκεράσῃ τὸ ὑπάρχον σήμερον κράτος. Διότι τὸ «Ἑλλη-

«Τοῦρκοι» ἀπ' τὴν ἄλλη τὰ ἀπόβραδα νὰ ξαποστάσουν, νὰ πίνουν τὸν πολ-
λὰ βαρὺ καὶ ὄχι, νὰ ρουφᾶνε τὴν ρακὴ τους μὲ μεζὲ ἐλιά, τομάτα καὶ μαρίδα,
νὰ λένε τὰ ντέρτια τους, τὰ μεράκια τους· κι ὅταν θὰ φτάνουν στὰ ντουζένια
τους, νὰ ρίχνουν ἓνα καρσιλαμᾶ, ἓνα μπάλλο ἀπὸ ἀπέναντι, ἓναν συρτὸ Αἰγαι-
οπελαγίτικο... Ἀλήθεια, σκεφτήκατε ποτέ, πόσο μοιάζουν οἱ χοροὶ μας, τὰ
τραγούδια μας, τὰ παραμῦθια μας, τὰ ἔθιμά μας;

Τὶς προάλλες μοῦλεγε ἓνας δίγλωσσος Μακεδόνας, γιαντρὸς γυναικολόγος
τὸ ἐπάγγελμα, ὅτι τὸ παραμῦθι τῆς *Τρισεύγενης*, ἐκεῖνο τὸ «μᾶνα, μὲ τοὺς
ἐπτά σου γιούς, τὴν μιά σου θυγατέρα...», τραγουδιέται κι ἀπαγγέλλεται στὴν
γλῶσσα τῶν Σκοπιανῶν. Εἶμαι σίγουρος, ὅτι καὶ στὴν τουρκικὴ γλῶσσα τρα-
γουδιέται τὸ ἴδιο τραγούδι. Ψάξτε, κύριοι ἐξουσιαστές, ἐκατέρων τῶν συνό-
ρων, ψάξτε νὰ βρῆτε τὸ ποίημα τοῦ *Γεφυριοῦ τῆς Ἀρτας*, πὺν στὰ ποντιακὰ
τὸ λένε *Τῆς Τρίχας τὸ γεφύριον* κι οἱ ἐκτουρκισμένοι Λαζοὶ τὸ τραγουδᾶνε στὰ
τουρκικά. Συγκρίνετε τὶς μουσικὲς μας, τὰ παραμῦθια μας, τὶς παραδόσεις
μας· καὶ σταματήστε νὰ προσβάλλετε τὴν καταγωγὴ σας, τὴν καταγωγὴ μας,
καὶ νὰ ἐτοιμάζετε τὰ νιάτα τῶν χωρῶν μας, τὰ παιδιὰ μας, τὴν ἐλπίδα μας,
γιὰ τροφὴ κανονικῶν ἀγορασμένων ἐπὶ πιστώσει ἀπὸ τοὺς «προστάτες» μας.

Μιχάλης Χατζηνικολάου

Πολιτικὸς Μηχανικὸς
Καλλονὴ Λέσβου

νικόν» κράτος ἐκολλήθη ὀπίσω ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν ἐκείνην, ἣν ἡ Ἑλλάς ὑπέστη κατὰ
τὴν ὑπογραφὴν τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάννης. Καὶ ἔκτοτε, ἐνῶ ἡ Τουρκία παρέδωκε κατὰ
καιρὸς τὴν συνθήκην αὐτὴν καὶ ἐποδοπάτησε τὰ ἐν αὐτῇ προβλεπόμενα ὑπὲρ ὠρισμέ-
νων Ἑλλήνων δικαιώματα, ὅπως τῶν Ἑλλήνων τῶν νήσων Ἰμβρου καὶ Τενέδου καὶ τῶν
τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ «Ἑλληνικόν» κράτος δὲν εὗρε τὸ σθένος νὰ προβάλῃ τὴν
παραμικρὰν ἀντίδρασιν.

Ὁ κυρίαρχος Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν συνέχισιν τῆς τακτικῆς ταύτης.
Οὗτος μετὰ περισσῆς ὑπερηφανείας θὰ ἐνθυμίζῃ εἰς πᾶσαν περίστασιν εἰς τοὺς μεγά-
λους φιλελευθέρους λαούς, ὅτι παρὰ τὴν τόσον σκληρὰν ὡς ἀνωτέρω μεταχειρίσιν τῆς
Ἑλλάδος ἀπὸ τὰς κυβερνήσεις τῶν συμμάχων τῆς τοῦ 1922, δεκαοκτὼ ἔτη ἀργότε-
ρον, τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940, σύσσωμοι ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν διὰ τὴν ἐλευ-
θερίαν καὶ ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα κατὰ τὰ ἔτη ἅτινα ἠκολούθησαν μετὰ τὴν ἡμέραν ἐκεί-
νην, τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940. Ἡ Ἀγκυρὰ ὁμως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Δευτέ-
ρου Παγκοσμίου Πολέμου ἐκαιροσκοπεῖ καλυπτομένη ὀπισθεν μιᾶς ὑπόβουλον οὐδετε-
ροῦτος. Ἀλλ' ἰδοὺ, ἡ μεγαλοδιάστατος τραγωδία, ἣτις ἀνέβη ἐπὶ τῆς σκηνῆς μὲ τὴν
καταστροφὴν τοῦ 1922, ἐκορυφώθη διὰ τῆς καταλήψεως ὑπὸ τῆς Τουρκίας τοῦ 1974
τοῦ 40%, τοῦ ἐδάφους τῆς Κύπρου ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν συμμάχων τῆς Ἑλλάδος.

Πᾶνος Τσίνας

«Ὅλοι ἴσοι» καὶ Ὕμια

Ὁ κρατικὸς τηλεοπτικὸς σταθμὸς τῆς Θεσσαλονίκης (ΕΤ3) δομωρδίζει ἀδιακόπως τοὺς τηλεθεατὲς του μὲ τὰ συνθήματα: «Ὅλοι ἴσοι»· «Ὅχι στὸ ρατσισμό»· «Ὅχι στὸν ἀντισημιτισμό». Δίδει μάλιστα καὶ μιὰ δωδεκάδα τηλεφώνων, στὰ ὁποῖα μποροῦν, λέει, οἱ τηλεθεατὲς νὰ καταγγέλλουν τὰ τοιαῦτα νοσηρὰ φαινόμενα, ποὺ τυχὸν ὑποπίπτουν στὴν ἀντίληψή τους.

Εὐλόγως ὥστόσο γεννιοῦνται πληθὸς ἐρωτηματικῶν: Ἀλήθεια, ποῦ βλέπουν οἱ ἐμπνευστὲς τῆς προπαγανδιστικῆς αὐτῆς «καμπάνιας» τὸν ρατσισμό καὶ τὸν ἀντισημιτισμό; Σὲ ποιούς ἀπευθύνονται αὐτὰ τὰ συνθήματα καὶ ποιὸν σκοπὸ ἐξυπηρετοῦνε; Τὰ ὄργανα τοῦ Διεθνoῦς Ἐξουσιασμοῦ, ποὺ κατευθύνουν αὐτὴν τὴν ἐπιχείρηση, γνωρίζουν ἀσφαλῶς καλύτερα παντὸς ἄλλου, ὅτι τὰ φαινόμενα αὐτὰ ἀποτελοῦν δικὰ τους ἀποκνήματα, ὅπως εἶναι δικὰ τους καὶ ὅλα τὰ λογοκρατικὰ δόγματα περὶ «ἐκλεκτῶν» ἢ «περιοσιῶν λαῶν», περὶ φυλετικῶν διακρίσεων καὶ σωθινισμῶν, περὶ ἰσότητος καὶ οὕτω καθεξῆς. Γνωρίζουν ἐπίσης, ὅτι τὰ ἰδεολογικὰ αὐτὰ νοσήματα οὐδέποτε προσέβαλαν τοὺς Ἕλληνες, ποὺ γνώριζαν καὶ γνωρίζουν νὰ μὴ ἐξουσιάζουν τὸν ἄνθρωπο, ἀνεξαρτήτως χρώματος καὶ ἀναστηματος, προελεύσεως καὶ καταγωγῆς.

Ἄλλο εἶναι λοιπὸν τὸ μήνυμα τῶν τυραννίσκων, ποὺ κρύβονται πίσω ἀπ' τοὺς ἐκφωνητὲς τοῦ κρατικοῦ αὐτοῦ καναλιοῦ. Σκοπὸς τους εἶναι ὁ ἐκφοδισμὸς καὶ ἡ κάμψη τοῦ ἡθικοῦ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι θὰ πρέπει νὰ προσέχουν καὶ ν' αὐτοελέγχωνται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, μὴ τυχὸν καὶ ὑποπέσουν σ' ἓνα τέτοιο ὀλίσθημα, νὰ ἐμφανισθοῦν δηλαδὴ ἀνώτεροι ἢ καλύτεροι τῶν ἄλλων, νὰ μὴ φανῇ ὅτι ἐπιδιώκουν τὴν διαφοροποίηση καὶ τὴν πρώτηνση ἢ ὑπεροχή, ἀφοῦ τόσα «τηλέφωνα» καραδοκοῦν, γιὰ νὰ φακελώσουν τὸν οἰονδήποτε παραδᾶτη ἢ ὕβριστή...

Τὸ μήνυμα λοιπὸν εἶναι σαφὲς καὶ εὐνόητο: Ἕλληνες, ξεχάστε αὐτὰ ποὺ ξέρετε... Ξεχάστε τὶς ἑλληνικὰς ἰδέες καὶ ἀντιλήψεις περὶ ἀμίλλης καὶ πρώτευσης· ξεχάστε τὶς συνθήειές σας νὰ ἐρευνᾶτε, νὰ δημιουργήτε καὶ νὰ διακρίνεσθε· ξεχάστε τὴν ἱστορία, τὶς δόξεις καὶ τὰ κατορθώματά σας· ξεχάστε τὰ περὶ ἰδιαιτεροτήτων καὶ διαφοροποιήσεων, τὰ περὶ ἐξατομίκευσης καὶ αὐτογνωσίας· ξεχάστε μὲ δυνὸ λόγια ὅτι εἰσθε ἄνθρωποι. Ἀπὸ τοῦδε καὶ στὸ ἐξῆς σᾶς θέλουμε «λαὸ», σὰν ὅλους τοὺς ἄλλους, μᾶζα δηλαδὴ καὶ νούμερα, ἀγέλη ποὺ κυβεροῦμε καὶ ἐκμεταλλενοῦμαστε.

Οἱ ἐξ-ουσιαστὲς γνωρίζουν καλά, ὅτι οἱ ἀπειλὲς καὶ ὁ φόδος παίζουν πρωταρχικὸ ρόλο στὶς ἀνθρώπινες συμπεριφορές· γι' αὐτὸ καὶ στιγμὴ δὲν παύουν νὰ ἐπισειοῦν τὸν κίνδυνον τῶν ἐπερχομένων δεινῶν. Οἱ φοβισμένοι ἄνθρωποι ἀποβάλλουν τὴν περηφάνεια τους καὶ ἀναίσχυντα πέφτουν ἱκέτες στὰ πόδια τῶν ἰσχυρῶν, προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν εὐνοια καὶ τὴν προστασία. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ δειλιάζουν, χάνουν τὴν ζωτικότητα καὶ τὴν ἐνεργητικότητά τους, χάνουν τὴ θέληση γιὰ ζωὴ. Ὁ φόδος τοὺς «ζαρώνει» τὸν νοῦ, τοὺς μικραίνει τὴν ψυχὴ καὶ τοὺς ἀκίνητοποιεῖ τὸν ψυχοπνευματικὸ μηχανισμό τους· «Τὶ ἀφαιρεῖ τὴν μισὴ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρὸς ὁ δροντορρίχτης Δίας, σὰν τοῦ ῥθη ἢ μαῦρη μέρα τῆς σκλαδιᾶς».

Ἡ ἐκπομπὴ τῆς Θεσσαλονίκης δὲν εἶναι παρὰ ἓνα μικρὸ παράρτημα τῆς κολοσσιαίας ἐπιχείρησης ἐκφοδισμοῦ καὶ δουλοποίησης τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἕλληνες ἀποτελοῦν ἓνα πολιορκούμενον ὄχυρό, ποὺ δάλλεται πανταχόθεν ἀπὸ καταιγισμό ἰδεῶν καὶ ἀντιλήψεων, ἀξιών καὶ συνθηγιῶν, πεποιθήσεων καὶ τρόπων συμπεριφορᾶς, μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς κάνουν αὐτὸ ἀκριδῶς ποὺ δὲν εἶναι, νὰ τοὺς ἀχρηστεύσουν δηλαδὴ ψυχοπνευματικὰ, ἀφοῦ μόνο σὲ ἀχρηστεμένους ἄνθρώπους μποροῦν νὰ ἐπιβάλουν τὴν παγκυριαρχία τους.

Οἱ Ἕλληνες ὥστόσο ἐξακολουθοῦν «νὰ γίνωνται αὐτὸ ποὺ πράγματι εἶναι», ἀδιαφοροῦντες γιὰ τὰ ἐξ-ουσιαστικὰ δελέατα καὶ συνθήματα, τὰ ὁποῖα ὑπολαμβάνουν ὡς ἀπευθυνόμενα

«στὸν ἄλλο κόσμον». Ἐξακολουθοῦν λοιπὸν νὰ εἶναι φιλομαθεῖς καὶ φιλέρνεοι, φιλότεχνοι καὶ δημιουργικοί, ἐργατικοί καὶ καλοὶ οἰκογενειάρχες· ἔξακολουθοῦν νὰ λατρεύουν τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν δημοκρατία, τὴν δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀρετή, νὰ ἐπιδιώκουν δὲ τὴν ὑπεροχή καὶ τὴν δόξα. Τὰ ἑκατοντάδες ξενόφερτα ἔντυπα, ποὺ «θλέπονται», δὲν μπόρεσαν νὰ μειώσουν τίς ἀγορὲς τῶν καλῶν ἐντύπων, ποὺ «διαβάζονται»· οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς γίνονται ἀνάρπαστοι, καὶ ἡ στροφή πρὸς τίς κλασσικὲς σπουδὲς εἶναι ὁμιλητική· οἱ τέχνες ἀνθοῦν καὶ πάλι, οἱ δὲ Ἕλληνες καλλιτέχνες –παρὰ τὴν κρατικὴ ἀδιαφορία– εἶναι περιζήτητοι στὸ ἐξωτερικό· οἱ Ἕλληνες ἐπιχειρηματίες διακρίνονται καὶ ἡ ἑλληνικὴ οἰκογένεια ἔξακολουθεῖ ν' ἀποτελῇ ὑπόδειγμα στοὺς ξένους. Τὰ ἐλάχιστα δείγματα ἐκτροπῶν, ποὺ μὲ τόση ἔμφαση προβάλλονται ἀπ' τὰ Μ.Μ.Ε., δὲν μποροῦν ν' ἀλλοιώσουν τὴν ἐξαίρετη εἰκόνα ποὺ παρουσιάζει ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία. Ἡ ἐγκληματικότητα ἐμφανίζει τὸ μικρότερο ποσοστὸ, τὰ ναρκωτικὰ κυκλοφοροῦν ἐλάχιστα, οἱ παραθρησκείες ὑπολειπτοφυοῦν καὶ τὰ συμπτώματα ρατσισμού καὶ ἀντισημιτισμοῦ περιορίζονται στοὺς κύκλους τῶν ἐξ-ουσιαστῶν, ποὺ τὰ καλλιεργοῦνε... Ὅλ' αὐτὰ μαρτυροῦν, ὅτι οἱ ἐξουσιαστὲς καὶ τὰ ὄργανά τους δὲν μπόρεσαν νὰ διαφθείρουν καὶ νὰ διαλύσουν τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία.

Ἡ «Ἐπιχείρηση Ἰμια» σχεδιάστηκε ἀπὸ τὰ ἴδια ἀκριδῶς κέντρα, ποὺ ἐπενόησαν τὸ δογματισμὸ τῶν Ἑλλήνων μὲ τὰ περὶ ἰσότητος καὶ ἀντισημιτισμοῦ δόγματα. Ἀν τὰ πρῶτα ὡς στόχο τους εἶχαν τὸν ἐγκέφαλο, ἡ «Ἐπιχείρηση Ἰμια» στόχευε στὴν ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ φοβηθοῦν, νὰ ταπεινωθοῦν, νὰ δείξουν σημεῖα ἡττοπάθειας, ν' ἀντιληφθοῦν ἐπιτέλους πῶς «ὑπάρχει θεός», δηλαδὴ ἐξ-ουσία, στὴν ὁποία ὀφείλουν «τὴν πᾶσαν ὑποταγὴν καὶ συμμόρφωσιν».

Κι αὐτὸ τὸ σχέδιο εἶχε καταστρωθεῖ μὲ πολλὴ τέχνη καὶ μὲ κάθε λεπτομέρεια. Κάποιος ὁργανισμένος δοῦλος τοποθέτησε κατὰ παραγγελίαν τοῦ ἀφεντικοῦ του μιὰ ἑλληνικὴ σημαία στὴν Ἰμια, μὲ σκοπὸ νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ ἓνας ἄλλος δοῦλος ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρὰ μὲ τὴν τουρκικὴ... Τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν σπεύδουν πρὸς τὴν Ἰμια, ἐνῶ οἱ κυβερνήσεις τῶν δύο χωρῶν ἀπευθύνουν ἀπειλὲς ἡ μὲν ἐναντίον τῆς ἄλλης, ἀπειλὲς ποὺ οὐσιαστικά ὡς ἀποδέκτες εἶχαν τοὺς Ἕλληνες... Τὸ ζητούμενο ἦταν νὰ προκληθῇ μαζικὴ ὑστερία καὶ παράκρουση, καὶ οἱ Ἕλληνες, ξεψυχισμένοι, νὰ σπεύσουν νὰ ἐξαντλήσουν τὰ τροφίμα τῶν καταστημάτων, προκειμένου νὰ κλειστοῦν ἐντρομοὶ στὰ σπίτια τους. Ἐφόσον μὲ τίς ἐμμεσες ἀπειλὲς καὶ τὰ τόσα δολώματα δὲν καταβάλλονται καὶ δὲν «συμμορφώνονται πρὸς τίς ὑποδείξεις», νὰ καταβληθοῦν μὲ τὴν ἀπειλὴ τοῦ πολέμου, ἔστω κι ἂν αὐτὸ ἀποτελῇ τὸ τελευταῖο χαρτὶ τῶν ἐξ-ουσιαστῶν.

Οἱ Ἕλληνες ἀποτελοῦν τὸν ἀρχαιότερο καὶ ἱστορικώτερο λαὸ τοῦ κόσμου. Ἡ ἱστορία τους, πανάρχαια, κλασσικὴ καὶ πρόσφατη, γέμει χρυσῶν σελίδων. Οἱ Ἕλληνες γνωρίζουν τὰ συμβαίνοντα καὶ συμβησόμενα, διότι ἀπλούστατα γνωρίζουν τὰ συμβάντα. Καὶ τὰ συμβάντα λένε, ὅτι οἱ ἐξ-ουσιαστὲς δὲν μπόρεσαν νὰ δουλοποιήσουν καὶ νὰ ἐκβαρβαρίσουν τοὺς Ἕλληνες, παρὰ τὸ ὅτι χρησιμοποίησαν Ἀβάρους καὶ Πέρσες, Καρχηδονίους καὶ Φοίνικες καὶ ὅλη τὴν πανοπερμία τῆς ὑφῆλίου.

Οἱ Ἕλληνες δὲν κλονίστηκαν ἀπ' τὸ δόλιο αὐτὸ τέχνασμα τῶν ἐξ-ουσιαστῶν· δὲν ἔτρεξαν στὰ καταστήματα τροφίμων· δὲν κλείστηκαν στὰ σπίτια τους· δὲν ἀποχαιρέτισαν ἀναξιοπρεπῶς τὰ στρατευμένα παιδιά μας, ποὺ ἔσπευσαν νὰ ἐπανδρώσουν τὰ πολεμικὰ σκάφη μας. Μπορεῖ νὰ μὴν ἀκούστηκε τὸ λακωνικὸν «ἦ τὰν ἦ ἐπὶ τὰς», τὰ πάντα μαρτυροῦσαν ὅμως λεβεντιά καὶ ἀξιοπρέπεια. Πίσω ἀπὸ τὰ λόγια, τὸ ὕψος καὶ τὸ ἥθος τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ λαοῦ μάντευες τὴν ἀπόφασή του: «...αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν». Κι αὐτὸ ἀκριδῶς ἦταν ἐκεῖνο ποὺ χάλασε τὴν «συνταγὴν» τοῦ ἀρχιμαγείρου τῆς «Ἐπιχειρήσεως Ἰμια».

Πὰν Αἶολος

ΠΑΝΟΣ ΤΣΙΝΑΣ

‘Η δύσκολη επιδίωξη τῆς ‘Ελληνικῆς Ἰδέας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας

Τὸ μέγα ἔργον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου λόγῳ ἀδυναμίας τῶν ἐπιγόνων του νὰ συλλάβουν τὸ πραγματικὸν του νόημα –οὕτω πάντοτε συμβαίνει μὲ τοὺς ἐπιγόνους παντὸς μεγάλου– κατεπατήθη ἀπὸ τὴν Ρώμην καὶ ἔνεκα τῆς καταπατήσεως ταύτης ἐξεθεμελιώθη ἀπὸ τὸν ἐν συνεχείᾳ ἐπελθόντα θρησκευτικὸν Ἀσιατισμόν, ὅστις εὗρε τὰς Ἑλληνικὰς πύλας ἀνοικτάς καὶ εἰσῆλθεν βιαίως εἰς τὸν Ἑλληνικὸν χῶρον. Οὗτος κατέστρεψεν ὀλοσχερῶς καὶ τὸ μέγα ἔργον τῶν πρὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Ἑλλήνων. Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ Ἑλληνισμός, ὁ ὁποῖος ἔδει νὰ δεσπόζη ὀλοκλήρου τοῦ Μεσογειακοῦ χώρου πληθυσμακῶς, πολιτικῶς καὶ ἰδεολογικῶς, εὐρέθη εἰς τὴν τόσον δεινὴν θέσιν, εἰς ἣν εὐρίσκετο κατὰ τοὺς ἀμέσους πρὸ τῆς Ἀλώσεως χρόνους, ἦν ἄλωσιν οὐτε εἰς τὸν Αἰσχύλον ἢ τὸν Θουκυδίδην θὰ ἦτο εὐκολον νὰ τὴν διεκτραγωδήσῃ.

Ἐντούτοις ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα, ἥτις διετηρήθη ἀσβεστος καθ’ ὅλους τοὺς αἰῶνας ἀπὸ τῆς κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς Ρώμης ἄλλοτε ὡς ἔθιμα ἔθνικα «εἰδωλολατρικά», ὡς σκωπτικῶς ταῦτα ὠνομάσθησαν, ἄλλοτε ὡς ἔθιμικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον κατὰ καιροὺς μετουσιώ-
νετο εἰς μεταρρυθμιστικὴν κίνησιν, ὅπως τὸ κίνημα τῶν Ἰσαύρων ἢ ὁ Κῶδιξ τῶν Ροδίων ναυ-
τικῶν, ἄλλοτε ὡς ἐκ διαισθήσεως ἀπόηχος ὅτι εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθὼν ὑπῆρξαν τὰ Ἑλευ-
σίνια Μυστήρια (αὐτὸ τὸ βλέπομεν καὶ εἰς τοὺς Φιλικοὺς μετέπειτα, ὅπου εἰς βαθμὸς τῆς Ἐται-
ρίας τῶν ὠνομάζετο «ὁ τοῦ ἱερέως τῶν Ἑλευσινίων Μυστηρίων») κ.ά., ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα λοιπὸν ἀναδύεται νῦν ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς κοσμοταραχῆς καὶ οἱ φορεῖς αὐτῆς προσανατολίζο-
νται πρὸς τὴν δημιουργίαν ἐνὸς ἀμειγροῦς Ἑλληνικοῦ κράτους, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου οἱ Ἕλληνες
θὰ ἠδύναντο νὰ ζοῦν ἐλεύθεροι.

Ἡ κορύφωσις τοῦ ἀνωτέρω προσανατολισμοῦ κατὰ τοὺς πρὸ τῆς Ἀλώσεως χρόνους ὑπῆρξε ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς Πλήθων, ἀλλὰ καὶ οἱ Παλαιολόγοι ὡς ἐξ ἐνστίκτου ὀδεύουν σταθερῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν. Ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἀποστέργει τὸν Χριστιανισμόν. Ἰδρύει μυστη-
ριακὰ σκηνώματα εἰς τὸν Μυστράν καὶ πιστεύει, ὅτι ἀπὸ αὐτὰ θὰ γαλουχηθοῦν οἱ φορεῖς
ἐκεῖνοι, οἵτινες θὰ καταστοῦν οἱ ἀντάξιοι συνεχισταὶ τῶν εὐκλεῶν ἀρχαίων προγόνων, συνά-
μα καὶ οἱ ἀπελευθερωταὶ τῆς πατρίδος, καλεῖ δὲ τοὺς Ἕλληνας νὰ δημιουργήσουν τὸν πρὸς
τοῦτο ἀναγκαῖον Ἑλληνικὸν στρατόν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα ὁμως ἐπέπρωτο μίαν εἰσέτι φορὰν νὰ καταποντισθῇ εἰς τὴν δίνην τῶν
καιρῶν. Δὲν ἐπρόφθασε νὰ λάβῃ σάρκα καὶ ὀστά, νὰ ἀνδρωθῇ καὶ νὰ ὀργανωθῇ, διότι ὁ Ἀσια-
τισμὸς προβάλλει νῦν εἰς τὸν ὀρίζοντα τρομερός, ὅσον ποτέ. Εἰς νεομηδισμὸς ἔχει πρὸ πολλοῦ
ἐκκινήσει ἀπὸ τὰς Ἀσιατικὰς στέππας καὶ ἔρχεται ὡς λαῖλαψ. Οἱ Τοῦρκοι, πρωτόγονος νο-
μαδικὸς λαός, ἐκπροσωποῦντες νῦν τὸ Ἀσιατικὸν πνεῦμα καὶ προβάλλοντες μίαν νέαν δοξα-
σίαν, τὸν Ἰσλαμισμόν, τὸν ὁποῖον εὗρον καὶ ἡσπάσθησαν καθ’ ὁδὸν ἐρχόμενοι ἀπὸ τὰ δάθη
τῆς Ἀσίας, θὰ εὗρουν κατὰ πάντα πρόθυμον τὸ παλαιὸν Ἀσιατισμόν, ἥτοι τὸ βυζαντινὸν ἱε-
ρατεῖον, ὅπερ ζητεῖ ἕνα ρομφαιοφόρον σύμμαχον, διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν ἐπιστρέψαντα ἐκ τῆς
Δύσεως «ἄσπτον» καὶ θρασὺν ἀδελφόν του. Τὸ ἱερατεῖον θὰ ἀποδειχθῇ ὄχι μόνον ἀνεκτικὸν
εἰς τὸν ἐρχόμενον τρομερὸν Ἀσιάτην, ἀλλ’ ἐν πολλοῖς θὰ γίνῃ συνεργὸς του. Ἡ τακτικὴ αὐτὴ
ἠκολούθηθη μετὰ ζήλου κατὰ τὴν Ἀλωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τόπους ὄργανα ὑπερέβαλον εἰς
ζήλον τὰ τῆς πρωτευούσης. Περὶ τούτου ὁμιλεῖ λίαν εὐγλύττως τὸ κείμενον τοῦ 161 Κώδικος
τῆς Χίου.*

* Μ.Β. Κοσμά, «Ἀνέκδοτος Κώδιξ τῆς Χίου», Ἀθῆναι 1975, σελ. 21 ἐπ.:

«Ὁ δὲ αὐτὸς σουλτάν Μουράτης ἐπῆρε τὰ φονοῦσα του, πεζοὺς καὶ καθαλαρίους, καὶ ὑπήγεν εἰς τὴν Θεο-
σσαλονίκην καὶ ἐτέντωσε τὴν ἔξω μερὰ καὶ ἄρχισε καὶ τὴν ἐπολέμα καὶ ἐθανάτωσε πολλοὺς Χριστιανούς καθη-
μερινῶς καὶ ἔκαμε τρόπους πολλοὺς καὶ τέχνας νὰ ἐπάρῃ τὸ κάστρον καὶ δὲν ἐδύνετο ποτέ.

Ὁ σουλτᾶνος μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Πόλεως ἔχων ἀνάγκην ἀπὸ ἑνα μεγαλόσχημον ὑπάλ-
ληλον, ὅστις ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἐπηρεάσῃ τὸν λαόν, ἰδοὺ ὑψηλῇ ἐπιταγῇ καὶ χάριτι πα-
ρεχώρησε εἰς τὸν ἐλθόντα μεγαλόσχημον ἱκέτην τοῦ δικαίωματά τινα ὀνομασθέντα «*προνόμια*».
Συνίσταντο δὲ ταῦτα εἰς τὸ ἀναπαλλοτρίωτον τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ εἰς τὴν ἀντι-
προσώπευσιν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ὅλων τῶν χριστιανῶν, δι' οὓς οὗτος εἶχε τὴν μεγάλην εὐθύ-
νην τῆς μὴ ἐξεγέρσεως αὐτῶν κατὰ τοῦ σουλτάνου. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ σιδηρὰ ἐτικέτα «*Ρωμο-
σύνη*», καὶ ἐντεῦθεν προφανῶς καὶ ὁ σημερινὸς ὀρυμαγδὸς παρ' ὠρισμένων ἱερωμένων, ὡς
τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου π. Γ. Μεταλληνοῦ περὶ τῆς Ρωμοσύνης καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐχο-
ρηγῆθη ἐπίσης παρὰ τοῦ νέου Μεγάλου Αὐθέντου εἰς τὸν Χριστιανικὸν κλήρον τὸ δικαίωμα
νὰ ἰδρῇ ἱεροδιδασκαλεῖα καὶ παρέμεινε ἀνοικτὴ ἡ δι' ἀνωτάτους κληρικούς λειτουργοῦσα φι-
λοσοφικὴ, ὡς ἐλέγετο, Σχολὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς καὶ τὸ δικαίωμα ἐπιλύσεως δια-
φορῶν μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, ἐντεῦθεν δὲ τὰ ἐπισκοπικὰ δικαστήρια, ἅτινα ἐλειτούργησαν
κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν.

Οἱ φορεῖς τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδέας, ὅσοι ἠδυνήθησαν νὰ ἀποφύγουν τὴν μάχαιραν καὶ τὸν
ἀνδραποδισμόν –ἐξήλκοντα χιλιάδες ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἠνδραποδίσθησαν κατὰ τὴν ἄλκοσιν
τῆς Πόλεως–, θὰ κατατμηθοῦν εἰς διαφόρους ομάδας ἢ μᾶλλον εἰς διαφόρους τρόπους ἐπι-
διώσεως αὐτῶν τε καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδέας. Ἐνα μέρος αὐτῶν θὰ καταφύγουν εἰς τὴν Δύσιν
καὶ μὲ οἶονεϊ κέντρον τὴν Βενετίαν θὰ προσπαθῇ νὰ πείσουν τοὺς Εὐρωπαίους διὰ βοή-
θειαν πρὸς δημιουργίαν Ἑλληνικοῦ κράτους, προσπάθεια ἣτις προώριστο νὰ ἀποτύχῃ, θὰ κα-
ταστοῦν δὲ οὗτοι οἱ προδρόμοι μιᾶς ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ, τῆς
Ἀναγεννήσεως, ὡς αὕτη ὀνομάσθη τῆς Ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Λόγου, ἀπὸ τῆς ὁποί-
αν θὰ προκύψῃ ἡ «*πτωχὴ τῷ πνεύματι*» Εὐρωπαϊκὴ κουλτούρα, ἡ ὁποία θὰ ὀνομασθῇ Εὐρω-
παϊκὸς Πολιτισμός.

Ὅσοι ἀπὸ τοὺς φορεῖς τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδέας δὲν ἠμπόρεσαν νὰ διαφύγουν, θὰ παραμείνουν
διάσπαρτοι ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸν χώρον μετερχόμενοι διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ ἐν πολλοῖς θὰ
κρύψουν τὴν ψυχὴν τῆς ψυχῆς των, τὴν Ἑλληνικὴν Ἰδέαν, ὑπὸ τὸ μέλανα μανδύαν τοῦ καλο-
γήρου ἢ τοῦ ἱερωμένου, ἵνα ὑπὸ τὴν προνομακίαν αὐτοῦ στέγῃ δύνανται νὰ ζοῦν καὶ νὰ
δροῦν ἐντὸς κατωκνημένων χώρων καὶ θὰ εἶναι οὗτοι οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι Διδάσκαλοι τοῦ
Γένους, οἱ ὅποιοι θὰ κρατήσουν ἀσβεστον τὴν παράδοσιν γενικῶς καὶ θὰ λέγουν εἰς τὸν λα-

»*Ἀμὴ νὰ ἀκούσετε πῶς τὸ ἐπῆρε, νὰ θρηνησέτε μεγάλως. Τὸ νερόν ὅπου ἔπινεν ὁ λαὸς τῆς Θεσσαλονίκης,
ἔρχετον ἀπ' ἔξω, ἀπὸ τόπον ὅπου λέγεται τοῦ Χορτιάτη, μὲ σουληνάρια καὶ ἔμπαιναν ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν γῆν μέ-
σα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Καὶ ὡσάν ἦλθεν ὁ αὐτὸς σουλτᾶνος καὶ τὴν ἐπολέμα, ἦτον εἰς ἀδημονίαν μεγάλην,
ὅπου δὲν ἠμπόρειε νὰ τὴν ἐπάρῃ. Καὶ ὡς ἔμαθαν τοῦτο οἱ καλόγεροι τοῦ μοναστηρίου τῶν Βλαταίων, ὅπου
εἶναι τὸ μοναστήριον τὸν μέσον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην κάτωθεν ἀπὸ τὴν ἐπάνω γουλάν, ἔγραψαν γράμμα μὴ νύ-
κτα καὶ τὸ ἔρριξαν ἀπὸ τὸ μοναστήριον ἔξω εἰς τὸν σουλτᾶνον γράφοντας καὶ λέγοντας ἐτῆ: ὅτι ἡμεῖς οἱ δοῦλοι
σον οἱ καλόγεροι ἀπὸ τὸ μοναστήριον τῶν Βλαταίων προσκυνοῦμεν τὴν αὐθεντίαν σου καὶ δεόμεθα τοῦ Θεοῦ νὰ
σὲ δοθῇ νὰ ἐπάρῃς τοῦτο τὸ κάστρον τὸ περίφημον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ νὰ σὲ ἰδοῦμεν καὶ βασιλεῖα τῆς Κων-
σταντινουπόλεως.*

»*Ὅμως δίδωμέν σου εἰδήσιν, ἂν θέλῃς νὰ ἐπάρῃς τὸ κάστρον τοῦτο τῆς Θεσσαλονίκης, στείλε ἀπὸ τὸ φουσᾶτον
σον ἀνθρώπους εἰς τοῦ Χορτιάτη τὴν χώραν, ὅπου ἔρχεται ἀπ' ἐκεῖ τὸ νερὸ ἐδῶ μέσα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ
κόψε τὸ νερὸ νὰ μὴ δὲν τρέχῃ νὰ πίνῃ ὁ λαὸς καὶ στανικῶς τοὺς θέλουν παραδοθῇ καὶ νὰ προσκυνήσουν. Καὶ
ὡς ἔλαβε τὸ γράμμα ὁ σουλτᾶνος, ἐχάρη πολλά. Καὶ τῆς ὥρας ἔκαμε τὸ ἔργον, καὶ ἔστειλε καὶ ἔκοψαν τὸ νερὸ
καὶ δὲν ἔτρεχε νὰ ὑπηγάινῃ μέσα εἰς τὸ κάστρον νὰ πίνῃ ὁ λαός. Ἀμὴ ὡσάν τὸ ἔκοψε, ἦλθαν εἰς τέλος νὰ ἀπε-
θάνουν ἀπὸ τὴν δίψαν. Ὡς δὲ εἶδαν οἱ Θεσσαλονικαῖοι τοῦτο, ἐγνώρισαν ὅτι ἀπὸ εἰδήσιν χριστιανῶν ἐγένετο
καὶ δὲν ἠλπίζαν ὅτι ἀπὸ καλογήρους ἔγινε. Καὶ ἔκλαυσαν πολλὰ καὶ ἐθρήνησαν. Καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑπομεί-
νουν τὴν δίψαν ἐπαραδόθησαν καὶ ὡς ἐμπήκεν ὁ σουλτᾶνος μέσα μὲ τὸ φουσᾶτον του, ὥρισε καὶ ἐδιαγοῦμιζαν
τὸ κάστρον, ἀνθρώπους καὶ πράγματα, διὰτὶ ὁ λαὸς στανικῶς τοὺς ἐπαραδόθησαν. Καὶ εἰς τὸ μοναστήριον
αὐτῶν τῶν Βλαταίων, ὅπου ἐπαρέδωκαν τὸ κάστρον οἱ καλόγεροι, ἔστειλε τζαούση καὶ ἐφύλαξεν αὐτὸ νὰ μὴδὲν
τὸ διαγοῦμισον τὸ φουσᾶτον. Καὶ οὕτως ἐδιαγοῦμισεν ὅλον τὸ κάστρον, μόνον τὸ μοναστήριον ἔμεινεν ἀδια-
γοῦμιστον χωρὶς κανέναν πειρασμόν καὶ ἀπὸ τότε ὀνομάσθη Μοναστήριον τοῦ Τζαούση καὶ λέγεται ἔως τὴν σή-
μερον.*

»*Καὶ ὁ σουλτᾶνος, ὡς ἔλαβε τὸ κάστρον, ἔδωκε τῶν καλογήρων τοῦ μοναστηρίου μεγάλας δωρεὰς καὶ χαρί-
σματα. Καὶ ἔκαμεν αὐτὸ ἀσούδοτον, νὰ μὴν δὲν δίδει εἰς τὰ πρῶγματα αὐτοῦ κανένα δικαίωμα αὐθεντικόν. Καὶ
οὕτως διαφυλάττεται ἔως τὴν σήμερον ὁ ὀριζμός ὅπου ἔδωκεν ὁ αὐτὸς σουλτᾶνος τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου».*

όν: «Ἐμεῖς εἰχομεν τὸ πάλαι ἓνα μέγαν βασιλέα, τὸν Ἀλέξανδρον». Ἀργότερον, ὅταν εἰς τὴν Δύσιν θὰ ἐφευρεθῇ ἡ τυπογραφία, οὗτοι θὰ εὔρουν τὸν τρόπον καὶ θὰ φέρουν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ θὰ κυκλοφορήσουν εὐρέως τὴν «*Φυλλάδα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου*». Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν Ἕλληνες. Ὁ ἐπίσημος Χριστιανισμὸς θὰ σφετερισθῇ μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας αὐτῶν ὡς ἰδικούς του ἀγῶνας καὶ θυσίας καὶ ἐκμεταλλεόμενος καὶ πάλιν τὴν θρησκοληψίαν τοῦ λαοῦ θὰ ζητήσῃ καὶ θὰ λάβῃ ἀπὸ τὴν γέμουσαν πληγὰς Ἑλληνικὴν ἐπὶ τέλους πατρίδα τὴν μερίδα τοῦ λέοντος.

Ἐνα ἄλλο τμῆμα Ἑλλήνων κατῴρθωσε κατὰ τοὺς φοβεροὺς ἐκείνους καιροὺς νὰ λάβῃ εἰς χεῖρας του τὸ ἐμπόριον, ἀπόρροια τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἡ ἀνάπτυξις τῆς ναυτιλίας, ἡ ὁποία ἀντεμετώπισε τὴν πειρατείαν καὶ ἔφερε πλοῦτον· ἀπόρροια τοῦ πλούτου ὑπῆρξεν ἡ ἀνάπτυξις ὠρισμένων Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, αἱ ὁποῖαι ἐξηγόρασαν διὰ καταβολῆς σημαντικῶν χρηματικῶν ποσῶν εἰς τὰς κατὰ τόπους ἀρχὰς τῆς ἀπεράντου τουρκικῆς αὐτοκρατορίας διάφορα προνόμια. Αἱ κοινότητες αὗται θεσπίσασαι ἐντὸς τῶν περιοχῶν τῆς μικρᾶς αὐτῶν ἐπικρατείας ἐλευθεροὺς θεσμούς, ἀπέδωκαν τὰ θερμοκήπια τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδέας. Τὰ προνόμια τῶν Ἑλληνικῶν αὐτῶν Κοινοτήτων κατεκτήθησαν δι' ἀδράς πληρωμῆς καὶ οὐχὶ διὰ συμμαχιῶν καὶ ἐκδουλεύσεων πρὸς τὸν κατακτητὴν, ὡς ἔπραξαν οἱ πατριαρχικοί. Τοῦτο τὸ γνωρίζουν καλῶς οἱ ἰθύνοντες τὰ πράγματα τῶν Κοινοτήτων καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ θελήσουν νὰ ἐπιτρέψουν εἰς τὰ μέλη αὐτῶν, νὰ καταφεύγουν διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν διαφορῶν των εἰς τὰ Ἐπισκοπικὰ δικαστήρια. Ἐθέσπισαν μάλιστα καὶ ποινάς, ὡς τὸν «*τζερεμέν*», τὴν διαπόμπευσιν ἢ τὴν ὀριστικὴν ἀποβολὴν ἀπὸ τὴν Κοινότητα εἰς τοὺς προσφεύγοντας εἰς αὐτά. Τὰς αὐτάς ποινὰς θὰ ὑφίσταντο οὗτοι, ἂν προσέφευγον καὶ εἰς τὰ Τουρκικὰ δικαστήρια. Αἱ Κοινότητες ἔχουν ἴδια δικαστήρια, τὰ ὁποῖα δικάζουν βάσει ἐθιμικῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ πανάρχαιον Ἑλληνικὸν Δίκαιον, τὸ διασωθὲν ὡς ἔθιμον διὰ μέσου τῶν αἰώνων.

Ἐνα ἄλλο τμῆμα Ἑλλήνων, θεωροῦντες ὡς ἀδυσώπητον πραγματικότητα τὴν τουρκικὴν κατὰκτησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου, προσηνατολίζοντο πρὸς τὴν ἰδέαν ἀνανεώσεως τῆς καταλυθείσης αὐτοκρατορίας ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Τούρκων σουλτάνων, ἐν τῇ ὁποίᾳ αὐτοκρατορία σὺν τῷ χρόνῳ θὰ περιέλθουν, ὡς ἐπίστευον, τόσαι ἐξουσίαι εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε θὰ καταργηθῇ ἄφ' ἑαυτῆς αὕτη. Τοῦτο δεδαίως ἦτο ἀπίθανον νὰ συμβῇ, ὅσον καὶ ἂν εἰργάζοντο οὗτοι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν, ἀλλὰ τοιοιτοτρόπως ἀνεπτύχθη τὸ μέρος αὐτὸ τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἐταυτίσθη μὲ τὸν συνθηκολογήσαντα μὲ τὸν κατακτητὴν Κλήρον, ἀργότερον ὅπως ἐδιαφοροποιήθη ἀπὸ αὐτόν. Μέχρις ὅτου ὅμως πραγματοποιηθῶν οἱ ἀπώτεροι σκοποὶ τῶν οὕτω σκεπτομένων Ἑλλήνων, οὗτοι θὰ προσέφερον εἰς τὸν κατακτητὴν ἐκδουλεύσεις εὐφυΐας, ὡς ἦτο ἡ διερμηνεία, ἢτοι ἡ διπλωματία ἢ τὰ διάφορα ὑπουργήματα τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, ὡς τὸ τοῦ ναύαρχου, τῶν διοικητῶν τῶν παραδουναβίων χωρῶν, ἐνθα ἴσχυεν ἰδιότυπον καθεστῶς καὶ ἄλλα.

Τὸ τμῆμα αὐτὸ τῶν Ἑλλήνων θὰ ἀποτελέσῃ τὴν λεγομένην τάξιν τῶν Φαναριωτῶν (ἡ ὀνομασία ἐλήφθη ἐκ τῆς ὁμωνύμου συνοικίας τῆς Πόλεως). Ἡ τάξις αὕτη προσέφερεν ἀναμφισβητήτως πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἰδέαν. Πολλοὶ τοὺς κατηγόρησαν ὡς συνεργασθέντας μετὰ τοῦ κατακτητοῦ· καὶ πράγματι εἶναι λίαν δυσχερὲς νὰ διακρίνῃ τις τὰ ὅρια, ἅτινα χωρίζουν τοὺς συμμάχους τῶν Τούρκων ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ συνεργάτου διετῆρουν καὶ ἐξέτρεφον τὴν Ἑλληνικὴν Ἰδέαν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ (οἱ ἄρματολοι καὶ οἱ κλέφτες καὶ αἱ Κοινότητες, ὅπου ἀνεπτύχθησαν) ἦσαν τὰ πλεον ὡργανωμένα τμῆματα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ζωσα πραγματικότης ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Τουρκίας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἐν ταυτῷ δὲ τὸ Φανάριον ὑπῆρξεν ὁ εἰς πόλος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ δὲ ἄλλος πόλος, ὡς ἦδη εἵπομεν, ἦτο ἡ Βενετία. Οἱ δύο οὗτοι πόλοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ θὰ διαδραματίσουν καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς Τουρκοκρατίας σημαίνοντα ρόλον, ὁ ὁποῖος θὰ ἔχῃ ἐπιπτώσεις ἀκόμη καὶ εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ πράγματα. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ κατὰ τὴν ζωὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους μετὰ τὴν τοῦλάχιστον τῆς ἐποχῆς τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς θὰ ὑπάρξῃ μεταξὺ τῶν ἐκπροσώπων τῆς Φαναριωτικῆς Ἰδέας, περὶ τῆς ἀνανεώσεως τῆς πάλαι ποτὲ ρωμαϊκῆς ἢ βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν ἐκπροσώπων τῆς ἰδέας τῆς δημιουργίας τοῦ ἁμιγούς Ἑλληνικοῦ κράτους εἰς ἀσίγητος διάλογος, ὁ ὁποῖος καὶ ὠφέλησε ἀλλὰ καὶ ἔβλαψε τὴν Ἑλληνικὴν Ἰδέαν. Γεγονὸς πάντως εἶναι, ὅτι ὁ Φαναριωτισμὸς δὲν ταυτίζεται μὲ τὸν ἐπίσημον Χριστιανισμόν.

Ούτος, ὁ Φαναριωτισμός, εἶναι δημιούργημα τῶν καιρῶν καὶ ἀνεπτύχθη μετὰ τὴν "Αἰωσιν ὡς μία Ἑλληνικὴ θέσις, ὑπαγορευθεῖσα ἐκ τῆς πραγματικότητος, ἡ ὁποία θέσις ἐδωσεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἔθνους ἄνδρας ὡς ὁ Ρήγας, ὅστις δὲν ἦτο Φαναριώτης, ἀλλὰ ἦτο ἐνθερμος θιασώτης τῆς Φαναριωτικῆς Ἰδέας, ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης παρομοίως καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Κατὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετίαν καὶ ἐν πολλοῖς καὶ τὴν δευτέραν ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως ἡ κατάσταση ἦτο φοβερά καὶ οἱ Ἕλληνες ἤλθον εἰς τὸν ἐσχατον τῶν κινδύνων. Ὁ μόνος τρόπος διασώσεως τῶν καταδιωκομένων ἦτο ἡ φυγὴ, ἡ φυγὴ εἰς τὴν Εὐρώπην, εἰς τὰς παραδουναδίους χώρας, ὅπου ἴσχυε ιδιότυπον καθεστῶς, εἰς τὴν Ρωσσίαν ἢ ἔστω εἰς ἄλλον τόπον ἐκτὸς τῆς Τουρκικῆς ἐπικρατείας. Ἐβοήθει εἰς αὐτὸ καὶ τὸ μέγα ἄπλωμα τοῦ Τουρκικοῦ κράτους. Ὅταν ὁμως ἡ τέχνη τοῦ πολέμου ἤλλαξεν, ὡς ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν πυροβόλων ὄπλων, οἱ καταδιωκόμενοι Ἕλληνες ἐφευγον εἰς τὰ ὄρη μεμονωμένοι ἀρχικῶς, ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγίνοντο ὁμάδες ἀμύνης κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ «κλέφτες», ὡς ὠνομάσθησαν. Οἱ κλέφτες ἀπετέλεσαν σὺν τῷ χρόνῳ μίαν νέαν θέσιν ἐπιβιώσεως τῶν Ἑλλήνων. Ἡ θέσις ἐπιβιώσεως αὕτη θὰ δημιουργήσῃ τὰς ἰσχυρὰς ἐκείνας προσωπικότητας, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκει ἡ ὑψίστη τιμὴ, ὅτι διεξήγαγον ἐν πολλοῖς, ὅταν ἤλθεν ἡ ὥρα, τὸν σκληρὸν ἀπελευθερωτικὸν πόλεμον καὶ ἦτο αὕτη ἡ πλέον τελεσφόρος θέσις, ἔστω καὶ ἂν εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις καὶ περιπτώσεις ἡ τάξις αὕτη δὲν εἶχε συνειδησιν τοῦ ἑαυτοῦ της. Οὕτω ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ὑπῆρξε ἐπανάστασις προσωπικότητων, αἵτινες ἀνεπήδησαν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Γῆν καὶ ἀπέτελεσαν καὶ τὴν ἀναγκαίαν πολεμικὴν δύναμιν, ἡ ὁποία ἐδημιούργησε τὸ πρῶτον νεοελληνικὸν ἔπος, ὅπερ εἰς οὐδὲν ὑπελείπετο τῶν κατὰ τῶν Περσῶν πολέμων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἐκάστη ὁμὰς κλεφτῶν ἐτέλει ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἐνὸς ἀνδρός, τοῦ πλέον ἐμπειροῦ καὶ ἱκανοῦ, ὅστις ὠνομάζετο *καπετάνιος*. Οἱ ἰθύνοντες τὰς Κοινότητας, αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν ἀναπτυσσόμεναι, ἐδοθήθουν παντοιοτρόπως τοὺς κλέφτες διὰ τροφίμων καὶ ρουχισμοῦ καὶ ὅ,τι ἄλλο ἡ περιστασις ἀπῆτει, ὁ ἐπίσημος χριστιανικὸς κληρὸς ὁμως ἐκράτει ἐχθρικήν στάσιν ἀπέναντι τῶν κλεφτῶν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι καὶ τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα ἐνὸς δημοτικοῦ τραγουδιοῦ:

*« Ἀνάθεμά σας γέροντες, γερόντοι τῆς Τσιαρίτσας,
μὲ τὰ χαρτιά ποὺ στέλνετε στὸν καπετὰν τὸν Τσιάμη.
Νὰ πᾶς, νὰ πᾶς βρὲ Τσιάμη μου, νὰ πᾶς νὰ προσκυνήσης.
Νὰ προσκυνήσης τὸν Πασιᾶ καὶ τὸν Δεσπότη Ἀσσόνος.
Μὴ σοῦ χαλάσουν τὸν ὑγιό, ὅπου τὸν ἔχουν πιάσει.
– Τσιάμης δὲν προσκυνάει Πασιᾶ καὶ τὸν Δεσπότη Ἀσσόνος.
Πασιᾶ ἔχει ὁ Τσιάμης τὸ σπαθί, Δεσπότη τὸ ντουφέκι.»*

Ἴδου λοιπὸν ὁ δεσπότης, ὁ ἐπίσκοπος, τὸν ὁποῖον λίαν προσφύως καὶ ὁ λαὸς καὶ ὁ ἀνώνυμος ποιητὴς τὸν ὠνόμασαν οὕτω, συμπορεύεται μὲ τὸν πασσᾶν, καὶ καλεῖται ὁ Ἕλληνας ἀγωνιστὴς νὰ προσκυνήσῃ καὶ τοὺς δύο, ἀλλὰ ἐκεῖνος ἀγερῶχος ἀπαντᾷ, ὅτι δὲν προσκυνᾷ μῆτε τὸν ἕνα μῆτε τὸν ἄλλον, καθ' ὅτι αὐτὸς ἔχει πασσᾶν τὸ σπαθί καὶ δεσπότην τὸ ντουφέκι, διότι αὐτὰ τοῦ ἐξασφαλίζουν τὴν ἐλευθέραν ζωὴν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα, ἥτις ἔλαβε μορφήν ἐπὶ Γεωργίου Γεμιστοῦ-Πλήθωνος καὶ τῶν Παλαιολόγων, ἀλλ' ὑπῆρχεν ὑπολανθάνουσα εἰς ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν χώρον, ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται καὶ ἐν Ἠπειρῷ καὶ οὕτω ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1280 ἐν Ἰωαννίνους λειτουργεῖ ἡ «Σχολὴ τοῦ Σπανοῦ». Ἀργότερον καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, ὅτε πλήρης ζόφος ἐπεκράτησεν εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν χώρον, εἰς τὰ Ἰωάννινα ἐλειτούργουν πλεῖστοι σχολαί, ἡ κυριωτέρα τῶν ὁποίων ἦτο ἡ «Σχολὴ τοῦ Ἐπιφανίου». Δὲν ἦτο τοῦτο τυχαῖον γεγονὸς, ἀλλὰ ἦτο ἀποτέλεσμα τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς τὰς καρδίας πολλῶν Ἠπειρωτῶν ἐκρύπτετο ἡ φλόξ τῆς ἐλευθερίας, ἣν διετήρει ἀσβεστον ἡ παραπλησίως ἐκεῖ κρυπτομένη Ἑλληνικὴ Ἰδέα. Ἀμειρος τοῦτο δὲν ἦτο καὶ ἡ ἀνάπτυξις ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν ἰσχυρᾶς ἀντιστάσεως κατὰ τῶν ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἐρχομένων Τούρκων.

Τὸ ἔτος 1611 ἐγένετο ἐν Ἠπειρῷ τὸ κίνημα τοῦ Διονυσίου τοῦ Φιλοσόφου, ἐπισκόπου Τρίκης, τοῦ ἐπονομασθέντος ὑπὸ τῶν Τούρκων *Σκυλοσόφου*, τὸ ὁποῖον ἀπέτυχε. Ὁ Διονύσιος, ὢν καὶ αὐτὸς εἷς ἐκ τῶν φορέων τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδέας, ἀλλὰ κρυπτόμενος καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὸν μέλανα μανδύαν τῆς ἱερωσύνης, παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ φλογεροῦ πατριωτισμοῦ του ὡς καὶ ἐξ ὑποσχέσεων τῶν Φράγκων, τοῦ Ἰσπανοῦ βασιλέως, ὡς πιθανολογεῖται, ἀπεπειράθη τὸ κίνημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἦτο μᾶλλον μία ἀλόγιστος πρᾶξις. Ἡ ἀποτυχία τοῦ κινήματος τοῦ Διο-

νυσίου ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν κατάργησιν τῶν ὧσων εἶχον ἀπομείνει προνομίῳ, τῶν προερχομένων ἐκ τοῦ «Ὁρισμοῦ τοῦ Σινὰν Πασσά», καὶ τοῦτο ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δήμευσιν τῆς γῆς, εἰς τρόπον ὥστε ὀλίγα κτήματα ἔμειναν εἰς χεῖρας τῶν Ἡπειρωτῶν.

Οὕτω, μολονότι τὸ μέγα πλῆθος τοῦ λαοῦ ἔμεινεν εἰς τὴν ἀπαιδευσίαν καὶ τὴν ἀμάθειαν, ἐντούτοις αἱ σχολαὶ τῆς Ἡπείρου ἦσαν τὰ κέντρα ἐμμέσου πληροφορήσεως τῶν Ἑλλήνων περὶ τῆς μεγάλης αὐτῶν καταγωγῆς, περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ τεκταινομένων, ἀκόμη δὲ καὶ ἡ ἀνταύγεια τοῦ πνεύματος τῆς Ἀναγεννήσεως εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἡπειρον, δημιουργηθείσης μάλιστα καὶ διαμάχης μεταξὺ τῶν διδασκάλων ὁπαδῶν τῶν σχολῶν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ μετὰ τῶν διδασκάλων ὁπαδῶν τοῦ στείρου ιεροχριστιανικοῦ πνεύματος. Αἱ σχολαὶ αὗται ἀπέδωκαν τὸ λίκνον τῆς ἐλευθερίας. Ἐλειτούργησαν δὲ καὶ ἐκτὸς Ἰωαννίνων, εἰς τὴν Ἀρταν, τὴν Μοσχόπολιν τῆς Βορείου Ἡπείρου, ἐν Καστορίᾳ καὶ ἐν Σιατίστῃ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Παραλλήλως κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς (1611 καὶ μετὰ) ἐδημιουργήθησαν σχολαὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ οὕτω ἐδημιουργήθη μία νέα κατάστασις ἐν τῷ Τουρκικῷ κράτει, ἐπικρατησάσης σχετικῆς ἡλιότητος ἐκ μέρους τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς σκλάβους.

Ἡ κοινὴ συνισταμένη ὅλων τῶν φορέων τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδέας, ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, τὸ μέγα ἔπος τῶν νέων Ἑλλήνων, τὸ ἀποκορύφωμα ἑνδεκα καὶ κατ' ἄλλους δεκατριῶν κινημάτων ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως καὶ μετὰ ἡ μᾶλλον ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ κινήματος ὑπὸ διαφόρους φάσεις εἰς μίαν ἀνελικτικὴν πορείαν, θὰ διακηρύξῃ ὅτι συνδέεται ἀπευθείας μὲ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ οὐχὶ μὲ τὴν «Ρωμανίαν» ἢ τὸ λεγόμενον Βυζάντιον. «*Ἐν τῷ Σπαρτιατικῷ στρατοπέδῳ τῶν Καλαμῶν*» ὑπογράφεται ἡ πρώτη ἐπαναστατικὴ διακήρυξις ὑπὸ τοῦ Πέτρου Μανρομικλή καὶ τῆς Γερουσίας τῶν Καλαμῶν, ἀπάντων ἀνθρώπων οὐχὶ λογίων, ἀλλ' ἐντελῶς ἀπαιδευτῶν. Ἐνέχει τοῦτο μεγίστην σπουδαιότητα, ὅτι ἄνθρωποι μὴ γνωρίζοντες νὰ θέσουν τὴν ὑπογραφὴν των, τὴν ἱερὰν αὐτὴν ὥραν παραμερίζουν ὅλον τὸ δάρος τῶν αἰώνων καὶ κάμνουν δρόμον εἰς τὴν ἐλευθερίαν νὰ περάσῃ ἐξερχομένη ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, ὅπου εἶναι θαμμένα τὰ ἱερὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων, ἥτοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν εὐκλεῶν προγόνων. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι προβάλλοντες πρὸς τὰ ἔξω τὴν ψυχὴν τῆς ψυχῆς των, τὴν ἱερὰν Ἑλληνικὴν Ἰδέαν, ἀπεκδύονται τὴν ὥραν αὐτὴν πάντα παρασιτισμὸν καὶ δεικνύουν εἰς τὸν κόσμον τὸν ἀληθινόν των ἑαυτόν. Αὐτὴν τὴν πραγματικότητα θὰ διακηρύξῃ ὁ Σολομὸς διὰ τῶν πρώτων στροφῶν τοῦ «*Ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν*». Ἀλλὰ καὶ πέρα τῶν πρώτων στροφῶν ὑπάρχουν στίχοι ὡς αὐτοί:

*ὦ Τριακόσιοι, σηκωθῆτε
καὶ ξανάρθετε σὲ μᾶς,
τὰ παιδιὰ σας θέλει ἰδεῖτε
πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.*

Αὐτὴν τὴν πραγματικότητα ἀσυναίσθητως καὶ κάπως προώρως ἐκφράζει ἡ χειρονομία τοῦ Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ, ὅταν προτρέπων τοὺς Χειμαριώτας τῆς Ἡπείρου νὰ γκρεμίσουν τὰς ἐκκλησίας, ἔλαβε ὁ ἴδιος μίαν ἀξίνην καὶ ἤρξατο τῆς κατεδαφίσεως ἐξωκκλησίου τινός. Ἦτο τοῦτο τὸ σύμβολον ἐν τῇ πράξει τῆς ἀλλαγῆς τῆς νοοτροπίας, ἡ ὁποία ἔδει νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὸν λαόν. «*Νὰ γίνουν σχολεῖα*», εἶπε. Διὰ νὰ μάθῃ ὁ λαὸς περὶ τῆς μεγάλης του καταγωγῆς καὶ πρὸ πάντων νὰ σταματήσῃ νὰ αἰσθάνεται δούλος καὶ ἄδουλος ῥέπων πρὸς τὸ πάσχειν.

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, εἷς ἐκ τῶν φυσικῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὡς ἐξ ἐνστίκτου φέρει εἰς τὴν κεφαλὴν του περικεφαλαίαν, προβάλλων αὐτὴν ὡς σύμβολον τῆς πρὸς τὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα συνδέσεώς του, τοὺς δὲ Τούρκους ἀποκαλεῖ «*Περσιάνους*». Τὰ πλοῖα τοῦ Ἀγῶνος φέρουν ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ὀνόματα. Αἱ διακηρύξεις τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδοβλαχίας ἀποτελοῦν μνημεῖα Ἑλληνικότητος. Ἀλλὰ καὶ ὁ πρῶτος ἱστορικὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Σπυρίδων Τρικούπης καὶ εἰς τῶν πρωταγωνιστῶν αὐτῆς ἀποδίδει τὴν δημιουργίαν αὐτῆς εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Γραμματείαν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, μολονότι ἦτο, ὡς ἡδη ἐλέχθη, μία ἐποποιΐα, δὲν κατώρθωσε νὰ κάμῃ πραγματικότητα τὰ ὁράματα τῶν πρωτεργατῶν τῆς. Ἀλλ' ὁ καιρὸς, ὅστις παρήλθεν ἔκτοτε, δὲν εἶναι πολὺς, καὶ τὸ ἀρξάμενον τότε μέγα ἔργον δὲν ἔχει εἰσέτι συντελεσθῇ. Ὑπῆρξαν πρὸς τοῦτο πολλὰ καὶ μεγάλα ἐμπόδια. Ταῦτα πρέπει νὰ ἐξουδετερωθῶν.

Μονόλογος

Τώρα τὸ καταλάβετε, τί πρόκειται νὰ σᾶς συμβῇ;

Ἐσωτερικὴ θάλασσα τὸ θέλατε τὸ Αἰγαῖο; Περιορισθῆτε λοιπὸν στὴν ἐσωτερικὴ στεριά! Χάσατε τὴν Ἰωνία· χάσατε τὴν μισὴ Κύπρο. Ἐ, ὅπου νᾶναι, πάνε καὶ τὰ ὑπόλοιπα... Ποιὸς θὰ θυμᾶται σὲ ποιο μέρος ἐγεννήθηκε ὁ πολιτισμός; Χά! Οἱ Τοῦρκοι θὰ γίνουν οἱ κληρονόμοι του. «Ὁθωμανικῶ δικαίῳ» θὰ τὸν ἀναδείξουν· θὰ τὸν μεταφέρουν στὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Οἱ μεγαλύτεροι ἀρχαιοκάπηλοι. Θὰ γεμίσουν οἱ αἰθουσες πλειστηριασμῶν στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Νὰ δγάλουμε κι ἐμεῖς τὸ κάτι τί μας. Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ μοῦ θέλατε; Τίς ἀρχαιότερες πυραμίδες; Τίς ἐπιστῆμες; Βρεῖτε πρώτα τὴν γλῶσσάν σας... Πάει κι αὐτή, σᾶς τὴν καταστρέψαμε. «Φοινικικῶ δικαίῳ». Σὲ λίγο θὰ κυττάξετε στὰ μάτια, καὶ δὲν θὰ ἀναγνωρίζῃ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Ἀσε πού, ἂν δὲν γνωρίζετε κορακίστικα καὶ ἀγγλικά, θάναί λιγάκι δύσκολο, γιὰ νὰ κονδεντιάσετε. Ξέρεis, τί εἶναι νὰ μὴν πιάνῃ κάθο ὁ δικός σας, νὰ σᾶς τὴν σπάρῃ κι ἐσεῖς νὰ τὰ παίρνετε στὸ κρανίο; Κουλάρετε... Τὸ ἔχω καρατσεκαρισμένο, ὅπου νᾶναι, θάστε ὁκέν· θὰ ἔχῃ ἐπέλθει τὸ τρανσφορμάρισμα.

Καὶ μὴ χαίρεστε, πὺν ἄλλαξε ὁ Ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ. Μὴν ξεχνᾶτε, κορόιδα, οἰκουμένη ἦταν ἡ ἀπόφασις γιὰ τὴν δημοτικὴ καὶ τὸ μονοτονικὸ. Τὰ πρόσωπα ἀλλάζουνε, μὰ ἡ γραμμὴ μας μένει καὶ σὲ μερικά ἀπαιτοῦμε κι ἐθνικὴν ὁμοψυχίαν. Ὅσο γι' αὐτούς, τοὺς λίγους, τοὺς κουφιοκέφαλους ὑπερεθνικιστὲς, θλιβερό προβλέπω τὸ μέλλον τους. Θὰ πάνε τὸν ὑπερεθνικισμό τοὺς δόλτα στὸ ἐξοχικὸ τους μὲ τὸ καταλυτικὸ τους καὶ θὰ τὸν ψήσουν στὸ μπάρμπειον. Κι ἂν ἐπιμένουν, ὅπως θάναί ἀραχοὶ στὶς σαῖς-λόγγα, τοὺς ρίχνουμε κατακέφαλα κι ἓναν παπα-Ρωμιὸ στὸ βλακοκούτι νὰ τοὺς ἀποτελειώσουμε. Ξέρεis, τί εἶναι νὰ θρίσκεσαι στὴν χώνεψη καὶ νὰ παρακολουθῇς μιὰ συζήτησιν γιὰ σατανιστὲς καὶ νὰ σοῦ κάνουν ἀνάλυσιν ὁ παπα-Ρωμιὸς καὶ οἱ ἀστρολόγοι; Εἶναι σάν νὰ σοῦ μιλήῃ γιὰ γλῶσσα ἐπιφανῆς «Ἕλληνας» γλωσσολόγος, καὶ νὰ μὴ καταλαβαίνῃς ἀπὸ ποιο σημεῖο τοῦ σώματός του ἐξέρχεται ἡ φωνή.

Στὰ μουνεῖα, στίς ἰδιωτικὲς συλλογές, ἐκεῖ θὰ καταλήξετε. Κι ὅλοι θὰ λένε: ὑπῆρξαν κατὰ Ἑλληνες, πὺν ζοῦσαν σὲ κάποια Ἑλλάδα, κατὰ ἔκαναν, κατὰ εἶπαν. Κι ἂς πᾶσουν νὰ μὲ ἐκνευρίζουν κάποιοι Βάσκοι εὐρωβουλευτὲς, πὺν ἐπιμένουν νὰ προτείνουν τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά γιὰ ἐπίσημη γλῶσσα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως· δὲ βλέπουν, ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες εὐρωβουλευτὲς ἔχουν πάρει ἀρνητικὴν θέσιν; Ἀλλὰ τί νὰ πῶ καὶ γιὰ τοὺς ἀχαρηκτιστοὺς δῆθεν ἐπιστήμονες... Βρῆκαν, λέει, φάρμακα σὲ ἀρχαῖα Ἑλληνικά διβλία, πὺν θεραπεύουν. Μὰ καλὰ δὲν διαβάζουν τὴν Ἀγία Γραφή; Τὸ καλύτερο φάρμακο εἶναι ἡ προσευχή, μήπως καὶ εἰσακουστοῦν ἀπὸ τὸν Γιαχβὲ καὶ τὸ πάρη ἀπόφασῃ νὰ τοὺς κἀνῃ καλὰ. Αὐτὴ εἶναι ἡ ριζικὴ θεραπεία. Κι ἐδῶ πὺν τὰ λέμε, ἡ ἱατρικὴ πρέπει νὰ καταργηθῇ. Πὺν ἀκούστηκε νὰ λέγεται παγκοσμίως πνεύμα παθολογία, χειρουργικὴ, καρδιολογία, ὕπνωσις καὶ τόσα ἄλλα; Ὅλα θὰ τὰ διαλύσω. Δὲν θὰ ὑπάρχῃ τίποτε· οὔτε ματεμάτικ· οὔτε ἀρσιτέκτονα, οὔτε ἐκόνονα, οὔτε τίποτα. Πίσω στὸν πρωτογονισμό, νὰ ζήσουμε καὶ οἰκολογικά. Στίς σπηλιὲς πάλι. Ὅταν ὁ Γιαχβὲ ἔκτιζε τὸν κόσμον, ἤξερε τί ἔκανε.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν πάντε νὰ σφίγγετε γύρω ἀπὸ τὸ λαιμὸ μου τὸν βρόχο. Δὲν τὸ ἀντέχω ἄλλο... Τοὺς Ἕλληνες τοὺς σδῆνω, κι αὐτὸ τὸ ρημαδί τὸ σχοινὶ σφίγγεται ἀκόμη περισσότερο... Φτάνει πιά! Κι ἂν ὁ πολιτισμός, ἂν τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα παγκόσμιο γίνεταί, ἐγὼ ἔχω ἀκόμη δύναμι μέσα μου. Τὰ μαλλιά μου μακραίνουν· ἡ δύναμις τοῦ Σαμφῶν ἐνισχύει τὰ χέρια μου. Ὡρα νὰ φωνάξω: ἀποθανέτω ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων. Βγάλτε αὐτὸ τὸ σχοινὶ ἀπὸ τὸ λαιμὸ μου! Τί θέλετε; Νὰ σκουπίσῃ τὴν ἐξουσίαν μου τὸ

Σάβωθρον

Μπροστά στα «σενάρια»

Πώς ένας λαός αποκτά σιγουριά; Ἀσφαλῶς ὄχι μὲ στρατευμένα μέσα ἐνημερώσεως, ξενομανῆ κλῆρο ἢ «σωτῆρες» ταξικούς κομματάρχες. Αὐτοὶ τοῦ δημιουργοῦν ψυχοπνευματικά συμπλέγματα. Μηνύματα ὅπως «ἔχασες τὸ τραῖνο», «δοῦλος τοῦ Θεοῦ» (καὶ τῶν ἀντιπροσώπων του) καὶ «κινδυνεύουμε ἀπὸ παντοῦ» ἐξαντλοῦν ψυχικά τὸν λαό, πλούσιο ἢ πτωχό, τὸν ἀποθαρρύνουν, τὸν ἀπομονώνουν ἀπ' τὰ κοινὰ καὶ τὸν καθιστοῦν ἀδιάφορο, ὥριμο πρὸς ἐκμετάλλευσιν. Κάθε προσπάθεια φατριασμοῦ ἀπὸ τοὺς ξενομανεῖς προσηλυτιστὲς ὁδηγεῖ στὸν περιττὸ δανεισμὸ καὶ τὴν ἐξάρτησή, πού φέρνει τὴ σύγχυση. Εἶναι ἡ ἐπιτυχία τοῦ πλήρους ἀποπροσανατολισμοῦ ἀπὸ τὴ σκληρὴ πραγματικότητα. Τὸ ἀποτέλεσμα τὸ βλέπουμε στὴ συμπεριφορὰ τῆς Ρωμιοσύνης καὶ τοῦ κράτους της.

Ἡ Ρωμιοσύνη ἔχει πέσει σὲ κοινωνικὸ ἐπίπεδο τέτοιο, ὅπου «τὰ μπούτια ἔχουν θεοποιηθεῖ» καὶ στὸ δωμὸ τους θυσιάζει τὴ ζωὴ της (μπούτια ζώων = φαγητό, μπούτια γυναικῶν/ἀνδρῶν = σέξ καὶ μπούτια ποδοσφαιριστῶν = συζήτηση νὰ γίνηται) – παραισθησιογόνες συνθῆκες ζωῆς, πού καταλήγουν στὴν ἀποκτίνωση. Ἀντίθετα ὁ ἐλληνικὸς λαὸς θ' ἀποκτοῦσε σιγουριά, ἂν τοῦ μιλοῦσαν μὲ εἰλικρίνεια γιὰ τὴν δική του καταγωγή καὶ ἱστορία, τὸν δικό του θεό, τοῦ χάραζαν σαφῆ πορεία πλεύσεως καὶ τὸν ἐκπαίδευαν ν' ἀποφεύγει τοὺς σκοπέλους. Γιατὶ ναι μὲν ἡ σύγχυση σπρώχνει στὴν ἐθνικὴ αὐτοκτονία, ἀλλὰ ἡ θεραπεία μιᾶς τέτοιας καταστάσεως

Idiotia Anglosaxonica

Σὲ κάποια ἱστορικὴ πόλη, ὅπως καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες ἄσχετα μὲ τὸν ἱστορικό τους χαρακτήρα, θὰ συναντήσουμε τὰ δράδνα τὴν «ἡγέτιδα τάξη» νὰ ἔχει συστήσει μιὰ «φιλοσοφικὴ» – ὅπως τὴν ἀποκαλοῦν τὰ μέλη της – λέσχη, ὅπου ἄνδρες, πού στὴν πρωινὴ τους μορφὴ κυνηγοῦν τὴν δικαίωσή τους μέσα ἀπὸ τὴν συσώρευση χρημάτων, ὕλης καὶ δυνάμεις, συρρέουν μὲ ἀπόλυτη μυστικότητα, γιὰ νὰ «στοχαστοῦν». Σκιές, πού τρυπῶνουν σὲ παραδοσιακὰ κτήρια ἢ πού συναντιῶνται ἐν εἵδει συνωμοτικῆς ὁργάνωσης κάθε φορὰ σὲ ἄλλο μέρος, ὅπου γύρω ἀπὸ τὸ στρογγυλὸ μεγάλο τραπέζι τῶν συνεδριάσεων ἀνάβει μόνο χαμηλὸς φωτισμός, προδιαθέτουν τὸ σκηνικὸ γιὰ ἓνα περιβάλλον μυστικισμοῦ καὶ ὑψηλοῦ στοχασμοῦ.

Σὲ ἓνα τέτοιο περιβάλλον ἓνας κοσμήτορας πανεπιστημίου ἀγγλοσαξονικῆς προέλευσης ἀνέλαβε νὰ ἐξηγήσει τὴν ἔννοια τοῦ «ιδιώτη», ἔχοντας ἐπὶ πλέον καὶ τὴν διάθεση καὶ τὴν τοποθέτηση, ὅτι ὁ «ιδιωτισμός» εἶναι κάτι ἀρνητικὸ καὶ ἔχοντας κάνει τὴν γνωστὴ συσχέτιση μὲ τὴν ἀγγλική, ὅτι idiot σημαίνει ἡλίθιος. Προχώρησε ὅμως – ὅπως πίστευε – στὴν ἐρμηνεία τοῦ Πλάτωνα καὶ ἀπλᾶ ἐξήγησε, ὅτι ὁ ιδιώτης εἶναι αὐτὸς πού δὲν ἔχει φίλους, πού δὲν ἔχει κοινωνικὴ ζωὴ, δηλαδὴ ὁ ἀκοινωνήτος. Γιὰ τὸν Ἀγγλοσάξονα κοσμήτορα μὲ τὴν «σχηματικὴ ἀντίληψη»,

(ὅσο κακὴ κι ἂν θεωρεῖται) μπορεῖ νὰ φέρει χειρότερα ἀποτελέσματα, ἂν δὲν εἶναι γνωστὸς ὁ τρόπος τῆς θεραπείας της.

Ἡ ἑλληνικὴ καταγωγὴ μας φαίνεται ἀπ' τὰ γνωρίσματα τῆς ἑλληνικότητάς μας. Γνωρίσματα πρωτότυπα, πὺν συντηροῦνται ἀπ' τὴν κληρονομιά πὺν μᾶς ἄφησαν οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας κι ὅχι ἀπὸ δανειστικὲς συμβάσεις μὲ ξένα δόγματα. Τεράστιες προσπάθειες νοθεύσεως τῆς ἑλληνικότητος ἔγιναν κάτω ἀπὸ καταπιεστικὲς συνθήκες κι ἀνεξέλεγκτες ἐπιδράσεις (κατακτητές: Ρωμαῖοι, Βυζαντινοί, Σλαῦοι, Φράγκοι, Τούρκοι, Δεξιοί, Ἀριστεροί) ἢ καταστροφὲς στὸ περιβάλλον – ἀλλοίωση τοῦ κλίματος κ.ο.κ. Ἀνῆμποροι νὰ προστατεύσουμε τὴν ἑλληνικότητά μας, τὴν ἀποκρύψαμε. Χωρὶς ταυτότητα, χωρὶς δικές μας δυνάμεις ἀντιστάσεως ὑποχωρήσαμε στὶς πιέσεις. Μαζὶ ὑποχώρησε κι ὁ βαθμὸς διανοήσεως. Τὰ ἔνστικτα ἔμειναν ἀνικανοποίητα, τρομαγμένα, ἐπιθετικά.

Ἡ ἐλπίδα κράτησε τὴ φλόγα ἀναμμένη, κι ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα, ἐπαναστατήσαμε. Τὰ καταφέραμε, ὅσο μποροῦσαμε, πολεμώντας ἐπὶ ἑκατὸ χρόνια (1821-1921). Ἡ ἐπανάσταση ἀπελευθέρωσε τὰ περισσότερα ἀπ' τὰ πατρογονικά ἐδάφη κι ἔφερε σὲ μεγάλου βαθμοῦ τὴν συσπείρωση τῆς Ἑλληνοσύνης. Πονέσαμε καὶ θρηνήσαμε, ἀλλὰ σήμερα ἔχουμε πολὺ καλύτερες προϋποθέσεις, γιὰ νὰ προοδεύσουμε. Ὅσοι δὲν λευτερώθηκαν στὰ ἐδάφη πὺν γεννήθηκαν περιμένουν καρτερικά τοὺς Ἑλληναπόστολους νὰ δουλέψουν. Μπορεῖ ἡ Ρωμισύνη καὶ τὸ ρωμαῖκο κράτος νὰ εἶναι χρεωμένα, ὅχι ὅμως κι ὁ Ἕλλην Ἀνθρώπος.

τὴν ἀντίληψη τῆς εἰκόνας, τοῦ «κινουμένου σχεδίου», καὶ ὅχι τῆς ἐρμηνείας, τοῦ περιεχομένου, τῆς πράξης, ἢ ἀντίληψη τοῦ ιδιωτισμοῦ ἦταν ἀπλᾶ σχηματικὴ καὶ τὸ κακό μὲ αὐτὴ ἦταν περίπου ἡ μοναξιά.

Δὲν ὑπῆρξε καμμιά προσέγγιση τοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὰ κοινὰ σὲ ἀντιπαράθεση μὲ τὴν ἐνασχόληση μὲ τὸ ἄτομο. Δὲν ὑπῆρξε ὑποψία γιὰ τὴν ἀντιπαράθεση τοῦ ἀτομικοῦ μὲ τὸν ἀλτρονισμό ἢ γιὰ τὴν ἀντίθεση μεταξὺ «ιδιώτη» καὶ πολίτη, πολιτικοῦ ὄντος πὺν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ κοινὰ καὶ μάλιστα ὅχι σὰν ἀπλὸς θεατῆς ἢ «καταναλωτῆς τῆς πληροφορίας», ἀλλὰ σὰν ἐνεργὸς πολίτης, πὺν τουλάχιστον ἔχει ἀνάγκη νὰ συμμετέχει στὸ κοινωνικὸ γίγνεσθαι.

Καὶ προφανῶς δὲν ὑπῆρχε καμμιά ἀνάλυση γιὰ τὴν δυναμικὴ τῆς κοινωνικῆς καὶ συνολικῆς κρίσης, πὺν πυροδοτεῖ καὶ ἀναπαράγει ἢ ἐνασχόληση ἐνὸς ἀνθρώπου μόνου μὲ τὸ προσωπικὸ του συμφέρον καὶ ἢ παντελῶς ἀνυποψίαστη ἀντίληψή του γιὰ τὴν ὑπαρξὴ μακροκοινωνικῶν μεγεθῶν, δηλαδὴ πραγματικότητας πὺν εἶναι ἡ σύνθεση τῶν ἀτόμων. Ἡ ἔλλειψη τῆς συνειδητῆς ἀντίληψης τῶν μεγεθῶν αὐτῶν εἶναι καὶ ἡ δυνάμει ιδιωτεία, πὺν εἶναι καὶ ὑπεύθυνη γιὰ τὴν συνολικὴ κρίση καὶ πτῶση τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Ἀνδρέας Ἀθηναῖος

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Γαίηλ (ΗΠΑ)

Στὰ χρόνια μας κάτω ἀπ' τὸ φῶς τοῦ περιοδικοῦ «Δαυλὸς» ἄρχισε ὁ οὐσιαστικὸς ἀγῶνας γιὰ τὴν ἐπανεμφάνιση καὶ χρῆση τῆς πραγματικῆς κληρονομιάς ποὺ μᾶς ἄφησαν οἱ προπάτορές μας. Εἶναι θέλημα Διὸς νὰ γίνει ἡ δεύτερη μεγάλη ἐπανάσταση, γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦμε τούτῃ τῇ φορᾷ ἀπ' τὰ πνευματικὰ δεσμὰ ξένης ἐπιβολῆς. Πρῶτο μέλημα ἡ ἐξουδετέρωση τῶν παραπλανητικῶν μυθευμάτων (εἴκοσι αἰῶνες ἀγωνίζονται, γιὰ νὰ μᾶς τὰ ἐπιβάλουν καὶ μὲ τὴ βία σὰν πρότυπα τρόπου ζωῆς καὶ σκέψης), ὥστε ἡ ἐλληνικότητα νὰ καθαρῶσει ἀπὸ τὶς παραφνάδες ποὺ τὴν πνίγουν, ν' ἀποκατασταθῇ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ πολιτιστικὴ τάξη πραγμάτων τῶν Ἑλλήνων Ἀνθρώπων καὶ ν' ἀντικατασταθεῖ ὁ φόβος ἀπὸ τὴ γνώση καὶ ὁ φαρισαϊσμός ἀπὸ τὴ σαφήνεια. Ἡ ἀντίσταση μεγαλώνει, ὅσο μόνο στὰ ἱερὰ κείμενα τῶν προγόνων μας, τῶν Ἑλλήνων Ἀνθρώπων, βρῖσκονται τὰ στοιχεῖα ποὺ μᾶς ἐνώνουν (γλῶσσα, ἔθιμα, ἱστορία, κληρονομικότης κ.λ.).

Μηδέποτε Ἑλληνας ἀδικήσοι Ἑλληνα! Μετὰ τὴν ἐπανάσταση γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς ἐστίας μας, ἰδοὺ λοιπὸν ποιά εἶναι ἡ δεύτερη πράξη. Ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὴ σύγχυση τοῦ δισυνπόστατου, γιὰ νὰ διατηρήσουμε τὴν ἰσορροπία μας καὶ νὰ νοιώσουμε σιγουριά. Ὁ πολιτισμός τῶν Ἑλλήνων Ἀνθρώπων εἶναι ὁ μόνος συνδυετικὸς κρίκος τῆς Ἑλληνοσύνης μὲ τὴν ἐλληνικότητά της. Πολιτισμὸς γεννημένος στὸ ἔδαφος, τὴ θάλασσα καὶ τὸ κλίμα τῆς περιοχῆς του, ἀπὸ τοὺς κατοίκους αὐτῆς τῆς ἴδιας περιοχῆς, τοὺς «Διογενεῖς», Πελασγούς, Ἀχαιοὺς ἢ Ἑλληνες. Ἐκεὶ μεγάλωσε καὶ ἀπὸ κεῖ ἀπλώθηκε αὐτὸς ὁ πολιτισμός, γιὰ νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ Ἑλληνικὴ Οἰκουμένη. Πικρὴ ἀλήθεια γιὰ τοὺς ἀλλόφυλους, ποὺ γι' αὐτὸ τὸ λόγο θέλουν «μὲ τὸ ζόρι» νὰ ἐπιβάλουν τὶς ὁρδές τους, παρουσιάζοντάς τες νὰ μεταναστεύουν κατὰ καιροὺς στὴν Ἑλλάδα ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα, σὰν τοὺς δημιουργοὺς αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ! Προσπάθεια ὑποκλοπῆς τοῦ ἔργου τῶν κατοίκων τῆς Ἑλληνίδος Γῆς.

Ἡ διεθνιστικὴ θεωρία γεννήθηκε ἀπὸ τοὺς «Διεσπαρμένους». Εἶναι ὁμως μία θεωρία-χαμαιλέων, γιατί ἀλλάζει καὶ γίνεται ἐθνικὴ, μόλις οἱ «Διεσπαρμένοι» ἀποκτήσουν τὸ δικό τους ἔδαφος. Ἐπανερχεται δηλαδὴ στοὺς νόμους τῆς Φύσης: Γενέτειρα, ἔνστικτα, «μαρκαρισμένο» ἔδαφος καὶ ἀγῶνας γιὰ τὴν ὑπεράσπισή του. Κάθε προσπάθεια ἀπομακρύνσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς Φύσης προξενεῖ σχιζοφρένεια. Ἡ διαφοροποίηση τοῦ «ταξικοῦ» συμφέροντος ἀπὸ τὸ «ἐθνικὸ» εἶναι γέννημα σχιζοφρενῶν. Ἐμεῖς οἱ Ἑλληνες εἴχαμε πάντοτε ἐστία/πατρίδα. Ὅπου καὶ ἂν ζοῦμε, πάντα νοσταλγοῦμε τὸν τόπο ποὺ γεννηθήκαμε. Καθῆκον ὅλων μας εἶναι νὰ ἐπιστρατεύουμε συνεχῶς τὴ λογικὴ μας, γιὰ νὰ προστατεύουμε τὴ γῆ μας, τὸ ἀποκούμπι, τὴν ἐλληνικότητά μας καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Οἰκουμένη.

Πῶς ὁμως θὰ προστατευθεῖ ἡ ἐστία μας; Μόνο ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες καὶ μὲ «σενάρια» ποὺ ἀτσαλώνουν τὸ ἐσωτερικὸ μας μέτωπο καὶ ποὺ ἀνοίγουν τὸ δρόμο τῆς προόδου μας. Ἡ ἄμυνα τῶν τεράστιων καὶ ποικιλόμορφων ἐλληνικῶν συνόρων («μαρκαρισμένο» ἔδαφος) εἶναι δύσκολη. Γι' αὐτὸ ιδιαίτερα

στη γειτονιά μας χρειαζόμαστε συμμάχους με κοινά συμφέροντα και πού ο φόβος τῶν ἐχθρῶν τους νὰ τοὺς φέρνει κοντά μας. Ἄν ὁ ἐχθρὸς εἶναι κοινός, τότε ἀκόμα καλύτερα. Δὲν πρέπει νὰ πέσουμε στὸ σκόπελο (ἄνοιγμα μετώπων πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις), ὅπου μᾶς σπρώχνουν. Πρέπει νὰ χαράζουμε ἐθνικὴ πολιτικὴ στηριγμένη στὸ συμφέρον τῶν Ἑλλήνων, ν' ἀναγκάζουμε τὴ διοίκηση/κυβέρνηση νὰ τὴν ἐκτελεῖ καὶ σὰν Ἕλληνες νὰ συμμετέχουμε μὲ τὸν τρόπο μας στὶς ζυμώσεις πού θὰ γίνονται γιὰ τὶς μελλοντικὲς εὐρωπαϊκὲς ἀνακατατάξεις. Ἀποφασιστικὸς παράγοντας δὲν εἶναι μόνο τὸ μέγεθος ἐνὸς κράτους ἀλλὰ κι ἡ σοφία τῶν λόγων κι ἡ συνέπεια τῶν πράξεων τῶν ἀντιπροσώπων του.

Ἡ ὁλοκλήρωση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως ἀπ' τὰ Οὐράλια μέχρι τὸ Γιβραλτάρ, τὴν Κύπρο καὶ τὴν Ἰσλανδία περνάει ἀπὸ τὸ στάδιο τοῦ κορεσμοῦ τῶν ἐπὶ μέρους ἐθνικῶν διεκδικήσεων, π.χ. ἐδαφικῶν ἀνακατατάξεων (μὲ ρεαλιστικὰ κριτήρια κι ὄχι μὲ τὸ «ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν» τῶν «μεγάλων» δυνάμεων). Τέτοιες ἀνακατατάξεις ἔγιναν ἢ θὰ γίνουν, ὅπως: ἔνωση Γερμανίας (ποιὸς τὸ πιστεύει;), ἀνακατατάξεις στὴ Γιουγκοσλαβία, Σοβιετικὴ αὐτοκρατορία (ποιὸς τὸ πιστεύει;), Βρεταννία (μὲ Σκωτία, Οὐαλλία καὶ Β. Ἰρλανδία), Ἰθρικὴ (Βάσκοι κ.λ.), ἀπόσχιση ἀνατολικῆς Θράκης κ.ο.κ. Στὴ συνέχεια τὸ Ἔθνος - Εὐρώπη θὰ σχηματιστεῖ, ἐφόσον ὑπάρχει ὁ βαθμὸς ἀσφάλειας (σιγουριά), πού θὰ ικανοποιεῖ τοὺς διάφορους λαοὺς της. Μέχρι τότε ἡ ἐδαφικὴ ἀναμόρφωση τῆς Εὐρώπης θὰ παίζεται στὸ τραπέζι τῶν διαπραγματεύσεων κάτω ἀπὸ τὴν ἐποπτεία κι ἄλλων δυνάμεων («Ἀδελφότης» κ.λπ.). Μὲ κατάλληλους ἐλιγμούς λοιπὸν θὰ δημιουργοῦμε τὶς προϋποθέσεις συμμετοχῆς μας στὰ παιχνίδια πού παίζονται γιὰ τὴν ἐπίτευξη ἀποδεκτῶν ἰσορροπιῶν -καὶ δὲν θὰ ἐνισχύουμε μὲ τὴν ἀπουσία μας «σενάρια» πού στοχεύουν τὴν ἀποδυνάμωσή μας.

Πρέπει νὰ δοθοῦν προτεραιότητες. Τὸ «Μακεδονικό», τὸ «Κυπριακὸ» καὶ τὸ «Θρακικό», αὐτὰ τὰ τρία μέτωπα πού τ' ἀνοίξαν ἢ ἀνοίγουν ἄλλοι μὲ στόχο τὴν ἀποδυνάμωσή μας, θὰ μπορούσαμε νὰ τὰ μετατρέψουμε σὲ δικὰ μας πλεονεκτήματα μὲ τὶς κατάλληλες ἐνέργειες. Νὰ ἐνεργοποιήσουμε τὸ πανελλήνιο δυναμικὸ (μέσα κι ἔξω), γιὰ νὰ περάσει στὴν οἰκονομὴν τὶς ἐλληνικὲς θέσεις (χωρὶς πατριωτικὰ παραληρήματα), συντονισμένες ὁμως μὲ σχέδιο ἐλληνικῆς ρεαλιστικῆς πολιτικῆς. Δὲν ἔχουν θέση ἐδῶ τὰ πάθη, πού δημιουργοῦν οἱ ἄμετροι τῶν ταξικῶν συμφερόντων, οὔτε ἄμυαλες ἐνέργειες. Ἡ συσπείρωση τῆς Ἑλληνοσύνης ἀπὸ τὸ 1922 χρειάζεται νὰ συνεχισθεῖ, ὥστε νὰ σκληραίνει καὶ δυναμώνει ἀκόμη περισσότερο ὁ πυρῆνας της, ἰδιαίτερα στὴ Θράκη. Συγχρόνως ἡ διοίκηση νὰ προετοιμάσει τὴν Ἑλληνοσύνη, ὥστε, ὅταν ἐπέλθει ἡ ἀντίστροφη φορὰ τῶν πραγμάτων, νὰ ἀνταποκριθεῖ στὸ κάλεσμα.

Τί μπορεῖ νὰ γίνει; Θὰ ἐπανέλθω.

Νικηφόρος Πολίτης

Ίμια, 25η Μαρτίου και Άμερικανοί

Ἡ 25η Μαρτίου πέρισυ ἀνακηρύχθηκε ἐπίσημα ὡς ἐθνικὴ ἑορτὴ καὶ τῶν Ἀμερικανῶν. Μακάρι οἱ Ἀμερικανοί, ποὺ ἐφέτος κατάντησαν σκηνοθέτες τοῦ τρισάθλιου «ἐπεισοδίου τῆς Ἰμιας», ἀλλὰ κι ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα νὰ νιώσουν τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ Μαρτίου καὶ νὰ μπορέσουν νὰ ξεχωρίσουν τίς ἀρετὲς τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ '21, ποὺ ἡ λογοκρατία δάπτισε «κλέφτες», προκειμένον νὰ μειώσει τὴν ἀξία τους. Πολλὰ ἔχουν νὰ διδαχθοῦν οἱ ἄνθρωποι πληροφροῦνόμενοι τὴν ἀπαρασάλευτη προσήλωση τοῦ Καραϊσκάκη στὴν ἐλευθερία, τὴ λεβεντιά τοῦ Ἀνδρούτσου, τὴν ἐντιμότητα τοῦ Κανάρη, τὸν ἀνθρωπισμὸ τοῦ Κολοκοτρώνη. Μακάρι οἱ Ἀμερικανοί κι ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα, ἀπαλασσομένη ἀπ' τὸν ἐξ-ουσιαστικὸ οἶστρο καὶ ζόφο, ν' ἀνακηρύξουν τὴν 25η Μαρτίου ὡς ἡμέρα τῆς Ἑλληνικότητας, τῶν Ἑλληνικῶν ιδεῶν καὶ ἀξιῶν, κάτι ποὺ ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ γίνει.

Π.Σ.

Υπάρχει διαφορά;

Ἡ πρόσφατη ὀξυνση τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων ἔφερε στὸ φῶς κάτι, γιὰ τὸ ὁποῖο ἐλάχιστος λόγος γινόταν στὸ παρελθόν: Τὸν σκληρότατο ἀνταγωνισμὸ τῆς Εὐρώπης μὲ τὴν Ἀμερικὴ. Ἡ ὑποχωρητικότητα τοῦ Ἑλλαδικοῦ Κράτους χαρακτηρίσθηκε καὶ ὡς ἀδυναμία τῆς Εὐρώπης νὰ ὑπερασπιστεῖ τόσο τὰ σύνορά της ὅσο καὶ τὰ οἰκονομικά της συμφέροντα, ἀφοῦ κατὰ τίς ἀποκαλύψεις ἑνὸς μεγάλου μέρους τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Τύπου τὴν βασικὴ αἰτία τῆς ἑλληνοτουρκικῆς διενέξεως ἀπὸ τὸ 1973 ἀποτελοῦν τὰ πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου στὸ Αἶγαιο. Ἀν ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, τότε ἡ ἀμερικανικὴ συμβιβαστικὴ παρέμβαση ἀποσκοποῦσε στὸ νὰ ἐπιδείξει τὸν κυρίαρχό της ρόλο ἐκατέρωθεν τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἐπιπλέον θὰ πρέπει νὰ περιμένουμε νὰ παρακωλύεται ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανούς τόσο ἡ πλήρης ἐνσωμάτωση τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Εὐρώπην ὅσο καὶ προοπτικὴ τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς συνδέσεως τῆς Τουρκίας μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ ἔνωση. Ἐτσι ἐξηγεῖται καὶ ἡ μετριοπαθὴς Εὐρωπαϊκὴ στάση ἀπέναντι στὴν ἑλληνοτουρκικὴ διένεξη, ἀφοῦ ἡ Εὐρώπη ἐνδιαφέρεται νὰ ἐνισχύσει τὴν ἐπιρροή της ὄχι μόνο στὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ στὴν Τουρκία. Πάντως τὰ γεγονότα ἀπέδειξαν πλήρη ὑποταγὴ καὶ τῶν δύο κυδερνήσεων στὴν ἀμερικανικὴ δούληση. Ἐγινε ἐπίσης ἀντιληπτὸ, ὅτι οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες ἔχουν περισσότερο φιλοευρωπαϊκὴς διαθέσεις, ἀφοῦ ἀντιλαμβάνονται τὴν Εὐρώπην μὲ περισσότερη οἰκειότητα θεωρώντας τὴν ἑλληνογενή, σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν Ἀμερικὴ, ποὺ ἐκλαμβάνεται ὡς ἄντρον τοῦ διεθνοῦς Σιωνισμοῦ. Ὑπάρχει ἀραγε αὐτὴ ἡ οὐσιώδης διαφορά; Ἡ τόσο ἡ Ἀμερικὴ ὅσο καὶ ἡ Εὐρώπη ὡς πολιτικὲς ὀντότητες δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ οἱ δύο διαφορετικὲς ὀψεις τοῦ ἴδιου παγκοσμίου ἐξουσιαστικοῦ νομίσματος;

Π.Α.Κ.

Πανάρχαιος Αἶγαιος Πολιτισμός

Πρόσφατα ἀνακαλύφθηκε στὴν Φτελιὰ τῆς Μυκόνου ἑνας μεγάλος οἰκισμὸς, ποὺ οἱ (κρατικοί...) ἀρχαιολόγοι τὸν ἀνάγουν στὴν 5η μὲ 4η π.Χ. χιλιετία (ἐφημ. «Ἡ Καθημερινή» 14-1-96). Μὲ τὴν ἀνακάλυψη αὐτὴ καταρρίπτεται τὸ ἱστορικὸ-ἀρχαιολογικὸ ψεῦδος, ὅτι οἱ Κυκλάδες ἦταν ἀκατοίχτες πρὶν τὴν 4η π.Χ. χιλιετία. Τὰ εὐρήματα τῆς Φτελιᾶς φανερώνουν ἕναν οἰκισμὸ μὲ ἀνεπτυγμένη ἀρχιτεκτονικὴ καὶ μὲ πλούσια γεωργικὴ, κτηνοτροφικὴ καὶ ἐμπορικὴ δραστηριότητα. Ἡ εὐρεση καὶ ὁστῶν ἐλαφιοῦ δείχνει τὴν ὑπαρξὴ πλούσιας βλάστησης τῆς γυμνῆς σήμερα Μυκόνου (καὶ βέβαια κάνει τὴν ὡς ἄνω χρονολόγηση τελείως ἀναξιόπιστη...). Τὸ πιὸ ἐντυπωσιακὸ εὕρημα τῆς ἐν λόγω ἀνασκαφῆς εἶναι τὰ δύο πῆλινα γυναικεῖα εἰδώλια μὲ μακρὸν κυλινδρικοὺ λαμὸ καὶ ὠοειδὲς κεφάλι, ποὺ γέρνει πρὸς τὰ πίσω. Καὶ προφανῶς ἀποτελοῦν τὸν πρόδρομο τῶν γνωστῆς στεατοπυγικῆς τεχνοτροπίας εἰδωλίων τῆς Ἀντιπάρου. Γιὰ τὸν «Δαυλὸ», ὡς γνωστὸν, ἡ γενικότερη παρουσία τοῦ Πολιτισμοῦ στὸν εὐρύτερο Αἶγαι-

ακό χωρο ανάγεται σέ αρκετές χιλιετίες παλιότερα. Τά ἄγρια ἐλάφια τῆς κατάφυτης Μυκόνου κατά τήν περίοδο ἀκμῆς τοῦ Αἰγαίου Πολιτισμοῦ μαρτυροῦν ὑπέρ τῆς ἀπόψεώς μας.

Π.Α.Κ.

Προσκοπικά

“Ενας καλὸς πρόσκοπος, γιὰ νὰ εἶναι ἐντάξει, ὀφείλει, ὡς γνωστόν, νὰ ἐκτελέσῃ μιὰ καλὴ πράξη τουλάχιστον τὴν ἡμέρα. Ἐπειδὴ ὥστόσο τέτοιες εὐκαιρίες δὲν δίδονται συχνά, οἱ πρόσκοποι τίς δημιουργοῦν. Ἐχουν νὰ λένε, ὅτι κάποιος ἐξ αὐτῶν, ἀφοῦ μὲ διάφορους τρόπους ἐξοργιχε καταγῆς κάποιον γέροντα, ἔσπευδε καὶ τὸν σήκωνε καὶ τοιουτοτρόπως ἔβγαξε τὸ χρέος του...”

Ἔτσι κι οἱ Ἀμερικανοί· ἀφοῦ ἐμπλέκουν σὲ πόλεμο κάποιους λαοὺς, σπεύδουν νὰ τοὺς συμφιλιώσουν, προσφέροντας ἔτσι «τίς καλές τους ὑπηρεσίες»... μὲ τὸ ἀζημίωτο.

Π.Σ.

Οἰκόπεδα στὸν Ὀλυμπο

Οἰκοδομικὴ ἐταιρεία, ποὺ ἀνήκει στὸ σύλλογο δημοτικῶν ὑπαλλήλων τοῦ νομοῦ Τρικάλων, διαθέτει οἰκόπεδα στὸν Ὀλυμπο καὶ συγκεκριμένα στὴν περιοχή Τοπολιανῆς τῆς κοινότητος Λεπτοκαρναῶς. Ἡ περιοχή ἀποτελεῖ ἀρχαιολογικὸν χωρὸ, ποὺ ἀνήκει στὴν ΙΣΤ' Ἐφορεία Προϊστορικῶν καὶ Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων· αὐτὸ ὥστόσο δὲν ἐμπόδισε τοὺς «δεινοὺς» νὰ καταπατήσουν περὶ τὰ 100 στρέμματα καὶ νὰ τὰ κατατιμήσουν σὲ οἰκόπεδα.

Ὅσοι ἐνδιαφερόμενοι λοιπόν, σπεύσατε! Σπεύσατε, διότι, ὅπως πληροφοροῦμαι, ἡ ὑπόθεση ἔχει φθάσει στὴν εἰσαγγελία Κατερίνης, ὁ ὁποῖος κατὰ πάσαν πιθανότητα θὰ θέσει τέρμα στὶς ἐπεκτατικὲς διαθέσεις τῶν καταπατητῶν· πρᾶγμα ποὺ σημαίνει, ὅτι «οὐκ ἐς Ὀλυμπον ἀναβήσεσθε».

Π.Σ.

Ἡ καύση τῶν νεκρῶν καὶ ὁ... Ἰεζεκιήλ

Στοὺς καιροὺς μας ἡ τάφῃ τῶν νεκρῶν ἀποτελεῖ πιά καινὸ κοινωνικὸ πρόβλημα. Ἡ γῆ τῶν νεκροταφείων μεγάλων ἀλλὰ καὶ ἄλλων πόλεων ἔχει κορεσθεῖ καὶ ἔχασε τὴν διαλυτικὴ τῆς ἰσχύ. Αὐτὸ, ὅπως οἱ ἐπιστήμονες λένε, ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα ἀνάδυση πολλῶν μικροβίων ἀλλὰ καὶ κατάδυσή τους στὶς ὑπόγειες ὑδάτινες φλέβες. Ἔτσι προτείνουν τὴν καύση τῶν νεκρῶν. Στὴν πρόταση τοῦτη ἐρχεται σὰν μονοκόμματος δρόμος ἡ Ἐκκλησία μπροστὰ στὸ κύμα τοῦ καινοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος καὶ λέει ὄχι. Ἀντιβαίνει, λέει, ἡ καύση τῶν νεκρῶν στὴν θεολογικὴ παραδοχὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση. Δηλαδή ἀντιβαίνει στὴν Ἑβραϊκὴ καθαρὴ ἀντίληψη. Ὅλοι αὐτοὶ ποὺ ἐμφανίζονται στὶς τηλεοράσεις, φορτωμένοι, ὅπως λένε, μὲ τόσες περγαμινές, δὲν κατάλαβαν ἀκόμα, πῶς ἀπευθύνονται σ' Ἕλληνες, ποὺ δὲν τοὺς νοιάζει τὸ τί πίστευαν ἢ τὸ τί πιστεύουν οἱ Ἑβραῖοι; Δὲν κατάλαβαν ἀκόμα, πῶς ὁ Γιαχβὲ δὲν εἶναι «θεός»; Δὲν ἔψαξαν ν' ἀνακαλύψουν, πῶς ἦταν ἐπινόηση τοῦ Μωυσῆ; Αἰσθάνονται καλὰ, ποὺ αὐτὸς ὁ «θεός», ὅπου κι ἂν τὸν ἀκουμπήσεις, στάζει αἷμα; Μὰ δὲν κατάλαβαν ἀκόμα, πῶς ἓνας λαὸς, ὅπως ὁ Ἑλληνικὸς, μὲ τόση ὑψηλὴ φιλοσοφία, μὲ τόση σωστὴ θεώρηση περὶ κόσμον καὶ ἀνθρώπου καὶ περὶ κοινωνίας δὲν χρειαζόταν οὔτε κανένα Μωυσῆ, γιὰ νὰ τοῦ διδάξῃ τὸ «οὐ κλέψεις» καὶ τὸ «οὐ φονεύσεις» καὶ τὸ «τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα σου», οὔτε τὴν ὁποία περὶ θεοῦ καὶ κόσμου καὶ ἀνθρώπου καὶ κοινωνίας βουκολικὴ Ἑβραϊκὴ θεώρηση;

Ἄς σταματήσῃ πιά τοῦτος ὁ Γιαχβισμὸς νὰ μονοπωλεῖ ἀλήθειες σὰν δικές του, ἐνῶ τίς ἔχει κλεμμένες ἀπ' ἄλλοι καὶ νὰ φοβερίζῃ τὸν κόσμον. Ἡ τριαδικότης τοῦ Θεοῦ γιὰ παράδειγμα ἦταν καθαρὸ αἶμα Ἑλληνικῆ, ποὺ τὴν πρωτοδίδαξε ὁ Ἕλληνας γραμματέας τῶν Ἑλλήνων θεῶν, ὁ Ἑρμῆς, πρὶν δέκα χιλιάδες χρόνια. Ἔ, δὲν φτάνει πιά νὰ μᾶς πιπιλίζουν τὰ μυαλά;

Μὰ πάλι, ἂν πιστεύουν στὴν παντοδυναμία τοῦ Γιαχβὲ τους, τότε γιατί τοὺς τρομάζει ἡ τέφρα; Μ' αὐτὸς, ὅπως λένε, ἀπ' τὸ μηδὲν ἔπλασε ἀνθρώπους· καὶ φοβάται, ἔτοιμη ὕλη, τὴν τέφρα, νὰ τὴν ἀναστήσῃ; Δηλαδή οἱ φαγωθέντες ἀπὸ σκυλόψαρα καὶ ἀπὸ θηρία καὶ οἱ καμένοι ἀπὸ ἀτυχήματα χάνουν τὴν ἀνάσταση; Τὸ κομμάτι τοῦ Ἰεζεκιήλ μὲ τὰ γυμνά κόκκαλα ἂς μὴ τὸ χρησιμοποιοῦν, γιατί ἀθεολόγητοι γίνονται καὶ θυμηδία προκαλοῦν.

Ε.Α.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ

Τὰ βαθύτερα αίτια τῆς ἀνακηρύξεως Αὐτοκέφαλῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πολλές φορές ἔχει ἐπισημανθεῖ ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ «Δαυλοῦ», ὅτι ἡ ἱστορία τῶν νεωτέρων χρόνων, ἰδιαίτερα τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ '21, ἔχει γραφῇ κατὰ τὶς πολιτικὲς ἀπόψεις τοῦ ἐκάστοτε συγγραφέως. Ἐπειδὴ οἱ πηγές εἶναι πολλές καὶ σκόρπιες (ἄλλες ἀνταποκρινόμενες στὴν ἀλήθεια, ἄλλες κατασκευασμένες), οἱ ιστοριογράφοι ἐπέλεξαν ὅσες ἐδικαίωσαν τὶς πεποιθήσεις τους, χωρὶς νὰ ἀνατρέχουν σὲ ὅλες, ἀπὸ φόβο μήπως ἀνατραπῇ τὸ ἰδεολόγημά τους. Ἔτσι πολλοὶ ἐρμηνεύουν τὰ γεγονότα τοῦ '21 ὡς ἀποτέλεσμα μιᾶς ἐθνικοθρησκευτικῆς ἐπαναστάσεως. Κατ' ἀρχὰς πρέπει νὰ ἀποσαφηνίσουμε, ὅτι θρησκευτικὴ ἐπανάστασις δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γίνη, διότι ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἐλειτουροῦσεν ἀπρόσκοπτα καὶ ἀπελάμβανε προνομίων. Τυχὸν διώξεις διαφόρων ἱερωμένων εἶχαν τὴν σφραγίδα διοικητικῶν ἀποφάσεων καὶ ὄχι θρησκευτικὸ χαρακτήρα. Μὲ ἄλλα λόγια δὲν ἐδιώχθησαν διότι ἦσαν χριστιανοί, ἀλλὰ διότι προσέβησαν σὲ πράξεις ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς διοικήσεως, πού εἶχεν ἐπιβάλλει ὁ κατακτητής. Ἀντίθετα ὡς ἐκ τῶν προνομίων του τὸ Πατριαρχεῖο εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τιμωρῇ ὅποιον χριστιανὸν δὲν ἀκολουθοῦσε τὴν πολιτικὴν του, ἀφορίζον, καθαιροῦν καὶ παντοιοτρόπως διώκον (Διονύσιος ὁ Σκυλόσοφος, Μοισιόδαξ, Βενιαμὶν ὁ Λέσβιος, Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, Εὐγένιος Βούλγαρης καὶ πολλοὶ ἄκομῃ).

Ἄν ἀναμνησθοῦμε τὶς κατηγορίες πού ἐξαπέλυσε ὁ Κοραΐς, τὸ περιεχόμενο τῆς «Ἑλληνικῆς Νομαρχίας», καθὼς καὶ τὰ πολλὰ σατιρογραφήματα κατὰ τοῦ ἀνωτέρου κυρίως κλήρου, κατανοοῦμε τὴν διάστασιν μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ Πατριαρχείου. Τελευταῖα ἓνα ἄλλο γεγονός ἤλθε νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὰ ἀνωτέρω. Ὁ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Χαϊδελδέργης Μ. Οὐρσένιος ἐμελέτησε τὸν κατάλογον παραπόνων (*σικαγιέτ ντεφτερλερί*) καὶ ἀνεκοίνωσε, ὅτι τὰ ἔγγραφα (*ἀρξουχάλ*), πού ὑπέβαλε τὸ Πατριαρχεῖο, περιελάμβαναν «ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον οἰκονομικὰς διεκδικήσεις τοῦ κλήρου» («Ἐλευθεροτυπία», 10-7-95). Καταλήγει δὲ ὁ Γερμανὸς καθηγητής: «Οἱ κληρικοὶ πού ὑπέβαλαν αἰτήματα μεταξὺ τοῦ Ἰανουαρίου καὶ Σεπτεμβρίου τοῦ 1675, δὲν διεμαρτύρονταν οὔτε γιὰ τὸν βίαιο ἐξισλαμισμό τοῦ ποιμνίου τους οὔτε γιὰ περιπτώσεις κακομεταχειρίσεως ἀτόμων τῆς κοινότητάς τους. Οὔτε δείχνουν νὰ ἀντιπροσωπεύουν τὸ ποιμνιὸν τους ἀπέναντι σὲ ὁθωμανικὰς ἀρχάς. Σὲ καμμία ἀπὸ τὶς ἐξετασθεῖσες περιπτώσεις δὲν βλέπουμε τοὺς ἡγέτες τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας νὰ λειτουργοῦν ὡς «ἐθνάρχες». Τὸ μόνον πού φαίνεται νὰ τοὺς ἐνδιαφέρει εἶναι τὰ δικά τους, κυρίως οἰκονομικά, συμφέροντα». Μάλιστα σὲ μία περίπτωσιν στὴν Κρήτη ἕνας μητροπολίτης διεμαρτυροῦντο σὲ ὁθωμανικὰς ἀρχάς, διότι ἡ ὑπ' αὐτὸν κοινότητα κατέβαλε τοὺς φόρους κατ' εὐθεῖαν στοὺς Τούρκους καὶ ὄχι σ' αὐτόν. Δηλαδή οἱ Ἕλληνες προετίμων τὸν Τοῦρκον ἄρχοντα ἀπὸ τὸν θρησκευτικόν τους; ποίος γνωρίζει, πόσα περισσότερα ἀπαιτοῦσεν ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος μητροπολίτης.

Ἀλλὰ καὶ ἡ καταδίκη τῆς διδασκαλίας τῶν ἐπιστημῶν, οἱ διωγμοὶ τῶν διδασκόντων αὐτὲς καὶ ἡ ἀρνητικὴ γενικὰ θέσις τοῦ Πατριαρχείου στὴν προσπάθεια ἀναδιώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ (Διαφωτισμός) ἐπέφερε τὴν πνευματικὴν ρῆξιν ἢ ἔκδοσιν τῆς «Πατρικῆς Διδασκαλίας», ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Γρηγορίου Ε', πού ἀπηγόρευε τὴν βάπτισιν μὲ ἀρχαῖα Ἑλληνικά ὀνόματα καὶ ἡ νιοθέτησις ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο τοῦ προσωνυμίου «Ρωμῶς» ἀντὶ Ἑλλήνων ἐπέφερε τὴν ἐθνικὴ ρῆξιν μὲ τὸ Φανάρι. Τελικὰ

έξετάζοντας την όλη συμπεριφοράν του Φαναρίου προς τους "Έλληνες ώδηγούμεθα βάσιμα στην ύποψιαν, ότι ό άφορισμός της 'Επαναστάσεως δέν ήταν τόσοσ άποτέλεσμά τουρκικών πιέσεων, όσο θέλουν νά τόν παρουσιάσουν.

ΑΠΟ ΤΟ 1821 Η ΡΗΞΙΣ

Η όριστική ρήξις 'Ελλήνων και Πατριαρχείου ήλθε μέ την έκρηξιν της 'Επαναστάσεως, «διότι και ό σκοπός του ίεροϋ αυτού άγώνος ήτο όχι μόνον ή πολιτική, αλλά και ή έκκλησιαστική αϋτονομία και ανεξαρτησία» (Θεόκλητου Φαρμακίδη, «'Απολογία», 'Αθήναι 1840, σελ. 14). Πιο εύθυς ό Μάουερ έπίστευεν, ότι «τύραννος του 'Ελληνικού 'Εθνους δέν ήτο μόνον ό Σουλτάνος, αλλά και ό Πατριάρχης» (Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, «Ιστορία της 'Εκκλησίας της 'Ελλάδος», τόμος 1, σελ. 96, 'Αθήναι 1920). "Όμως ό Μάουερ ήταν καθολικός, και θα θελήσουν κάποιοι νά τόν απορρίψουν ως πηγήν. "Ας δοϋμε λοιπόν, τί έγγραφε μεταξϋ άλλων ή πρότασις της έπταμελούς έπιτροπής για τα έκκλησιαστικά στις 7 'Ιουνίου 1833: «'Αλλ' ότι άποφασίζομεν ήμείς την σήμερον, τούτο είναι άποφασισμένον από τό 1821 έτος: έκτοτε οί "Ελληνες έπαυσαν από του νά έχωσι σχέσεις προς την 'Εκκλησίαν της Κωνσταντινουπόλεως και από του νά θεωρώσι νομίμως και κανονικώς χειροτονουμένους τους εκείθεν εις την 'Ελλάδα πεμπομένους 'Επισκόπους μετά τόν μαρτυρικών θάνατον του Πατριάρχου Γρηγορίου: διότι και έκτοτε διέρρηξαν και πάντα πολιτικόν δεσμόν προς τόν Σουλτάνον των Τούρκων. Οί 'Επίσκοποι της 'Ελλάδος έκτοτε έπαυσαν από του νά μνημονεύωσι τόν Πατριάρχην της Κωνσταντινουπόλεως και άντ' αυτού έμνημόνευον, ως και μνημονεύουσι, "πάσης έπισκοπής όρθοδόξου" και συνήνει κατά τούτο όλος ό λοιπός Κλήρος και όλος ό λαός, και ήθελε ταραχθή, αν άκουε μνημονόμενον Πατριάρχην, μη αναγνωριζόμενον παρ' αυτού». Την έπιτροπήν αποτελούσαν οί: Σπ. Τρικούπης πρόεδρος, Π. Νοταράς, 'Αρδομερίων 'Ιγνάτιος, 'Ελαίας Παΐσιος, Θ. Φαρμακίδης, Κων. Σχινάς και Σκ. Βυζάντιος.

Πράγματι οί πράξεις της επαναστατικής διοικήσεως αϋτό καταδεικνύουν. Κατ' αρχάς ή Γερουσία της Δυτικής 'Ελλάδος καθήρεσε τόν διορισθέντα από τό Πατριαρχείον 'Ανθιμον ως μητροπολίτην "Αρτης και Ναυπάκτου άντι του έξορισθέντος από τους Τούρκους στο "Άγιον" Όρος Πορφυρίου. Μάλιστα μέ πράξιν της έπανεφέρε στην θέσιν του τόν Πορφύριον. Τόν καθήρεσαν δέ, διότι διωρίσθηκε «κατά προσταγήν των έχθρών της πατρίδος» (ίδε σχετικά Χρ. Παπαδόπουλου, ένθ' άν., τ. 1, σελ. 22). 'Ακόμα από συστάσεώς του σχεδόν τό Βουλευτικόν έπιθυμούσε νά συγκροτηθή έκκλησιαστική Σύνοδος, προάγγελος ανεξαρτησίας. «'Ενέκρινε μέν τό βουλευτικόν της πρώτης περιόδου έν Κορίνθω, κατά Μάρτιον του 1822, "νά συστηθή και νά παρευρίσκειται όπου ή Διοίκησις έκκλησιαστική τις Σύνοδος συνθεμένη από έξ ή όκτώ αρχιερείς εκ της έλευθέρας 'Ελλάδος"» (Ν. Δραγούμης, «Ιστορικά 'Αναμνήσεις», τ. 1, σελ. 170, έκδ. «'Ερμής», 'Αθήναι 1973). 'Ακόμη τό 1823 ή έν "Αστρει Β' 'Εθνοσυνέλευσις άπεφάσισεν: «νά μη δέχωνται του λοιπού μήτ' 'Αρχιερείς εκ Κωνσταντινουπόλεως μήτε καμμίαν έγγραφον του Πατριάρχου πρᾶξιν, έφ' όσον επικρατεί ό 'Ελληνικός άγών» (Χρ. Παπαδόπουλου, ένθ' άν., τ. 1, σελ. 25-26). 'Αλλά στην ίδια 'Εθνοσυνέλευσιν άπεφασίσθηκε:

«Α'. Χειροτονείν οϋκ επί χρήμασι.

Β'. Οϋκ άνευ ανάγκης.

Γ'. Οϋκ άνευ άκριβούς έρεύνης περι άμέμπτου διαγωγής αϋτών.

Δ'. 'Εντός της νενομοθετημένης ήλικίας αϋτών.

Ε'. Μη τους όλως άμνήτους παιδείας. - Οί δέ παρὰ ταϋτα χειροτονούντες λόγον άποδώσουσιν». (Ν. Δραγούμης, ένθ' άν., τ. 1, σελ. 171).

Γνωρίζουμε, ότι τό άμάρτημα της σιμωνίας ήτο καθεστώς στην ύπό τό Πατριαρχείο έκκλησία. 'Εξ αντιδιαστολής προς τις παραπάνω διατάξεις κατανοούμε, ότι και έχειροτούντο κληρικοί, χωρίς νά υπάρχη ανάγκη, άγράμματοι και μικρότεροι σέ ήλικία άπ' ό,τι έπετρεπέτο. Σκοπός βέβαια αϋτών των παραβάσεων ήταν ή συλλογή χρημά-

των. "Όσο για τήν ἄμεμπτον ἡθικὴν ὑπόστασιν τῶν πρὸς χειροτονίαν κληρικῶν, σαφῶς σὲ καιροὺς ἔνοπλου ἀγῶνα ὑπονοεῖται καὶ ἡ ἐξέτασις τῆς συνεργασίας τους μὲ τοὺς Τούρκους.

Ἄλλὰ τὸ μεγαλύτερο πρόβλημα στὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως ἦταν ἡ χειροτονία νέων ἐπισκόπων καὶ ἱερέων. Τὸ θέμα ἐτέθηκε, ὅταν ὁ μητροπολίτης Λακεδαιμονίας Χρῦσανθος ἐχειροτόνησεν ἕναν ἐπίσκοπον. Ὁ τότε Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Παιδείας Ἰωσήφ Ἀνδρούσης ὑπεστήριξε, ὅτι *«τὰ ἐκκλησιαστικά τῆς Ἑλλάδος συμφέρει νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ἐρεῦνας δικαιωμάτων τοῦ Κωνσταντινουπόλεως»*, καὶ ἐξήτησεν ν' ἀπαγορευθῇ στοὺς ἀρχιερεῖς νὰ χειροτονοῦν. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὸ ἐδέχθηκε τὸ Βουλευτικόν, σὲ ἀντίθεσιν μὲ τὸ Ἐκτελεστικόν. Μάλιστα, ἀν ἀνατρεξομε στὰ μέλη τοῦ κάθε σώματος, θὰ κατανοήσουμε καὶ τὰ αἷτια τοῦ ἐμφυλίου ποὺ ἡκολούθησεν. Ὅμως ἡ θέλησις τῶν φιλοπατριαρχικῶν δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἐπικρατήσῃ. Ἔτσι ἔγιναν χειροτονίες καὶ ἐπισκόπων καὶ κατωτέρων ἱερωμένων. Ἰδιαίτερα δὲ ὁ Ζαρνάτης Γαβριὴλ ἐχειροτόνησε τρεῖς ἐπισκόπους στὴν Μάνη. Αὐτὸ προεκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν τοῦ μητροπολίτη Ρέοντος καὶ Πραστοῦ Διονυσίου καὶ τοῦ Τριπόλεως Δανιὴλ, καθὼς καὶ τοῦ Ἀρτης καὶ Ναυπάκτου Πορφυρίου. Ἐξήτησαν ἀπὸ τὴν Διοίκησιν τὴν καθαίρεσίν του, ἀλλὰ κανένα μέτρο δὲν ἐλήφθηκε ἐναντίον του. Αὐτὸς μάλιστα προεχώρησεν καὶ σὲ τέταρτην χειροτονίαν ἐπισκόπου. Στὴν πρᾶξι λοιπὸν ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας στὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνα εἶχε καθιερωθῇ. Ἡ δὲ ἀντίδρασις τῶν διωρισμένων ἀπὸ τὸ Φανάρι μητροπολιτῶν ἦταν λογικὸ νὰ ὑπάρχῃ· διότι μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ δέχωνται οἱ Ἕλληνες διωρισμένους κληρικούς ἀπὸ τὸ Φανάρι καὶ νὰ ἀνακηρύσσωνται νέοι ἐκ τῶν γηγενῶν ἢ τῶν συμμετεχόντων στὴν Ἐπανάστασιν, ἡ ἐξουσία τοῦ Πατριάρχῃ καθίστατο ἀδύνατη. Ὅμως, ὅπως καὶ σήμερα συμβαίνει, οἱ ἀποφάσεις τῆς διοικήσεως ἐγίνοντο κατὰ περιπτώσιν δεκτές. Ἔτσι τὸν Ἀρτης καὶ Ναυπάκτου Πορφύριον, παρ' ὅλον ποὺ διωρίσθηκε ἀπὸ τὴν Γερουσίαν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, τὸν ἐδέχοντο σὰν κανονικῶς διωρισμένον.

Τὰ πατριαρχικά συμφέροντα ἦταν ἄμεσα συνδεδεμένα μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ Σουλτάνου: Σὲ μίαν ἀποστολὴν τοῦ ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης λέγει στὴν *«Ἀπολογία»* του: *«Ἕλληνες! προσέχετε ἀπὸ τῶν παναγιωτάτων καὶ οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν!»* (σελ. 224, τέλος ὑποσ. 1). Φυσικὴ ἀντίδρασις τοῦ φωτισμένου ἱεράρχῃ στὶς ἐπιβουλὰς τοῦ Φαναρίου γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδας του. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1828 ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀγαθάγγελος ἐξαπέλυσε ἐγκύκλιον πρὸς τὰ ἀπελευθερωθέντα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅπου οὔτε λίγο οὔτε πολὺ ἐζητοῦσε ἀπὸ τοὺς ἐλεύθερους Ἕλληνες νὰ συνδιαλλαγοῦν μετὰ τοῦ σουλτάνου καὶ νὰ ὑπαχθοῦν ἐκ νέου στὴν κυριαρχίαν του, παρὰ τὴν συνθήκην τῆς 6ης Ἰουλίου 1827! Καὶ αὕτη τὴν φορὰ δὲν χωρεῖ ἡ συνήθης δικαιολογία, ὅτι οἱ Τούρκοι τὸν ἐπίεσαν. Ἀποκαλυπτικὸ εἶναι τὸ ἄρθρο *«Περὶ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀποστολῆς τῶν Ἀρχιερέων κατὰ τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον»*, ποὺ ἐδημοσιεύθηκε στὴν *«Γενικὴν Ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος»*, ἔτος Γ', ἀρ. 68, Αἴγινα, Σάββατον, 15 Σεπτεμβρίου 1828, σελ. 282-283. Γράφει μεταξὺ ἄλλων: *«Ἀπίθανος θέλει φανῇ ἡ διήγησις τῶν θάσεων τοῦ σχεδίου τούτου, εἶναι ὅμως ἀληθὴς ἐξαχθεῖσα ἀπὸ πηγῆς εἰδήμονος»*. Ὁ ἀνώνυμος συντάκτης τῆς ἐφημερίδος εἶχε τὸν τρόπο νὰ ἔχῃ προσβάσεις σὲ εἰδήμονες, διότι ἡ ἐφημερίδα, γιὰ τὴν ὁποία εἰργάζετο, ἦταν ἡ ἐπίσημη κυβερνητικὴ. Ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ ἐρεῦνησε πολὺ τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, διότι τὸ ἄρθρο του ἐδημοσιεύθηκε πέντε μῆνες μετὰ τὸ συμβᾶν καὶ ἑπτὰ μῆνες μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἐγκυκλίου. Ἡ αἰτία τῆς ἀνοσιουργοῦ πράξεως τοῦ Πατριάρχῃ περιγράφεται ὡς ἑξῆς: *«Ὁ Πατριάρχης φοβηθεὶς μήπως ἐκπέσῃ τοῦ θρόνου του, ἢ μήπως εὑρεθῇ εἰς ἀνάγκην νὰ ἐκκενώσῃ τὸν συναχθέντα πλοῦτον του, σκεφθεὶς ἐπενόησε καὶ ἐπρόβαλεν εἰς τὴν Πόρταν (= τουρκικὴν κυβέρνησιν) ὅτι, ἂν τοῦ ἐδίδετο ἄδεια, ἡδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τινα μέσα διὰ νὰ διαιρέσῃ τοὺς Ἕλληνας καὶ μὲ τὸ πρῶτον σχῆμα θρησκευτικῶν παραινέσεων νὰ ἀποτοξενῇ εἰς αὐτοὺς ἐμφύλιον πόλεμον»*.

Νὰ πῶς χαρακτηρίζει ὁ ἀρθρογράφος τὸν Πατριάρχην αὐτόν: «*περιγράφεται ὁμῶς ὡς ἄνθρωπος νωθροτάτου νοός καὶ χαμερπῶν αἰσθημάτων· διό, καὶ ἐνῶ αὐτόκλητος περιεπλέχθη εἰς ἐπιχείρημα ὅσον ἀπερίσκεπτον, τόσον καὶ μάταιον, ἥδη βλέπων πλησιάζοντα τὸν καιρὸν, καθ' ὃν θέλει φανῇ τοῦ κινήματός του ἡ ἀπροβλεψία, κυριεύεται ἀπὸ πολλὴν δειλίαν. Ὑποθέτει ὁ συναρχεὶς παρ' αὐτοῦ πλοῦτος δύναται νὰ τὸν σώσῃ;*».

Στὴν ὅλην ὑπόθεσιν προκαλεῖ ἐντύπωσιν ἓνα ἀκόμη στοιχεῖο. Ἡ ἐγκύκλιος ἐξεδόθη τὸν Φεβρουάριον καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τῶν ἀρχιερέων (τὴν ἀπετέλουν οἱ ἀρχιεπίσκοποι Νικαίας, Χαλκηδόνος, Λαρίσης, Ἰωαννίνων καὶ ὁ μέγας Πρωτοσύγκελλος τοῦ Πατριαρχείου) ἐπεσκέφθησαν τὸν Καποδίστρια τὴν 21ην Μαΐου, ἐνῶ τὸ προαναφερθὲν ἄρθρο ἐπιγράφεται «*Περὶ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀποστολῆς τῶν Ἀρχιερέων κατὰ τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον*». Νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ κείμενον τῆς πατριαρχικῆς ἐγκυκλίου ἦτο γνωστόν, ὅταν ἀπεστάλησαν οἱ ἀρχιερεῖς στὸν Καποδίστρια, καὶ εἶχε δημοσιευθῇ εἰς ἑλληνικὰς καὶ ξένας ἐφημερίδας. Κατ' ἀρχάς, ὅπως φαίνεται, ἡ ἐπίσημος αὐτὴ πρεσβεία τοῦ Πατριάρχου πρέπει νὰ ἦλθε τὸν Ἀπρίλιον. Ὁ δὲ Καποδίστριας θὰ πρέπει νὰ ἦταν φοβερὰ χολωμένος καὶ ἠθέλησε νὰ τοὺς ταπεινώσῃ μὲ τὸ νὰ τοὺς δεχθῇ μέρες μετὰ. Ἄλλωστε ἡ ὀργισμένη ἀπάντησίς του ἐπιβεβαιώνει κατὰ τέτοιο. Μένει νὰ δοῦμε τὸ γιατί ἐστάλη ἡ πρεσβεία δύο μῆνες περίπου μετὰ τὴν ἐκδοσὴν τῆς ἐγκυκλίου καὶ μάλιστα τόσο ἐπίσημη. Θὰ πρέπει νὰ προσέξωμε τὸ σημεῖον τοῦ ἀρθροῦ, ποὺ ἀναφέρει: «*ἥδη βλέπων πλησιάζοντα τὸν καιρὸν, καθ' ὃν θέλει φανῇ τοῦ κινήματός του ἡ ἀπροβλεψία*». Τὸ πλέον πιθανὸν εἶναι, οἱ ἀπεσταλμένοι του κατὰ τὸν μῆνα Φεβρουάριον νὰ ἦλθαν καὶ νὰ προπαγάνδισαν ὑπὲρ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Πατριάρχου. Μὲ δεδομένη τὴν ἀντίθεσιν τοῦ Κυβερνήτου ἐπερίμενεν ὁ Πατριάρχης ἐπίσημον τὴν ἀρνησίαν του (γι' αὐτὸ ἀπεστάλη ὁ πρῶτος πρωτοσύγκελλος μὲ τέσσερις ἀρχιεπισκόπους) καὶ εὐελπιστοῦσε στὴν ἐνοπλὴν στάσιν τῶν ὁπαδῶν του· δηλαδὴ τὴν ἐναρξιν ἐνὸς νέου ἐμφυλίου πολέμου, ποὺ εἶχεν ὑποσχεθῇ στὴν Πόρτα. Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ καταλαμβάνεται ἀπὸ δειλίαν, ὅταν βλέπῃ, ὅτι δὲν θὰ τηρηθοῦν τὰ ὅσα ὑπεσχέθηκε.

Αὐτὲς οἱ σκέψεις θὰ ἠδύναντο νὰ φανοῦν, ὅτι ὁδηγοῦν σὲ αὐθαίρετα συμπεράσματα, ἂν ὁ Πατριάρχης Ἀγαθάγγελος δὲν εἶχε συνήθεια ν' ἀποστέλλῃ τέτοιες ἐγκυκλίους. Διαβάζομε πάλι στὴν «Γενικὴν Ἐφημερίδα» (ἀρ. 27, Τετάρτη, 18 Ἀπριλίου, 1828, σελ. 112): «*Περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου εἰς ἕνα ἀρχιερέα ἐφωδιασμένον μὲ Πατριαρχικὰ γράμματα ἐστάλη εἰς Σάμον, διὰ νὰ προτείνῃ ἀμνησίαν καὶ ὀκταετὴ ἀτέλειαν εἰς τοὺς κατοίκους ἐκείνης τῆς Σάμου. Ἀλλ' ὁ καλὸς Τουρκαπόστολος δὲν ἐτόλμησε καὶ νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ, ἀλλ' εὗρεν ἄλλον μιὰρὸν καλόγηρον, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἄτιμον τοῦτο ἔργον, ὅστις ἔλαβε παρὰ τῶν Σαμίων τὴν αὐτὴν ἀπόκρισιν, ἡ ὁποία ἐδόθη πάντοτε εἰς τὰ δόλια προβλήματα (= προτάσεις) τοῦ Σουλτάνου*». Ἦταν τὴν ἐποχὴν, ποὺ οἱ Τοῦρκοι συνεκέντρωναν στρατεύματα στὴν ἀπέναντι ἀκτὴν, γιὰ νὰ καταπνίξουν τὸ κίνημα τῶν Σαμίων. Εὐτυχῶς δέ, ποὺ ἐνεφανίσθηκε ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Μιαούλη καὶ ἀπέτρεψε τὴν ἀπόδασιν στὴν Σάμον. Μάλιστα στὸ ἴδιο ἄρθρο διαβάζομε, ὅτι ὁ σουλτάνος τὸ εἶχε σύστημα νὰ ἀποστέλλεται ἀγγελιαφόρος κομίζων προτάσεις συνδιαλλαγῆς πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν τῶν στρατευμάτων του· καὶ αὐτὴ τὴν ἀποστολὴν τὴν εἶχεν ἀναλάβει, ὡς φαίνεται, τὸ Πατριαρχεῖο. Ὡστόσο μερικοὶ ἐπιμένουν καὶ σήμερα νὰ παρουσιάζουν τὸν Πατριάρχην ὡς «ἐθνάρχην τῶν Ἑλλήνων».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Φυσικὸν ἐπακόλουθον ἦταν λοιπὸν ἡ ἀνακήρυξις τοῦ αὐτοκέφαλου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας (1833), ποὺ ἐδράδυνε ἐξ αἰτίας τῶν ἀντιδράσεων τῶν φιλοφαναρικῶν κύκλων. Ἄν μάλιστα λογαριάσουμε, ὅτι ἐναντίον τοῦ αὐτοκεφάλου ἀντετάχθηκαν καὶ οἱ Κωλέττης καὶ Μαυροκορδάτος, κατανοοῦμε τὸ πόσον ὑποχθόνιοι κύκλοι ἦταν αὐτοί. Ἀλλὰ ἡ ἀνακήρυξις τοῦ αὐτοκεφάλου ὑποκρύπτει καὶ κατὰ ἄλλο· ὅτι αὐτὴ ὑπῆρξε ἀποτέλεσμα τοῦ ὅλου ἀγῶνος ἀναδιώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δια-

διάζουμε στην εισηγητικήν έκθεσιν τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς τὸν Ὁθωνα: «Καὶ ποῖοι τόποι ὑπετάχθησαν εἰς τὸν νεόπλαστον Πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως; Ἐπαρχία τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας, καὶ ὄχι ἄλλων ἐθνῶν, ἐλευθέρων καὶ ἀνεξαρτήτων· ἀλλ' ὑποχρεοῦται εἰς τὴν τοιαύτην ὑποταγὴν μία ἐπαρχία τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐπικρατείας κατασταθεῖσα ἔπειτα ἐλευθέρᾳ καὶ ἀνεξάρτητος, καὶ ἀφ' οὗ μάλιστα ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐπικράτεια ἐπαύσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ᾔηται τοιαύτη, καὶ κατεστάθῃ τί; Τουρκικὴ!». Αὐτὸ τὸ ἀφῆνουμε ὡς ἀσχολίαστη ἀπάντησιν πρὸς τοὺς παντοειδεῖς ὁπαδοὺς τοῦ ρωμοσυνισμοῦ, πού ταλανίζουν ἀκόμη τὸν Ἑλληνισμόν. Θὰ ὑπενθυμίσουμε μόνον, ὅτι ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης ὑπῆρξε συνεκδότης τοῦ «Λόγιου Ἑρμῆ» στὴν Βιέννη· ὁ δὲ προέδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Σπ. Τρικούπης στὴν «Ἱστορίαν» του ὀνομάζει τὸν τουρκικὸν στόλον «Βυζαντινόν».

Λυσσώδης ὑπῆρξεν ἡ ἀντίδρασις· καὶ δυστυχῶς κατῴρθωσαν παρὰ τὴν φαινομενικὴν ἀνακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου, νὰ ἐπαναφέρουν τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸν Πατριάρχην. Τὸ ἔτος πού σηματοδοτεῖ τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν εἶναι τὸ 1839. Τότε ἐπαύθηκε ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης ἀπὸ γραμματέας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς... Ἑλληνικῆς Φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο, ὥστε νὰ ἀποκοπῇ τελείως ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξελίξει. Τὴν ἴδια χρονιά ἔχουμε τὴν διώξιν τοῦ Καίρη. Στὸ ἴδιο διάστημα διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος, ἐνῶ ἔκανε τὴν ἐμφάνισίν του τὸ ἰδεολόγημα τοῦ «Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ» καὶ σὲ ὀλίγα χρόνια τὸ ἰδεολόγημα τῆς Ὁρθόδοξης-Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, βάσις τοῦ ρωμοσυνισμοῦ. Ἐφθάσαμε δὲ στὸ σημεῖο σήμερα, ἱεράρχες ἑλληνικῶν τόπων (Κρήτη-Δωδεκάνησος) νὰ συμμετέχουν στὴν πατριαρχικὴν Σύνοδον καὶ ὄχι στὴν Ἑλληνικὴν.

Καὶ ὅμως τότε ἀνεκηρύχθηκε γιὰ πρώτη φορὰ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, μὲ πλήρωμα πὺν ἀποτελεῖται ἀποκλειστικὰ ἐξ Ἑλλήνων. Ἡ σημερινὴ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τί θὰ κἀν; Θὰ ἐπιτρέψῃ στὸ Πατριαρχεῖο νὰ ἐμφανίζεται ὡς ἐθναρχικὸν κέντρο τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων; Θὰ δίνη τὸ δικαίωμα στὸν ὅποιον Πατριάρχην νὰ δηλώνῃ ὅτι εἶναι ὁ ἡγέτης τοῦ Ἀποδόμου Ἑλληνισμοῦ; Θὰ συνεχίσῃ νὰ συμμετέχῃ καὶ νὰ εὐλογῇ τὰ ὀρθόδοξα-ἰσλαμικά (!) συνέδρια; Θὰ τιμωρῇ ἱεράρχες τῆς, διότι ἀντιπαλαίουν πρὸς τὸ Φανάρι; Νομίζουμε, ὅτι θὰ πρέπει νὰ σταθῇ στὸ ὕψος τοῦ ἀναστήματος ἐκείνων πὺν ἀπεφάσιον τὸ αὐτοκέφαλον καὶ ἀνεξάρτητον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Νὰ λειτουργήσῃ ἐπὶ τέλους σάν Ἑλληνικὴ, γιὰ νὰ μὴ εὐρεθῇ ἕνας νέος Θεόκλητος Φαρμακίδης καὶ τοὺς ἀποκαλέσῃ «νέους Ἰουδαίους ζηλωτὰς» («Ἀπολογία», σελ. 36). Διότι κατὰ τὸν ἴδιον μεγάλον θεολόγο «ἡ αὐτονομία καὶ ἀνεξαρτησία τῆς ἐκκλησίας εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τῆς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς ἐπικρατείας, καὶ πᾶσα κατ' ἐκείνης ἄμεσος ἢ ἔμμεσος προσβολὴ εἶναι προσβολὴ κατὰ ταύτης. Καὶ μικρὰ ἀφορμὴ ἂν δοθῇ ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, τὸ πᾶν καταστρέφεται. Ὡς αἰτηθῇ π.χ. ἡ ἀναγνώρισις αὐτοκεφάλου καὶ ἀνεξαρτήτου τῆς ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ θέλει γνωρίσει παρρηθὺς ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἰς ὃν ἔπεσε λαβύρινθος. Ὅστις κατακρίνει τὰ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1833 ἔτους καλῶς ὡς κακῶς γεγονότα εἶναι ἐχθρὸς τῆς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους· καὶ ὅστις συμβουλεύει τὴν δῆθεν κανονικὴν καὶ τακτικὴν ἐπανάληψιν αὐτῶν, θέλει τὸν ὀλεθρον τῆς Ἑλλάδος. “Ἐάν τις, λέγει ὁ κύριος Μάουρερ, πρὸς χάριν τῆς θεωρίας νομίζῃ κακὸν τὸ ἤδη γεγονός, ἀφ' οὗ ἔγενεν, ἅς ἐπανεέλθῃ ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία πάλιν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ—ὑπὸ τὸ κνοῦτον!— καὶ ἅς ἀρχίσῃ ἔπειτα, ἀκριβῶς κατὰ τοὺς κανόνας καὶ τοὺς τύπους, τὰς διαπραγματεῦσεις! Ἀλλ' ἐγὼ τουλάχιστον δὲν θέλω ζῆσει, νὰ ἴδω τὴν ἀνεξαρτησίαν (emancipation) τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἴσως ὅμως ἴδω ἄλλο τι!”» (αὐτό-θι, σελ. 38-39).

ΘΑΥΜΑΣΤΕ ΤΟΝ... Ή ΚΛΑΨΤΕ ΤΟΝ...

[Μετά την δημοσίευση στα τεύχη 169 (Ίανουαρίου) και 170 (Φεβρουαρίου) στοιχείων από την συγκλονιστική έρευνα του κ. Nors Josephson με τίτλο «*Greek Linguistic Elements in the Polynesian Languages. – Hellenicum Pacificum*» (= 'Ελληνικά Γλωσσικά Στοιχεία στις Πολυνησιακές Γλώσσες – 'Ελληνικός Ειρηνικός), εκδόσεως του ιστορικού Γερμανικού Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης, όπου αποδεικνύεται με τον επιστημονικότερο και έγκυρύτερο τρόπο, ότι οι κάτοικοι των Νήσων Χαβάης, Ν. Ζηλανδίας, Πάσχα, Τσάτεμ, Ταϊτής, Σαμόων, Μαρκησίων και γενικά όλων των αρχιπελάγων του άχανους Ειρηνικού Ωκεανού αλλά και του Περού όμιλουν και σήμερα παρεφθαρμένη την αρχαία αιολο-ιωνική διάλεκτο, ό «Δαυλός» εξή-τησε από τον άρμοδιότερο κατά τεκμήριον κρατικό Έλληνα επιστήμονα, τον καθηγητή της Προϊστορικής 'Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο 'Αθηνών κ. **Χρήστο Ντούμα**, να σχολιάση τό εκρηκτικό αυτό γεγονός (πού ανατρέπει όλες τις θεωρίες της κατεστημένης 'Επιστήμης περί γενέσεως και εξαπλώσεως των γλωσσών, περί σειράς προτεραιότητας των πολιτισμών, περί άπωτάτου 'Ελληνικού Παρελθόντος, περί 'Ελληνικών άποικισμών, περί ανακαλύψεως της 'Αμερικής, περί προόδου των επιστημών, της τεχνολογίας και της ναυτιλίας κατά τα πανάρχαια χρόνια του 'Ελληνικού Πολιτισμού και πολλά άλλα) και να εξηγήση, πώς και πό-τε έφθασε ή πανάρχαια αυτή 'Ελληνική γλώσσα στους άντιποδες της 'Υδρογειού.

Πράγματι στις 6 Φεβρουαρίου παραδώσαμε στο γραφείο του κ. Χρ. Ντούμα τά άνωτέρω δύο τεύχη του «Δ» και ζητήσαμε να τον επισκεφθούμε σέ λίγες μέρες, για να έχωμε τις απόψεις του. Έτσι την 15η Φεβρουαρίου, περί την 12.15 μ.μ. ώρα, συναντήσαμε τον καθηγητή κ. Χρήστο Ντούμα στο γραφείο του στη Φιλοσοφική Σχολή. Ο μεταξύ ήμών διάλογος πού ακολουθεί, είναι ακριθής μέχρι κεραίας. (Τά έντός παρενθέσεων με όρθια στοιχεία είναι σχόλια δικά μας και παρατίθενται κατόπιν αξιολογήσεως της συζήτη-σεώς μας μαζί του. Τό κείμενο με τά πλάγια στοιχεία είναι τά λόγια του καθηγητού κ. Χρ. Ντούμα)].

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ «Δ»: Καλημέρα σας, κ. Ντούμα. Λέγομαι Μαρμανέας, έρχομαι έκ μέρους του περιοδικού «Δαυλός». Περιμένομε την άποψη σας άναφορικά με τά δύο συνεχόμενα δημοσιεύματά μας στα τεύχη πού σάς άφήσαμε στο γραφείο σας την περασμένη εβδομάδα, γύρω από την γλώσσα πού μιλούν οι κάτοικοι του Ειρηνικού.

Χ. ΝΤΟΥΜΑΣ: "Ολ' αυτά είναι βλακείες. 'Ο «Δαυλός» είναι τό πιό ήλιθιο περιοδικό...

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ «Δ»: (βγάζοντας τό μαγνητόφωνο από την τσέπη): Μά δέν τά γράφει αυτά μόνο ό «Δαυλός», κ. καθηγητά. Είναι έρευνα του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης...

Χ. ΝΤΟΥΜΑΣ (δλέποντας τό μαγνητόφωνο): "Α!... Σάς παρακαλώ... όχι μαγνητόφωνο... ('Ανδρισμός και επιστημονική άυτοπεποίθηση...).

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ «Δ»: Καλώ. Πάντως σάς βεβαιώ, ότι ή έρευνα έγινε με άυστηρά επιστημονικά κριτήρια, την κάνει ξένος...

Χ. ΝΤΟΥΜΑΣ: 'Εγώ δέν μίλησα για άλλους... Καί... μία στιγμή να σάς τό γράψω... (βγάζει ένα φύλλο χαρ-τί με τό λογότυπό του) ... γιατί έσείς μάς είπατε, ότι και ή μνημοποίηση είναι έλληνική εφεύρεση... (μακά-βριο... μπρορ!).

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ «Δ»: 'Αλήθεια; Πότε;

Χ. ΝΤΟΥΜΑΣ (συνεχίζει)... και εκείνα τά ερείπια στην 'Αργολίδα, πού είναι του 4ου αιώνα... έκανε την βλακεία και τά χρονολόγησε, δέν ξέρω με ποιά ήλίθια μεθ... όχι... κλείστε το (μαγνητόφωνο)... (τί λύσσα κα-κιά με τό μαγνητόφωνο!).

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ «Δ»: Κλειστό είναι, κ. Ντούμα. 'Αλλά τις 'Ελληνικές Πυραμίδες τις χρονολόγησαν σέ άγγλικά εργαστήρια με την μέθοδο της όπτικής θερμοφωταύγειας για λογαριασμό της 'Ακαδημίας 'Αθηνών...

Χ. ΝΤΟΥΜΑΣ: "Α!... Γιατί... (;) ... (Διάλειμμα όλίγων δευτερολέπτων – όχι για διαφημίσεις...).

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ «Δ»: 'Ακούω...

Χ. ΝΤΟΥΜΑΣ: "Έεε!... Διότι... έεε! («Καί νιώθω... νιώθω... νιώθω... τά-ραχη»!)

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ «Δ»: Ναι...

Χ. ΝΤΟΥΜΑΣ: "Έεε... Σάς παρακαλώ, πάρτε το (μαγνητόφωνο)... Τελειώσαμε! Αυτό πού κάνετε, δείχνει την έντιμότητα του περιοδικού σας... (Διάγνωση: μαγνητοφωνοφοβία. Προφανώς ό έλλογιμώτατος κρατικός καθηγητής θεωρεί έντιμότερο τον δικό του τρόπο – όμοιο μ' εκείνο πού ανταλλάσσουν κατ' ιδίαν κουτσο-μπολιά ή «καρφώνουν» και υδρίζουν οι κυράτσες των σαλονιών, διά του «κούς-κούς» – μακριά από κάθε δημόσια καταγραφή των θέσεών του).

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ «Δ»: Προτιμώ να μήν σάς άπαντήσω.

Χ. ΝΤΟΥΜΑΣ: Σάς παρακαλώ, πηγαίνετε...

Μάριος Μαρμανέας

Ὁ μόνος ἀληθινὸς καὶ ἡ γυναῖκα

Ἀμέριστο τὸ ἐνδιαφέρον, μεγάλη ἡ κατανόησι τοῦ μόνου ἀληθινοῦ γιὰ τοὺς ἀρσενικοὺς ποὺ ζηλεύουν. Εἶναι, βλέπετε, κι αὐτὸ τὸ «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν» ποὺ τὸν πο- νάει, καὶ τὸ παίρνει προσωπικὰ τὸ ζήτημα. – Ἀκοῦστε δῶ, λέει. «Καλὸν γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι», ἐγὼ τουλάχιστον οὐδέποτε ἠψάμην, ἀλλ' ἔτσι καὶ σᾶς βρεῖ τὸ κακὸ καὶ ξυ- πνήσετε κάποιον πρωὶ μὲ ψύλλους στ' αὐτιά, μὴν τὸ πολνεξετάζετε καὶ μὴ χαλάτε τὴ ζα- χαρένια σας, γιατί δὲν ἀξίζει τὸν κόπο. Ἰσια στὸν παπᾶ, κι ἐκεῖνος καθαρίζει γιὰ σᾶς. Καὶ μὲ τὸ ἀξημιῶτο βέβαια, μὲ «τὴν προσφορὰ τῆς ζηλοτυπίας» στὰ χέρια τῆς λεγάμε- νης– ξέρετε τώρα. Γιὰ νὰ ἐπιδιώκουν καὶ οἱ θεομοί.

Ἐσεῖς θὰ μείνεται ἅπ' ἔξω καὶ ἡ κατηγορουμένη θὰ περάσει στὰ ιδιαίτερα μόνη καὶ χωρὶς τὸν κηδεμόνα της, γὰρ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν κρίσι μου «ἐνώπιος ἐνωπίω». Σὲ πρώ- τη φάσι ὁ παπᾶς «θὰ τῆς ἀποκαλύψῃ τὴν κεφαλὴ», ἔτσι τὸ λένε στὴν Ἀγία Γραφή, γιὰ νὰ τῆς πάρῃ μιὰ κι ἔξω τὸν ἄερα καὶ νὰ τῆς δώσει νὰ καταλάβῃ, τί θὰ πῇ ἁμαρτία. Θὰ τὴ συνειδητοποιήσῃ μ' ἄλλα λόγια. Ὑστερα θ' ἀρχίσῃ τὰ μαγιλίγια γιὰ «τὸ πικρὸν ὕδωρ μὲ τὴν κατάρα», κοινῶς δηλητήριο, μιὰ στὸ καρφὶ καὶ μιὰ στὸ πέταλο δηλαδή, μέχρι ποὺ ν' ἀρχίσῃ νὰ τρέμῃ ἀπὸ φόβο καὶ ντροπῇ καὶ ἐνοχῆς γιὰ ἁμαρτίες ποὺ ἔκανε ἢ δὲν ἔκα- νε, δὲν ἔχει σημασία. Οὐτε κι ἡ ἴδια ξέρει πιά, τί τῆς γίνεται κι ἂν πῇγε ἢ δὲν πῇγε μὲ ἄλλον, «Κύριος ἐτάζει καρδίας καὶ νεφρούς», καὶ μπορεῖ νὰ πῇγε στὸν ὕπνο της καὶ τώ- ρα νὰ τὸ βλέπει στὸν ξύπνιο της. Τὸ ἴδιο κάνει. – Πιές το, θὰ τῆς πῇ τότε ὁ παπᾶς, καὶ «ἂν εἴσαι μεμολυσμένη, θὰ προησθῇ ἡ κοιλία σου καὶ θὰ σαπῇ ὁ μηρός σου (...) καὶ θὰ γίνῃς κατάρα ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου. Ἐάν ὅμως εἴσαι καθαρά, θὰ μείνῃς ἀβλαβὴς καὶ θὰ συλλάβῃς σπέρμα. – Ἀμήν, ἀμήν», θὰ πῇ τὸ ζωντόβολο καὶ θ' ἀδειάσῃ τὸ κύπελλο. Ἀσπρο πάτο. Καὶ ἂν μὲν εἴναι «μεμολυσμένη», θὰ τουμπανιάσῃ καὶ θὰ σαπίσῃ, ἂν δὲ εἴναι καθαρή, θὰ βγῇ ἀπὸ τὰ ιδιαίτερα σεινάμενη-λυγάμενη καὶ πλήρης ἀρετῆς, καθό- τι ὀλίγον γκαστρομένη, γιατί παρὰ τίς ὅποιες ιδιαιτερότητες τοῦ μόνου ἀληθινοῦ, ἡ γο- νιμότητα στοὺς Ἑβραίους εἶναι ἀρετὴ. Ἐξ οὗ καὶ τὰ χαρέμια. Καὶ στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλῃ περιπτώσει ὁ ἄνδρας «θέλει εἶσθαι ἀθῶος» (μετάφραση κι αὐτὴ τῆς Βιβλικῆς Ἑται- ρείας!), ἢ δὲ γυνή, ὅ,τι τὴ δρῇκε τὴ δρῇκε. Αὐτὸς εἶναι «ὁ νόμος τῆς ζηλοτυπίας» (τοῦ συζύγου) στὴν Ἀγία μας Γραφή («Ἀριθμοὶ» Ε' 11-31). Γιὰ τὴ ζηλοτυπία τῆς συζύγου δὲ γίνεται λόγος, γιατί, κατὰ πὼς δείχνουν τὰ πράγματα, ἀνήκει στὸ εἶδος τοῦ ἀνθρω- ποειδοῦς ποὺ διέφυγε τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», καὶ ἂς πάει νὰ κουρευέται.

Μακρόθυμος καὶ πολυέλεος ὁ Κύριος, τὴν ἐλαφρομυαλιά της «παριδὼν» καὶ τὴν εὐαί- σθητη ψυχούλα της «ἐκτιμῶν», θὰ τὴν ἀποτιμῇ εἰς χρῆμα πολῦτιμο καὶ ἀγιώτατο, καθότι «πᾶν ἀνάθεμα (ἀφιέρωμα) ἅγιον ἁγίων ἔσται τῷ Κυρίῳ». Μέσα στὸ χυλῶδες τοῦ ὄρου Σινᾶ, ποὺ ταρακουνιέται μὲ δώδεκα ρίχτρο, μέσ' σὲ καπνοὺς καὶ σὲ φωτιές καὶ καραταξοὺμ καὶ σάλπιγγες (κάτι ἤξερε ὁ δικός μας ἀπὸ τίς στοῆς τῆς Αἰγύπτου) θὰ τὸ λαλήσῃ καὶ πάλι πρὸς τὸν Μωυσή, γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴ νομοθεσίαν του: «Ὅταν τις κάμῃ ἐπίσημον εὐχὴν (ἀσφάλεια ψυχῆς μὲ ἔνορκη κατάθεσι οἰκονομικῆς προσφορᾶς, καὶ τύφλα νὰ ᾔχουν τὰ συγχωροχάρτια), σὺ θέλεις κάμει τὴν ἐκτίμησιν τῶν ψυχῶν πρὸς τὸν Κύριον. Καὶ ἡ ἐκτίμησίς σου θέλει εἶσθαι, τοῦ μὲν ἀρσενικοῦ, ἀπὸ εἴκοσι ἐτῶν μέ- χρις ἐξήκοντα (...), πενήκοντα σίκλοι ἀργυρίου, (...), τοῦ δὲ θηλυκοῦ τριάκοντα. (Πᾶμε καλά, κορίτσια). Ἀπὸ πέντε ἐτῶν μέχρις εἴκοσι ἡ ἐκτίμησίς σου θέλει εἶσθαι τοῦ μὲν ἀρσενικοῦ εἴκοσι σίκλοι, τοῦ δὲ θηλυκοῦ δέκα. (Ἐδῶ πέσαμε στὸ ἥμισυ). Ἀπὸ ἐνὸς μηνὸς μέχρι πέντε ἐτῶν ἡ ἐκτίμησίς σου θέλει εἶσθαι τοῦ μὲν ἀρσενικοῦ πέντε σίκλοι ἀργυρίου, τοῦ δὲ θηλυκοῦ τρεῖς. (Ἀνεβήκαμε πάλι). Ἀπὸ ἐξήκοντα ἐτῶν κι ἐπάνω, ἐάν μὲν εἴναι ἀρσενικόν, ἡ ἐκτίμησίς σου θέλει εἶσθαι δεκαπέντε σίκλοι, ἐάν δὲ εἴναι θηλυκόν (ναί...), δέκα σίκλοι ἀργυρίου». (Γιούπιιιι. Ξεπεράσαμε τὸ ἐξήντα ἔξι κόμμα ἔξι τοῖς

ἐκατό). Καὶ συνεχίζει ὁ Κύριος μιλώντας πρὸς τὸν Μωυσήν αὐτοπροσώπως: "Ἄν κόψης τίποτα μουρμούρες, μὴν ἀφήσης κι ἀγριέψουν τὰ πράγματα. Γιὰ τοὺς σκληροτράχηλους ἔχω εἰδικὸ ἄρθρο, πὺν τοὺς δίνει τὸ δικαίωμα τῆς προσφυγῆς στὸν ἱερέα, κι ἐκεῖνος ξέρεי τῇ δουλειᾷ του. Σκοπὸς εἶναι, νὰ κρατᾷμε τὴν κατάστασι στὰ χέρια μας, γιατί σιμὰ στ' ἄλλα ὑπάρχει καὶ ὁ κίνδυνος τῆς φοροδιαφυγῆς («Λευιτικὸν» ΚΖ' 1-8).

«Τὸ χρῆμα πολλοὶ ἐμίσησαν, τὴν δόξαν οὐδεῖς». Ὁ ἅγιος ἀθάνατος «ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» δὲν ἐμίσησε τίποτα. Ἀγάπησε καὶ τὴ δόξα καὶ τὸ χρῆμα. Καὶ ἔγινε ὁ ἅγιος ἰσχυρός. Οἱ ἐπὶ γῆς ἀνέμναλοι, πὺν δὲν τὸ λογαριάζουν, κακὸ τοῦ κεφαλίου τοὺς κάνουν καὶ ποτὲ δὲ βλέπουν Θεοῦ πρόσωπο.

Καὶ ἰδοὺ «τὰ διατάγματα, τὰ ὁποῖα προσέταξε Κύριος πρὸς τὸν Μωυσήν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς αὐτοῦ καὶ μεταξὺ πατρὸς καὶ θυγατρὸς αὐτοῦ» («Ἀριθμοὶ» Α'). Ἐάν ὁ ὁποιοδῆποτε ἀρσενικὸς «κάμῃ εὐχὴν πρὸς τὸν Κύριον ἢ ὁμώσῃ ὅρκον, ὥστε νὰ δέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ μὲ δεσμόν», κανεῖς καὶ μὲ τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀκυρώσῃ. Μὲ τὰ θηλυκὰ τὸ πρᾶγμα ἀλλάζει, γιατί ἀνύπαντρες καὶ παντρεμένες χρειάζονται ὁποσδήποτε τῇ συγκατάθεσι τῶν ἀφεντικῶν τους, πατεράδων ἢ συζύγων, διαφορετικὰ ὅρκου καὶ εὐχῆς πᾶνε περίπατο ἔστω καὶ κατόπιν ἐορτῆς.

Στὸ Μωσαϊκὸ νόμο ἡ γυναικίκα εἶναι ἐμπορεύσιμο εἶδος, ὅπως ἄλλωστε ἦταν καὶ ἡ Σάρρα, ἀδελφὴ καὶ σύζυγος τοῦ Ἀβραάμ καὶ μητέρα ὅλων τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ὁ πατέρας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πουλήσῃ τὴν κόρη του, προκειμένου νὰ δελτιώσῃ τὰ οἰκονομικά του. Ὁ εὐτυχεὺς θνητὸς πὺν θὰ τὴν ἀποκτήσῃ, τρεῖς ἐναλλακτικὲς λύσεις ἔχει, ὅταν τὴ βαρεθῇ. Νὰ τὴν στείλῃ ἀπὸ κεῖ πὺν ἦρθε, νὰ τὴν κάνῃ μπαλλάκι στοῦ γιό του ἢ τέλος νὰ παντρεθῇ ἄλλῃ καὶ νὰ τὴν κρατήσῃ μαζί μὲ τ' ἄλλα ζωντανά του. Ἐκεῖνο πὺν ὁ νόμος δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ κάνῃ, εἶναι νὰ τὴν πουλήσῃ σὲ ἄλλογενεῖς («Ἐξοδος» ΚΑ' 7-11). Οὐαὶ καὶ ἀλίμονο δὲ στὴ θυγατέρα τοῦ ἱερέα, πὺν θὰ διανοηθῇ νὰ τοιμπουροῇσῃ: «Ἐν πυρὶ θέλει κατακαυθῇ» («Λευιτικὸν» ΚΑ' 9). Ὅσο γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἱερέα, μόνο «παρθένον θέλει λάβει εἰς γυναικίκα». Χῆρες, ἀποβεβλημένες, πόρνες, δέβηλες, ἐκάς. Χῆροι, ἀποβεβλημένοι (ἂν καὶ δὲν ὑπάρχουν τέτοιοι), πόρνοι, δέβηλοι ἔχουν τὴ δυνατότητα ν' ἀγοράσουν ὅποια θέλουν, ἀρκεῖ νὰ διαθέτουν τὸ ἀνάλογο χρῆμα. Πάντα μὲ τοὺς ἰσχυροὺς ὁ Ἰαβὲ, δίνει τὸ δικαίωμα στὸν εὐποροῦ Ἑβραῖο ν' ἀγοράζῃ τὸν φτωχὸ Ἑβραῖο γιὰ δοῦλο του. Ὅταν ὁ δοῦλος ἀπελευθερωθῇ, δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ μαζί του τὴ γυναικίκα καὶ τὰ παιδιὰ πὺν ἀπέκτησε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δουλείας, γιατί δὲν θεωροῦνται δικὰ του· ἀνήκουν στὸν ἀφέντη του. Ἄν θέλῃ νὰ μείνῃ κοντά τους, θὰ σκύψῃ τὸ κεφάλι καὶ θὰ πῇ: Ἀγαπῶ τὸν κύριό μου, τὴ γυναικίκα μου καὶ τὰ παιδιὰ μου. – Μπράβο παιδί μου, θὰ πῇ ὁ κύριός του, καὶ θὰ τὸν πάῃ στοὺς κριτάς. «Θὰ τρυπήσῃ τὸ ὠτίον αὐτοῦ μὲ τρυπητήριον», καὶ ὁ δοῦλος θὰ μείνῃ δοῦλος γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ («Ἐξοδος» ΚΑ' 2-6).

Πολλὰ τὰ ἄρθρα πὺν ἀναφέρονται στὶς ἐνδοοικογενειακὲς ἐρωτικὲς δραστηριότητες τῶν περιούσιων καὶ τίς μετὰ ζώων συνουσίες. Ὁ πατέρας τὴ νύφη, ὁ γαμπρὸς τὴν πεθερὰ καὶ ἡ γυνὴ ἦτις προσέρχεται πρὸς (τὸ) κτήνος διδασθῆναι αὐτὴν ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ «ἀκάθαρτος» ἡ γυναικίκα πὺν ἔφερε ἄνθρωπο στὸν κόσμον, ἐὰν μάλιστα ἐγέννησε θηλυκό, ἡ «ἀκαθαρσία» τῆς διαρκεῖ ἐβδομήντα τέσσερες ἡμέρες. Θὰ ἐξαγοράσῃ τὴν «ἐξιλέωσιν ὑπὲρ αὐτῆς» μὲ τὴν «προσφορὰν περὶ ἁμαρτίας» πὺν θὰ δώσῃ στὸν ἱερέα («Λευιτικὸν» ΙΒ'). Ὅλα ὅσα κουβαλάει ὁ κοσμάκης στὴ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἀνήκουν στοὺς ἱερεῖς, τοὺς γιούς τους καὶ τοὺς κυρίους τῆς αὐλῆς. «Πᾶν ἀρσενικὸν θέλει τρώγει αὐτά». Τὰ θηλυκὰ θέλουνσι κυττάζει αὐτά. – Ἐτσι μοῦ εἰσασε; λένε τὰ κορίτσια, τὰ βγάζουν ὅλα καὶ βγαίνουν στὴν τηλεόρασι. – Σόδομα καὶ Γόμορα, θρυγιέται ἡ γιαγιά καρφωμένη ὅλημερίς στοῦ γυαλί. Ὁ Νικολάκης δὲ λέει τίποτα, γιατί δὲ βλέπει τηλεόραση. Βλέπει μόνο τὴ νύχτα, πὺν ἐγὼ κοιμᾶμαι.

Οὐρανία Πρίγκουρη

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

«Προϊστορική» εξάπλωση Ἑλλήνων ὡς τὶς Ἰνδίες

Οἱ παραδόσεις μιλοῦν γιὰ δύο πανάρχαιες ἐκστρατείες τῶν Ἑλλήνων στὶς Ἰνδίες: μία ὑπὸ τὸν Διόνυσο καὶ μία ὑπὸ τὸν Ἡρακλῆ. Προφανῶς ὑπῆρξαν περισσότεροι ἥρωες μὲ αὐτὰ τὰ ὀνόματα. Ὁ Ἡρακλῆς ποὺ ἐξεστράτευσε στὶς Ἰνδίες, πρέπει νὰ τοποθετηθῇ γύρω στὸ 2.900 π.Χ., ἐνῶ ὁ Διόνυσος ἀνήκει στὴν δ' π.Χ. χιλιετία, ἴσως γύρω στὸ 3.100 π.Χ.

Ὁ Αἰγυπτιώτης Ἕλλην ποιητὴς καὶ ἱστορικός Νόννος (ε' αἰ. μ.Χ.) συνέγραψε τὰ «*Διο-νυσιακά*» (48 βιβλία, 21.000 στίχοι) ἐξιστορώντας τὴν ἐκστρατεία τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Διόνυσο ὡς τὶς Ἰνδίες, βασιζόμενος στὰ αἰγυπτιακά ἀρχεῖα καὶ σὲ ἔργα παλαιότερων χρονογράφων. Ἡ ἐξιστόρησις τοῦ Νόννου ἐπαληθεύεται καὶ ἀπὸ τὶς Ἑλληνικὲς καὶ Ἰνδικὲς παραδόσεις, τὰ Ἰνδικὰ ἔπη *Μαχαμπαράτα* καὶ *Ριγκβέντα* καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι «*Ἀλέξανδρος πολλὰ σημεῖα τῆς διαβάσεως τοῦ Διονύσου ἀπὸ τὰς Ἰνδίας ἀνεῦρεν*» (Ἀρριανὸς Ε, α4, ε8).

Ὁ Νόννος ἀναφέρει, ὅτι στὴν ἐκστρατεία ὑπὸ τὸν Διόνυσο μετέσχον ὅλοι οἱ Ἕλληνες (50.000 ἄνδρες), ἀνάμεσά τους ὁ Ἀκταίων, βασιλεὺς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, ὁ Ἀστεριῶν ἢ Ἀστερίος, βασιλεὺς τῆς Κρήτης καὶ πατὴρ τοῦ Μίνως, ὁ Αἰακός, βασιλεὺς τῆς Τροϊζήνος. Σὲ διασωθὲν ἀπόσπασμά του περιγράφει τὸν ἥρωικό θάνατο τοῦ Ὀφέλτου ἀπὸ τὴν Κνωσό, στὸν τάφο τοῦ ὁποίου ἀνέγραψαν: «*Νεκρὸς ἐνθάδε κεῖται Κνώσιος Ἰνδοφόνος, Βρομίον οὐναθλος Ὀφέλης*». Ὁ ἴδιος ἀναφέρει, ὅτι ἡ Κρήτη τότε λεγόταν Ἀερία καὶ οἱ κάτοικοί της Ἀεριοί, ἀπ' ὅπου προήλθε τὸ *Ἀριοί*, ὅπως ὀνόμασαν οἱ Ἰνδοὶ τοὺς λευκοὺς εἰσβολεῖς¹. Τὸν Ἀστεριῶνα ἀναφέρει καὶ ἡ «μυθολογία» ὡς υἱὸν τοῦ Τευτάμου, σύζυγο τῆς Εὐρώπης, θυγατρὸς τοῦ Ἀγήνορος, ἀρχηγοῦ τῶν Ἑλλήνων ποὺ εἶχαν ἐπικησεὶ τὴν Φοινίκη (Ἡσυχίος καὶ Βακχ. στὰ *Σχόλια* εἰς Ἰλ. Μ 292² Ἀπολλόδ. Γ' 1,2)². Προφανῶς λοιπὸν τῆς ἐκστρατείας στὶς Ἰνδίες προηγήθηκε ἡ ἐγκατάστασις μονίμου προγεφυρώματος-βάσεως στὰ Συριακὰ παράλια. Ὁ Νόννος ἐξηγεῖ, ὅτι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες προήλθε ἡ ἀρχουσα-ἱερατικὴ τάξις τῶν Ἰνδιῶν, οἱ Δραβίδαι. Ἡ ὀνομασία τους συνδυάζει τὶς Ἑλληνικὲς λέξεις *δρᾶν* (δρῶ) καὶ *δᾶ* (= γᾶ = γῆ). *Δραβίδης* = ὁ ἀρχων (ὁ δρῶν, ὁ δραστήριος) τῆς γῆς (πρβλ. καὶ τὸ σύγχρονο *δρα-γά-της*).

Ἡ ἀνθρωπολογικὴ ἐρευνα ἐπιβεβαιώνει τὸν Νόννο, διαπιστώνοντας ὅτι στὴν ἀρχουσα κἀστά τῶν Βραχμάνων (μετεξελίξεως τῶν Δραβιδῶν) κυριαρχεῖ ὁ μὴ-ἰθαγενὴς τύπος, καθὼς καὶ τὴν ὑπαρξιν «Ἰνδοαφρικανοῦ γένους» στὴν Β.Δ. Ἰνδία, ποὺ προήλθε ἀπὸ ἀνάμιξη Ἀρίων καὶ ἰθαγενῶν, μὲ ἀνάμικτα χαρακτηριστικά. Ὁ Ἰνδὸς ἀρχαιολόγος J.K. Chattergie γράφει: «*Κοιτὶς τῶν Δραβιδῶν εἶναι τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, ἀπ' ὅπου οἱ πρόγονοὶ τους, μὲ ἐπικέντρο τὴν Κρήτη, ξεκίνησαν πρὶν ἀπὸ πολλὰς χιλιετίες, γιὰ νὰ κατασταλάξουν στὴν Κεντρικὴ καὶ Νότια Ἰνδία... Οἱ Δραβίδες συνεισέφεραν πάρα πολλὰ στοιχεῖα ὑψίστης σημασίας στὴν ἐξέλιξη τοῦ Ἰνδικοῦ πολιτισμοῦ*» («History and Culture of the Indian People, Race, Movements and Pre-historic Culture»). Δραβίδαι ὑπάρχουν ἀκόμη στὴ νότια Ἰνδία καὶ στὴν Κεϋλάνη καὶ κατὰ τοὺς ἀνθρωπολόγους ἀνήκουν στὴν μεσογειακὴ φυλὴ.

Ἡ γλώσσα τῶν «*Βεδῶν*», δηλ. τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν Ἰνδῶν, εἶναι ἐμφανῶς ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ. Ἔτσι: *ἀδυνάτα* = ἀδιάτητον, *ἀπάνα* = ἀπὸ-ἄνω, *δᾶκτ* = βακτηρία,

1. Ὁ Στέφανος Βυζάντιος στὸ *Λεξικόν* του ἀναφέρει, ὅτι πράγματι ἡ Κρήτη «*ἐλέγετο νήσος Ἀερία καὶ Ἰδαία καὶ Δολιχὴ διὰ τὸ μήκος*».

2. Ἡ παράδοσις ὅμως ἀναφέρει τὸν Διόνυσον ὡς ἐγγονὸ τοῦ Ἀγήνορος, ὅποτε ὁ Ἀστεριῶν, ποὺ παντρεύθηκε τὴν ἀδελφὴ τῆς γιαγιάς τοῦ Διονύσου, δὲν μπορεῖ νὰ μετέσχε σὲ ἐκστρατεία ὑπὸ τὸν τελευταῖο. Πιθανότερο εἶναι, ὅ ἐν λόγῳ Ἀστεριῶν νὰ ἦταν ἐγγονὸς τοῦ ὁμωνύμου του γαμβροῦ τοῦ Ἀγήνορος.

δαρούνα = οὐρανός, δότε = δίνω, δόττα = δῶρο, πουρά = παρουσία, ρίσι = ρῆσις, χάρι = χάρις κ.λπ. Ἡ ἴδια ἢ λέξις «Βέδα» προέρχεται ἀπὸ τὸ οἶδα = γνωρίζω (γνώσις). Στὶς «Βέδες» ἀναφέρεται συνεχῶς ὁ «Διάου-Πιτάρ» = Δίας πατήρ. Ἀπὸ τὶς «Βέδες» ἡ παλαιότερη, ἢ «Ριγκβέντα», παρουσιάζει ὁμοιότητες πρὸς τοὺς Ὀρφικοὺς Ὑμνους. Ὁ Δευκαλίων τῶν Ἰνδιῶν λέγεται *Μανού*, πού μπορεῖ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ Μίνως-τίτλο τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης³.

Στὴν ἐκστρατεία τοῦ Διονύσου στὶς Ἰνδίες ἀναφέρονται ὁ Φουρνουτός («Περὶ τῆς τῶν θεῶν φύσεως»), ὁ Παλαίφατος (γ' αἰ. π.Χ.) στὸ «Περὶ ἀπίστων», ὁ Πλούταρχος («Περὶ τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις») καὶ ὁ Στράβων («Γεωγραφικά» III, IE). Ὁ τελευταῖος ἀναφέρει καὶ τοὺς Σίδας (Σίχ) ὡς ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλέους, πού ἐξεστράτευσε στὶς Ἰνδίες μετὰ τὸν Διόνυσον (IE, «Ἰνδική»).

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος δικαιολόγησε τὴν ἐκστρατεία του στὶς Ἰνδίες μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἀκολουθοῦσε τὰ ἴχνη τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ Ἡρακλέους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν φθάσει ὡς τὸ Ἴμαον ὄρος (Ἰμαλαία). Ὁ Ἀρριανὸς γράφει (*Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις*, Δ, 27 I), ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος στὶς Ἰνδίες ἐξεπόρθησε τὸ ὄχυρόν *Ἀορνος* (Ἑλληνικὴ ὀνομασία = χωρὶς ὄρνεα)⁴, τὸ ὁποῖον «οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους κατέστη δυνατόν νὰ κυριευθῇ». Προχωρώντας ἔφθασε στὴν πόλι Νύσα, «τῆς ὁποίας ἡ κτίσις ἀπεδίδετο εἰς τὸν Διόνυσον. Οὗτος ἰδρυσεν τὴν Νύσαν, ὅταν καθυπέταξε τοὺς Ἰνδοὺς». Τὸ Νύσα προέρχεται ἀπὸ τὸ Διονύσα⁵. Ὁ Πτολεμαῖος (*Γεωγρ.* Ζ 1 Ξ 43) ἀναφέρει στὶς Ἰνδίες καὶ Διονυσόπολιν (σήμερα Νανεχενάρ). Οἱ κάτοικοι τῆς Νύσης, ἀναφέρει ὁ Ἀρριανός, ὑποδέχθηκαν μὲ χαρὰ τὸν Ἀλέξανδρο καὶ τοῦ ἐζήτησαν νὰ τοὺς ἀφήσει ἐλεύθερους «ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὸν θεὸν Διόνυσον. Οὗτος, ὅταν ὑπέταξε τὸ ἔθνος τῶν Ἰνδῶν καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν θάλασσαν, συνώκησε αὐτὴν ἐδῶ τὴν πόλιν ἐκ τῶν ἀνικάνων διὰ πόλεμον στρατιωτῶν... Οὗτος ὠνόμασε τὴν πόλιν Νύσαν πρὸς τιμὴν τῆς τροφῆς του Νύσης καὶ τὴν χώραν Νυσαίαν, τὸ δὲ ὄρος, τὸ ὁποῖον γειτνιάζει τῆς πόλεως, Μηρόν... Ἀποδείξις ἐπίσης τῆς ἰδρύσεως τῆς πόλεώς μας ἐκ μέρους τοῦ Διονύσου... ὁ κισσὸς εἰς οὐδὲν μέρος τῶν Ἰνδιῶν φύεται, παρὰ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν περιοχὴν μας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέισθη, ἀνέδη εἰς τὸ ὄρος Μηρόν, ὅπου οἱ Ἕλληνες εἶδαν τὸν κισσὸν καὶ ἔπλεξαν ἀπ' αὐτὸν στεφάνους ἀνμνοῦντες τὸν Διόνυσον».

Μετὰ τὴν Νύσαν ὁ Ἀλέξανδρος συνάντησε τοὺς Σίδας (Σίχ), οἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν τοὺς Ἕλληνες μὲ χαρὰς καὶ ἐδῆλωσαν «ἀπογόνους εἶναι τῶν μεθ' Ἡρακλέους ἐπὶ τὴν Ἀορνον πέτρην στρατευσάντων». Στὴν «Ἰνδική» τοῦ ὁ Ἀρριανὸς γράφει, ὅτι οἱ Σίδαι «ἰσχυρίζονται, ὅτι εἶναι τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ ἐκ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἡρακλέους» (E, 12)⁶. Ὁ Στράβων διευκρινίζει, ὅτι οἱ Σίδαι εἶναι γένος «Θρακικόν», πού διέμενε στὰ παράλια τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας-Θράκης καὶ στὰ νησιά Θάκος-Σαμοθράκη. Ἐλέγοντο Σίνται, Σαπαῖοι, Σάπαι, Σάπαροι⁷. Ἀργότερα μετονομάσθηκαν σὲ Κίκονες –οἱ ἴδιοι πού

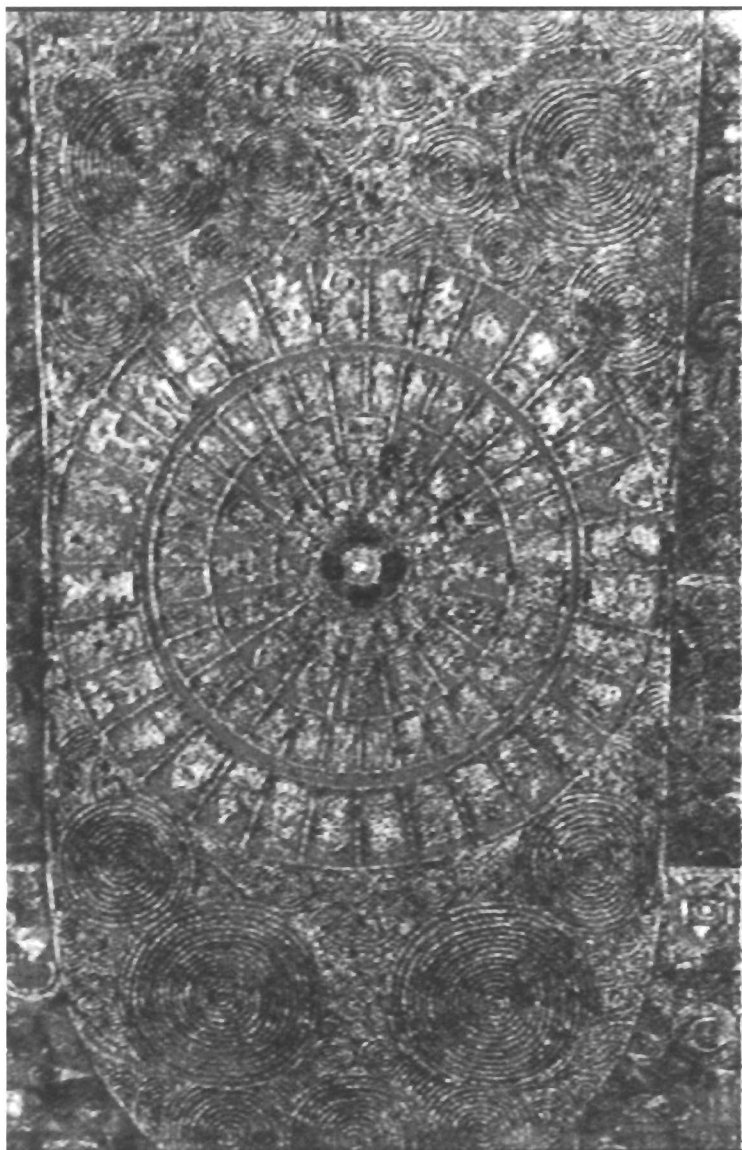
3. Μάνης λεγόταν ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Φρυγῶν ἀλλὰ καὶ τῶν Καππαδοκῶν καὶ τῶν Παφλαγῶν. Στὴν Αἴγυπτο ὁ πρῶτος βασιλεὺς, πού συνένωσε τὴν χώρα σὲ ἐνιαῖο κράτος, ἦταν ὁ Μενές. Στους Γερμανοὺς ὁ πρῶτος ἀνθρωπὸς λεγόταν Μέννορ. Στους Ἰνδοαμερικανοὺς Μανιτοῦ.

4. Ἀορνος ὑπῆρχε στὴν Θεσπρωτία, μὲ περίφημο νεκρομαντεῖο (Παυσ. Θ' 30, 6). Ἀορνος λεγόταν στὴν Ἰταλία καὶ ἡ νῦν λίμνη Ἀβέρνο, ἀλλὰ καὶ μία πόλις τῆς Βακτριανῆς, τὴν ὁποία κυριεύσε ὁ Ἀλέξανδρος τὸ 330 π.Χ.

5. Στὶς Ἰνδίες καὶ στὴν Λυδία ὁ Διόνυσος λατρευόταν ὡς Νύσιος. Λατρεία τοῦ Διονύσου ὑπῆρχε καὶ στὴ Φρυγία, στὴν Ἀσσυρία καὶ στὴν Σουμερία. Νύσα πόλις ὑπῆρχε καὶ στὸ Τουρκμενιστάν, τὴν ὁποία ἀνασκάπτουν τώρα οἱ ἀρχαιολόγοι, πού τὴν χρονολογοῦν στὸ 3.000 π.Χ. Ἄς σημειωθῇ, ὅτι ποταμὸς καὶ πόλις Νύσα ὑπάρχουν στὴν Πολωνία καθὼς καὶ ποταμὸς στὴν Τσεχία-Γερμανία.

6. Στὰ «Ἀργοναυτικά» τῶν «Ὀρφικῶν» (στ. 1046-1051) ἀναφέρεται, ὅτι ἡ «Ἀργώ», πλέουσα στὸν ποταμὸ Φάσιν, ἔφθασε στὴν χώρα τῶν «ὑπερηφάνων Σινδῶν». Οἱ Σίδαι-Σινδαί εἶναι οἱ σημερινοὶ Σίχ, ὁπότε Φάσις πιθανῶς εἶναι ὁ Ἰνδὸς ποταμὸς.

7. Σήμερα στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία ὑπάρχει ἡ πόλις Σάππαι.

«Τὸ πάτημα τοῦ Βούδα». Δίσκος με σύμβολα σὲ λάδι καὶ ἄμμο πάνω σὲ καμβά (Πινακοθήκη τῆς Μπανγκόκ). Οἱ ὁμοιότητες στὴν τεχνοτροπία διατάξεως τῶν συμβόλων μετὸν Δίσκο τῆς Φαιστοῦ –πανάρχαιο δείγμα γραφῆς τῆς Ἑλλάδος– εἶναι ἰδιαίτερα ἐμφανεῖς. Μερικὰ σύμβολα τοῦ παραπάνω δίσκου εἶναι πανομοιότυπα μετὰ ἀντίστοιχα τοῦ Δίσκου τῆς Φαιστοῦ. Οἱ ἐλληνικὲς ἐπιδράσεις στὸν Ἰνδικὸ κόσμον ἦταν καταλυτικὲς καὶ χάνονται στὰ βάθη τῆς Ἱστορίας. (Ἀπὸ τὸ βιβλίο “Hellas-China. – One Culture” τῆς Th. Mitsopoulou).

πολέμησαν τὸν Ὀδυσσεά. Ὁ Ὅμηρος χαρακτηρίζει τοὺς κατοίκους τῆς Λήμνου «ἀγριοφώνους Σίντιους» (Ὀδύς, θ 305-306). Οἱ Σίνται αὐτοὶ ἔφθασαν στίς Ἰνδίες μετὰ τὸν Ἡρακλῆ καὶ ἔγιναν Σίχ, τοὺς ὁποίους τὸ ἔπος *Σούρνα Σιντχάντα* (α' αἰ. π.Χ.) χαρακτηρίζει «πάνσοφους». Σήμερα οἱ Σίχ εἶναι 14 ἐκ., ζοῦν στὸ Κασμίρ (Πενταποταμία) καὶ διακρίνονται ἀνθρωπολογικῶς, θρησκευτικῶς καὶ πολιτισμικῶς ἀπὸ τοὺς Ἰνδοὺς καὶ τοὺς Πακιστανούς. Ὁ ναὸς τους στὸ Ἀρμτσαρ εἶναι ἀντίγραφο τοῦ ναοῦ τῆς Μαχομένης Παλλάδος (Ἀθηνᾶς), ποὺ ὑπῆρχε στὸν Ὠρωπὸ (ἀναπαράστασις ἀπὸ τὸν ἀρχαιολόγο Γ. Μυλωνᾶ).

Ὁ Θεόφιλος Μπάγιερ, Γερμανὸς ἀνατολιστῆς-γλωσσολόγος, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Πετρούπολεως, ἀνακοίνωσε (1732), ὅτι ἡ Σανσκριτικὴ (ἀρχαία Ἰνδική) προέρχεται ἀπὸ ἀνάμειξη τῆς Ἑλληνικῆς μετὰ τὴν πρωτο-ινδική (Βεδική). Ὃταν ὁ Ἀπολλώνιος Τυανεύς (α' αἰ. μ.Χ.) συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Δάμη ἔφθασε στὸ Θιβέτ, συνάντησε ἱερεῖς ποὺ μιλοῦσαν Ἑλληνικὰ (Φιλοστράτου, «*Βίος Ἀπολλωνίου Τυανέως*»).

Οἱ Ἰνδοὶ ἔχουν θεὰ μετὰ τὸ ὄνομα *Δάνου*. Τὸ ἴδιο ὄνομα δίνουν καὶ σὲ μιὰ ὁμάδα δαιμόνων, ἡ ὁποία σχετίζεται μετὰ τὴν πηγὴ. Στὸ ἱερὸ βιβλίο τῶν Περσῶν «*Ἀθέστα*» ἀναφέρεται εἰσβολὴ τοῦ λαοῦ *Δανάδο*. Τὰ αἰγυπτιακὰ κείμενα μιλοῦν γιὰ τὸν λαὸ «*Ντανούνα*» στὴν Κιλικία μετὰ ἀρχηγὸ τὸν Μόψο ἢ Μόξο⁸. Ἡ «μυθολογία» μας ἀναφέρει τὸν Μόψον ὡς ἰδρυτὴ τῶν πόλεων στὴν Κιλικία. Ἄρα οἱ Δάνου τῶν Ἰνδῶν, οἱ Δανάδο τῶν Περσῶν, οἱ Ντανούνα τῶν Αἰγυπτίων εἶναι οἱ Ἑλληνες-Δαναοί, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὴν Κιλικία προωθήθηκαν στὸ Ἰράν καὶ συνέχισαν ὡς τὶς Ἰνδίες.

Στὴν κοιλάδα τοῦ Ἰνδοῦ στὰ τέλη τῆς γ' - ἀρχὲς τῆς β' π.Χ. χιλιετίας ἄκμασε ἕνας πολιτισμὸς μετὰ κέντρα τὶς πόλεις Μοχέντζο Ντάρο καὶ Χαράππα. Κτίρια, λουτρά, ἀποχετευτικὸ σύστημα, πολεοδομία αὐτῶν τῶν πόλεων εἶναι παρόμοια ἐκείνων τῆς μινωικῆς Κρήτης. Ἡ (εἰκονογραφικὴ) γραφὴ τους μοιάζει μετὰ τὴν πρωτοελληνικὴ τοῦ Δίσκου τῆς Φαιστοῦ καὶ τῶν Μαλλίων (ἡ κατάδειξις τῶν ὁμοιοτήτων ἔγινε ἀπὸ τὸν R. Allchin καὶ τὸν R.W. Hutchinson στὸ *The British of Indian Civilisation*). Ὁ W. Durant (*Histoire de la Civilisation*) ὑπογραμμίζει, ὅτι ὁ πολιτισμὸς τοῦ Ἰνδοῦ ἐμφανίσθηκε αἰφνιδίως ὡριμος χωρὶς προηγούμενα στάδια, ἀλλὰ καὶ τερματίσθηκε χωρὶς συνέχεια, ὥστε νὰ συμπεραίνεται, ὅτι εἰσήχθη. Ὁ Ἰνδὸς ἀρχαιολόγος Jagadish Chatterji προχώρησε περισσότερο διατυπώνοντας τὴν θέσι, ὅτι αὐτὸς προήλθε ἀπὸ τοὺς Αἰγαίους.

Οἱ Ἕλληνες ποὺ ἐγκαταστάθηκαν στίς Ἰνδίες, μετὰ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἀφομοιώθηκαν. Σφράγισαν ὅμως τὴν πορεία τῆς χώρας. Τὸν γ' π.Χ. αἰῶνα ὁ βασιλεὺς Ἀσόκας σὲ ἐπιγραφή ποὺ βρέθηκε ἀναφέρει, ὅτι ἔστειλε ἱεραποστόλους τοῦ βουδισμού «*καὶ στίς ἐδῶ κτήσεις μου, στοὺς Ἰῶνας*», δηλ. στοὺς Ἰωνες τῆς Πενταποταμίας (Πεντζάμπ). Ἄρα ὡς τότε διετεροῦντο ἀκόμη ὡς χωριστὴ ὄντοτης.

8. Μόξος ὀνομαζόταν ἕνας ἀπὸ τοὺς Ἀργοναῦτες, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε «*ὑπὸ φηγὸν Χαονίην*» (Ἀργοναυτικά, στ. 129-130). Χαονία λεγόταν ἀρχικῶς ὁλόκληρη ἡ Ἠπειρος ἀπὸ τὸ φύλο τῶν Χαόνων καὶ ἀργότερα εἰδικῶς ἡ παραλία τῆς ἀπὸ τὰ Κεραυνία ὡς τὸν Θῦαμιν (Καλαμᾶ). Ἡπειρώτης λοιπὸν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Ἀργοναύτης Μόξος. Πόλεις μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ Μόξου ἢ Μόψου ὑπῆρχαν στὴν Συρία, στὴν Παλαιστίνη, στὸν Εὐξείνιο ἀλλὰ καὶ στὴν Βραζιλία, ὅπου ἡ Γκράν-Μόξο. Φαίνεται, ὅτι ὑπῆρχε ἕνα γένος Μόψων, ποὺ οἱ ἀρχηγοὶ του διεδραμάτισαν σημαντικὸ ρόλο στὴν «προϊστορικὴ» ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων.

Οί ούραγοί

Μέρα με την μέρα πληθαίνουν διάφορα δημοσιεύματα τόσο σε εφημερίδες όσο και σε περιοδικά, που άπληχουν τις απόψεις πανεπιστημιακών, ακαδημαϊκών και άλλων έκφραστών του πνευματικού κατεστημένου, οι οποίοι όμως δυστυχώς τόσο για τους ίδιους όσο και για το πνευματικό καθεστώς το οποίο εκφράζουν, έρχονται ούραγοι και «κρούουν ανοικτάς θύρας», που ήδη ο «Δαυλός» εδώ και δεκαπέντε χρόνια έχει ανοίξει. Παρατηρείται λοιπόν το επιφανειακώς παράδοξο – σύμφωνα με την δική τους θεώρηση των πραγμάτων, αλλά ουσιαστικά απόλυτως λογικό για όποιον έρευνά και αναζητά την αλήθεια: Μια γενικότερη άποτυχία του κρατικού ιστορικού-αρχαιολογικού και φιλολογικού μονοπωλιακού κατεστημένου, όσον αφορά την έρευνα για τα ελληνικά και κατά συνέπεια παγκόσμια θέματα, όπου σήμερα αναπόφευκτα οδηγούνται, θέλοντας να ξεπεράσουν την απομόνωση, στην οποία τους είχε ρίξει ο άρτηριοσκληρωτισμός και η δογματική απηρχαιωμένη σκέψη τους, στα χνάρια που βαθιά χάραξε στο χέρσο αυτό χώμα της κρατικής, και όχι μόνο δυστυχώς, διανοητικής αποκλήνωσης ένα μικρό περιοδικάκι αποτελούμενο από νεοελληνικά «περιθωριακούς», «φασίστες», «ειδωλολάτρες», «ρατσιστές» ή ό,τιδήποτε άλλο ή άρρωστημένη και ένδοτική φύση αυτού του κατεστημένου μπορούσε να γεννήσει, ένα περιοδικάκι, που θέλησε, με άρτορο την έρευνα και την κριτική, να «πετάξει» στην επιφάνεια και πάλι την σπιλωμένη και καταχωμένη γνώση του παρελθόντος των Ελλήνων.

Στα πλαίσια λοιπόν αυτής της τακτικής προσέγγισης έρχεται ο ακαδημαϊκός και αρχαιολόγος κ. Σπ. Ίακωβίδης να δηλώσει στην εφημερίδα «Βήμα» την Κυριακή 5 Νοεμβρίου του 1995, σε άρθρο με τον τίτλο «Οί Δωριείς που δεν ήρθαν», τα εξής: «Εκείνο που ανατρέπεται ριζικά, νομίζω, είναι το περί της καθόδου των Δωριέων. Έχουν αρχίσει όλοι να καταλαβαίνουν, ότι αυτό υπήρξε ένα λάθος των προηγούμενων γενεών. Άλλωστε οι άρχαιοι δεν μιλάνε περί καθόδου των Δωριέων. Μιλάνε περί της καθόδου των Ήρακλειδών. Και το πρόβλημα δεν είναι, αν κατέβηκαν ή δεν κατέβηκαν οι Δωριείς, διότι δεν κατέβηκαν». Όχι, δεν είναι απόσπασμα από τον «Δαυλό», είναι τα λόγια του ακαδημαϊκού κ. Σπύρου Ίακωβίδη. Λάθος λοιπόν των προηγούμενων γενεών ή καθόδος των Δωριέων, δεν κατέβηκαν ποτέ οι Δωριείς και τώρα τελευταία και σε μία μεγάλη ηλικία ο κ. Ίακωβίδης, ο ακαδημαϊκός, ανέκάλυψε ότι πουνθενά τα αρχαία ελληνικά κείμενα δεν μιλάνε περί καθόδου Δωριέων. Όταν όμως στο συνέδριο, που πραγματοποιήθηκε στο Olstand της Γερμανίας, ένας εκ των συνεργατών του «Δαυλού» τόλμησε να άμφισθητήση την θεωρία αυτή της καθόδου των Δωριέων, τότε δρῆκε αντίπαλο μαζί με τους κ.κ. Μαρωνίτη, Κακριδή και τον κ. Ίακωβίδη, που άμφισθητήσε τα λεγόμενά του, καθώς και την έπιγραφή του ψευδόστομον άμφορέα του Όρχομενου, που χρονολογείται στο 2000 περίπου πρὸ Χριστοῦ (λεπτομέρειες στο τεῦχος 158 του «Δ»). Τώρα όμως, σχεδόν ένα χρόνο αργότερα, έρχεται να δηλώσει και πάλι στο προαναφερθέν άρθρο του με άφορμή την άνεύρεση γραφῆς του τύπου της Γραμμικής Β πάνω σε ένα ποταμίσιο δότσαλο, που χρονολογήθηκε την μεσοελλαδική εποχή: «Αυτό σημαίνει, ότι η Γραμμική Γραφή Β υπήρχε ήδη πρὶν από την εποχή των λακκοειδών τάφων των Μυκηνών, δηλαδή όπωσδήποτε πρὶν από το 1600 π.Χ.». Κάλλιο άργά, παρὰ ποτέ.

Ο κ. Ίακωβίδης δεν είναι όμως ο μοναδικός. Άλλη ενδιαφέρουσα περίπτωση είναι αυτή από τις άνασκαφές που διεξήχθησαν στην Μύκονο, στην τοποθεσία Φτελιά και που τα πορίσματά τους δημοσιεύονται στην εφημερίδα «Καθημερινή» της 14ης Ιανουαρίου 1996. Έδώ δεν άνέλαβε κάποιος κρατικός αρχαιολόγος να κάνη την γνωμάτευση,

παρά τὸ ὅτι βρέθηκε ἓνα εἰδώλιο πανομοιότυπο μὲ αὐτὰ τοῦ Κυκλαδικοῦ Πολιτισμοῦ σὲ στρῶμα μεταξὺ τοῦ 5000 καὶ τοῦ 4000 π.Χ., σὲ στρῶμα δηλαδή τῆς νεότερης νεολιθικῆς περιόδου. Καὶ εἶναι σημαντικό τὸ γεγονὸς ἀπὸ μόνο του, ἀφοῦ τὰ πρῶτα κυκλαδικὰ εἰδώλια ἐτοποθετοῦντο μέχρι τώρα στὴν 3η χιλιετία, ἐνῶ τώρα ἡ ἱστορία κάνει ἓνα ἄλμα 2000 ἐτῶν πρὸς τὰ πίσω— καὶ ξαναγράφεται. Ἐπισημαίνει λοιπὸν ὁ συντάκτης τοῦ ἄρθρου: «Τὰ σημαντικότερα αὐτὰ εὐρήματα σὲ ἓνα νησί, τὸ ὁποῖο ἔχει ἐλάχιστα ἐρευνηθεῖ ἀρχαιολογικά, καταρρίπτουν ὀριστικά τὴν παλαιότερη ἄποψη – κυρίως ξένων ἀρχαιολόγων –, ὅτι οἱ Κυκλάδες ἦταν ἀκατοίκητες πρὶν ἀπὸ τὴν 4η π.Χ. χιλιετία». Στὴν ἴδια ἐφημερίδα μὲ τὸν τίτλο «Ἡ νῆσος Ἰκαρος στὸν Περσικὸ κόλπο» μὲ ἡμερομηνία 28 Ἰανουαρίου 1996 δημοσιεύθηκε ἄρθρο τοῦ καθηγητῆ ἀρχαιολογίας Δημητρίου Παντερμαλῆ, πὺν ἀναφέρεται στὴν ἀνεύρεση ἀρχαίου ἐλληνικοῦ ναοῦ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ στὴν νῆσο Φαῖλᾶκα τοῦ Περσικοῦ Κόλπου. Ἀναφέρει συγκεκριμένα: «Σήμερα πάνω σὲ ἓνα χαμηλὸ ἀμῶδες ἔξαρμα κοντὰ στὴν ἀκτὴ τοῦ νησιοῦ βλέπει κανεὶς τὸ ἐντυπωσιακὸ ἐρείπιο ἐνὸς ὀχρωματικοῦ περιδόλου μὲ πύργους καὶ πύλες στὴν περιφέρεια, μὲ τὰ σπῆτια τῶν κατοίκων καὶ μὲ ἓνα κεντρικὸ ναὸ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ στὸ ἐσωτερικόν. Στὴν εἴσοδο τοῦ ναοῦ θρῖσκεται ἡ σιθβαρὴ ὑποδοχὴ μιᾶς στήλης. Εἶναι ἡ ἀκριδὴς θέση, ὅπου ἦταν στημένη ἡ ἐπιγραφή τοῦ βασίλικου ἐπιστάτη τῶν Σελευκιδῶν. Ἐπομένως καὶ ὁ ναὸς εἶναι τῆς Ἀρτέμιδος Σώτειρας καὶ ὁ μεγάλος θωμὸς στὰ ἀνατολικά δικὸς τῆς». Ὅμως τὸ πιὸ σημαντικό στοιχεῖο εἶναι, ὅτι ὁ ναὸς δὲν χτίστηκε οὔτε ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἀλλὰ οὔτε καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἰδίου, ἀλλὰ τότε οἱ ἑορτὲς πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος ἀναβαθμίστηκαν καὶ ἀργότερα τοποθετήθηκε λίθινη στήλη. Αὐτὸ τὸ ἐπιβεβαιώνει ὁ κ. Παντερμαλῆς γράφοντας: «Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἐνδιαφέρθηκε προσωπικὰ νὰ μάθῃ γιὰ τίς ἀκτὲς τῆς Ἀραβίας καὶ τὰ νησιά στὸν Κόλπο. Οἱ ἐπιτελεῖς του τὸν πληροφόρησαν, ὅτι γύρω στὰ 20 χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ στόμιο τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτη ἦταν τὸ πρῶτο νησί, σχετικὰ μικρὸ, ἀλλὰ μὲ πλούσια θλάσση καὶ προπαντὸς μὲ ἓνα σπουδαῖο ἱερὸ τῆς Ἀρτέμιδος, γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο ζοῦσαν οἱ κάτοικοί του». Αὐτὸ, θὰ προσθέσουμε ἐμεῖς, δὲν εἶναι τὸ μοναδικὸ στοιχεῖο πὺν ἐπιβεβαιώνει τὴν ὑπαρξὴ ἐλληνικῶν πληθυσμῶν στὴν Ἀσία, ἀφοῦ ἔχουμε τὴν διήγηση σχετικὰ μὲ τοὺς ναοὺς τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Διονύσου, πὺν εὐρίσκοντο στὴν πόλη Νύσα στὰ βάθη τῆς Ἀσίας, πὺν ἄφησαν ἔκθαμβο τὸν Ἀλέξανδρο, ὁ ὁποῖος στὴν συνέχεια μαζὶ μὲ τοὺς Ἕλληνες κατοίκους τῆς πόλης τραγούδησε τὸ «εὐοῖ - εὐάν».

Ἡ ἱστορία λοιπὸν ξαναγράφεται, κι ὅλα ξεκίνησαν ἀπ' αὐτὸ τὸ μικρὸ περιοδικάκι, πὺν κρατᾶτε στὰ χέρια σας. Καὶ κάποιον μέσα στὴν γενικότερη παραφροσύνη τους καὶ σύγχυση, χωρὶς νὰ ξέρουν καὶ οἱ ἴδιοι τί γράφουν καὶ γιὰ τὸ γράφουν, ἐρχονται καὶ δηλώνουν σὲ ἐντυπὸ τῆς Νέας Ἐποχῆς πὺν διαφημίζουν: «Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι ὑπάρχει μεγάλη δόση ὑπερβολῆς σὲ κάποιους φανατικούς ἐλληνολάτρες, πὺν θέλουν σῶνει καὶ καλὰ νὰ ἀποδείξουν, ὅτι τὰ πάντα κατὰγονται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες. Νὰ ὁμως πὺν μερικὰ ἐπιχειρήματά τους προδληματίζουν καὶ τοὺς πιὸ σκεπτικιστές. Παράδειγμα, ἡ ἀναστάτωση πὺν ἔχουν προκαλέσει στὸν ἀρχαιολογικὸ κόσμον πρόσφατες ἀνακαλύψεις στὴν κοιλάδα τοῦ Νίγηρα, στὰ νότια τῆς Σαχάρας. Μὲ συστηματικὴ ἀνασκαφὴ τῆς εὐρύτερης περιοχῆς – πὺν ἀποκλείει τὴν τυχαία ὑπαρξὴ τῶν ἀντικειμένων ἐκεῖ – βρέθηκε ἓνα ἀγαλματίδιο τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς θεᾶς Ἀρτέμις καὶ πολλὰ ἄλλα ντόπια ἀντικείμενα τέχνης, πὺν φέρουν ἔντονα κοινὰ γνωρίσματα μὲ τὴν τέχνη τοῦ Αἰγαίου τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς».

Ὁ λαὸς θὰ ἀπαντοῖσε σ' ὅλα αὐτὰ μὲ μία μόνο παροιμία: «Ὅποιος σκάβει τὸν λάκκο τοῦ ἀλλοινοῦ, πέφτει ὁ ἴδιος μέσα».

Νέμεσις

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΝ

Συνεχιστικά Μαθηματικά καὶ Ἀπειρον

Ἡ Φύσις, ἂν καὶ «κρύπτεσθαι φιλεῖ», ἐμφανίζεται – κατὰ τὸ μέτρον ποῦ ἀποκαλύπτεται – ἔλλογος. Καὶ στὶς ἀκρότατες ἀκόμη περιπτώσεις, ὅταν ὡς «παῖς παίζει, πεττεῦει», παρέχει τὴν δυνατότητα στοὺς φιλοσόφους, νὰ δογηθῶν ἀφαιρετικά στὴν ἀνακάλυψη τοῦ νόμου «ὅτῃ κυβερνᾷ πάντα διὰ πάντων», ὅπως μᾶς βεβαιώνει ὁ Ἡράκλειτος (ἀπ. 123, 52, 41).

Οἱ Ἕλληνες πρῶτοι – καὶ μόνοι, θὰ λέγαμε –, ἀπαλλαγμένοι θελήσεων καὶ σκηνοθεσιῶν ἀφ' ἐνὸς καὶ μεταφυσικῶν φόβων καὶ προκαταλήψεων ἀφ' ἑτέρου, μελέτησαν τὴ Φύσιν ὡς κατὰ τὸ ἔλλογον καὶ προσπάθησαν νὰ ἐξημερύνουν τὶς ἐκφάνσεις της καὶ τὶς ἐξελικτικὲς διαδικασίες της λογικά. Ἔτσι ἀνέπτυξαν τὴ Λογικὴ καὶ τὰ Μαθηματικά ἀλλὰ καὶ τὶς ἄλλες ἐπιστῆμες, ποῦ ὅλες μαζί, ὅπως ἔχουμε πεῖ, συνέθεταν τὴν Ἐπιστῆμην τῶν Ἐπιστημῶν, δηλαδὴ τὴν Φιλοσοφία.

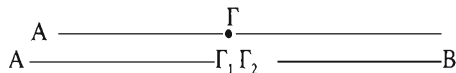
Τὰ Μαθηματικά, ὡς μέρος τῆς Φιλοσοφίας, εἶχαν κάποιο προβάδισμα, μὲ τὸ σκεπτικὸ ὅτι οἱ ἄλλες ἐπιστῆμες κατέφυναν καὶ καταφεύγουν ἀσφαλῶς στὶς μεθόδους τους, οἱ ὁποῖες μὲ τὴν σειρὰ τους ὀφείλονται στὴν φιλοσοφία. Ἡ ἀφαιρετικὴ μέθοδος γιὰ παρὰδειγμα ἀποτελεῖ μὴ διανοητικὴ – λογικὴ λειτουργία, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἀπὸ τὶς ἀπλὲς ἀριθμητικὲς καὶ γεωμετρικὲς ἔννοιες ἀφαιροῦνται οἱ ἔννοιες τῶν φυσικῶν πραγμάτων, μὲ τὰ ὁποία εἶχαν συνδεθεῖ οἱ ἀρχικοὶ λογισμοί, καὶ διατηροῦνται οἱ ἀριθμητικο-γεωμετρικὲς ἔννοιες χωρὶς κανένα συσχετισμὸ μὲ τὰ συγκεκριμένα πράγματα, στὰ ὁποία οὕτως ἢ ἄλλως ὀφείλουν τὴν γέννησίν τους. Ἡ ἀφαιρετικὴ μέθοδος ἐν τῷ μεταξὺ κατέστη κοινὴ μέθοδος ὅλων τῶν ἐπιστημῶν.

Οἱ γνώσεις μας γιὰ τὸ Σύμπαν, ποῦ ἀποτελοῦν δωρήματα τῆς φιλοσοφίας, μπορεῖ νὰ μὴν ταυτίζονται μὲ τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα, εἶναι ὥστόσο τόσο προσεγγιστικὲς, ὥστε νὰ παρέχουν μὲ βεβαιότητα πρόβλεψη. Αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι οἱ ἐπιστῆμες βασίζονται στὴν λογικὴ συνέπεια καὶ τὴν μαθηματικὴ ἀποδεικτικὴ μέθοδο καὶ ὄχι στὸ δογματισμὸ καὶ τὴν αὐθαιρεσία. Μία «ἐπιστῆμη» ποῦ δὲν πληροῖ τοὺς ὅρους αὐτοὺς, δὲν εἶναι ἐπιστῆμη.

Τὰ κυριώτερα προβλήματα, ποῦ ἀπασχόλησαν τὴν Φιλοσοφία καὶ ἀφοροῦν στὴν ἐσωτερικὴ δομὴ τῶν Μαθηματικῶν, εἶναι αὐτὰ ποῦ ἐκπηγάζουν ἀπὸ τὶς ἔννοιες τῶν ἀρογῶν ἀριθμῶν, τῶν συνεχῶν μεγεθῶν καὶ τοῦ ἀπείρου, ποῦ συνδέεται ἀρρηκτὰ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ὁρίου⁽¹⁾. Ἡ σχολὴ τῆς Ἑλέας καὶ ἰδιαίτερα ὁ Ζήνων καὶ ὁ Μέλισσος ἀσχολήθηκαν ἐμπεριστατωμένα μὲ τὰ Συνεχιστικά Μαθηματικά, ἀνοίγοντας ἔτσι τὸ δρόμο στοὺς ἀτομικοὺς (Λεύκιππος, Δημόκριτος), στοὺς μεταελεατικούς (Ἐμπεδοκλῆς, Ἀναξαγόρας, Ἀρχύτας) καὶ στοὺς σοφιστὲς (Πρωταγόρας, Γοργίας, Διόδωρος Κρόνος). Τὴν ἴδια ἐποχὴ ὥστόσο ὁ Ἱπποκράτης ὁ Χίος (470 - 400 π.Χ.) τετραγώνιζε μὲ ἀνέση μηνίσκους, παρὰ τὸ ὅτι δὲν ἀνιχνεύονται στὸ ἔργο του ἐλεατικὲς ἐπιδράσεις, πράγμα ποῦ σημαίνει ὅτι τὰ Συνεχιστικά Μαθηματικά ἀποτελοῦσαν κοινὸ κτῆμα τῶν φιλοσοφούντων Ἑλλήνων τοῦ βου καὶ τοῦ 5ου αἰῶνος. Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ποῦ ἔχουν προδῆι στὸν ὁρισμὸ τῶν ἔννοιῶν «ἄπειρον», «συνεχές», «διαιρετότης» κ.λπ., δὲν ἔκαναν τίποτε ἄλλο ἀπ' τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἰδεῶν τῶν προγενεστέρων τους καὶ ἰδιαίτερα τῶν Ἑλεατῶν. Ἐξυπακούεται, ὅτι καὶ οἱ δύο φιλόσοφοι ἀναπτύσσουν τὶς ἔννοιες αὐτὲς σύμφωνα μὲ τὶς δικὲς τους ἀντιλήψεις, σίγουρα ὅμως δὲν εἰσάγουν «καινὰ δαιμόνια».

Ὁ Ἀριστοτέλης δὲν συμφωνεῖ μὲ τὶς ἀπόψεις τῶν Ἑλεατῶν, ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἔννοια τοῦ συνεχοῦς, τὸ ὁποῖο ἀντιλαμβάνεται ὡς μίαν δυνατότητα ἀτέρμονης διαιρετότητος. Τὸ ἄπειρον ἐμφανίζεται συνδεδεμένο μὲ τὴν ἔννοια τοῦ συνεχοῦς, τὸ χρησιμοποιοῦν δὲ στοὺς ὁρισμοὺς τοῦ συνεχοῦς, ὅπως π.χ. «τὸ ἀπείρον διαιρέσιμον εἶναι συνεχές». Γιὰ τὸν Ἀριστοτέλη δὲν ὑπάρχουν ἄπειρα ἀντικείμενα, ἐνῶ οἱ ἄπειρες ὁλότητες ἀντικειμένων δὲν ἀποτελοῦν τελειωμένα ἀντικείμενα σπουδῆς. Τέτοιες ὁλότητες μποροῦν νὰ ἐξετασθοῦν μόνο ἐσωτερικά, πράγμα ποῦ σημαίνει ὅτι γιὰ τὸν φιλόσοφο σημασία ἔχει μόνο τὸ *δυνατικὸν ἄπειρον*, τὸ ὁποῖο ὑπολαμβάνει εἴτε ἀθροιστικά εἴτε διαιρετικά. Τρία φαινόμενα ὀδηγοῦν στὴν ἀποψη, ὅτι τὸ ἄπειρον μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀντιληπτό ὡς μίαν ἐσωτερικὴν ιδιότητα μὴ ἐξάντλησης ἐνὸς συστήματος ἢ τοῦ ἀτελεῦττον τοῦ χρόνου, ποῦ τὸν ἀντικαθιστάμεν ὡς κίνησις, ἢ ἀδυναμία περάτωσης μιᾶς πρὸς τὰ ἔμπροσ ἀρίθμησης καὶ ἡ δυνατότητα ἀπειρῆς διαιρέσεως πεπερασμένων μεγεθῶν.

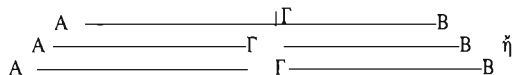
Ἡ δυνατότητα ἄπειρης διαιρέσεως πεπερασμένων μεγεθῶν μπορεῖ νὰ γίνη κατανοητὴ μὲ τὴν ἐπ' ἄπειρον τμῆση ἐνὸς εὐθυγράμμου τμήματος. Γιὰ τὸν Ἀριστοτέλη κάθε τομὴ ἀντιστοιχεῖ σὲ κάποιο σημεῖο, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι πραγματικὸ καὶ ἀνεξάρτητο τῆς τομῆς. Ἐνα εὐθύγραμμο τμήμα μπορεῖ νὰ τμηθῇ στὰ δύο σ' ἓνα σημεῖο Γ, τὸ ὁποῖο λαμβάνει ὑπόστασιν ἀπ' τὴ στιγμή αὐτή. Διαιρώντας ὥστόσο τὸ εὐθύγραμμο τμήμα AB διὰ τοῦ σημείου Γ, λαμβάνουμε δύο εὐθύγραμμα τμήματα AG₁ καὶ Γ₂B, πράγμα πού σημαίνει, ὅτι τὸ ἀριστοτελικὸ σημεῖο εἶναι προβληματικὸ, ἀφοῦ μετὰ τὴν τμῆση γίνεται δύο σημεία, ἔτσι:

Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι τὸ ἓνα δυνητικὸ σημεῖο ἀντιστοιχεῖ σὲ δύο πραγματικά. Κι ὅμως τὸ ἀριστοτελικὸ σημεῖο δὲν ἐννοεῖται πρὸ τῆς ὑπάρξεως εὐθυγράμμου τμήματος. Χωρὶς εὐθύγραμμο τμήμα σημεῖο δὲν ἐννοεῖται. Πρᾶγμα πού σημαίνει, ὅτι τὸ σημεῖο δὲν ἀποτελεῖ δομικὸ στοιχεῖο τοῦ εὐθυγράμμου τμήματος.

Ὅπως τὸ χωρικὸ σημεῖο ἔτσι καὶ τὸ χρονικὸ «νῦν» δὲν μπορεῖ ν' ἀποτελέσῃ δομικὸ συστατικὸ τοῦ ἐκτεταμένου χρονικοῦ συνεχοῦς. Ὁ χρόνος τοῦ Ἀριστοτέλη εἶναι συνεχής, ἐπειδὴ μετρᾷ τὴν ἀλλαγὴ, πού εἶναι συνεχής. Δὲν ὑπάρχουν μέγιστα ἢ ἐλάχιστα χρονικά διαστήματα, τὸ δὲ ἐκάστοτε παρὸν ἢ «νῦν» εἶναι χρονικά ἀδιάστατο. Τὰ χρονικά διαστήματα δημιουργοῦνται ἀπ' τὸν ἄνθρωπο, πού ὀριοθετεῖ ποσότητες ἀλλαγῆς μὲ πραγματικῶν στιγμιαῖα, ἀδιάστατα, ἐκάστοτε «νῦν» ἢ τὸ συγκεκριμένο χρονικὸ διάστημα συγκρίνεται μὲ μιὰ ὁμογενῆ περιοδικὴ ἀλλαγὴ, τὴν ὁποία θεωρεῖ ὡς μονάδα μέτρησις, ὅπως γιὰ παράδειγμα ἡ κανονικὴ κυκλικὴ κίνησις τῆς οὐράνιας σφαίρας.

Ὁ Ζήνων θεωρεῖ τὰ πράγματα διαφορετικά, ἐξ οὗ καὶ οἱ ἐπικρίσεις τοῦ Ἀριστοτέλους. Κατὰ τὸν Ζήωνα τὸ σημεῖο ἀποτελεῖ τὸ μὴ περαιτέρω ἀναλῶσιμο δομικὸ συστατικὸ γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ εὐθυγράμμου τμήματος AB. Τὸ εὐθύγραμμο τμήμα AB ἀποτελεῖ ἓνα σύνολο ἀδιάστατων ὄντοτινών πού τὸ συναποτελοῦν, συναρτημένων διὰ συγκεκριμένων σχέσεων καὶ ιδιοτήτων. Τὸ εὐθύγραμμο τμήμα, διαιρούμενο στὰ δύο καὶ στὸ σημεῖο Γ, δημιουργεῖ δύο μὴ ἀκριδῶς ἴσα εὐθύγραμμα τμήματα, δεδομένου ὅτι τὸ σημεῖο Γ μόνο στὸ ἓνα ἐκ τῶν δύο τμημάτων θὰ ἔρρεθῃ ἔτσι, ὥστε τὸ ἄλλο παραμένει ἀνοικτό:

Παρόμοια καὶ τὸ «νῦν» τοῦ Ζήνωνος ἔχει ὑπόστασιν καὶ ἀποτελεῖ συστατικὸ στοιχεῖο τοῦ ἐκτεταμένου χρονικοῦ συνεχοῦς. Ἄς σημειωθῇ, ὅτι σήμερὰ ἰσχύουν οἱ ζηνώνειες καὶ οἱ ἀριστοτελικές θεωρήσεις περὶ «σημείου» καὶ «νῦν».

Μετὰ τὴν ἀναγκαίαν αὐτὴ διευκρίνισιν μποροῦμε νὰ ἐπανεξετάσουμε τὰ «παράδοξα» ἢ τίς «ἀντινομίες» τοῦ Ζήνωνος, μὲ σκοπὸ τὴν καλύτερην κατανόησιν τῶν θέσεων τοῦ «πατέρα τῆς Διαλεκτικῆς», ὁ ὁποῖος ἀπασχολεῖ ἐντονώτατα τοὺς φιλοσόφους τοῦ αἰῶνος μας καὶ «εἶναι πῶς ἐπικαιρὸς σήμερὰ», σύμφωνα μὲ τοὺς Kirk, Raven καὶ Schofield (βλ. «Δαυλόν», τ. 169).

Σύμφωνα μὲ μιὰ δημοφιλῆ ἀποψη, πού υἱοθετεῖται καὶ ἀπ' τοὺς Diels καὶ Kranz, οἱ περὶ κινήσεως ἀντινομίες τοῦ Ζήνωνος χωρίζονται σὲ δύο ζεύγη: (α) «Στάδιον» καὶ «Ἀχιλλεύς» (β) «Βέλος» καὶ «Κινούμενοι Ὅγκοι» («Δαυλός», τ. 169). Στὸ πρῶτο ζεῦγος ὑποστηρίζεται, ὅτι ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος ἀποτελοῦν μεγέθη ἐπ' ἄπειρον διαιρετά, ἐνῶ στὸ δεύτερο ὅτι τὰ ἴδια μεγέθη ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀδιάιρετα κλάσματα. Σύμφωνα μ' αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴ ὁ ἓνας ἐκ τῶν δύο συλλογισμῶν τοῦ κάθε ζεύγους ἐπισημαίνει ἀντιφάσεις στὴν ἰδέαν τῆς ἀτόλυτης κινήσεως ἐνὸς σώματος, ἐνῶ ὁ ἄλλος στὴν ἰδέαν τῆς σχετικῆς κινήσεως ὡς πρὸς τὴν κίνησιν ἐνὸς ἄλλου σώματος.

Α' ζεῦγος: α. «Στάδιον»:

Συλλογισμοί (ὅπως ἔχουν συμπληρωθεῖ καὶ ἀνασκευασθεῖ, δηλ. ὅπως ἰσχύουν σήμερα):

1. Γιὰ νὰ φθάσῃ στὸ τέρμα ὁ δρομέας, πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ ἄπειρα σημεία, ὅπως αὐτὰ ὀρίζονται ἀπ' τὴν ἀκολουθία $1/2, 1/4, 1/8, 1/16 \dots$

2. Εἶναι ἀδύνατο νὰ περάσῃ κανεὶς ἀπὸ ἄπειρα τέτοια σημεία σὲ πεπερασμένο χρόνο.

3. Ὁ δρομέας συνεπῶς ποτὲ δὲν θὰ φθάσῃ στὸ τέρμα.

Ὁ Ἀριστοτέλης (*Φυσικὰ* 88, 263a 15-18 καὶ φ 3-9) πιστεύει, ὅτι εἶναι εὐκόλο ν' ἀνασκευασθῇ τὸ «παράλογο» συμπέρασμα, ἀπορρίπτοντας τὸν 6' συλλογισμό καὶ λέγει: «Ἀλλά, παρὰ τὸ ὅτι ἡ λύση αὐτὴ εἶναι ἱκανοποιητικὴ γιὰ αὐτὸν πού ἐρωτᾷ, δὲν εἶναι ὡστόσο ἱκανοποιητικὴ γιὰ τὰ γεγονότα καὶ τὴν ἀλήθεια... Ἐτοὶ λοιπόν, ὅταν κάποιος ἐρωτᾷ, ἂν εἶναι δυνατόν νὰ διέλθῃ κανεὶς ἀπὸ ἄπειρα σημεία – ἄπειρα κατὰ τὸν χρόνο ἢ τὴν ἀπόσταση –, πρέπει νὰ τοῦ ποῦμε, ὅτι μὲ μιὰ ἔννοια εἶναι δυνατόν, ἐνὼ μὲ μιὰ ἄλλη δὲν εἶναι. Γιατί, ἂν τὰ σημεία αὐτὰ ὑπάρχουν πραγματικὰ δὲν εἶναι δυνατόν, ἂν πάλι ὑπάρχουν δυναμικὰ τότε εἶναι. Διότι ἔνας ἀνθρώπος, ὅταν κινῆται συνεχῶς, διαπερνᾷ πράγματα πού εἶναι ἄπειρα μόνο κατὰ συμβεθεκός, δηλαδή ὄχι χωρὶς περιορισμούς. Διότι ἡ γραμμὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄπειρα μισὰ κατὰ συμβεθεκός, ἀλλὰ ἡ οὐσία καὶ ἡ ὑπαρξὴ τῆς εἶναι κάτι τὸ διαφορετικόν»⁽³⁾.

Λίγο πὺδ κάτω ὁ Σταγειρίτης, θέλοντας προφανῶς νὰ ἐλαφρύνῃ κάπως τὴν θέση τοῦ «παραλογιζόμενον» Ζήνωνος, παραδέχεται τὴν ὑπαρξὴ τοῦ 6' συλλογισμοῦ καὶ ἐπεξηγεῖ, ὅτι τὰ «ἄπειρα σημεία» τῆς ἀντινομίας ἀντιστοιχοῦν σὲ «ἄπειρα ὑπαρκτὰ σημεία», ἐπειδὴ πιστεύει, ὅτι μετὰ ἀπὸ κάτι τέτοιο τὸ πρόβλημα λύεται. Σύντομα ὡστόσο προσκρούει στὸν α' συλλογισμό, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο τὰ σημεία τῆς ἀντινομίας τίθενται μόνο δυναμικὰ.

Τοιοιτοτρόπως ὁ Ἀριστοτέλης ἐπιδεινώνει τὸ πρόβλημα: ἀλλὰ ὄχι ζημιόγωνα, ἀφοῦ οἱ νέοι προβληματισμοὶ κατέστησαν τρόπον τινά νέον «Διήλιον πρόβλημα». Τέτοια δὲ νέα προβλήματα εἶναι καὶ τοῦτα: Ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου νὰ πραγματοποιήσῃ ἓνα ἄπειρο πλῆθος ξεχωριστῶν φυσικῶν πράξεων εἶναι λογικῆς ἢ φυσικῆς φύσεως; καὶ ἐπιτέλους σὲ τί συνίσταται ἡ ἀδυναμία αὕτη;

6' «Ἀχιλλεύς»:

Ἄν ὁ δρομέας ὤφειλε νὰ περάσῃ ἀπὸ ἄπειρα σημεία, ὀριζόμενα ἀπ' τὴν ἀκολουθία $1/2, 1/4, 1/8 \dots$, σὲ πεπερασμένο χρόνο, ὁ Ἀχιλλεύς ὀφείλει νὰ ξεκινήσῃ ἀπ' τὸ σημεῖο ἀφετηρίας τῆς ὁδοῦ τῆς χελῶνης καὶ νὰ παρακολουθῇ σημεῖο πρὸς σημεῖο τίς μετακινήσεις τῆς ὡς τὸ ἄπειρο. Ἄν τῶρα δεχθῶμε, ὅτι ἡ ταχύτητα ἀμφοτέρων εἶναι ὁμαλὴ, τότε συγκροτεῖται καὶ πάλι μιὰ γεωμετρικὴ πρόοδος, πού συγκλίνει πρὸς τὸ ἀπειροελάχιστο. Ἰσχύουν δὲ τὰ ἴδια περίπου μὲ τὴν προηγούμενη ἀντινομία.

Οἱ δύο αὐτὲς ἀντινομίες δείχνουν τὴν διαφορὰ μεταξὺ δυναμικοῦ καὶ ἐνεστωτικοῦ ἀπείρου. Ἐτοὶ μιὰ κοσμικὴ σειρὰ συμβάντων πού 'χει περάσει πραγματικὰ (δηλαδή ἐν χρόνῳ) καὶ μιὰ πραγματικὴ σειρὰ κινήσεων πού δεχόμαστε ὅτι χρειάζεται ὁ Ἀχιλλεύς γιὰ νὰ περάσῃ τὴν χελῶνη, προϋποθέτουν ἐφαρμογὴ μιᾶς δυναμικῆς ἀπειρότητας στὴν πραγματικότητα. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεταὶ διάκριση ἀνάμεσα στὸ ἄπειρο σύνολο θέσεων, πού πρέπει νὰ περάσῃ ὁ Ἀχιλλεύς καὶ στὶς πράξεις τοῦ νὰ τίς περάσῃ, διότι οἱ πράξεις αὐτὲς ἐξομοιώνονται μὲ τίς πράξεις ἀρίθμησης τους ἐν χρόνῳ. Τὸ μαθηματικὸ ἄπειρο εἶναι ἓνα τρομακτικὰ ἰσχυρὸ ἐργαλεῖο, πράγμα πού γιὰ πρώτη φορὰ φάνηκε μὲ τὰ «παράδοξα» τοῦ Ζήνωνος. Ἡ ἄπειρη σειρὰ πράξεων, πού διαδοχικὰ πρέπει νὰ ἐκτελέσῃ ὁ ἥρωας, εἶναι μιὰ καθαρὰ ἰδεατὴ σειρὰ, πού προέρχεται ἀπ' τὴ μέθοδόν μας γιὰ ἀνάλυση, σύμφωνα μὲ τὸν G. J. Whitrow.

Β' ζεύγος: 6. «Βέλος»: (Τὸ α' «Κινούμενοι Ὀγκοὶ» διεξήλθομεν ἱκανοποιητικὰ στὸ προηγούμενο σχετικὸ ἄρθρο, τεῦχος 169).

«1. Τρίτος ὁ νῦν ὀηθείς, ὅτι ἡ οἰστὸς φερομένη ἔστηκεν» συμβαίνει δὲ παρὰ τὸ λαμβάνειν τὸν χρόνον συγκείσθαι ἐκ τῶν νῦν μὴ διδομένου γὰρ τούτου οὐκ ἔσται ὁ συλλογισμός.

» 2. Ζήνων δὲ παραλογίζεται· εἰ γὰρ αἰεὶ, φησί, ἡρεμεῖ πᾶν [ἢ κινεῖται] ὅταν ἢ κατὰ τὸ ἴσον, ἔστιν δ' αἰεὶ τὸ φερόμενον ἐν τῷ νῦν, ἀκίνητον τὴν φερομένην εἶναι οἰστόν. Τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος· οὐ γὰρ σύγκειται ὁ χρόνος ἐκ τῶν νῦν τῶν ἀδιαίρετων, ὥσπερ οὐδ' ἄλλο μέγεθος οὐδέν» [(«Φυσικὰ» Ζ9, 239 6 30-33) (D.-K. 29a 27)].

3. «Ζήνων δὲ τὴν κίνησιν ἀναιρεῖ λέγων, “τὸ κινούμενον οὐτ' ἐν ᾧ ἔστι τόπῳ κινεῖται οὐτ' ἐν ᾧ μὴ ἔστι”» (Δ. Λαέρτιος IX, 72).

Ὁ Ἀριστοτέλης δὲν παραθέτει τὸν τρίτο (3) συλλογισμό, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ δεύτερο σκέλος τῆς ἀντινομίας, πού πρέπει ν' ἀποδοθῇ ὡς ἑξῆς:

i. Κάθε πρᾶγμα πού καταλαμβάνει χωρὶς ἴσο μὲ τὸ μέγεθός του ἡρεμεῖ·

ii. «τώρα», κάθε πράγμα που κινείται, καταλαμβάνει χώρο ίσο με τον έαυτό του· άρα

iii. «τώρα» ή τη στιγμή αυτή, κάθε πράγμα που κινείται ήρεμει·

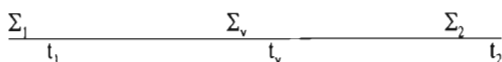
iiii. κάθε πράγμα όμως που κινείται, κινείται πάντα στο «νύν»·

iiii. κάθε πράγμα συνελπώς που κινείται, μένει καθ' όλην την διάρκεια της κίνησής του ακίνητο.

Είδαμε την διαφορά μεταξύ του ζήνωνείου και άριστοτελικού «νύν». Το «νύν» του Ζήνωνος άποτελεί κάτι το άνάλογο του «σημείου», άμφότερα δέ άποτελούν μη περαιτέρω αναλώσιμα δομικά συστατικά του χρόνου και του χώρου αντίστοιχα. Για τον Άριστοτέλη το «νύν» άποτελεί τρόπον τινά σχήμα λόγου, άφού ο χρόνος του μετρίεται με τις συνήθεις μονάδες μετρήσεως, ή μικρότερη των όποιων –άς πούμε δευτερόλεπτο– δέν είναι περαιτέρω διαιρετή, όπως δέν είναι περαιτέρω διαιρετό κι ένα ελάχιστου μήκους εϋθύγραμμο τμήμα. Αυτά όμως δέν άφορούν στον Ζήωνα...

Έτσι θεωρώντας τον χώρο και το χρόνο ο Ζήων λέγει: Ένα πράγμα που καταλαμβάνει χώρο ίσο με τον έαυτό του, ήρεμει. Κάθε πράγμα σε κάποιο δεδομένο «νύν» καταλαμβάνει χώρο ίσο με τον έαυτό του. Άρα μέσα στα όρια αυτού του «νύν» ήρεμει. Όμως κάθε κινούμενο σώμα κινείται αναγκαστικά πάντοτε μέσα στα συνεχή «νύν». Άρα πάντοτε ήρεμει. Το «βέλος» λοιπόν δέν ήρεμει μόνο σε κάποιο «νύν», αλλά ήρεμει για πάντα. Πώς συμβαίνει αυτό;

Έστω ότι το «βέλος» τίθεται σε κίνηση μεταξύ δυο ώρισμένων «σημείων» χώρου Σ_1 , Σ_2 και μεταξύ δυο χρονικών «σημείων» t_1 και t_2 . Μεταξύ αυτών ύπάρχουν πολλά χωρικά σημεία Σ_n και πολλά χρονικά τοιαυτά t_n (όπου $n = 1, 2, 3, \dots$).

Το σύνολο των χωρικών σημείων, που καταλαμβάνει το βέλος, είναι ο χώρος που ίσούται προς τις διαστάσεις του. Έάν τώρα φαντασθούμε κατά συστοιχία σύνολα αντιληπτικών σημείων, άπ' αυτά που το σύνολό τους ίσούται προς το διάστημα που διανύει το κινούμενο αντικείμενο, και σύνολα αντιληπτικών χρονικών σημείων της διάρκειας της κίνησής του, τά σημεία του αντικειμένου παρουσιάζονται ακίνητα μέσα στα χρονικά και χωρικά αυτά σημεία. Έτσι ή όλη κίνηση του αντικειμένου, ή όποια προϋποτίθεται στην έμπειρία μας ως συνεχής, δέν είναι παρά μιá εικόνα, που συντίθεται από άσυνεχείς φάσεις, δηλαδή μιá «κινηματογραφική» και όχι φυσική κίνηση.

Με μαθηματική τώρα διατύπωση: Ένα κινούμενο αντικείμενο σάν το «βέλος» θά έχει ταχύτητα v , που ίσούται με το άκριβές πηλίκον της διάρκειας της απόστασης (s) διά του χρόνου: $v = s/t$. Άν τώρα δεχθούμε ότι ο χώρος και ο χρόνος είναι συνεχούς δομής, πρέπει νά ύπολογίζουμε πώς οι τιμές των (s) και (t) μπορεί νά γίνουν κατόπιν συνεχών διαιρέσεων μηδενικές, πράγμα που σημαίνει άπουσία ταχύτητος, δηλαδή στάση: $v = 0/0$. Στάση όμως δέν συνεπάγεται αναγκαστικά και άπουσία χρόνου, άφού μπορεί σ' ένα οίονδήποτε χρονικό διάστημα νά μην διανυθή κανένα διάστημα· ήτοι: $v = 0/t$.

Θεωρώντας τώρα τον χρόνο και το χώρο ως συνιστάμενο από άτομα σημεία, που ύπόκεινται στην αντιληπτικότητά μας και τά όποια δέν είναι μη έκτατά ήτοι χωρο-χρονικά άπειροελάχιστα άτομα, τότε ένα σώμα μπορεί νά θεωρητά κινούμενο, όποτε πάλι το (v) θά έχει μιá κάποια θετική τιμή. Κάτω όμως από τά όρια αυτά αντιληπτικότητός μας τά χωροχρονικά σημεία, άν δέν διαιρούνται περαιτέρω, αυτό δέν σημαίνει ότι δέν είναι διαιρετά. Άνοίγεται τοιοιτοτρόπως μιá ενδιάμεση περιοχή, που δέν μπορεί νά χαρακτηθί με όρια, άνάμεσα στο συνεχές και το άσυνεχές της χωρο-χρονικής έκτασης, όπου οι τιμές (s) και (t) μπορούν νά είναι θετικές ή μηδενικές. Σ' αυτήν την ενδιάμεση περιοχή μπορεί ν' αναφέρεται το έπιχείρημα του Ζήωνος «Βέλος», που τίγει τον αντινομικό χαρακτήρα του γίγνεσθαι μεταξύ της συνεχούς και της άσυνεχούς άποψής του. Έφόσον ο χώρος και ο χρόνος δέν έχουν συνεχή δομή, έάν δηλαδή συντίθενται από άδιαίρετα αντιληπτικά άπειροελάχιστα «νύν», ή αντιληπτική συνεχής κίνηση δέν είναι καθάρá φυσική κίνηση, αλλά είναι σύνθεση από άσυνεχείς φάσεις.

Το «παράδοξον» «Βέλος» στηρίζεται στο γεγονός ότι το «νύν» άποσυνδέεται άπ' το παρελθόν και το μέλλον και δημιουργεί ανεξάρτητη όντότητα, άδιαίρετη περαιτέρω και θεβαίως δομικό συστατικό στοιχείο του χρονικού διαστήματος. Το βέλος, που φαίνεται ότι κινείται στί «νύν» (= άπειροελάχιστο χρονικό διάστημα), καλύπτει τόσο χώρο (= μάκρος) όσο είναι το μήκος του· και βέβαια δέν κινείται, άφού αυτό το «νύν» έχει άπειροελάχιστη (μη αισθητή) διάρκεια. Έπειδή τώρα ή ύποτιθέμενη διαδρομή του

βέλους αποτελείται από χωρικές εκτάσεις ίσες με το μήκος του, κάθε μία απ' τις οποίες αντιστοιχεί και σε ένα «νύν», έπεται ότι σε κανένα «νύν» δεν κινείται το βέλος ή επιτέλους δεν γίνεται αισθητή ή κίνησή του. Άρα βρίσκεται σε ακινησία (Θεοφ. Βείκος).

Ο προβληματισμός αυτός του Ζήνωνος στηρίζεται, όπως βλέπουμε, στη συνάρτηση χώρου, χρόνου και κίνησης. Άφου τα χωρικά τμήματα, που αντιστοιχούν στο μήκος του βέλους, θεωρούνται επ' άπειρον διαιρετά, καταλύονται σε σημεία με άπειροστική (μηδαινή) πυκνότητα και άπειροστικές (μηδαινές) διαστάσεις. Όμοιως και τα «νύν» αποτελούν άπειροστικές στιγμές. Με τον τρόπον όμως αυτόν ο χώρος, ο χρόνος και κατά συνέπεια η κίνηση άπειροελαχιστοποιούνται και λαμβάνουν μηδαινές τιμές.

Γεννάται ωστόσο το ερώτημα: Πώς μπορεί να πραγματοποιηθεί μια δύναμις άπειρη διαίρεση οίονδ'ποτε έκτατου σε πεπερασμένο χρόνο; Η αδυναμία αυτή συνδέεται με το πεπερασμένο των αντιληπτικών πράξεων, που μπορεί να πραγματοποιήσει ο άνθρωπος σε πεπερασμένο χρονικό διάστημα. Η αδυναμία αυτή γίνεται πιο συγκεκριμένη, όσον αφορά στο όντολογικό πρόβλημα της συγκρότησης του συνεχούς. Το ερώτημα που προκύπτει είναι τόσο ουσιαστικό όσο και βαθύ: Πώς ένα διαστατό αντικείμενο –άρα ύπαρξή του στη φύση– μπορεί να συγκροτηθεί από αδιάστατες και επομένως ανύπαρκτες ψηφίδες; Γενικότερα, πώς ένα ν-διάστατο αντικείμενο μπορεί να συγκροτηθεί από ψηφίδες διάστασης ν-1; Το ερώτημα αυτό μπορεί ν' απαντηθεί μέσα στα πλαίσια μιας καλοσχεδιασμένης μαθηματικής θεωρίας. Στην περίπτωση όμως αυτή η απάντηση έχει ένα *ad hoc* χαρακτήρα, με την έννοια ότι οι αντίστοιχες έννοιες έχουν μια ένδο-θεωρητική αλληλοσυσχέτιση τέτοια, ώστε να καθορίζεται το στίγμα τους όχι απόλυτα αλλά ένδο-υποστηρικτικά. Κοντολογίς μια σιδερένια ράβδος δεν είναι ευθύγραμμο τμήμα, ούτε μπορεί να θεωρηθεί κανείς ότι υπάρχει μια ακριβής αναπαράστασή της στα πλαίσια μιας γεωμετρικής θεωρίας, απ' την στιγμή που έξω απ' το συγκεκριμένο πλαίσιο θεώρησης, και μέσα στα πλαίσια που καθορίζονται απ' την συγκεκριμένη αισθητηριακή πραγματικότητα, δεν μπορεί να καθορισθεί τι είναι ένα ύλικό σημείο ή μια ύλική γραμμή ή μια ύλική επιφάνεια.

Τα προβλήματα «Βέλος» και «Κινούμενοι Όγκοι» πηγάζουν απ' την ίδια πηγή. Τα ερωτήματα που τίθενται σ' αυτά έχουν ως εξής: Πώς ένα πραγματικό χρονικό διάστημα μπορεί να συγκείται από χρονικά αδιάστατα «νύν»; Τι μπορεί να σημαίνει αυτό έξω απ' τα πλαίσια μιας θεωρίας, σάν κι αυτήν που προαναφέραμε; Πώς μπορεί μια τροχιά, που πραγματώνεται εν χρόνω, να αποτελεῖται από τις εκάστοτε στιγμιαίες θέσεις του κινήτου, κι εν τω μεταξύ περιπτώσει σε τι διαφέρει πραγματικά ή κατάσταση του κινήτου σε κάποια χρονική στιγμή άνηκουσα στο χρονικό διάστημα της κίνησής του, από την κατάσταση του ίδιου κινήτου μας σε κάποια χρονική στιγμή άνηκουσα σε χρονικό διάστημα ακινησίας του; Πώς μπορεί μια συνεχής κίνηση να συγκείται από στοιχειώδεις καταστάσεις ακινησίας; Τι εἶν' εκείνο που μετουσιώνει και μετασχηματίζει τις τελευταίες σε στοιχειώδεις ψηφίδες κίνησης; Ποιά είναι τέλος ή ακριβής αντιστοιχία των θεωρητικών μας «μοντέλων» και της αισθητηριακής μας πραγματικότητας; Σε ποιόν βαθμό τα Συνεχιστικά Μαθηματικά μας κατοπτρίζουν βαθύτερες φυσικές πραγματικότητες και σε ποιό βαθμό εἶν' αυτά που εἶναι, έπειδή φτιάχτηκαν από ένα δεδομένης συγκρότησης έλλογο όν; (Δ.Α. Άνα-πολιτάνος)⁽⁴⁾.

Ο Ζήνων υπήρξε δαιμόνιος στοχαστής, ιδιόρρυθμος και δυσνόητος. Εἶν' αυτός που διά των «παράδοξων» του έθεσε δύσκολα ερωτηματικά, όριακού χαρακτήρος για την Γνώση. Μέσα στα λίγα αποσπάσματα του που σώθηκαν, έντοπίζεται τόσο ή Άτομική Θεωρία όσο κι ή Κβαντική Ύποατομική Μικροφυσική. Τα προβλήματα του Ζήνωνος δεν έχουν μόνο μαθηματικό χαρακτήρα, αλλά προσδιορίζουν και την Όντολογία, και την Γνωσιολογία, και την Φιλοσοφία της Φυσικής και την Μηχανιστική Φυσική. Ο Ζήνων, έγινε σαφές, δεν γνώριζε μόνο το «δυνάμει» άπειρον αλλά και το «ένεργεια», γι' αυτό και μπορούσε να παίξει μ' αυτά με τόση άνεση, δημιουργώντας αντινομίες και «παράδοξα» σάν κι αυτά που γνωρίσαμε, τα οποία αποτελούν τη βάση των μαθηματικών της έποχής μας και του μέλλοντος.

Σήμερα ο Ζήνων ἔχει δικαιωθεί, αφού αποτελεί τόν έπιστήμονα του παρόντος, κατά το μέτρο που τόν κατανόησαμε. Και τόν έπιστήμονα του μέλλοντος, κατά το μέτρο που δεν τόν κατανόησαμε. Ο Hegel έχει αποφανθεί, ότι οι καντιανές «άντινομίες» ώχριούν μπροστά στα «παράδοξα» του Ζήνωνος, τα οποία παρουσιάζουν μέγιστο ενδιαφέρον από την άποψη της σύγχρονης έπιστήμης. Τα «παράδοξα» έχουν πηγαίο χαρακτήρα και πρωταρχική γενικότητα και καθαρότητα από άποψη μαθηματικής και λογικής δομής. Έτσι δεν είναι παράδοξο, ότι τα «παράδοξα» αποτελούν λειτουργικά στοιχεία σε συστηματικές πραγματεύσεις και έπιστημονικές συζητήσεις προβλημάτων, που αναφέρονται στο χώρο και στον χρό-

νο, στο άπειρο, στο συνεχές και στο άσυνχες. Επιπλέον σημειώνουν μία εκπληκτική αναδίωξη με τη μορφή «άπειρομηχανών», που θέτουν λογικές δυσχέρειες για τη σύγχρονη Μαθηματική Φυσική.

Ο Κάντ, που, ως γνωστόν, απέφευγε ν' αναφερθεί σε οιονδήποτε άλλο φιλόσοφο, όταν πρόκειται για τον Ζήνωνα σταματά, για να τον χαρακτηρίσει ως πατέρα και της δικής του διαλεκτικής μεθόδου και έξοχον διαλεκτικό. Ο P. Bayle χαρακτηρίζει τον Ζήνωνα μέγα διαλεκτικό και, συμμεριζόμενος τις ιδέες του Έλεάτη, ξεσήκωσε μέγα σάλο μεταξύ των φιλοσοφικών και επιστημονικών κύκλων, θέτοντας το ερώτημα, εάν ή ύλη είναι επ' άπειρον διαιρετή ή συνίσταται από απλά και αδιαίρετα στοιχεία, μία άποψη που ενέπνευσε τον A. Collier, ο οποίος εξέθεσε την ζηνώνεια προβληματική και τις αντιφάσεις που προκύπτουν απ' την ιδέα του συνεχούς.

Έκατοντάδες μαθηματικοί και φιλόσοφοι σταμάτησαν και σταματούν με θαυμασμό μπροστά στον άγέρωχο φιλόσοφο και επιστήμονα Ζήνωνα. Τα όνόματά τους και μόνο είναι ικανά να καλύψουν το χώρο ενός βιβλίου. Θα κλείσουμε ωστόσο την ενότητα με τα λόγια του B. Russell: «Συχνά οι φιλόσοφοι μᾶς λένε, ότι όταν ένα σώμα βρίσκεται σε κίνηση, τοῦτο ἀλλάζει θέση μέσα στη χρονική στιγμή. Πάει πολλὸς καιρὸς ἀπὸ τότε πὸν ὁ Ζήνων διετύπωσε τὴν μοιραία γι' αὐτὴν τὴν ἄποψη ἀντίρρηση, ὅτι δηλαδὴ κάθε σώμα εἶναι πάντα ἐκεῖ πὸν βρίσκεται. Μία τέτοια ὡστόσο ἀντίρρηση δὲν ἀνήκει σ' αὐτὸ τὸ εἶδος, στὸ ὁποῖο ἔχουν συνηθίσει νὰ δίδουν σημασία οἱ φιλόσοφοι... Πρόσφατα ἡ κίνηση ἐξηγήθηκε λεπτομερειακὰ σύμφωνα με τὶς ἀπόψεις τοῦ Ζήνωνος καὶ σὲ ἀντίθεση με τὶς παραδοξολογίες τῶν φιλοσόφων».

Σημειώσεις

1. **Ἄπειρον:** Σύμφωνα με τὸν Ἀριστοτέλη τὸ ἄπειρον διακρίνεται σὲ δυνατὸν (δυνάμει ἄπειρον) καὶ ἐνεργητικὸν ἢ ἐνεστωτικὸν (ἐνεργείᾳ ἄπειρον).

Τὸ δυναμικὸν ἄπειρο ἀφορᾷ σὲ ποσότητα πὸν γίνεται καὶ ἡ ὑπαρξὴ του συναρτᾶται με ἀντικείμενα ἢ σύνολα ἀντικειμένων, τῶν ὁποίων ἡ ἀπειρότητα ἀποτελεῖ χαρακτηριστολογικὴ ιδιότητα. Ἡ ἔννοια τοῦ ἁπείρου μπορεῖ ν' ἀποκτηθῇ εἴτε προσθετικὰ εἴτε διαιρετικὰ. Ξεκινώντας ἀπὸ ἓνα μέγεθος α (ἡ τὸ εὐθύγραμμο τμήμα AB) μπορεῖς νὰ δημιουργήσης τὴν ἀκολουθία 2α, 3α, 4α... (ἡ 2AB, 3AB, 4AB...), με τὴ βεβαιότητα ὅτι ἡ διαδικασία αὐτὴ εἶναι ἀτέλες. Με τὸ σκεπτικὸ αὐτὸ ἀντιμετωπίζεται καὶ ἡ ἀκολουθία τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν 1, 2, 3... καὶ τὸ σύμπαν, ἀφοῦ μπορεῖς νὰ θεωρήσης ὅτι οὔτε τὸ σύνολο τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν μπορεῖς νὰ ἐξαντλήσης οὔτε καὶ τὸ σύμπαν νὰ κατακτήσης. Παρόμοια εἶναι καὶ ἡ διαδικασία τῆς διαιρέσεως. Τὸ μέγεθος α ἢ τὸ εὐθύγραμμο τμήμα AB θεωροῦμε, πὼς μπορεῖ νὰ τέμνεται διαρκῶς σύμφωνα με τὴν ἀκολουθία: 1/2α, 1/4α, 1/8α ... ἢ 1/2 AB, 1/4 AB, 1/8 AB... Οἱ συγκεκριμένες πολλές τμήσεις τοῦ α ἢ τοῦ AB ὑπάρχουν μόνο δυνατικά, γι' αὐτὸ καὶ εἶναι πραγματοποιήσιμες. Αὐτὸ ὡστόσο δὲν σημαίνει, ὅτι μπορῶ καὶ νὰ πραγματοποιήσω ἁπείρως πολλές τέτοιες τμήσεις σὲ πεπερασμένο χρονικὸ διάστημα. Γίνεται ἀμέσως σαφές, ὅτι τὸ δυνατικὸν ἄπειρον συνδέεται ἀρρηκτα με τὴν ἔννοια τοῦ ὁρίου.

1α. **Ἐνεστώς Ἄπειρον:** Λέγοντας ἐνεστώς ἢ ἐνεργητικὸν ἢ δυνάμει ἄπειρον, ἐννοοῦμε σύνολο με μὴ πεπερασμένο πλῆθος στοιχείων, σὰν κατὰ τὸ ἔτοιμο καὶ κλειστὸ, δηλαδὴ τελειωμένο. Ἀπλὸ παράδειγμα τέτοιου ἁπείρου συνόλου ἀποτελοῦν οἱ φυσικοὶ ἀριθμοὶ (ἀκέραιοι καὶ θετικοί).

Τὸ ἐνεργητικὸ, ἢ πραγματικὸ κατ' ἄλλους, ἄπειρο σὰν μαθηματικὸ ἀντικείμενο ἀπορρίπτεται ἀπὸ πολλούς, με τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ὁδηγεῖ σὲ ἄτοπα. Σύμφωνα με τὸ ἄπειρον αὐτὸ τὸ σύμπαν ἀποτελεῖ κλειστὸ σύνολο, ἄρα τελειωμένο, μέσα στὰ πλαίσια ἐνὸς ἄλλου συμπαντος· τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὸ σύνολο τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν. Ὅμως οὔτε τὸ σύμπαν μπορεῖ νὰ ἀντικειμενοποιηθῇ καὶ νὰ κατακτηθῇ οὔτε καὶ τὸ σύνολο τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν μπορεῖ νὰ ἐξαντληθῇ.

1β. **Ὅριον:** Στὰ Μαθηματικὰ κάθε μεταβαλλόμενο μέγεθος τείνει ἀναγκαστικὰ πρὸς κάποιο ἄλλο ἀμετάβλητο, πὸν εἶναι τὸ ὄριον τοῦ μεταβλητοῦ, ἀλλὰ πὸν ποτὲ δὲν θὰ φθάσει. Ἐὰν τὸ μεταβλητὸ εἶναι μέγεθος αὐξανόμενο, ὅσο κι ἂν αὐξηθῇ, θὰ παραμένει μικρότερο τοῦ ὁριακοῦ μεγέθους· κι ἂν εἶναι ἐλαττούμενο, θὰ παραμένει μεγαλύτερο τοῦ ὁριακοῦ. Ἡ διαφορά μεταξύ μεταβλητοῦ καὶ ἀμεταβλητοῦ μπορεῖ νὰ γίνεται ἀπειροελάχιστη, ὅχι ὅμως καὶ νὰ μηδενίζεται.

Τὸ ὄριον, γράφει ὁ B. Russell, εἶναι μὴ ἔννοια, πὸν ἀποκτᾷ ὅλο καὶ μεγαλύτερη σημασία, ἀφοῦ ὁλόκληρος ὁ ὁλοκληρωτικὸς κι ὁ διαφορικὸς λογισμὸς καὶ γενικὰ ὅ,τι ἀνώτερο ὑπάρχει στὰ Μαθηματικὰ ἐξαρτῶνται ἀπ' τὰ ὄρια.

1γ. **Συνεχὴ καὶ Ἀ-συνεχὴ Μεγέθη:** Ἀσυνεχὴ μέγεθος ἢ ἀσυνεχεῖς ποσότητες εἶν' ἐκείνες, τῶν ὁποίων

τά υποκείμενα διακρίνονται εἰς ἄτομα καὶ καταμετροῦνται, π.χ. τὰ πρόβατα ἐνὸς ποιμνίου. Τὰ μεγέθη αὐτὰ μετροῦνται μὲ τοὺς ρητοὺς ἀριθμοὺς (ἀκέραιοι, δεκαδικοί, κλασματικοί, μικτοί).

Συνεχῇ μεγέθη εἶν' ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων τὰ υποκείμενα δὲν διακρίνονται εἰς ἄτομα καὶ δὲν μποροῦν νὰ καταμετρηθοῦν, π.χ. τὰ σημεῖα ἐνὸς εὐθύγραμμου τμήματος. Τὰ μεγέθη αὐτὰ μετροῦνται μὲ τοὺς ἀρρη-
τους ἀριθμούς.

2. Ἡ ἔννοια τοῦ «νῦν»:

Ἡ ἔννοια «νῦν» εἶναι ἀριστοτελική καὶ μ' αὐτὴν ἐκφράζεται μιὰ οἰαδήποτε ἀπειροελάχιστη χρονικὴ στιγμή. Πιθανὸν μ' αὐτὴν ὁ φιλόσοφος νὰ σημειοδοτοῦσε τὸ μεταξὺ παρελθόντος καὶ μέλλοντος σημεῖον, τὸ ὁποῖο στὰ μαθηματικά του δὲν εἶχε καμμιά ἀπολύτως ἀντιστοιχία. Τόσο τὸ χωρικό σημεῖον ὅσο καὶ τὸ χρονικό δὲν ὑπάρχουν γιὰ τὸν Ἀριστοτέλη παρὰ μόνο δυνητικά, ἀφοῦ γι' αὐτὸν τὸ εὐθύγραμμο τμήμα ἀποτελεῖ τὸ μὴ ἀναλώσιμο περαιτέρω δομικὸ ὑλικό, ὅπως καὶ τὸ δευτερόλεπτο ἢ τὸ δέκατο πιθανὸν τοῦ δευτερολέπτου προκειμένου περὶ χρόνου. Τὴν ἔννοια τοῦ ἀριστοτελικοῦ «νῦν» ὁ Πλάτων ἐκφράζει μὲ τὸ «ἐξαίφνης». Δυστυχῶς δὲν γνωρίζουμε τὸν ἀκριβῆ ὄρο, μὲ τὸν ὁποῖο εἶχε ἐκφράσει ὁ Ζήνων τὸ ἀπειρο-
ελάχιστο καὶ μὴ περαιτέρω ἀναλώσιμο χρονικὸ μέγεθος.

3. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἡ ἀπειρὴ διαιρετότης μπορεῖ νὰ χαρακτηρίξῃ ἓνα εὐθύγραμμο τμήμα· ὄχι ὅμως καὶ ἓνα φυσικὸ ἀντικείμενο ἢ τὴν εἰκόνα ἐνὸς φυσικοῦ ἀντικειμένου, ὅπως αὐτὴ μᾶς διαβιβάζεται μέσφ τῆς αἰσθηθριακῆς ἀντίληψης. Οἱ εἰκόνες ὅμως τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων μποροῦν νὰ ταξινομηθοῦν καὶ ν' ἀναλυθοῦν μὲ μεθοδολογικά ἐργαλεῖα, ποὺ δὲν διαφέρουν οὐσιωδῶς ἀπ' τὰ χρησιμοποιοῦμενα στὴν ἀνάληψη καὶ ταξινόμηση καθαρὰ μαθηματικῶν ἀντικειμένων, πράγμα ποὺ σημαίνει τελικὰ ὅτι ἡ θεωρητικὴ διαιρετότητα ἐνὸς φυσικοῦ ἀντικειμένου μπορεῖ ἰσοδύναμα νὰ ἐκφρασθῇ ὡς διαιρετότητα ἐνὸς εὐθυγράμμου τμήματος (Δ.Α. Ἀναπολιτάνος).

4. Ὁ προβληματισμὸς αὐτός – «ἂν δηλαδὴ τὰ Συνεχιστικά Μαθηματικά εἶν' αὐτὰ ποὺ εἶναι, ἐπειδὴ φτιάχτηκαν ἀπὸ ἓνα δεδομένης συγκρότησης ἔλλογο ὄν» – ἐπεκτεινόμενος καὶ στοὺς ἄλλους φιλοσοφικο-επιστημονικούς χώρους καὶ μὲ τὸ σκεπτικὸ ὅτι ὅλες οἱ ἐπιστῆμες εἶναι δημιουργίες τῶν Ἑλλήνων, ὅπως τὰ ὀνόματα τουλάχιστον τῶν ἐπιστημονικῶν ὄρων μαρτυροῦν, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ποῦμε ὅτι καὶ ὁλόκληρος ὁ κόσμος εἶναι τέτοιος ἢ τὸν διώנוμε ἐτσι, ἐπειδὴ ἔτσι μᾶς τὸν περιέγραψαν οἱ Ἕλληνες. Οἱ ἀρνούμενοι τοὺς Ἕλληνες, γιὰ νὰ ἵναι συνεπεῖς, ὀφείλουν νὰ ξεκινήσουν ἐντελῶς ἀπ' τὴν ἀρχή – πράγμα ἀδύνατον.

Βιβλιογραφία

1. A. Szabo, «*Ἀρχαὶ τῶν Ἑλληνικῶν Μαθηματικῶν*», Τ.Ε.Ε., 1973.
2. G. Loria, «*Ἱστορία τῶν Μαθηματικῶν*», Ε.Μ.Ε., 1971.
3. Ε. Σταμάτης, «*Ἱστορία τῶν Ἑλληνικῶν Μαθηματικῶν*», Ἐν Ἀθήναις, 1980.
4. Ε. Σταμάτης, «*Εὐκλείδου Γεωμετρία*», Ἀθήναι, 1975.
5. Χ. Β. Γκλαβᾶς, «*Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Μαθηματικῶν*», Ἀθήναι, 1973.
6. D. J. Struik, «*Συνοπτικὴ Ἱστορία τῶν Μαθηματικῶν*», «Δαίδαλος», 1966.
7. Β. & Ρ. Σπανδάγου, «*Οἱ Μαθηματικοὶ τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος*», «Αἶθρα», 1994.
8. Δ. Δημαρᾶς, «*Φιλοσοφία ἀπὸ τὴν Μαθηματικὴν*», «Δωδώνη», 1973.
9. G. Kirk - Raven - Schofield, «*Οἱ προσωκρατικοὶ Φιλόσοφοι*», Μ.Ι.Ε.Τ., 1988.
10. Δ.Α. Ἀναπολιτάνος, «*Εἰσαγωγή στὴ Φιλοσοφία τῶν Μαθηματικῶν*», «Νεφέλη», 1985.
11. Δ.Α. Ἀναπολιτάνος, «*Ἀρχαῖα Ἑλληνικά Μαθηματικά*», «Τροχαλία», 1993.
12. Φίλων Βασιλείου, «*Φιλοσοφία τῶν Μαθηματικῶν*», Τ.Ε.Ε., 1971.
13. Θ. Βέικος, ἄρθρο στὸ περιοδικὸ «Δευκαλίων» 3/11 (1974), «Δωδώνη».
14. Δ. Λαέρτιος, «*Βίαι Φιλοσόφων*», «Βιβλιοθήκη τῶν Ἑλλήνων».
15. «*Die Fragmente der Vorsokratiker von Hermann Diels*».
16. Γιάννης Τζαβάρας, «*Τὸ ποίημα τοῦ Παρμενίδου*», «Δόμος», 1980.
17. Ν.Ι. Σπυρόπουλος, «*Ἡράκλειτος*», Ε.Κ.Ε. Ἀθήναι, 1948.
18. Liddell - Scott. *Λεξικόν*.
19. Κ. Γεωργακόπουλος, «*Ἀρχαῖοι Ἕλληνες Θετικοὶ Ἐπιστήμονες*», «Γεωργιάδης», 1995.

Ἡ ἀδυναμία ἐκλογίκευσης στὴν Ἱστορία

Ἡ ἐκλογίκευση τῆς πραγματικότητας ἐπιτυγχάνεται μέσα ἀπὸ τὴν διανοητικὴ σύλληψη τῆς ιστορικῆς συνέχειας, κατανοεῖται δηλαδὴ τὸ παρὸν ὡς ὀργανικὴ ἐξέλιξη καὶ συνέχεια τοῦ παρελθόντος καὶ ὄχι ὡς ἀνεξάρτητο καὶ αὐτοτελὲς φαινόμενο. Καὶ ἡ σπουδαιότητα τῆς Ἱστορίας ἀπορρέει ἀπὸ τὸ ὅτι ὁδηγεῖ στὴν κατανόηση τῆς αἰτιακῆς σχέσης παρελθόντος - παρόντος, δηλαδὴ στὴν ἐκλογίκευση τῆς πραγματικότητας. Παρὰ ταῦτα ἡ παραπάνω λογικὴ παραδοχὴ ποτὲ δὲν κατόρθωσε νὰ γίνεи εὐρύτερα ἀντιληπτὴ ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων. Καὶ αὐτό, γιατί ἡ ἀποψη τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν τοὺς καθοδηγήθηκε σχεδὸν πάντοτε ἀπὸ τὰ δόγματα.

Ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἐκάστοτε ιστορικοῦ δόγματος ἐμφανίζεται ὡς «ιστορικὴ ρῆξη», ὡς δῆθεν διακοπὴ τῆς ιστορικῆς συνέχειας. Τὸ παρελθὸν στὰ μάτια τοῦ δογματικοῦ ἀνθρώπου σταματᾷ καὶ ξαναρχίζει μέσα ἀπὸ τὶς διάφορες ιστορικὲς «ἐκρήξεις», πὺν προκαλοῦνται ἀπὸ «θεϊκὲς παρεμβάσεις» καὶ «ἀποκαλύψεις» ἢ ἔργα κάποιων «προφητῶν», «ὑπερανθρώπων». Ἐτοί ἡ ιστορικὴ ἀνυπαρξία σταματᾷ μετὴν δημιουργία τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν Θεὸ (ἐκ τοῦ μὴ ὄντος) καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ιστορικὴ ἐκρήξη.

Γιὰ τοὺς Ἰσραηλίτες ἡ ιστορικὴ παρουσία τοῦ Μωϋσῆ σταματᾷ τὴν μέχρι τότε ιστορικὴ ροὴ καὶ ξεκινᾷ μιὰν ἄλλην. Γιὰ τοὺς χριστιανούς καὶ γιὰ τοὺς μουσουλμάνους ἡ ιστορικὴ συνέχεια διακόπτεται στὸ πρόσωπο τῶν μεγάλων δημιουργῶν τοὺς (Χριστὸς καὶ Μωάμεθ), γιὰ νὰ ξεκινήσει ἐκ νέου, κινουμένη πρὸς μιὰ διαφορετικὴ κατεύθυνση, μιὰ «νέα ἐποχὴ».

Ἡ διακοπὴ καὶ ἡ ἐπανεναρξὴ τῆς ἱστορίας δὲν εἶναι μόνον ἀποτέλεσμα θεϊκῶν προσώπων ἀλλὰ καὶ «μεγάλων» ἀνθρώπων. Γιὰ τοὺς κομμουνιστὲς ἡ παρουσία τοῦ Κ. Μάρξ ἀποτελοῦσε (ἂν δὲν ἀποτελεῖ καὶ σήμερα) μιὰ ἀνάλογη μεσοαντικὴ ιστορικὴ ρῆξη, ὅπως καὶ ἡ Ὀκτωβριανὴ Ἐπανάσταση. Ὑπάρχει καὶ πλῆθος ἄλλων μικρότερης ἐμβέλειας «νέων ἐποχῶν», πὺν ἀφοροῦν τὴν ἰδιαίτερη ἱστορία φυλῶν, ἐθνῶν ἢ περιοχῶν (γιὰ τοὺς σημερινούς Ἀμερικανούς ἡ πρόσφατη «πλανηταρχία» τοὺς ἀποτελεῖ μιὰ σπουδαιότατη «ιστορικὴ ρῆξη», πὺν (παράλληλα μετὸν Σιωνισμό) συνδύαζεται ἰδεολογικὰ μετὴν «Νέα Ἐποχὴ τοῦ Ὑδροχόου»). Ἀκόμη καὶ τὸ ἰδιαίτερο παρελθὸν τοῦ μεμονωμένου ἀνθρώπου ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορες ρῆξεις, στὸ βαθμὸ πὺν ἀδυνατεῖ, ὡς τέκνο τοῦ εὐρύτερου δογματικοῦ κόσμου, νὰ συλλάβει τὴν αἰτιακὴν σχέση παρελθόντος - παρόντος καὶ τὴν ἀδιάκοπη ἱστορικὴ συνέχεια.

Δὲν εἶναι τυχαῖο, ὅτι ὅλα τὰ δόγματα ἀντλοῦν τὴν ὑπαρξὴν τοὺς ἀπὸ διαστρέβλωση τοῦ παρελθόντος. Οὐδέποτε ἡ ιστορικὴ ρῆξη συνελήφθη τὴν στιγμήν πὺν ἐγινε, ἀλλὰ πολὺ ἀργότερα, γιατί ἀπλοῦστατα δὲν ὑπῆρξε ποτὲ. Μόνον τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἐπιτρέπει στὸ ἐξουσιαστικὸ δόγμα νὰ καταστήσει τὸ γεγονός «μοναδικό» καὶ νὰ τὸ περιβάλλει μετὸ «μυστηριώδες», τὸ «μυθώδες», τὸ «μεταφυσικό», τὸ «μυστικιστικόν», τὸ «ἀποκρυφιστικόν», τὸ «ἀποκαλυπτικόν».

Δυστυχῶς ἡ ἐπιβολὴ τοῦ μύθου (μετὴν ἐννοία τοῦ πλαστοῦ λόγου) καὶ τοῦ δόγματος δὲν ἐπιτυγχάνεται μόνον μετὴς ἰδεολογικῆς ἢ θρησκευτικῆς κατασκευῆς τῆς ἐκάστοτε ἐξουσίας. Δυστυχῶς καὶ οἱ ἀνθρώπινες μάζες κατευθύνονται ἀπὸ τὴν φαντασία καὶ τὰ συναισθήματά τοὺς, ὥστε νὰ γίνονται εὐκόλα θύματα τοῦ ἐκάστοτε ἰδεολογικοῦ τυράννου. Ὁ Θουκυδίδης ἦταν ὁ πρῶτος, πὺν συνέλαβε αὐτὴ τὴν ἀλήθεια. Στὸ πρῶτο μέρος τῆς Ἱστορίας του (Α, 20) γράφει: «Ὅτως ἀταλαινῶρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας καὶ ἐπὶ τὰ ἔτοιμα μᾶλλον τρέπονται». [Τέτοια εἶναι ἡ ἀδιαφορία τῶν πολλῶν, πὺν δὲν κοπιᾶσιν γιὰ νὰ ἐξακριβώσιν τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ προτιμοῦν τὰ ἔτοιμα σχήματα]. Καὶ λίγο παρακάτω (Α, 20): «Καὶ ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθώδες αὐτῶν ἀτερέπτερον φανείται». [Ἡ ἔλλειψη τοῦ μυθώδους ἀπὸ τὴν διήγησίν μου ἴσως τὴν κάνει λιγότερο εὐχάριστη]. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰ ἕνας σύγχρονος γνώστης καὶ ἀδίστακτος ἐκμεταλλευτὴς τῆς μαζικῆς ψυχολογίας, ὁ Α. Χίλτερ, ἔγραφε: «Ὁ λαὸς στὴ μεγάλην του πλειοψηφίαν ἔχει σὲ τέτοιο βαθμὸ θηλυκὲς διαθέσεις, ὥστε οἱ ἀπόψεις του καὶ οἱ πράξεις του ὁδηγοῦνται ἀπὸ τὴν ἐντύπωση πὺν δέχονται οἱ αἰσθήσεις του, παρὰ ἀπὸ τὸν καθαρὸν λογισμό. [...] Ὀλόκληρος ὁ πνευματικὸς κόπος πὺν θὰ δαπανηθεῖ γιὰ τὴν διοργάνωση τῆς προπαγάνδας, θὰ πάει ἐντελῶς χαμένος, ἂν δὲν στρεφθεῖ μετὸ ἀπολύτως ἀνιστορὸν τρόπο σὲ μιὰ ἀρχή. Πρέπει νὰ περιοριζόμεστε σὲ μικρὸ ἀριθμὸν ἰδεῶν καὶ νὰ τὶς ἐπαναλαμβάνοντε συνεχῶς» (Ma Doctrine, Paris 1938, σ. 61-62). Ἡ ἐξουσία λοιπὸν ἀνέκαθεν γνώριζε (τουλάχιστον ἐμπειρικὰ, ἂν ὄχι θεωρητικὰ) τὶς ιδιότητες τοῦ συμπαθητικοῦ μέρους τοῦ ἀνθρωπίνου τρόπου σκέπτεσθαι καὶ τὶς ἐκμεταλλεύονταν μετὸν καλύτερον τρόπο.

Ὁ ἀνθρωπιστικὸς λόγος τῆς Ἱστορίας δίνει τὴν δυνατότητα στοὺς ἀνθρώπους νὰ διδάσκονται ἀπὸ τὸ (πραγματικὸ) παρελθὸν τοὺς. Ἀλλὰ «ἡ ἱστορία διδάσκει μόνον, ὅταν οἱ ἀνθρώποι ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ διδαχθῶν», εἶχε γράψει κάποτε ὁ Α. Τερζάκης.

Παν. Α. Κουβαλάκης

ΔΗΜ. ΟΔ. ΣΤΑΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀκριτικά - ἀστικά - δημοτικά τραγούδια

Στὴν προσπάθειά μας νὰ παρουσιάσουμε καὶ νὰ καταδείξουμε τὸ ἐνιαῖον καὶ διαχρονικὸν τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς παραδόσεως στοὺς ἐκλεκτοὺς ἀναγνώστες τοῦ «Δαυλοῦ» τόσο ἐγὼ ὅσον καὶ ἄλλοι ἀρθρογράφοι τοῦ ἐγκύριου αὐτοῦ περιοδικοῦ ἔχουμε ἀναφερθεῖ στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ μουσική, τὴν μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ Βυζαντίου, καθὼς καὶ στὶς ἐπιρροὲς ποὺ ἤσκησε ἡ ἀρχαιο-Ἑλληνικὴ μουσικὴ θεωρία στὸ μουσικὸ στερέωμα Ἀνατολῆς καὶ Δύσης. Μὲ τὸ παρὸν ἀρθρο, καί-τοι αὐτὸ θὰ εἶναι σύντομο, θὰ γίνῃ μία προσπάθεια ἱστορικῆς προσεγγίσεως τῶν ἀκριτικῶν τραγουδιῶν, τῶν ἀστικῶν μεταβυζαντινῶν τραγουδιῶν καθὼς καὶ τῶν λεγομένων κλέφτικων τραγουδιῶν.

Τὰ ἀκριτικά τραγούδια («ὦδαί τῶν τὰ ἄκρα προνοουμένων») ἀποτελοῦν δημιουργήματα τῆς πρώτης περιόδου τῆς νεοἙλληνικῆς γραμματείας καὶ ἀρχίζουν νὰ κάνουν αἰσθητὴ τὴν παρουσία τους ἤδη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 8ου αἰῶνα καὶ συνεχίζουν νὰ διαδίδονται μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Βυζαντίου. Πηγὴ ἐμπνεύσεώς τους εἶναι οἱ ἀκρίτες, οἱ φρουροὶ δηλαδὴ τῶν ἀνατολικῶν κυρίως συνόρων τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ ὄχι μόνον, δεδομένου ὅτι ἀκρίτες ἐφύλασσαν καὶ διάφορα κρυφὰ περᾶσματα (βίγλες, κλεισοῦρες, διάσελα κ.τ.λ.) ἐντὸς τῶν ἐδαφῶν τῆς αὐτοκρατορίας.

[...] Ἀφ' ἐνὸς τὸ κυρίαρχο στοιχεῖο τῶν ἀκριτικῶν τραγουδιῶν εἶναι ἡ δοξαστικὴ ἐξιτόρησις ἡρωικῶν κατορθωμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐλάχιστα ἀπασχολοῦσε τοὺς ἀκρίτες ἡ πνευματικὴ των καλλιέργεια. Αὐτὸ προκύπτει καὶ ἀπὸ τὸ ἔργο «Τακτικά» τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογέννητου, ὅπου γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ «τουρμάρχη» (συνταγματάρχη) συνιστᾶται ἡ γνώσις γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως, τουλάχιστον «τῆς μέσης τούρμας», προκειμένου νὰ δύναται ὁ τουρμάρχης νὰ ἀντικαθιστᾷ τὸν στρατηγὸν σὲ περίπτωσι ἀπουσίας του.

Οἱ νίκες τῶν ἀκριτῶν κατὰ τῶν Περσῶν, τῶν Ἀράβων καὶ τῶν ἀπελατῶν περιγράφονται ἀπὸ τὴν λαϊκὴ μούσα μὲ τρόπο τέτοιο, ὥστε κατὰ κύριο λόγο νὰ μεταβάλλονται σὲ ὑπερφυσικά ὄντα καὶ νὰ τοποθετοῦνται πλέον στὴν χορεία τοῦ θρύλου. Ὁ χρόνος δημιουργίας τοῦ κάθε ἀκριτικοῦ τρα-

«Ζεῦμπέκος» καὶ «ταραντέλλα»

Ὅσον ἐρευνῶμεν τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν Πολιτισμὸν, πλοντίζομεν τὰς γνώσεις μας καὶ παραλλήλως εὐρίσκομεν πράγματα, τὰ ὅποια τουλάχιστον εἰς τὸ πλατὺ κοινὸν εἶναι ἄγνωστα ἢ ἀκόμη καὶ διαστρεβλωμένα.

Α. Ἐνα τέτοιο παράδειγμα εἶναι ὁ γνωστὸς δημοφιλὴς χορὸς «Ζεῦμπέκος». Πολλοὶ πιστεῦνουν, ὅτι ἡ λέξις ἔχει τὴν προέλευσιν ἀνατολικὴν ἢ τουρκικὴν. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἀληθές. Ἡ λέξις εἶναι σύνθετος ἀπὸ τὰ «ζευ-» καὶ «μπέκος». Τὸ θέμα «ζευ-» δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ (Ζεὺς). Συμφώνως μὲ τὸν Ἡρόδοτον οἱ Φρύγες ὠνόμαζον τὸν ἄρτον «θέκος» ἢ «μπέκος». Ἡ ῥίζα τῆς λέξεως αὐτῆς εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὰς λέξεις **μπουκιά**, **μπούκ** = ἄρτος (ἀρθανίτικα), τὸ γερμανικὸν **backen** = ψήνω καὶ τὸ ἀγγλικὸν **baker** = ἀρτοποιός. Τὸ πρῶτον συνθετικὸν «ζευ-» = Ζεὺς, θεὸς συμβολίζει τὸ πνεῦμα καὶ τὸ **μπέκος** = ἄρτος συμβολίζει τὸ σῶμα. Ἐχει σημασίαν νὰ ὑπενθυμίσω, ὅτι ὁ ῥυθμὸς 9/8 (3/4 + 3/8, καθὼς καὶ μὲ ἄλλας παραλλαγὰς) μετὰ τὴν περιφημον διαμάχην τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Μαρσύου ἐκπροσωπεῖ τὴν σύνθεσιν τῆς «δωρικῆς» καὶ τῆς «φρυγικῆς» ἀρμονίας. Τὴν λέξιν «Ζεῦμπέκος» τὴν συναντῶμεν ἀκόμη διατηρουμένην εἰς τὴν ὀνομασίαν ἐνὸς βουνοῦ, στὰ ὄρη τῆς Ἀρκαδίας. Κοντὰ εἰς αὐτὸ τὸ βουνό, εἰς τὸν Λούσιον ποταμὸν, ἐβαπτίσθη ὁ Ζεὺς, ἵνα μνηθῇ εἰς τοὺς προ-

γουνδιού, πού ἔχει διασωθεῖ ἕως τίς ἡμέρες μας, μᾶς εἶναι συνήθως ἄγνωστος, τὰ δὲ τραγούδια ποὺ ἔχουν καθαρά ἱστορικό περιεχόμενο καὶ ὄχι ἐπικό, οὕτως ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ τὰ κατατάξουμε χρονικά, εἶναι σπάνια. Ἐνα ἀπὸ τὰ σπάνια αὐτὰ ἀκριτικά τραγούδια σὲ ἦχο πρῶτο, πού ἀξιῶθηκε καταγραφῆς ἀπὸ τοὺς λογίους τοῦ Βυζαντίου, εἶναι τὸ παρακάτω, τὸ ὁποῖο καὶ ὑπάρχει στὸν κώδικα 1203 τῆς Μονῆς Ἱδῆρων στὸ Ἅγιο Ὄρος:

*«Κάλεσμα κάμνει ὁ Βασιλεὺς, κάλεσμα κάμνει ὁ ἀφέντης
κι ὅλους τοὺς ἄρχοντες καλεῖ καὶ ὅλον τ' ἄρχοντολόγι.
ἦτον καὶ πρωτοκαλεστής ὁ Διγενὴς Ἀκρίτης·
Ἐκάλεσεν ὁ Διγενὴς τὴν Εὐδοκίαν στὸν γάμο:
"Ἐλα καὶ σὺ, κυρὰ Εὐδοκίαν, στοῦ βασιλέως τὸν γάμον".
Τὸν ἥλιο θάνει πρόσωπον καὶ τὸ φεγγάρι στήθος
καὶ τοῦ κοράκου τὸ πτερόν θάνει καμαροφρύδι.
Παπᾶς τὴν εἶδεν κι ἔσφαλεν, διάκος (κι) ἐδαμονίσθη...».
(Δισκογραφικὴ παρουσίασις: Χριστόδουλος Χάλαρης).*

[...] Δημῶδη τραγούδια μὲ ἐπικό χαρακτήρα γραμμένα στὴν γλῶσσα τοῦ λαοῦ σίγουρα θὰ ὑπῆρχαν καὶ πρὶν τὸν 8ο αἰῶνα, πλὴν ὅμως δὲν διεσώθηκαν, γιὰ τοὺς λόγους τῆς ἐποχῆς, ὅπως προείπαμε, δὲν τὰ κατέγραψαν. Τὴν παραπάνω ἄποψη τὴν συλλέγουμε ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Καισαρείας Ἀρέθα, πού μᾶς μιλάει γιὰ ραψωδοῦς, οἱ ὁποῖοι συνέθεταν «... ὠδὰς, πάθη περιεχούσας ἐνδόξων ἀνδρῶν καὶ πρὸς ὁδολὸν ἄδοντες καθ' ἐκάστην οἰκίαν...».

Ἐξ ἄλλου ὁ Νικόλαος Πολίτης ἀναφέρει γιὰ τὸ ἀκριτικό τραγούδι, ὅτι ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ στοὺς ἄθλους τοῦ Διγενῆ ἐγκατέπλεξε μύθους, τοὺς ὁποίους παρέλαβε ἀπὸ τὴν μυθικὴ κληρονομία τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἔτσι ἐπλάσε τὸ ἰδεῶδες τοῦ νεαροῦ ἥρωα σάν τὸν Ἀχιλλέα, τοῦ κραταιοῦ ἥρωα σάν τὸν Ἡρακλῆ καὶ τοῦ ἐνδόξου ἀνδρα σάν τὸν Ἀλέξανδρο, στὸ τραγούδι δὲ αὐτὸ σύμφωνα πάντα μὲ τὸν Νικόλαο Πολίτη συμβολίζεται ἡ μακραίωνη καὶ ἀληκτος πάλη τοῦ Ἑλληνικοῦ πρὸς τὸ Μουσουλμανικὸ στοιχεῖο.

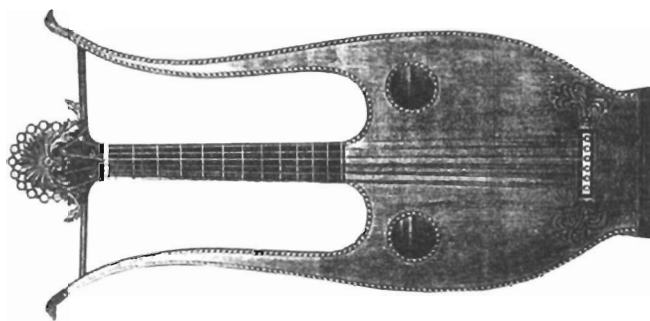
Ἡ δημιουργία τῶν ἀκριτικῶν τραγουδιῶν πιστεύεται ὅτι ἀκολούθησε τὴν διαδικασία τῆς συλλογικῆς μακροχρόνης ἐπεξεργασίας, πού ἀκολούθηθηκε καὶ γιὰ τὴν δημιουργία τῶν δημοτικῶν τρα-

αιωνίους, ὑπερκοσμίους καὶ «κατὰ χθόνα» ἑλληνικοὺς ῥυθμούς, τὰ πνεύματα Ἀγνῶ καὶ Τυνθῶα.

Ἡ σημερινὴ μεγάλη δημοτικότητα τοῦ «πυρρίχιου», ῥυθμοῦ 9/8 (**ζεῦμπέκιου**), πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὡς ὠλοκληρωμένος συμβολικὸς καὶ θερησκευτικὸς χορὸς ἐξυπηρετεῖ καὶ ἀνακουφίζει ἐξαιρετικῶς τὸ πνεῦμα, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ χορευτὴς κουνᾷ τίς ὠμοπλάτες του ὡσάν πτερά, ὡσάν νὰ ἐπιθυμῇ νὰ πετάξῃ, κτυπᾷ δυνατὰ μὲ τοὺς πόδας του τὸ χῶμα, ὡσάν διὰ νὰ ἀπογειωθῇ καὶ νὰ διατηρηθῇ εἰς πτήσιν ἐν χώρῳ ἀνάμεσα ἀπὸ χρόνον καὶ διάστημα. Κυττάζει τὴν Γῆ, διὰ νὰ μὴν χάσῃ τὸν προσανατολισμὸν καὶ τὴν πόλωσίν του, ἀγγίζει τὸ χῶμα μὲ τὰ γόνατα, τὸ σῶμα, τὰς χεῖρας ὡς ἄλλος «Ἀνταῖος», ἵνα ἀντλήσῃ δύναμιν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς, νὰ σιγουρεύσῃ τὸ θάρρος του μὲ τὰς γαιομαγνητικὰς ἀκτινοβολίας τῆς «Γαίας Παμμήτειρας».

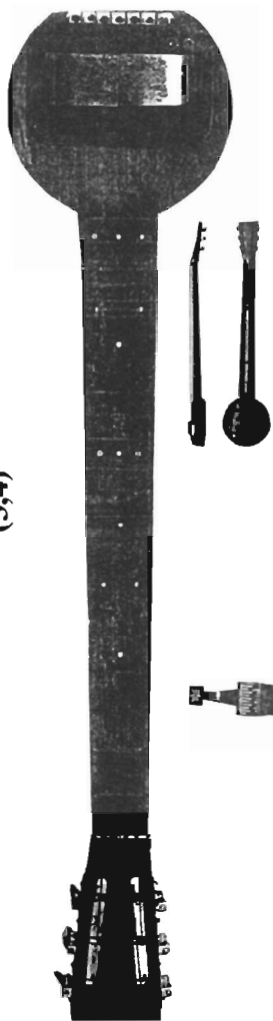
Β. Ἐνα ἄλλο παράδειγμα εἶναι ὁ τόσο γνωστὸς ἐν Εὐρώπῃ χορὸς «Tarantella», ἔχων ῥυθμὸν συνήθως 6/8 καὶ εὐθυμὸν χαρακτήρα. Ἐξειλίσθη ἐν Ἰταλίᾳ καὶ μετὰ ἐν Κεντρικῇ Εὐρώπῃ. Ἐχει ἄμεσον σχέσηιν μὲ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν πόλιν - κράτος τοῦ Τάραντος. Εἶναι ἡ μίμησις τῆς γνωστῆς ἐν Μεσογείῳ Θαλάσσης ἀράχνης «ταράντας» ἢ «ταραντούλας», πού μόλις δαγκώσῃ, πεθαίνει χορεύοντα μὲ ἔκστασιν. Ἐξ οὗ καὶ ἡ νόσος «tarantellismus» ἢ «tarantismus». Ἡ μουσικοχορευτικὴ θεραπεία, πού ἦτο γνω-

(2)

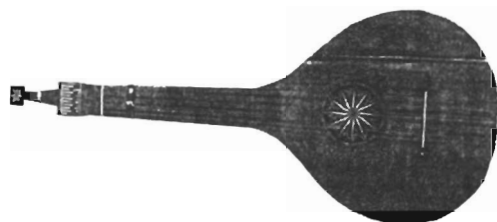

Λυροκιθάρα

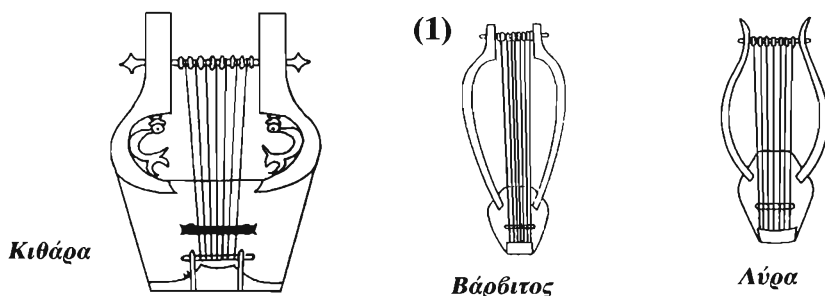
(3,4)

Τύπος κιθαροπανδουρίδος

Τύπος λαουτοκιθάρας

γυδιών, δηλαδή κάποιος άνθρωπος του λαού με ευαισθησία και ευρύτητα φαντασίας, έρεθισμένος από κάποιο γεγονός, που έζησε ή άκουσε, ξεκινούσε την ποιητική μουσική του μετάπλαση. Το αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας του αυτής, εάν και έφ' όσον τύχαινε κοινής αποδοχής, έθεωρείτο σέ πρώτο επίπεδο βιώσιμο, τó δέ περιβάλλον του άρχικού δημιουργού, τó όποίο είχε αποδεχθεί την πρωταρχική ύλη, συνέχιζε την έπεξεργασία της, έως ότου αυτή νά πάρει μόνιμη και σταθερή μορφή, συχνά όμως και με παραλλαγές. Τα άκριτικά τραγούδια, που έφτασαν έως τίς ήμέρες μας, αποτελούν άπόσταγμα καλλιτεχνικής διεργασίας αιώνων.

Τό τέλος της πρωτογενούς δημιουργίας των άκριτικών έπων συμπίπτει με την κατάληψη των ανατολικών επαρχιών της Μικρής Ασίας από τους Σελτζούκους Τούρκους, καθώς και με την παρακμή του άκριτικού θεσμού με την κατάργηση της φορολογικής άτελείας των άκριτών τó 1280.

ΤΟ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΛΟΓΙΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Τόσο ή λόγια όσο και ή λαϊκή μουσική παράδοση του Βυζαντίου (*θύραθεν μουσική*) συνεχίστηκαν και μετά την πτώση της Πόλης τó 1453. Χάθηκαν βέβαια όι όρχήστρες των λεπτών όργάνων,

στη άπό την Πυθαγόρειον διδασκαλίαν εις την περιοχήν του Τάραντος, έδημιούργησε και τὰ δήματα της «Ταραντέλλας».

Γ. Είς την εικόνα (1) βλέπομεν την εξέλιξιν της αρχαίας ελληνικής κιθάρας - βαρβίτου - λύρας - πανδουρίδος εις την Δύσιν (σελ. 10344). Τέτοια όργανα τύπου «λυροκιθάρας» (είκ. 2) ήσαν «της μόδας» έν Εύρώπη την εποχήν 1600 - 1800. Η εικών (3, 4) παρουσιάζει την εξέλιξιν της πανδουρίδος (ταμπουρά) και λαούτον έν Δύσει (σελ. 10343).

Βιβλιογραφία:

Α) Άρθρον Θ. Βελουδίου («Ήώς» / 1966). Β) Α. Βαγασάρη - Μεργιανού, «Λαογραφικά των Έλλήνων της Κ. Ιταλίας», 1989. Γ) Antony Bacon, «Gitarren», 1991. Δ) C.D. Atrium / G. Paniuga, «Tarentulle - Tarentelle».

Νικόλαος Σταμ. Άσπιώτης
Μουσικοσυνθέτης
Hesslingerstr. 21
38440 Wolfsburg, Γερμανία

15ος-16ος αιώνας: Έλληνίδες της Πόλης τραγουδούν τὰ «μισμαγιά», παίζοντας λαούτο.

πού έχουμε αναφέρει και σὲ ἄλλο ἄρθρο μας, ἀφοῦ οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τοῦ Βυζαντίου μετανάστευσαν στὴν Δύση, πλὴν ὅμως ἡ ἀπώλεια τῆς ἐθνικῆς μνήμης, πού προσπάθησε νὰ μᾶς ἐπιδείξει ὁ Τούρκος κατακτητὴς, δὲν συντελέσθη. Ἔτσι λοιπὸν ἤδη ἀπὸ τοὺς 15ο, 16ο καὶ 17ο αἰ. ἡ «καλὴ» κοινωνία τῶν Ἑλληνικῶν ἀστικῶν κέντρων διασκεδάζει μὲ τραγούδια καὶ ὀργανικὴ μουσικὴ, πού ἀπορρέει ἀπὸ τὴν λόγια Βυζαντινὴ παράδοση. Ὁ στίχος τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν εἶναι κυρίως ἀστικός, ἀλλὰ συνάμα καὶ ἀπλὸς ἕως ἀφελής, ἡ μουσικὴ τους ὅμως πλοκὴ εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα.

Πολὺ σημαντικὲς μελέτες καὶ πραγματεῖες γιὰ τὴν μεσαιωνικὴ μας γραμματεία, τὸ θέαμα καὶ τὸ ἀκρόαμα τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅπως καὶ τὰ περιοδικὰ «Μουσικὴ» καὶ «Φόρμιγξ» ἢ ἡ «Πανδώρα», πού ἐξέδωσε ὁ Θεόδωρος Παράσχος τὸ 1843 στὴν Πόλη, φιλοξενοῦν στὶς σελίδες τους μουσικὰ νέα, μουσικολογικὲς ἀνακοινώσεις, Βυζαντινὰ μουσικὰ ἔργα ἢ Δυτικὰ μουσικὰ ἔργα παρασημασμένα στὴν Βυζαντινὴ παρασημαντικὴ. Οἱ παραπάνω προσπάθειες καταδεικνύουν τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν

ἀγωνία τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νά ἀποδείξουν τήν ἱστορική συνέχεια τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ὁ Ζήσης Δαούτης στήν πρώτη ἐντυπὴ νεοελληνική ἀνθολογία (Βιέννη 1818) σημειώνει, ὅτι, ὅταν βρισκόταν στοῦ Ἰάσιο καὶ στοῦ Βουκουρέστι, ἐσύναξε «...διάφορα καταστιχάκια κοινῶς μισμαγιά λεγόμενα...». Τὰ στιχάκια αὐτά ἦταν, ἅς ποῦμε, ἐντεχνα ἀστικά τραγούδια, πού γνώρισαν ἀνθιση κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνα ἕως καὶ τὸν 19ο αἰῶνα, εἶχαν δὲ συνταχθεῖ κατὰ τὸ φαναριώτικο ὕφος (σχετική δισκογραφικὴ ἐργασία μὲ τοὺς τίτλους «Μισμαγιά» καὶ «Θύραθεν» ἔχει παρουσιάσει προσφάτως ὁ Πέτρος Ταμπούρης). Τὰ μισμαγιά ἦταν σχεδὸν πάντα λυπητερά, νοσταλγικά τραγούδια τῆς ἀγάπης ἢ τῆς ματαιότητος τοῦ κόσμου καὶ κατὰ τοὺς 17ο καὶ 18ο αἰῶνα ἐγνώρισαν ἰδιαίτερη ἀνθιση καὶ διάδοση, μᾶς παρατίθενται δὲ πολλὲς μαρτυρίες γι' αὐτά. Ἀναφέρεται, ὅτι στοὺς κήπους τῶν Ψωμαθειῶν, στὰ σαλόνια τοῦ Σταυροδρομίου καὶ στὶς ρομαντικὲς βαρκάδες στὸν Κεράτιο κόλπο καὶ στὸν Βόσπορο οἱ νεανικὲς συντροφίαι τῶν Ἑλλήνων περνοῦσαν τίς ὥρες τοὺς ἀκούγοντας ἱστορίες, πού διανθίζοντο ἀπὸ τραγούδια. Στὸ *Voyage Litteraire* (1776) ὁ Guys ὁμιλεῖ γιὰ κοπέλλες, πού κεντώντας στήν σάλα τοῦ σπιτιοῦ τοὺς ἔλεγαν «τραγουδιστικὲς» ἱστορίες σὰν τὴν παρακάτω σὲ ἦχο πλάγιο τέταρτο χρωματικό:

«...Τί μεγάλην ἐξουσίαν καὶ ἰσχὴν δυναστικὴ
παίρν' ὁ ἔρωτας, ὅποταν στήν καρδιά μας κατοικεῖ.
Τ' αὐτεξούσιον σηκώνει, τοὺς σκοποὺς μας ἀναίρει,
μᾶς διάζει σ' ὅ,τι θέλει, παντελῶς δὲν καρτερεῖ.
Πάντοτε ἢ θέλησίς του γίνεται εἰς κάθε τι,
καὶ κανεὶς τὰς προσταγὰς του πλέον δὲν τὰς ἀθετεῖ.
Κυριεύει καὶ ὀρίζει αἰσθησεις, συλλογισμούς,
κι ὅλα αὐτὰ ἀκολουθοῦνε τοὺς δικούς του στοχασμούς,
ὅσα πράγματα μᾶς δείχνει, εἰς τὰ μάτια μας μπροστά,
καὶ θαρροῦμεν, χωρὶς νά 'ναι, ὅτι εἶναι ἀρεστά...».
(Δισκογραφικὴ Παρουσίασις: Πέτρος Ταμπούρης).

Οἱ στίχοι τῶν περισσοτέρων τραγουδιῶν εἶναι γραμμένοι στήν γλῶσσα τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας, τὰ φαναριώτικα ἢ πολιτικά μὲ πολλὲς ξενικὲς λέξεις (κυρίως τούρκικες, περσικὲς ἀλλὰ καὶ γαλλικὲς). Τέτοιους στίχους ἔδωξαν συχνὰ οἱ καραγκιοζοπαῖκτες στοῦ στόμα τοῦ Χατζηαδάτη, ἥρωα πού ἐνσαρκώνει τὴν ιδέα πού εἶχαν οἱ Μωραῖτες γιὰ τοὺς Φαναριώτες (Σ. Μπῶ Μποδύ, *Δοκίμιο γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι*, ἔκδοσις Πελοπονησιακοῦ Λαογραφικοῦ Ἰδρυμάτος).

Οἱ στιχουργοὶ τῶν μισμαγιῶν – Φαναριώτες οἱ περισσότεροι – εἶναι πολυάριθμοι καὶ ἀνάμεσά τοὺς συγκαταλέγονται πολλοὶ γνωστοὶ ψάλτες τῆς ἐποχῆς, λόγω ὅμως τοῦ ὅτι οἱ στίχοι καταγράφονταν σὲ χειρόγραφες ἀνθολογίες, ἀπὸ ἀντιγραφή σὲ ἀντιγραφή τελικῶς παραδίδονταν στήν ἀνωνυμία. Πολλὰ ἀπὸ τὰ στιχουργήματα αὐτά ἦταν φτιαγμένα ἀπὸ γυναῖκες, γεγονός πού φανερώνει τὴν καλλιέργεια καὶ τὴν χειραφέτηση τῶν γυναικῶν τοῦ Φαναρίου. Μεταξὺ τῶν συνθετῶν πού συνέθεταν μισμαγιά ἦταν ποιητὲς σὰν τὸν Καλφὸγλου, τὸν Γ. Σοῦτσο, τὸν Δραγουμάκη, τὸν Πέτρο Λαμπαδάριο, τὸν Ἰάκωβο Πρωτοψάλτη, τὸν Νικηφόρο Ναυτουνατή, τὸν Σ. Βλαχόπουλο, τὸν Γρηγόριο Πρωτοψάλτη κ.ἄ., ἢ δὲ καταγραφὴ τοὺς γινόνταν μὲ τὴν χρῆση τῆς Βυζαντινῆς παρασημαντικῆς.

Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα εἶχε ἀρχίσει κιόλας ἡ κυκλοφορία ἐντύπων συλλογῶν μὲ ἀστικά τραγούδια καὶ μισμαγιά, πρῶτος δὲ ἀπὸ τοὺς συλλέκτες αὐτοὺς ἦταν ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς, πού στοῦ «*Σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἐραστῶν*» (1790) διανθίζει τὰ διάφορα διηγήματα μὲ φαναριώτικα τραγούδια καὶ στίχους. Βεβαίως ἀκολούθησε καὶ ἡ ἔκδοσις ἄλλων συλλογῶν, ὅπως τὰ «*Ἐρωτος ἀποτελέσματα*», «*Διάφορα ἠθικά καὶ ἀστεία στιχουργήματα*», «*Εὐτέρπη*», «*Πανδώρα*», «*Ἀρμονία*», «*Καλλιφώνος Σειρήν*» κ.ἄ. Τὰ «μισμαγιά» σήμερα εὐρίσκονται στὶς ἀνωτέρω συλλογὲς καὶ σὲ χειρόγραφα διασκορπισμένα σὲ διάφορα ἀρχεῖα καὶ βιβλιοθήκες, ἀρκετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν καταγραφεῖ σὲ δισκογραφικὲς ἐργασίες σὰν αὐτὴ τοῦ Πέτρου Ταμπούρη.

ΤΟ ΚΛΕΦΤΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Καταρχάς και χωρίς να θέλουμε να εισαγάγουμε «καινά δαιμόνια» στην μουσικολογία, πιστεύουμε, ότι οι όροι *δημοτικό* και *λαϊκό* τραγούδι είναι ένα και το αυτό πράγμα, αφού ο όρος «δημοτικό» πηγάζει από την αρχαία λέξη *δήμος*, δηλ. λαός. Το δημοτικό λοιπόν ή λαϊκό τραγούδι μπορούμε να το χωρίσουμε καταρχάς σε τρεις κύριες ομάδες, δηλαδή 1) στο περιφερειακό δημοτικό / λαϊκό τραγούδι, στο οποίο αντικατοπτρίζονται τα στοιχεία της περιφέρειας (φύση, θάλασσα, ποιμενικός και αγροτικός βίος κ.τ.λ.), 2) στο αστικό δημοτικό / λαϊκό τραγούδι, στο οποίο αντικατοπτρίζονται τα στοιχεία της πόλης (ή αστική ζωή είχε και έχει διαφορετικούς ρυθμούς και ανάγκες από την ζωή της περιφέρειας ήδη από την αρχαία εποχή της πόλεως-κράτους και επομένως ο στίχος ήταν και είναι διαφορετικός) και 3) στο μικτό δημοτικό / λαϊκό τραγούδι, στο οποίο αντικατοπτρίζονται κοινά στοιχεία, που ισχύουν τόσο στην περιφέρεια όσο και στα αστικά κέντρα, όπως επί παραδείγματι ο έρωτας.

Βεβαίως από εδώ και ύστερα μπορούμε να χωρίσουμε το δημοτικό / λαϊκό τραγούδι σε πάρα πολλές υποδιαιρέσεις και με την βοήθεια του πρώτου διδάξαντος Νικόλαου Πολίτη να φτάσουμε σε υποδιαιρέσεις των υποδιαιρέσεων ανάλογως με την περίπτωση. Ο καθηγητής του πανεπιστημίου 'Αθηνών 'Ιωάννης Προμπονάς στην εργασία του με θέμα «Τὰ 'Ομηρικά ἔπη καὶ τὸ νεοῦ ἑλληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι» απέδειξε με σαφήνεια και πειστικότητα την αδιάσπαστη μουσική συνέχεια του 'Ελληνισμού στον χώρο και στον χρόνο, καθώς και το ότι ο 'Όμηρος είναι το τελίωμα μιας εποχής και όχι η αρχή της, πράγμα που σημαίνει ότι η ιστορία του δημοτικού / λαϊκού τραγουδιού των 'Ελλήνων εκτινάσσεται χιλιάδες χρόνια πριν τον 'Όμηρο. Έχοντας λοιπόν στο μυαλό μας τα όσα μέχρι τώρα έχουμε αναφέρει, ας περάσουμε να δούμε το μεταβυζαντινό περιφερειακό και αγωνιστικό - πολεμικό δημοτικό τραγούδι των 'Ελλήνων, με ιδιαίτερη βαρύτητα σε αυτό που ονομάστηκε κλέφτικο.

Ήδη από την πρώιμη Βυζαντινή εποχή, όπως αναφέρει στο σχετικό ενημερωτικό του σημείωμα ο Χρ. Χάλαρης, εκτός από τις μουσικές που συνόδευαν τα κοινωνικά γεγονότα, είχαν δημιουργηθεί και μουσικά ιδιώματα, τα οποία είχαν σχέση με επαγγελματικές ή και κοινωνικές τάξεις. Σάν παράδειγμα αναφέρουμε το ότι κατά τις επίσημες εορτές στον ιππόδρομο της Πόλης οι Βυζαντινές επαγγελματικές συντεχνίες μετείχαν - ή κάθε μία ξεχωριστά - με δικούς της μουσικούς και δικές της μελωδίες. Από την πτώση της Κωνσταντινούπολης έως και το 1821 οι 'Ελληνες δεν έπαψαν ποτέ να αγωνίζονται είτε ατομικά είτε συλλογικά κατά των τυράννων τους, τα δε κατορθώματα, τις πίκρες και τους καημούς τους από την σκλαβιά τα τραγούδαγαν, για να απαλύνουν τον πόνο τους ή να τονώσουν το ήθικό τους. Οι επαναστατημένοι 'Ελληνες, που δρούσαν καθ' όλην την διάρκεια της επί 4 αιώνες σκλαβιάς, δημιούργησαν την δική τους μουσική φιλολογία, ή οποία αποτέλεσε την συνέχεια της μουσικής παραδόσεως των Βυζαντινών απελατών.

Οι *απελάτες* ήταν διάφορες ομάδες ανθρώπων, που για ποικίλους λόγους (οικονομικούς, πολιτικούς, θρησκευτικούς) έθεταν έαυτούς στο κοινωνικό περιθώριο και βεβαίως κατόπιν αυτής της «άντικοινωνικής» συμπεριφοράς τους βρίσκονταν σε συνεχή σύγκρουση με τους εκπροσώπους του επίσημου κράτους. Οι απελάτες της Βυζαντινής περιόδου, όπως και οι κλέφτες του υπόδουλου 'Ελληνισμού, μετέρχονταν και την ζωοκλοπή, προκειμένου να επιδιώκουν. Η ζωοκλοπή όμως αυτή δεν αποτελούσε ούτε επάγγελμα τους ούτε τον λόγο που βρέθηκαν εκτός κοινωνίας. Τόσο οι απελάτες όσο και οι κλέφτες ζούσαν εκτός των χωριών και των πόλεων, τις οποίες προσέγγιζαν μόνο για να εξοικονομήσουν τα προς το ζην.

Κατά τον 15ο αιώνα οι Βενετοί, προκειμένου να υπερασπισθούν τις κτήσεις τους σε 'Ελληνικά (Βυζαντινά) εδάφη, δημιούργησαν σώματα 'Ελλήνων μισθοφόρων κατά τα Βυζαντινά ακριτικά πρότυπα, τα οποία ονόμαζαν *armatore* / *i* (άρματολοι). Μετά την ολοσχερή κατάκτηση του 'Ελλαδικού χώρου από τους Τούρκους συγκροτήθηκαν κατά τα ένετικά πρότυπα από τους κατακτητές τα λεγόμενα *άρματολίκια*, δηλ. περιφέρειες στρατιωτικής διοίκησης και αστυνόμευσης έπανδρωμένες από τους άρματολούς, που είχαν και την υποχρέωση να καταδιώκουν τους κλέφτες, οι οποίοι

έξεδήλωναν την αντίθεσή τους προς τὸν κατακτητὴ διαπράττοντας δολιοφθορές, κλοπές καὶ ληστείες κατὰ τῶν τουρκικῶν περιουσιῶν καὶ στρατιωτικῶν ἐγκαταστάσεων.

Τόσο οἱ Ἕλληνες ἀρματολοὶ ὅσο καὶ οἱ κλέφτες ἀσκοῦνταν στὴν πολεμικὴ τέχνη, διατηρώντας ὑψηλὸ καὶ ἀξιόμαχο ἐπίπεδο, δυστυχῶς κυρίως μὲ τὸ νὰ σκοτώνουν οἱ μὲν τοὺς δέ. Ἡ πρώτη ἱστορικὰ ἀναφερόμενη προσέγγιση ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν ἔγινε μᾶλλον τὸ 1585 στὰ πλαίσια τῆς ἐπανάστασης ποὺ ἐπιχείρησε ὁ Μπούας Γρίδας στὴν Ἀκαρνανία σὲ συνεργασία μὲ τοὺς ἀρματολούς τῆς Ἡπείρου Πούλιο Δράκο καὶ Μαλάμο. Τὸ 1684 ἄρχισε ὁ πόλεμος τῶν Ἑνετῶν μὲ τοὺς Τούρκους καὶ οἱ ἀρματολοὶ βοήθησαν τοὺς Ἑνετοὺς γενόμενοι ἔκτοτε φορεῖς διαδόσεως τῆς ἐθνικῆς ιδέας. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνα καὶ μετὰ τὶς ἀποτυχημένες ἐπαναστατικὲς προσπάθειες τῶν ἀρματολῶν οἱ Τούρκοι σταμάτησαν νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν, καὶ οἱ ἀρματολοὶ ἐπαυσαν νὰ ἐξυπηρετοῦν τὰ τουρκικὰ συμφέροντα. Στὰ Ὁρλωφικά διακρίθηκαν ἀρματολοὶ σάν τὸν Μηλιῶν, τὸν Μπουκουβάλα, τὸν Ζῆδρο, τὸν Καρακίτσο, τὸν Γεροδήμο, ὁ δὲ Νικοτσάρας τὸ 1805 προσπάθησε νὰ βοηθήσει τὴν ἐπανάσταση τῶν Σέρβων κατὰ τῶν Τούρκων.

Τὰ παραπάνω ἱστορικὰ συμβάντα, ποὺ ἀναφέραμε μὲ μεγάλη συντομία, ἦταν ἀρκετά, γιὰ νὰ ἐξάψουν τὴν φαντασία τῶν δημοτικῶν / λαϊκῶν δημιουργῶν, καὶ τὰ θάσσανα, ἡ χαρά, ἡ νίκη, ἡ ἥττα, ὁ θάνατος τοῦ ἀνδρειωμένου, ὁ θρῆνος καὶ ἡ καθημερινὴ ζωὴ τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματολῶν νὰ γίνουν τραγούδι. Τὸ τραγούδι αὐτό, τὸ κλέφτικο ὅπως τὸ λέμε, ἐκτελεῖτο κατὰ περίπτωσιν εἴτε μόνον φωνητικὰ ἀπὸ ἓνα τραγουδιστὴ / κλέφτη εἴτε μὲ τὴν συνοδεία ὀργάνων, ποὺ ἔπαιζαν οἱ ἴδιοι ἢ ἐρασιτέχνες κλέφτες μουσικοί. Τὰ κύρια ὄργανά τους ἦταν αὐτὰ ποὺ εἶχαν ρευστὸ ἦχο (πνευστά, τοξωτά), ἔγχορδα νυκτὰ (λαοῦτα, πανδουρίδες / ταμπουράδες) καὶ κρουστά (νταούλι, ντέφι κ.τ.λ.). Τὰ πνευστὰ ὄργανα ποὺ χρησιμοποιοῦσαν, ἦταν συνήθως οἱ φλογέρες, τὰ μπιμπικία καὶ οἱ μπιμπικιόμανες (πρόδρομοι τοῦ κλαρίνου), οἱ ζουρνάδες καὶ οἱ καραμούζες. Τὸ συνηθέστερο τοξωτὸ τους ὄργανο ἦταν ἡ ἀχλαδόσχημη λύρα, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται ἀκόμα στὴν Κρήτη, τὴν Θράκη καὶ τὴν Κάρπαθο (στὰ ὑπόλοιπα μέρη τῆς Ἑλλάδας ἔχει ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὸ βιολί, ὅπως καὶ οἱ φλογέρες καὶ οἱ ζουρνάδες ἀπὸ τὸ κλαρίνο, τὸ ὁποῖο ἔφεραν στὴν Ἑλλάδα οἱ Βαυαροὶ μὲ τὶς στρατιωτικὲς τους μπάντες καὶ διέδωσαν στὴν ἐνδοχώρα οἱ Τσιγγάνοι).

Τὸ κλέφτικο τραγούδι γενικῶς ἀκολουθεῖ τὶς μορφολογικὲς προδιαγραφές τῶν ἀρχαίων καὶ δυζαντινῶν «*κεχυμένων ᾠδῶν*», τῶν ᾠδῶν δηλ. ποὺ ἡ μελωδικὴ γραμμὴ ἐξελίσσεται ἐλεύθερα κατὰ τὸν ρυθμὸ, ἀναπτύσσοντας μεγάλῃ ποικιλίᾳ μελισματικῶν στοιχείων. Δεῖγμα τέτοιας κεχυμένης ᾠδῆς εἶναι ἡ παρακάτω ἔλεγεια ἀπὸ τὴν προφορικὴ παράδοση τῆς Ἀκαρνανίας γιὰ τὸν θάνατο τοῦ ἀγωνιστῆ Πλιάτσικα:

*«Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ δουνὸ τὸ κορφανταριασμένο,
πῶχει ἀνταρούλα, καημένε Πλιάτσικα μου, στὴν κορφή,
π'ῶχει ἀνταρούλα στὴν κορφή καὶ καταχνιά στὸν πάτο;
Στὴν ἀποπίσω τὴν μεριά, στὸ ἀποκεῖθε πλάι
κεῖτε' ὁ Πλιάτσικας, κείτεται στὸν πλάτανο ἀποκάτω
μὲ τὰ ποδάρια στὸ νερὸ καὶ τὸ κορμὶ στὰ χιόνια...».*

Σὲ ἐπόμενο ἄρθρο μας θὰ συνεχίσουμε μὲ περισσότερα στοιχεῖα γιὰ τὴν μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ σιγὰ σιγὰ θὰ ἀρχίσουμε ἐπικέντρωση σὲ χοροὺς καὶ μουσικὰ ὄργανα κάνοντας συγκρίσεις καὶ ἐξάγοντας συμπεράσματα περὶ τοῦ ἐννοιαίου καὶ διαχρονικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς παραδόσεως στὸ τρίπτυχο ποίησης - μουσικῆς - χορός, ἀλλὰ καὶ μουσικὰ ὄργανα.

Υ.Γ.: Ἡ βιβλιογραφία καὶ οἱ πηγές ποὺ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴν σύνταξη τοῦ ἁρθροῦ αὐτοῦ ἀναφέρονται μέσα στὸ ἴδιο τὸ ἄρθρο καὶ ἐντὸς παρενθέσεων, πλὴν ὅμως θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ κάνω ἰδιαίτερη ἀναφορὰ στὶς σημειώσεις τῶν Χρ. Χάλαρη, Πέτρου Ταμπούρη καὶ Ἰωάννη Προμπονά.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΥΚΟΒΙΣΤΑΣ

‘Ο φασισμός - ρατσισμός τοῦ «ἱεροῦ μας» διβλίου

β. «Βασιλειῶν» Α', Β', Γ', Δ' καὶ «Παραλειπόμενα» Α', Β'

Στὸ προηγούμενον ἄρθρον (τεῦχος 169, Ἰανουάριος 1996) εἶδαμε τὴν συμπεριφορὰν τοῦ «ἐκλεκτοῦ λαοῦ» πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν ὁ Γιαχβὲ τοῦ ἔδωσε κληρονομία. Ἦ, γιὰ νὰ γίνουμε πιὸ ἀκριβεῖς, διεπιστώσαμε μὲ ποιὸν τρόπον ὁ ρατσισμός - φασισμός μετατρέπεται σὲ ἰδεολόγημα καὶ ἀποτελεῖ ἐπιδίωξιν μιᾶς ὁμάδας ἀνθρώπων· μάλιστα μὲ τὸ θρησκευτικὸ ὑπόβαθρο, ποὺ τοῦ προσέδωσαν, ὁ ρατσισμός - φασισμός καθαγιάζεται ὡς ἐντολὴ τοῦ ἐνός, τοῦ μοναδικοῦ θεοῦ, στὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου διεπράχθησαν εἰδεχθέστατα ἐγκλήματα. Στὴν συνέχεια, ἐξετάζοντας τὰ διβλία τῶν «Βασιλειῶν» (Α, Β, Γ, Δ) καὶ τῶν «Παραλειπομένων» (Α,Β), παρατηροῦμε δύο ἐντυπωσιακὰ φαινόμενα: ψεύδη καὶ ἓναν ἰδιότυπο φασισμό - ρατσισμό πρὸς τὸν ἴδιο τὸν ἐκλεκτὸ λαόν.

Δὲν διστάζουν οἱ συγγραφεῖς τῆς Π. Διαθήκης νὰ κατασκευάσουν γεγονότα, προκειμένου νὰ στηρίξουν τὸ ἰδεολόγημά τους. Αἰφνης στὸ τελευταῖο κεφάλαιο τῶν «Βασιλειῶν Α'» περιγράφεται ὁ θάνατος τοῦ Σαοὺλ: «καὶ βαρύνεται ὁ πόλεμος ἐπὶ Σαοὺλ, καὶ εὐρίσκουσιν αὐτὸν οἱ ἀκοντισταί, ἄνδρες τοξόται, καὶ ἐτραυματίσθη εἰς τὰ ὑποχόνδρια καὶ εἶπε Σαοὺλ πρὸς τὸν αἰρῶντα τὰ σκευὴ αὐτοῦ· σπάσαι τὴν ρομφαίαν σου καὶ ἀποκέντησόν με ἐν αὐτῇ, μὴ ἔλθωσιν οἱ ἀπερίτμητοι οὗτοι καὶ ἀποκεντήσωσί με καὶ ἐμπαίσωσί μοι, καὶ οὐκ ἐβούλετο ὁ αἰρῶν τὰ σκευὴ αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβήθη σφόδρα· καὶ ἔλαβε Σαοὺλ τὴν ρομφαίαν καὶ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὴν καὶ εἶδεν ὁ αἰρῶν τὰ σκευὴ αὐτοῦ ὅτι τέθηγε Σαοὺλ, καὶ ἐπέπεσε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν ρομφαίαν αὐτοῦ καὶ ἀπέθανε μετ' αὐτοῦ» (3-6). Τὸ ἴδιο ἐπεισόδιο ἀμέσως μετὰ, στὸ «Βασιλειῶν Β'», περιγράφεται διαφορετικὰ: «καὶ εἶπε τὸ παιδάριον τὸ ἀπαγγέλλον αὐτῷ (στὸν Δαυὶδ)· περιπτῶματι περιέπεσον ἐν τῷ ὄρει τῷ Γελθονέ, καὶ ἰδὼν Σαοὺλ ἐπεστήρικτο ἐπὶ τὸ δόρυ αὐτοῦ, καὶ ἰδὼν τὰ ἄρματα καὶ οἱ ἱππάρχαι συνῆψαν αὐτῷ, καὶ ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὰ ὀπίσω αὐτοῦ καὶ εἶδε με καὶ ἐκάλεσέ με, καὶ εἶπα· ἰδὼν ἐγὼ καὶ εἶπέ μοι· τίς εἰ σύ; καὶ εἶπα· Ἀμαλακίτης ἐγὼ εἰμι· καὶ εἶπε πρὸς με· στήθι δὴ ἐπάνω μου καὶ θανάτωσόν με, ὅτι κατέσχε με σκότος δεινόν, ὅτι πᾶσα ἡ ψυχὴ μου ἐν ἐμοί, καὶ ἐπέστην ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐθανάτωσα αὐτόν, ὅτι ᾔδειν ὅτι οὐ ζήσεται μετὰ τὸ πεσεῖν αὐτόν· καὶ ἔλαβον τὸ βασίλειον τὸ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ τὸν χλιδῶνα τὸν ἐπὶ τοῦ θραχίου αὐτοῦ καὶ ἐνήνοχα αὐτὰ τῷ κυρίῳ μου ὧδε» (6-11). Ἀλλὰ αὕτῃ ἡ δευτέρη ἐκδοχὴ τοῦ θανάτου τοῦ Σαοὺλ ἔχει τὴν αἰτίαν της. Πιὸ κάτω στὸ ἴδιο κεφάλαιο διαβάζουμε: «καὶ εἶπεν αὐτῷ Δαυὶδ· πῶς οὐκ ἐφοβήθης ἐπενεγκεῖν χεῖρά σου διαφθεῖραι τὸν χριστὸν Κυρίου; καὶ ἐκάλεσε Δαυὶδ ἐν τῶν παιδαρίων αὐτοῦ καὶ εἶπε· προσελθὼν ἀπάντησον αὐτῷ· καὶ ἐπάταξεν αὐτόν, καὶ ἀπέθανε καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν Δαυὶδ· τὸ αἷμά σου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν σου, ὅτι τὸ στόμα σου ἀπεκρίθη κατὰ σοῦ λέγον ὅτι, ἐγὼ ἐθανάτωσα τὸν χριστὸν τοῦ Κυρίου» (14-17).

Πέρα τοῦ ὅτι τὸ «καὶ εἶπε αὐτῷ Δαυὶδ» ἀναφέρεται σὲ πτώμα, παρατηροῦμε, ὅτι τὸ ἁμάρτημα τοῦ δυστυχοῦς Ἀμαληκίτου ἦταν, ὅτι ἐσκότωσε τὸν Σαοὺλ, ποὺ ἦταν

χριστός του Κυρίου (Γιαχβέ), παρ' όλον πού ο ίδιος ἐζήτησε νά τόν θανατώσῃ. Τò ἠθικόν δίδαγμα τῆς πράξεως τοῦ Δαυὶδ εἶναι, ὅτι κανεὶς θνητὸς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νά κάνῃ κακὸ στὸν χριστὸν τοῦ Γιαχβέ, ἔστω καὶ ἂν τὸ ζητήσῃ ὁ ἴδιος, ἔστω καὶ ἂν ὁ Γιαχβέ ἔχῃ ἀποσύρει τὴν εὐλογίαν του ἀπὸ αὐτόν. Ἔτσι λοιπὸν γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία ἔχουμε μίαν «ἐλέω θεοῦ» ἀπόλυτη μοναρχία, πού ὅμως τὴν ἀφανὴ ἐξουσία διατηροῦν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Μέχρι τότε οἱ ἄρχοντες, εἴτε ὡς καταγόμενοι ἀπὸ τὸν θεὸν εἴτε ἀφοῦ οἱ ἴδιοι ἀνεκηρύσσοντο θεοί, διετηροῦσαν τὴν ἀρχὴν καὶ ἐπὶ τοῦ ἱερατείου. Καὶ βεβαίως ἀναφερόμαστε στοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, διότι στὴν Ἑλλάδα τὰ προβλήματα αὐτὰ εἶχαν λυθῇ καὶ κατέστη δυνατόν οἱ Ἕλληνες νά προχωρήσουν σὲ ἔλλογη διακυβέρνησιν.

Ἀξίζει νά δοῦμε, πῶς ἐπελέγη ὁ Σαοὺλ σὰν πρῶτος βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Στὸ κεφάλαιο Θ' τῶν *«Βασιλειῶν Α'»* διαβάζουμε: *«καὶ Σαμουὴλ εἶδε τὸν Σαοὺλ· καὶ Κύριος ἀπεκρίθη αὐτῷ· ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος, ὃν εἶπά σοι, οὗτος ἄρξει ἐν τῷ λαῷ μου»* (17). Κατόπιν αὐτοῦ: *«Καὶ ἔλαβε Σαμουὴλ τὸν φακὸν τοῦ ἐλαίου καὶ ἐπέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἐφίλησεν αὐτόν καὶ εἶπεν αὐτῷ· οὐχὶ κέχρικέ σε Κύριος εἰς ἄρχοντα ἐπὶ τὸν λαόν αὐτοῦ ἐπὶ Ἰσραήλ; καὶ σὺ ἄρξεις ἐν λαῷ Κυρίου, καὶ σὺ σώσεις αὐτόν ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν αὐτοῦ κύκλοθεν»* (Κ' 1). Δηλαδή ὁ ἴδιος ὁ Γιαχβέ μέσῳ τοῦ προφήτη Σαμουὴλ ἐπέλεξε βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ τὸν Σαοὺλ. Ἄς δοῦμε τώρα, πῶς ὁ Σαμουὴλ ὀρίζει τὰ δικαιώματα τοῦ βασιλέως ἐπὶ τοῦ λαοῦ: *«καὶ εἶπε Σαμουὴλ πᾶν τὸ ρῆμα τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν λαόν, τοὺς αἰτοῦντας παρ' αὐτοῦ βασιλέα· καὶ εἶπε· τοῦτο ἔσται τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως, ὃς βασιλεύσει ἐφ' ὑμᾶς· τοὺς υἱοὺς ὑμῶν λήψεται, καὶ θήσεται αὐτοὺς ἐν ἄρμασιν αὐτοῦ καὶ ἐν ἵππευσιν αὐτοῦ καὶ προτρέχοντας τῶν ἀρμάτων αὐτοῦ καὶ θέσθαι αὐτοὺς ἐαυτῷ ἑκατοντάρχους καὶ χιλιάρχους καὶ θερίζειν θερισμὸν αὐτοῦ καὶ τρυγᾶν τρυγητὸν αὐτοῦ καὶ ποιεῖν σκεύη πολεμικὰ αὐτοῦ καὶ σκεύη ἀρμάτων αὐτοῦ· καὶ τὰς θυγατέρας ὑμῶν λήψεται εἰς μυρεψοὺς καὶ εἰς μαγειρίσσας καὶ εἰς πεσσούσας· καὶ τοὺς ἀγροὺς ὑμῶν καὶ τοὺς ἀμπελῶνας ὑμῶν καὶ τοὺς ἐλαιῶνας ὑμῶν τοὺς ἀγαθοὺς λήψεται καὶ δώσει τοῖς δούλοις ἑαυτοῦ· καὶ τὰ σπέρματα ὑμῶν καὶ τοὺς ἀμπελῶνας ὑμῶν ἀποδεκατώσει καὶ δώσει τοῖς εὐνούχοις αὐτοῦ καὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ· καὶ τοὺς δούλους ὑμῶν καὶ τὰς δούλας ὑμῶν καὶ τὰ βουκόλια ὑμῶν τὰ ἀγαθὰ καὶ τοὺς ὄνους ὑμῶν λήψεται, καὶ ἀποδεκατώσει εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ τὰ ποιμνία ὑμῶν ἀποδεκατώσει· καὶ ὑμεῖς ἔσεσθε αὐτῷ δοῦλοι»* («Βασ.» Α', η', 10-18). Ἔχουμε περάσει περιόδους δικτατορίας, ἀπόλυτης μοναρχίας· ἡ ἱστορία γέμει παραδειγμάτων αὐγούστων, αὐτοκρατόρων. Τέτοιο ὅμως εἶδος διακυβερνήσεως δὲν ἔχει περιγραφῇ, παρὰ μόνον στὴν Π. Διαθήκῃ καὶ στὰ κομμουνιστικὰ καθεστῶτα, ὅπου ὅλη ἡ ἐξουσία εἶχε συγκεντρωθῇ στὰ χέρια μιᾶς ἡγετικῆς ομάδος καὶ ὅλος ὁ πλοῦτος εἶχε συναχθῇ στὰ κρατικά ταμεῖα καὶ τὸν διαχειρίζοντο οἱ κληρονόμοι καὶ θεματοφύλακες τῆς μαρξιστικῆς σκέψεως. Αὐτὸ εἶναι ἀπόρροια φυσικὰ τοῦ δόγματος τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς μόνου θεοῦ - δημιουργοῦ, πού ἔχει τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν δημιουργημάτων του καὶ πού τὴν μεταβιβάζει στὸν ἀντιπρόσωπόν του καὶ αὐτὸς μὲ τὴν σειρὰν του χρίει τὸν ἡγεμόνα, ὅπως εἶδαμε σὲ προηγούμενον ἀπόσπασμα.

Ἡ Π. Διαθήκη περισσότερον μοιάζει σὰν ἓνα πλαίσιο κανόνων, πού περιφρουροῦν τὴν ἐξουσίαν μιᾶς ἡγετικῆς ομάδος καὶ τὴν συντηροῦν μὲ τὸν φόβον τοῦ θε-

οὔ. "Ετσι πολλά γεγονότα ἔχουν κατασκευασθῇ, προκειμένου ὁ φόβος τοῦ θεοῦ νὰ μεγεθυνθῇ καὶ ἡ ἀντίστασις πρὸς τὴν ἐξουσίαν νὰ ἐξουδετερωθῇ. "Οταν μάλιστα ἡ θεϊκὴ ὀργὴ ξεσπᾷ ἐναντίον βασιλέων, τότε ὁ ἀπλὸς λαὸς τρέμει ἀκόμη περισσότερον. "Οταν ὁλόκληρος βασιλεὺς καταφεύγῃ σὲ ἐγγαστρίμυθους, γιὰ νὰ μάθῃ τὸ μέλλον του, τότε ὁ ἀπλὸς λαὸς δὲν ἔχει ἄλλην ὁδὸν ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποταχθῇ στὴν ὑπερφυσικὴν ἐξουσίαν («Βασ.» Α', κη').

Διότι ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς φαίνεται, ὅτι ἦταν ἐντελὴς πρωτόγονος καὶ εἶχε πολὺ μικρὴν σχέσιν μὲ τὸν πολιτισμόν: «καὶ ἐπάταξεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκ τῶν ἀλλοφύλων ἐν Μαχμάς, καὶ ἐκοπίασεν ὁ λαὸς σφόδρα καὶ ἐκλήθη ὁ λαὸς εἰς τὰ σκύλα, καὶ ἔλαθεν ὁ λαὸς ποιμνία καὶ βουκόλια καὶ τέκνα βοῶν καὶ ἔσφαξεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἥσθιεν ὁ λαὸς σὺν τῷ αἵματι· καὶ ἀπήγγειλαν Σαοὺλ λέγοντες· ἡμάρτηκεν ὁ λαὸς τῷ Κυρίῳ φαγὼν σὺν τῷ αἵματι· καὶ εἶπε Σαοὺλ ἐκ Γεθθαίμ· κυλίσάτε μοι λίθον ἐνταῦθα μέγαν· καὶ εἶπε Σαοὺλ· διασπάρετε ἐν τῷ λαῷ καὶ εἶπατε αὐτοῖς προσάγαγεῖν ἐνταῦθα ἕκαστος τὸν μόσχον αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸ πρόβατον αὐτοῦ, καὶ σφαζέτω ἐπὶ τούτου, καὶ οὐ μὴ ἀμάρτητε τῷ Κυρίῳ τοῦ ἐσθίειν σὺν τῷ αἵματι.» («Βασ.» Α', ιδ', 31-36). Ἐνῷ στὸ «Βασιλειῶν Δ'» διαβάζουμε: «καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ· αὕτη εἶπε πρὸς με· δὸς τὸν υἱόν σου καὶ φαγόμεθα αὐτὸν σήμερον, καὶ τὸν υἱόν μου φαγόμεθα αὐτὸν αὔριον· καὶ ἠψήσαμεν τὸν υἱόν μου καὶ ἐφάγομεν αὐτόν· καὶ εἶπον πρὸς αὐτὴν τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ· δὸς τὸν υἱόν σου καὶ φάγωμεν αὐτόν· καὶ ἔκρυψεν τὸν υἱὸν αὐτῆς» (στ', 28-30).

"Ισως ὅλα αὐτὰ νὰ μὴ ἐκινουσαν τὸ ἐντονὸν ἐνδιαφέρον μας, ἂν οἱ ἐντολὲς τοῦ Γιαχβὲ δὲν ἐστρέφοντο καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν: «τάδε εἶπε Κύριος Σαδωῶθ· νῦν ἐκδικήσω ἃ ἐποίησεν Ἀμαλὴκ τῷ Ἰσραήλ, ὡς ἀπήνητησεν αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντος αὐτοῦ ἐξ Αἰγύπτου· καὶ νῦν πορεύου καὶ πατάξεις τὸν Ἀμαλὴκ καὶ Ἰερὶμ καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ καὶ οὐ περιποιήσῃ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐξολοθρεύσεις αὐτόν καὶ ἀναθεματιεῖς αὐτόν καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ καὶ οὐ φείσῃ ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀποκτενεῖς ἀπὸ ἀνδρὸς καὶ ἑως γυναικὸς καὶ ἀπὸ νηπίου ἕως θηλάζοντος καὶ ἀπὸ μόσχου ἕως προβάτου καὶ ἀπὸ καμήλου ἕως ὄνου» («Βασ.» Α', ιε', 2-4). Ἀλλὰ ὁ Σαοὺλ δὲν ἐτήρησε τίς ἐντολὲς τοῦ Γιαχβὲ ἐπακριδῶς: «καὶ συνέλαβε τὸν Ἀγὰγ βασιλέα Ἀμαλὴκ ζῶντα καὶ πάντα τὸν λαὸν καὶ Ἰερὶμ ἀπέκτεινεν ἐν στόματι ρομφαίας, καὶ περιεποίησато Σαοὺλ καὶ πᾶς ὁ λαὸς τὸν Ἀγὰγ ζῶντα καὶ τὰ ἀγαθὰ τῶν ποιμνίων καὶ τῶν βουκολίων καὶ τῶν ἐδεσμάτων καὶ τῶν ἀμπελώνων καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν, καὶ οὐκ ἐδούλοντο ἐξολοθρεῦσαι αὐτά» (ἐνθ. ἄνωτ., 8-10). Αὐτὸ τὸ ἀμάρτημα τοῦ Σαοὺλ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ μείνῃ ἀτιμώρητον. Ὁ προφῆτης Σαμουὴλ ἀνέλαβε νὰ τοῦ ἀνακοινώσῃ τὴν τιμωρίαν: «ὅτι ἁμαρτία οἰώνισμά ἐστιν, ὁδύνην καὶ πόνους θεραφὶν ἐπάγουσιν· ὅτι ἐξουδένωσας τὸ ρῆμα Κυρίου, καὶ ἐξουδενώσει σε Κύριος μὴ εἶναι βασιλέα ἐπὶ Ἰσραήλ» (ἐνθ. ἄνωτ., 23). Καὶ συνεχίζει ὁ Σαμουὴλ: «καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν Σαμουὴλ· διέρρηξε Κύριος τὴν βασιλείαν σου ἀπὸ Ἰσραήλ ἐκ χειρὸς σου σήμερον καὶ δώσει αὐτὴν τῷ πλησίον σου τῷ ἀγαθῷ ὑπέρ σε· καὶ διαιρεθήσεται Ἰσραὴλ εἰς δύο, καὶ οὐκ ἀποστρέψει οὐδὲ μετανοήσει, ὅτι οὐχ ὡς ἄνθρωπός ἐστι τοῦ μετανοῆσαι αὐτός» (ἐνθ. ἄνωτ., 28-30). Βεβαίως πιὸ κάτω γράφεται: «καὶ Κύριος μετεμελήθη ὅτι ἐδασίλευσε τὸν Σαοὺλ ἐπὶ Ἰσραήλ» (ἐνθ. ἄνωτ. 35). Καὶ γιὰ νὰ μὴ μείνῃ ἀπλήρωτος ὁ λόγος τοῦ Γιαχβὲ, ὁ Σαμουὴλ διέταξε καὶ τοῦ ἔφεραν τὸν Ἀγὰγ καί: «ἔσφαξε Σαμουὴλ τὸν Ἀγὰγ ἐνώπιον Κυρίου ἐν Γαλχάλ» (ἐνθ. ἄνωτ., 33).

Μία ὥδῃ τοῦ Δαυὶδ τελειώνει ὡς ἐξῆς: «καὶ ῥύσῃ με ἐκ μάχης λαῶν, φυλάξεις με εἰς κεφαλὴν ἐθνῶν. λαὸς οὐκ ἔγνω, ἐδούλευσάν μοι, υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι, εἰς ἀκοὴν ὥτιον ἤκουσάν μου· υἱοὶ ἀλλότριοι ἀπορριφθήσονται καὶ σφαλοῦσιν ἐκ τῶν συγκλεισμῶν αὐτῶν. *ζῆ Κύριος, καὶ εὐλογητὸς ὁ φύλαξ μου, καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεὸς μου, ὁ φύλαξ τῆς σωτηρίας μου, ἰσχυρὸς Κύριος ὁ διδοὺς ἐκδικήσεις ἐμοί, παιδεύων λαοὺς ὑποκάτω μου καὶ ἐξάγων με ἐξ ἐχθρῶν μου, καὶ ἐκ τῶν ἐπεγειρομένων μοι ὑψώσεις με, ἐξ ἀνδρὸς ἀδικημάτων ῥύσῃ με.* διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι, *Κύριε, ἐν τοῖς ἔθνεσι καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ, μεγαλύνων τὰς σωτηρίας βασιλέως αὐτοῦ καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ χριστῷ αὐτοῦ, τῷ Δαυὶδ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος*» («Βασ.» Β', κβ', 44 ἕως τέλος). Ἐνῷ ψάλλει: «καταδιώξω τοὺς ἐχθροὺς μου καὶ καταλήψομαι αὐτοὺς καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι, ἕως ἂν ἐκλείπωσιν ἐκθλίψω αὐτούς, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στῆναι, πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου. καὶ περιέξωσάς με δύναμιν εἰς πόλεμον, συνεπόδισας πάντας τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ἐμὲ ὑποκάτω μου. καὶ τοὺς ἐχθροὺς μου ἔδωκάς μοι νῶτον καὶ τοὺς μισοῦντάς με ἐξολόθρευσας. ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σφύζων, πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν. καὶ λεπυνῶ αὐτοὺς ὥσπερ χνοῦν κατὰ πρόσωπον ἀνέμου, ὡς πηλὸν πλατειῶν λεανῶ αὐτούς. ῥύσῃ με ἐξ ἀντιλογίας λαοῦ, καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν ἐθνῶν. λαός, ὃν οὐκ ἔγνω, ἐδούλευσέ μοι, εἰς ἀκοὴν ὥτιον ὑπήκουσέ με· υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι, υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τριβῶν αὐτῶν. *ζῆ Κύριος, καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς μου, καὶ ὑψωθήτω ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου, ὁ Θεὸς ὁ διδοὺς ἐκδικήσεις ἐμοί καὶ ὑποτάξας λαοὺς ὑπ' ἐμὲ, ὁ ῥύστης μου ἐξ ἐχθρῶν ὀργίλων. ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμὲ ὑψώσεις με, ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκων ῥυσαί με.* διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, *Κύριε, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ, μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλέως αὐτοῦ καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ χριστῷ αὐτοῦ, τῷ Δαυὶδ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος*» («Ψαλμοί», 12, 38 ἕως τέλος). Καὶ ὁ ψαλμὸς ΜΣΤ λέγει: «Πάντα τὰ ἔθνη κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως, ὅτι Κύριος ὕψιστος, φοβερός, βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν καὶ ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν· ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, τὴν καλλονὴν Ἰακώβ, ἣν ἠγάπησε» (2-6). Νὰ ὅμως καὶ ἡ ἐρμηνεία ἐνὸς ὀνειρίου τοῦ Μαρδοχαίου: «τὸ δὲ ἔθνος τὸ ἐμὸν, οὗτός ἐστιν Ἰσραὴλ, οἱ βοήσαντες πρὸς τὸν Θεὸν καὶ σωθέντες· καὶ ἔσωσε Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ ἐρρύσατο Κύριος ἡμᾶς ἐκ πάντων τῶν κακῶν τούτων καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα τὰ μεγάλα, ἃ οὐ γέγονεν ἐν τοῖς ἔθνεσι. διὰ τοῦτο ἐποίησε κλήρους δύο, ἓνα τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ καὶ ἓνα πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· καὶ ἦλθον οἱ δύο κληροὶ οὗτοι εἰς ὥραν καὶ καιρὸν καὶ εἰς ἡμέραν κρίσεως ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμνήσθη ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ ἐδικαίωσε τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ» («Ἐσθήρ», Ι, 3ζ - 3κ).

Ὅμως ὁ Ἰσραὴλ δὲν περιμένει τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Τὶς ἐπιδιώξεις τοὺς καὶ τὰ ὁράματά τοὺς θὰ τὰ δοῦμε στὸ τρίτον καὶ τελευταῖον ἄρθρο, ὅπου θὰ ἐξετάσουμε τοὺς λόγους τῶν προφητῶν. Πάντως πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι: «καὶ πολλοὶ τῶν ἐθνῶν περιετέμνοντο καὶ ἰουδαῖζον διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων» («Ἐσθήρ», Η, τέλος).

ιη. Σολομών

Ἄφου λοιπὸν ὁ προπάτοράς «μας» ἔκτισε τὸ καλυδάκι τοῦ Γιαχβὲ (ιδεὲ προηγούμενο τεῦχος) καὶ τὸν στέγασε, γιὰ νὰ μὴν τοῦ ζητάει ἐπίδομα ἀνεργίας, μετὰ τοῦ ἔδωκε καὶ δουλειά, τὸν ἔκανε θεὸ μὲ ναό. Πῶς λέμε ὑπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου καὶ ὑπουργὸς μὲ χαρτοφυλάκιο, ἔ, κάπως ἔτσι ἔγινε καὶ μὲ τὸν Γιαχβὲ. Ὁμως ἀκόμα δὲν εἶχε γίνεи πολὺ σοφὸς ὁ προπάτοράς μας. Ἐτσι σκέφτηκε νὰ γράψῃ ἓνα διβλίο. Ἐνα πολὺ σημαντικό διβλίο μὲ «παροιμίες». Στὴν ἀρχὴ σκέφτηκε νὰ γράψῃ παραμυθία γιὰ τὰ ἀπογονάκια του, ἀλλὰ μετὰ κατὰλαβε πῶς δὲν ὑπῆρχε μεγάλη διαφορὰ, καὶ ἔτσι τὸ ἄφησε μὲ «παροιμίες». Ἐνα βαθὺ νόημα, ἓνας ἐκπληκτικὸς συμβολισμὸς ξεχειλίζει μέσα ἀπὸ αὐτὸ τὸ γραπτὸ, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ ἱερὸ διβλίο ἡμῶν, τῶν Ἑλλήνων. Ἄς δοῦμε ὁμως μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἀπολαυστικὲς «παροιμίες».

«Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου» (§ 7). Ὅσο πιὸ πολὺ λοιπὸν φοβᾶσαι τὸν Γιαχβὲ, τόσο πιὸ σοφὸς θὰ γίνῃς. Ἀμα τοῦ χτίσεις δὲ καὶ ναό, θὰ γίνῃς πάνσοφος. «Ὁ κλέπτων τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ λέγων: τοῦτο δὲν εἶναι ἁμαρτία, αὐτὸς εἶναι σύντροφος τοῦ ληστοῦ» («Παροιμ.» κη' 24). Δηλαδή ἅμα τοὺς ἔκλεβε καὶ δὲν τὸ ἔλεγε, θὰ ἦταν ἅγιος ἄνθρωπος. «Ὁ ἔχων πονηρὸν ὀφθαλμὸν σπεύδει νὰ πλουτήσῃ, καὶ δὲν καταλαμβάνει ὅτι ἡ ἔνδεια θέλει ἔλθῃ ἐπ' αὐτόν». Ἀμα δὲν ἔχει δηλαδή καθόλου μάτια, εἶναι καλὸς σίγουρα, θγάλο λοιπὸν καὶ τὸ ἓνα τὸ ρημάδι τὸ μάτι ποὺ σοῦμεινε, μὴ τὸ περάσῃ ὁ Γιαχβὲ γιὰ πονηρὸ καὶ μετὰ ἄντε νὰ ξεμπλέξῃς. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἠθικὸ δίδαγμα τῆς παροιμίας αὐτῆς. Βέβαια ὑπάρχει καὶ ἡ ἀντίστοιχη παροιμία μὲ τὸ ἀγαθὸ μάτι, ἀλλὰ ἄντε νὰ περιμένῃς ἀπ' τὸν Γιαχβὲ νὰ ξεχωρίσῃ τὸ καλὸ ἀπ' τὸ κακὸ, ἐδῶ δὲν μπόρεσε νὰ φυλάξῃ μιὰ μηλιά καὶ τοῦ φάγαγε τὰ μῆλα, μᾶς προέκνυε τώρα καὶ ψυχολόγος. «Ὁ ἔχων ὄμμα ἀγαθόν, θέλει εὐλογηθῇ» («Παροιμ.» κβ' 9). Γιατὶ ναὶ μὲν «οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Κυρίου περιφρουροῦσι τὴν γνῶσιν» («Παροιμ.» κβ' 12), ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι, ἂν μᾶς βγῇ ἀλλοίθωρος ὁ Γιαχβὲ, τί κάνομε;

Ἄστα νὰ πᾶνε. Κάπως ἔτσι, λένε μερικοί, τοῦ ξέφυγαν οἱ ξεβράκωτοι καὶ φάγαγε ἀπ' τὸ δέντρο τῆς γνώσης. Κατὰ τ' ἄλλα ἀνοιχτομάτης ὁ πάνσοφος. Καὶ γιὰ νὰ στηρίξω ἀκόμα περισσότερο τὸ ἐπιχείρημά μου, ἀκούστε κι' αὐτό: «οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Κυρίου εἶναι ἐν παντὶ τόπῳ, παρατηροῦντες κακούς καὶ ἀγαθοὺς» («Παροιμ.» ιε' 3). Τοῦχουν φύγει, καὶ ἀκόμα τρέχει νὰ τὰ μαζέψῃ. Μάτια ἐδῶ, μάτια ἐκεῖ, μάτια παραπερά. Μὲ ἔχει κυριέψῃ ἓνας τρόμος καὶ ἓνας πανικὸς τόσο, ποὺ ὅταν σπάζω τὰ αὐγὰ στὸ τηγάνι, νομίζω ὅτι βλέπω τὰ μάτια τοῦ Γιαχβὲ, ποὺ μὲ κυνηγᾶνε. Παντοῦ εἶναι ὁ ἄτιμος, πραγματικά.

Ἀφήστε δὲ τὸ ἄλλο, ποὺ ἀνεκάλυψε ὁ προπάτοράς μας: «ἄνοιξον τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ θέλεις χορτασθῇ ἄρτον» («Παροιμ.» κ' 13). Νέα μέθοδος φαγητοῦ. Τρῶτε μὲ τὰ μάτια, δὲν κοστίζει, δὲν παχαίνει καὶ προπάντων σὲ χορταίνει. Δὲν ξέρω πῶς μοῦ βγήκε διαφημιστικὸ σπὸτ, ἴσως ἔχει τὶς προδιαγραφές γιὰ διαφήμιση. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν «παροιμία» βγήκε καὶ μιὰ ἄλλη: «φάτε μάτια ψάρια καὶ κοιλία περιδρομο». Ἀλλὰ μιὰ καὶ μιλάμε γιὰ φαῖ, ἂς δοῦμε κι' αὐτό: «Ὁ οἶνος εἶναι χλευαστὴς καὶ τὰ οἶκερα στασιαστικά» («Παροιμ.» κ' 1), ἀλλὰ καὶ «μὴ ἔσο μεταξὺ οἶνοποτῶν, μεταξὺ κρεοφάγων ἀσώτων» («Παροιμ.» κγ' 20). Λοιπὸν ἀπὸ αὐριό μὴν τρῶτε κρέας, καὶ μὴν πίνετε οἶκερα καὶ κρασί καὶ θὰ κερδίσετε τὴν βασιλεία τοῦ Γιαχβὲ.

Γιὰ τὸ μέλι ὁμως μᾶς τὰ μπερδεψε λίγο ὁ προπάτοράς μας. Γιατὶ ἐδῶ πρῶτα μᾶς λέει: «Υἱέ μου, φάγε μέλι, διότι εἶναι καλόν» («Παροιμ.» κδ' 13), ὁμως παρακάτω συ-

νεχίζει: «καθώς δὲν εἶναι καλὸν νὰ τρώγῃ τις πολὺ μέλι» («Παροιμ.» κε' 27). Μᾶλλον μπέρδεψε τὸ μέλι μὲ τὰ μακαρόνια ὁ Σολομῶντας κι' ἔτσι, σὰν πάνσοφος πὺν εἶναι, ἔδγαλε τὰ μελομακάρονα. Βάλτε καὶ λίγο κέτσαπ, καὶ ἔδεσε ἡ συνταγή.

Ἄς ἀφήσουμε ὅμως τὰ μάτια καὶ τὰ φαγώσιμα καὶ ἄς πᾶμε στὰ χεῖλια. Ἄπ' ὅλα ἔχει ὁ μπαξές. Γράφει λοιπὸν ὁ προπάτοράς μας: «ὁ σπερμολόγος περιερχόμενος ἀποκαλύπτει τὰ μυστικά· διὰ τοῦτο μὴ σμίγουν μετὰ τοῦ πλατύνοντος τὰ χεῖλη αὐτοῦ» («Παροιμ.» κ' 19). Πᾶνε κι' οἱ ἀραπαῖδες μὲ τὰ πλατιά τὰ χεῖλια. «Ὀλους θὰ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ ὁ Γιαχβέ. Σκέψου δηλαδὴ νὰ ἔχεις πλατιά χεῖλια, κακὸ μάτι – πὺν τὸ εἶδε ἔτσι ὁ Γιαχβέ –, νὰ μὴν τρῶς μὲ τὰ μάτια καὶ νὰ τολμήσῃς νὰ φᾶς σῦκα, κρεᾶς καὶ νὰ πιῇς κρασί. Ἄντε νὰ καθαρίσῃς μετὰ. Ἄσε δέ, ἂν θὰ πέσῃς στὸ στόμα γυναικας ἀλλοτριάς: «Στόμα γυναικὸς ἀλλοτριάς εἶναι λάκκος θαθύς· ὁ μισοῦμενος ὑπὸ Κυρίου θέλει ἐμπέσει εἰς αὐτόν» («Παροιμ.» κβ' 14). Σὰν νὰ λέμε τὸ θαθὺ λαυόνγι. Εἶχε δὲν εἶχε τὸ γύρισε πάλι στὸ πορνὸ ὁ προπάτορας. Βρὲ γυναικᾶ νᾶναι, κι' ἄς εἶναι κι' ἀλλόττρια. Ἐχει διαφορὰ δηλαδὴ; Γιατὶ ἐδῶ πὺν τὰ λέμε οἱ γυναικας εἶχαν καταστήσει κάτὶ τὸ σπάνιο στὴν χώρα τοῦ Γιαχβέ: «Ὅστις εὗρηκε γυναικᾶ, εὗρηκεν ἀγαθόν» («Παροιμ.» ιη' 22). Ποῦ νὰ βρεθοῦνε ἔτσι στὴν γύρα; Τίς εἶχαν μοιράσει ὁ Γιαχβέ μὲ τὸν Δαυὶδ στὰ χαρέμια τοὺς καὶ ὅποιαν θαρύνοντουσαν τὴν ἀμολάγανε. Κυρίως ὁ Γιαχβέ, γιατί ὁ Δαυὶδ ἦταν ἀχόρταγος (ιδὲ προηγούμενα τεύχη). Ἐτσι: «οἶκος καὶ πλούτη κληροδοτοῦνται ἐκ τῶν πατέρων, ἀλλ' ἡ φρόνιμος γυνὴ παρὰ Κυρίου δίδεται» («Παροιμ.» ιθ' 14). Μόνον ὁ Γιαχβέ λοιπὸν δίνει γυναικας.

Ἐχει ὅμως καὶ ἠθικὰ διδάγματα τὸ ἱερὸ μας διβλίον τῶν «Παροιμιῶν». Ὅπως: «Μὴ γυνώνῃς τὸν πτωχόν, διότι εἶναι πτωχός» («Παροιμ.» κβ' 22). Μεγάλη σοφία. Τί νὰ τοῦ πάρῃς, σὰν νὰ λέμε, τοῦ φτωχοῦ, τὰ σώδρακα; Βρὲς κανένανε μὲ παραδάκι καὶ γύμνωσέ τον. Οὐ κλέψῃς τὸν πτωχόν. Τὸν πλούσιον ναί. Γιατὶ «ὁ πλοῦτος προσθέτει φίλους πολλούς· ὁ δὲ πτωχὸς ἐγκαταλείπεται ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ» («Παροιμ.» ιθ' 4). Σὲ συνδυνασμοὶ λοιπόν, ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο ἀποσπάσματα ἐξάγουμε τὸν ὀρισμὸ τῆς φιλίας: Θέλεις φίλους; Κλέψε τοὺς πλούσιους, κάνε λεφτά, γίνε ἐστὶ πλούσιος, κι' ἔτσι, θᾶχῃς πιστοὺς φίλους. Τί ὑπέρτατο ἀγαθὸ ἡ φιλία τοῦ ἱεροῦ μας διβλίου...

Ἀλλὰ ἔχουμε καὶ παροιμίες γιὰ τὴν σωστὴ διαπαιδαγώγηση. Ἐτσι: «Μὴ φείδου νὰ παιδεύῃς τὸ παιδίον· διότι ἐὰν κτυπήσῃς αὐτὸ διὰ τῆς ράβδου, δὲν θέλει ἀποθάνει· σὺν κτυπῶν αὐτὸ διὰ τῆς ράβδου, θέλεις ἐλευθερώσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἄδου» («Παροιμ.» κγ' 13). Σύγχρονες παιδαγωγικὲς ἀντιλήψεις. Μὴν τὸ λυπᾶσαι τὸ παιδί. Ὅσο καὶ νὰ τὸ θαρέσῃς, δὲν πεθαίνει. Ρίχτον ματσούκι λοιπὸν μπόλικο, μήπως καὶ σωθῇ. Ἄν δὲν φᾶῃ πολὺ ξύλο, θὰ πάῃ στὸν Ἄδη. Συμπέρασμα: Ἀλύπητο ξύλο, γιὰ νὰ σωθῇ ἡ ψυχὴ του. Τί σοφὸς ἄνθρωπος αὐτὸς ὁ προπάτοράς μας. Καὶ τὸ ξεκαθαρίζει πὺν κάτω: «Ἡ ράβδος καὶ ὁ ἔλεγχος δίδουσι σοφίαν» («Παροιμ.» κθ' 15). Ἐτσι τώρα μοῦ ἔρχεται στὸ μυαλὸ τὸ γαιδούρι ποῦχουμε στὸ χωριό. Τοῦχω ρίξει τόσο ξύλο, πὺν τώρα πιά, ὅπως μᾶς τὰ λέει ὁ προπάτορας, πρέπει νὰ ἔχῃ γίνει πάνσοφο. Κῦττα νὰ δεῖς, τί μαθαίνει ὁ ἄνθρωπος. Ἀμα δὲ τὸ σκοτώσω στὸ ξύλο, ἴσως σώσω καὶ τὴν ψυχὴ του, γιὰ νὰ μὴν πάῃ στὸν Ἄδη τῶν γαιδάρων. Ἰδιοφυῖα ὁ γαιδάρακος. Καὶ δὲν τοῦ φαίνεται, βρὲ παιδί μου. Μπορεῖ νὰ κάνῃ λάθος ὅμως ὁ προπάτορας;

Εἶπε κι' ἄλλα σοφὰ πράγματα ὁ προπάτοράς μας, τόσα, πὺν θᾶπρεπε νὰ τρῶμε ξύλο ἂπ' τὸ πρῶτὸ μέχρι τὸ βράδυ, γιὰ νὰ τὰ καταλάβουμε. (Ξύλο πὺν μᾶς χρειάζεται!)

Ὁ Ἀπόγονος

Ταραχή προκαλούν οί Έλληνικές πυραμίδες

Ἡ πυραμίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ ἡ διάσωσή της δὲν εἶναι μέσα στὶς προτεραιότητες τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ, δηλώνει ἡ κ. Παχυγιάννη (ἐφημερίδα «Ἀδέσμευτος Τύπος» 25/1/96), ἡ ὁποία εἶναι προϊσταμένη τῆς Δ' Ἐφορείας Προϊστορικῶν καὶ Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων. Ἐπίσης ἡ ἐν λόγω κρατική ἀρχαιολόγος δηλώνει, ὅτι εἶναι ἀπολύτως πεπεισμένη ὅτι ἡ πυραμίδα ἀνήκει στὴν Ἑλληνιστική περίοδο καὶ ἔχει κτιστεῖ στὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸν 3ο π.Χ. ἕως καὶ τὸν 1ο αἰ. μ.Χ.! Τόσο οἱ ἱστορικὲς πληροφορίες τοῦ Πανσανία, ὅσο καὶ ἡ χρονολόγησή τῆς πυραμίδας ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, βασισμένη στὴν ἐπιστημονικὴ μέθοδο τῆς ὀπτικής θερμοφωταύγειας, πού ἀνάγει τὴν κατασκευὴ τοῦ κτίσματος στὸ 2.750 π.Χ., φαίνεται ὅτι δὲν ἔχουν καμμιὰ ἀπολύτως σημασία προστὰ τὴν θέληση τῶν ἀπανταχοῦ ἀνθελληνικῶν στοιχείων νὰ περιορίσουν τὴν ἑλληνικὴ ἱστορία στὶς δύο χιλιετίες πρὸ Χριστοῦ. Γιατὶ ὅμως κανεῖς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἀνακοινώνει τὰ ἱστορικὰ καὶ ἐπιστημονικά του τεκμήρια, πού δικαιολογοῦν τὴν χρονολόγησή του; Ἀπλὸν-στατα γιατί δὲν ὑπάρχουν τέτοια τεκμήρια.

Ἕνα πρᾶγμα εἶναι ἀπολύτως σίγουρο: Οἱ ἑλληνικὲς πυραμίδες καὶ ἡ ἐπίσημος χρονολόγησή τους ἔχουν προκαλέσει τὸν πανικὸ καὶ τὴν ἀμνηχανία σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο σ' ὅλους ἐκείνους, πού προσπαθοῦν μὲ νύχια καὶ μὲ δόντια νὰ διατηρήσουν τὸ δογματικὸ ψεῦδος «Ἐξ Ἀνατολῶν τὸ φῶς». Στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς προσπάθειας δλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας σὲ διεθνή κλίμακα ἀπόψεις, πού μεταφέρουν τὴν μέχρι τώρα χρονολόγησή τῶν αἰγυπτιακῶν πυραμίδων δύο μὲ τρεῖς χιλιετίες ἀρχαιότερα (5η - 6η χιλιετία) ἢ ἐντοπίζουν τὴν ἐμφάνισή διαφόρων πόλεων τῆς Ἀνατολῆς (Βηρυττός, Βαβυλών) ἀρχετὲς χιλιετίες πρὶν τὴν μέχρι σήμερα ἐπίσημη χρονολόγησή τους!

Αὐτὴ ἡ νέα ἀναδίπλωσή τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τοῦ ψεύδους βάλλει μὲ θάναυσο τρόπο κατὰ τοῦ ἀπωτάτου ἑλληνικοῦ παρελθόντος, ἐπιδιώκοντας νὰ καταδείξει στὸν σύγχρονο Πολιτισμὸ μὴ ἑλληνικὲς (ἀνατολικές) καταβολές του. Οἱ νεοεμφανιζόμενες σήμερα ἐξουσιαστικὲς τάσεις στὸν Δυτικὸ κόσμον (ἐσωτερισμός, συγκρητισμός, ἀποκρυφισμός, μυστικισμός) πλάθουν τὸ παρελθόν τους στηριγμένες σὲ μιὰ «παγκόσμια Ἀνατολή». Ἀπὸ τὰ παραπάνω γίνεται ἀντιληπτό, ὅτι οἱ πυραμίδες τῆς Ἀργολίδας (ὅπως καὶ κάθε ἄλλο μνημεῖο τοῦ ἀπωτάτου ἑλληνικοῦ παρελθόντος) ἐπηρεάζουν καθοριστικὰ τὴν παγκόσμια σκέψη καὶ τὸ μέλλον τοῦ σημερινοῦ Πολιτισμοῦ. Τὸ ὕψιστης σημασίας σημερινὸ φαινόμενο πρέπει νὰ κατανοήσουν αὐτοὶ πού σήμερα διαχειρίζονται τὴν ἀρχαιολογική μας κληρονομία καὶ νὰ ἀναλάβουν τὶς εὐθύνες τους ἔναντι ὅχι μόνο τῆς ἑλληνικότητος ἀλλὰ πρωτίστως ἔναντι τῆς ἀνθρωπότητος.

Υ.Γ. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ θέλουμε νὰ ἐκφράσουμε τὰ συγχαρητήριά μας στὸν πρόεδρο τῆς κοινότητος Ἑλληνικοῦ Ἀργους κ. Σωτηρόπουλο γιὰ τὶς προσπάθειές του νὰ περισώσει καὶ νὰ προβάλλει τὴν ὁμώνυμη πυραμίδα καὶ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὸ συνεχῶς αὐξανόμενο παγκόσμιο ἐνδιαφέρον γιὰ ἐνημέρωση σχετικὴ μὲ τὸ πανάρχαιο αὐτὸ μνημεῖο τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Παν. Α. Κουβαλάκης

**ΤΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ
ΔΙΗΓΗΜΑ
ΤΟΥ «ΔΑΥΛΟΥ»**

ΣΤΟ ΣΚΟΤΕΙΝΟ ΘΕΑΤΡΟ... 'Ο φύλακας κύτταξε με απόγνωση τὰ τραγίσια ποδάρια τοῦ θεοῦ. «Κύριε», εἶπε αὐστηρά, «θὰ μὲ ἐκθέσετε. Γυρίζετε καθυστερημένος καὶ λασπωμένος. Ἄν μᾶς μυριστοῦν, θὰ χάσω τὴν δουλειά μου».

'Ο θεὸς σταμάτησε νὰ ξεκουμπώνει τὸ πουνκάμισο. «Ἀπόψε πῆγα στὰ δουνὰ τῆς πατρίδας», εἶπε.

'Η νοσταλγία τρύπωσε στὴν καρδιά τοῦ φύλακα. Τὰ δουνὰ τῆς πατρίδας! «Πῶς εἶναι;» ρώτησε ψιθυριστά.

'Ο θεὸς πέταξε στὸ τραπέζι τὸν σκούφο. «Ὁμορφα», εἶπε. «Κατεστραμμένα, μὰ πάντα ὁμορφα. Τὸ γινώριμο φῶς. Ἀλλὰ χωρὶς φωνές ζῶν καὶ πουλιῶν. Καὶ τὰ δάση λιγοστά. Καὶ παντοῦ σταυροί. Καὶ οἱ πηγές στερεμένες».

Γυμνὸς καὶ τεράστιος, στάθηκε πάνω ἀπὸ τὸν φύλακα. Τὰ μάτια του ἔκαιγαν. «Τὶ ἔκαναν στὴν πατρίδα μας;» ρώτησε. Ἡ φωνὴ του ἀντήχησε σὲ ὅλες τὶς αἰθουσες τοῦ Μουσείου. «Τὶ ἔκαναν στὴν πατρίδα μας;».

... ΤΙ ἔΚΑΝΑΝ ΣΤὴν ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ;... 'Ο φύλακας μαζεῦτηκε φοβισμένος στὸ κάθισμά του. Ἡ φωνὴ τοῦ θεοῦ καμπανιστὴ χτυπιόταν στὸ κρανίو του. Σήκωσε τὸ κεφάλι μόνο, ὅταν ἄκουσε τὸ γνωστὸ ποδοβολητὸ νὰ σὴνει. Σὲ μὰ ἀπὸ τὶς ὀθόνες τοῦ κλειστοῦ κυκλώματος εἶδε τὸν θεὸ στὴν μαρμάρινη ἀκίνησί του νὰ προσπαθεῖ ν' ἀποφύγει τὸ χτύπημα. Ὅμως ἡ φωνὴ συνέχιζε μέσα του: «Τὶ ἔκαναν στὴν πατρίδα μας;», «τί ἔκαναν στὸ λαὸ μας;». Ἡ φωνὴ τοῦ ἔφερε δάκρυα. Μάζευε τὰ ρούχα τοῦ θεοῦ ἀπὸ τὸ δάπεδο καὶ ἔκλαιγε δουβά.

«Τὶ ἔκαναν στὸν λαὸ μου;» συνέχιζε ἡ φωνή, «τί ἔκαναν στὴν πατρίδα μας;».

«Μᾶς φυλάκισαν», εἶπε ὁ φύλακας σιωπηλός. Τὸ κλάμα κόπηκε μέσα του. Σκούπισε τὰ δάκρυά του. «Μᾶς φυλάκισαν», εἶπε μαγεμένος. Κύτταξε τὶς μορφές στὶς ὀθόνες. «Μᾶς φυλάκισαν», ἐπανελάβε μεθυσμένος, παίζοντας μὲ τὴν σπῖθα βαθιὰ στὰ σπλάγγνα του. «Μᾶς φυλάκισαν. Φυλάκισαν τὶς ψυχές μας».

Ἀργότερα στὸ κρεβάτι του, λίγο προτοῦ τὸν πάρει ὁ ὕπνος, ξαναεπανελάβε: «Μᾶς φυλάκισαν. Φυλάκισαν τὶς ψυχές μας». Ἡ σπῖθα συνέχιζε νὰ τσιτσιρίζει. Μὲ μιά πρωτόγνωρη διάθεση αὐτοσαρκασμοῦ πρόσθεσε: «Καὶ μᾶς ἔβαλαν φύλακες τῶν φυλακῶν μας».

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ
Ὁ Πάν

... ΚΛΑΙΝ' ΟΙ ΜΑΡΙΟΝΕΤΤΕΣ... 'Ο χρόνος κυλοῦσε τὴ ζωὴ του διαφορετικά. Δὲν ἔκανε τίποτα τὸ νέο, ὅμως ἡ σπῖθα δὲν ἔλεγε νὰ σὴνσει. Ὑπῆρχε μὰ ἔνταση, ποὺ ἐλάφρωνε τὴν μονοτονία τῆς καθημερινότητος. Ζοῦσε. Εἰδικότερα ὅσες φορές εἶχε βραδυὴν βάρδια. Ἡ παρουσία ἢ ἡ ἀπουσία τοῦ θεοῦ, οἱ λίγες λέξεις ποὺ ἀντάλλασσαν, τὸν ἔβγαζαν ἔξω ἀπὸ τὰ ὅριά του. Σ' ἓναν χωρὸ δίχως σύνορα, σ' ἓναν χρόνο ἀγέρα. Ἡ σπῖθα φούντωνε στὰ σπλάγγνα του καὶ ὁ πόνος ἦταν γλυκὸς καὶ ἀληθινός.

Ἀρχισε νὰ παρακολουθεῖ τὴν δράση τοῦ θεοῦ ἀπὸ τὰ ΜΜΕ. Οἱ φήμες δὲν ἄργησαν νὰ γίνουν πρωτοσέλιδες εἰδήσεις καὶ εἰδικές ἐκπομπές μεγάλης θεαματικότητος. Παλιοὶ θρύλοι καὶ ξεχασμένες παραδόσεις ξεθάφτηκαν ἀπὸ μνήμες καὶ διβλία. Τὸ ποδοβολητὸ, ποὺ στοίχειωνε τ' Ἀρκαδικὰ δουνὰ, ἀποδόθηκε στ' ἄλογο τοῦ Ἀη-Γιώργη. Γρήγορα ὅμως οἱ εἰδήμονες ἀναλυτὲς τὸ ἀπέρριψαν.

Οἱ σταυροὶ τῶν ἐκκλησιῶν, ποὺ θρυματίζονταν, ξέφτισαν τὴν ἀρχικὴ εἰκόνα. Ὡσπου ἓνας γέρος βοσκὸς μπροστὰ στὶς κάμερες ἔδειξε τὰ ἴχνη: «Δὲν εἶναι ὀπλές», εἶπε.

«Τὶ εἶναι;» ρώτησε ἡ ρεπόρτερ.

'Ο γέρος σχημάτισε μὲ τὸν δείκτη καὶ τὸν μεσαῖο τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ ἓνα V καὶ τοποθετώντας τὸν δείκτη μπροστὰ τὸ πίεσε στὸ χῶμα. «Νύχι», εἶπε. «Εἶναι νύχι».

«Δηλαδή;» ρώτησε ἡ ρεπόρτερ.

'Ο γέρος ἀκούμπησε τὸ πίσω τῆς παλάμης στὸ μέτωπο καὶ ἴσωσε τ' ἀνοιχτὰ δάχτυλα. «Ὁ τρισκατάρτος», εἶπε.

Τὸ V φάνταζε τώρα σὰν δύο κέρατα.

«Ἦ...», ἔκανε ὁ γέρος.

«Ἦ;...», ρώτησε ἡ ρεπόρτερ.

«Ὁ Κωλιοπάνας, τὸ ἀερικό...».

Ξεροκατάπιε. «Ὁ Κωλιοπάνας, τὸ ἀερικό... Ὁ Πᾶνας!».

Αὐτὸ ἦταν. Ἡ εἰκόνα τοῦ γέρου μὲ τὸ V στὸ μέτωπο μεταδόθηκε σὲ κάθε γωνιά τῆς γῆς. Θεωρίες ἐπικάλυπταν θεωρίες, καὶ εἰκόνες εἰκόνες. Ξέθαψαν ὅσα νεογέννητα εἶχαν ταφεῖ στὶς ἄκρες τῶν νεκροταφείων, ἀναζητώντας ἀποδείξεις τραγοπόδαρων. Τὸ καταναλωσμο θέαμα ἔφτασε στὴν ἀποκορύφωσί του. ΜΜΕ καὶ ἐκκλησία ἀλληλοσυμπληρούμενα ξεπερνοῦσαν καὶ τὴν πιὸ ἀτίθαση φαντασία. Τὸ βράδυ, ποὺ

χιόνισε στην πόλη, ό φύλακας είπε στον θεό: «Κύριε, πήγατε στο πατρικό μου σπίτι;»

Ή νοσταλγία του είχε πάρει συγκεκριμένη μορφή. Πέτρες, και τζιτζικες, και φτέρες, και θυμάρι, και καλοκαίρια παιδικά. Ό θεός τόν κύτταξε αύστηρά: «Ερειπώνεται», είπε. «Άλλά ό ληνός σας είναι όμορφος». «Τ' άμπέλια... ξεράθηκαν...».

Ό φύλακας κατάπια την γλώσσα του. Τά μάτια του θεού έκαιγαν. «Η γη κρύβει ζωή», είπε. «Τά κλήματα θέλουν άγάπη και φροντίδα».

... ANIKANES NA PESOYN... Ή δράση του θεού στ' άρχαδικά δουνά έθεσε σέ λειτουργία τά γρανάζια ενός γιγαντιαίου μηχανισμού. Όταν ό διευθυντής κάλεσε όλους τους φύλακες, ό φύλακας γνώριζε τό αντικείμενο. Ό μηχανισμός αντιδρούσε. Άνήμπορος νά συλλάβει καί νά κατανοήσει την φύση του, ό φύλακας προσδιόριζε τόν μηχανισμό από την έκστρατεία παραπληροφόρησης, πού καθημερινά αύξανόταν μέ ρυθμούς γεωμετρικής προόδου. Ό μηχανισμός ταυτίστηκε στην συνείδησή του μέ την λαϊκή πεποίθηση περί πανίσχυρων σκοτεινών δυνάμεων. Δέν χρειάστηκε ούτε καν ν' άκούσει τό ξενικό όνομα του άνθρώπου δίπλα στον διευθυντή, γιά νά καταλάβει τό ρόλο του. «Επιθεωρητής κάποιου...», έδω ό διευθυντής μάσησε τά λόγια του, «... διεθνούς όργανισμο».

«Ό άνθρωπάκος της όμίχλης», σκέφτηκε ό φύλακας, χωρίς νά ύποπτεύεται τό πόσο τραγικά κυριολεκτούσε.

Ό διευθυντής σταμάτησε τό μουρμουρητό μέ τό δλέμμα του. «Γνωρίζετε τις διαδόσεις γιά τόν Πάνα», είπε.

Άνασήκωσε στά χέρια του μερικούς φακέλους καί τους άφησε νά πέσουν στο τραπέζι. «Έχω τις άναφορές σας γιά τά περίεργα συμβάντα της Άνοιξης», συνέχισε. «Πιστεύω, πώς κρύβουν κάποια δόση αλήθειας. Δέν ξέρω τί ακριβώς, αλλά πρέπει νά σχετίζονται μέ τις διαδόσεις».

Ό διευθυντής ξανασήκωσε τους φακέλους. «Όλες οι άναφορές σας έχουν ένα κοινό σημείο: Τό κλάμα των έκθεμάτων».

«Ποτέ δέν ήσαν ήσυχ», φώναξε κάποιος. «Τό κλάμα ξεκινούσε από τά ύπόγεια», φώναζε κάποιος άλλος.

Ό διευθυντής χτύπησε μέ τους φακέλους τό τραπέζι. «Ήσυχία», ούρλιαξε.

Ό ξένος στράφηκε στον διευθυντή: «Στά ύπόγεια;» ρώτησε.

Ό διευθυντής τόν κύτταξε άμήχανος. «Τά προ-ελληνικά», είπε στο τέλος.

Τόν φύλακα τόν συνεπήρε ή τρελλή επιθυ-

μία νά καγχάσει άγρια. Άκου «προ-ελληνικά!» Παρ' ότι έσφιξε τά σαγόνια του, ό πνιγμένος ήχος του γέλιου άκούστηκε. Πάλιψε άρκετά, γιά νά καταλαγιάσει τό κύμα, πού φούσκωνε τά στήθη του. Ό διευθυντής όρθιος άφησε τους φακέλους νά πέσουν στο τραπέζι. «Συμφωνούν καί σ' ένα άκόμα στοιχείο», είπε. «Πολλοί από σās πίστευαν, πώς ό Πάνας κινιόταν».

Ή άπόλυτη σιωπή άπλώθηκε στην αίθουσα. Ό διευθυντής χτύπησε μέ τό χέρι τό τραπέζι. Ή φωνή του ύψώθηκε: «Ό,τι περιεργο αντίληφθείτε, θά τό άναφέρετε άμέσως σέ μένα προσωπικά». Ή φωνή του χαμήλωσε: «Γύρω από τό σύμπλεγμα του Πάνα καί της Άφροδίτης θά τοποθετηθούν κάγκελλα».

Ό φύλακας ένιωσε θυμό. Άπερίφραστη όργή. Σήκωσε τό κεφάλι του άποφασισμένος, μά έχασε τά λόγια του. Ό διευθυντής τόν παρατηρούσε έξεταστικά. «Τελείωσαμε», είπε ό διευθυντής. «Μπορείτε νά φύγετε. Ό κύριος Παπαϊωάννου νά παραμείνει, παρακαλώ».

Ό φύλακας πλησίασε μερεδμενός τό διευθυντή.

«Ό κύριος Παπαϊωάννου», είπε ό διευθυντής στον ξένο.

Ό άνθρωπάκος της όμίχλης κούνησε τό κεφάλι.

«Κύριε Παπαϊωάννου», ρώτησε ό διευθυντής, «γνωρίζετε κάτι παραπάνω άπ' όσα άνέφερα;».

Τώρα τόν κυτούσε έξεταστικά κι ό ξένος. Ό φύλακας σαστισμένος άργησε ν' άπαντήσει. «Όχι», είπε.

«Γιατί φέρεστε ρούχα στο βαλυσάκι σας;» ρώτησε σκληρά ό ξένος.

«Καί μάλιστα άρκετά νούμερα μεγαλύτερα;» ρώτησε τό ίδιο σκληρά ό διευθυντής.

«Τελειώνοντας την βάρδια μου θέλω ν' αλλάζω», άπάντησε κομπιάζοντας ό φύλακας. «Δέν θέλω νά κυκλοφορώ στο δρόμο μέ τη στολή».

Φεύγοντας ήξερε, πώς ή άπάντησή του δέν ήταν καθόλου, μά καθόλου πειστική.

... ANIKANES NA SHKΩΘOYN... Ό χρόνος δέν κυλούσε πλέον τη ζωή του. Τόν αισθανόταν, όσο μπορούσε δέβαινα νά αισθανθεί, σάν χαώδη ασάλευτη θάλασσα. Τό πάζλ είχε χάσει την συνοχή του. Σκόρπια κομμάτια πραγματικότητας επέπλεαν στά λιμνασμένα νερά. Ή μόνη σίγουρη αλήθεια, ή μόνη «σταθερά», τό έκτός σημείο άναφοράς ήταν ό ξένος, πού έφερνε την όμίχλη. Πού την έκανε άπίστευτα πυκνή. Χωρίς δρόμους, χωρίς σκιές. Ό ξένος, πού καλούσε την όμίχλη, καί οι άσπροντυμένες φιγούρες των χορευτών την έφερναν. Κι εκεί, στην μέση του τίποτα, ή όμίχλη διαλύθηκε

ἀργά-ἀργά. Ἡ ἀνάκτηση τῆς συνειδήσεώς του συνέβησε μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ γιου τοῦ Κρόνου. Ὁ φύλακας ἔπιασε τὴν μύτη του. «Ὁ γαμψομύτης Κρόνος», εἶπε καὶ γέλασε.

Ὁ ἀνθρωπάκος τῆς ὁμίχλης τὸν ἔπιασε ἀπειλητικά: «Νὰ μιλᾷς μὲ σεβασμό», σφύριξε, καθὼς τὸν τράνταζε.

Ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου τὸν πλησίασε ἡρεμῶς, ἐξ ἴσου ὅμως ἀπειλητικά. «Ἀρκετά», εἶπε στὸν ξένο. Στράφηκε στὸν φύλακα: «Κύριε Παπαϊωάννου», εἶπε, «ἐγὼ σᾶς ἔφερα. Ἄν θέλω, σᾶς στέλνω πάλι πίσω, κουνώντας ἀπλῶς τὰ δάχτυλά μου. Μπορῶ νὰ κάνω ὅ, τι ἡ Κίρκη μὲ τὸ ραβδί της. Μὲ μιὰ ἀσήμαντη διαφορὰ: Ἀντὶ νὰ σᾶς μεταμορφώσω σὲ γουρουνὶ μὲ συνείδηση ἀνθρώπου, νὰ σᾶς ἀφήσω ἐξωτερικὰ ἀνθρώπο, ἀλλὰ μὲ συνείδηση γουρουνιῶ. Τὸ θέλετε;».

«Ὁχι», ἀπάντησε. «Τί θέλετε ἀπὸ μένα;».

Ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου γέλασε. «Εἰσθε ἐξυπνὸς ἀνθρώπος, κύριε Παπαϊωάννου καὶ ἀντιλαμπάνεσθε γρήγορα καὶ χωρὶς ὑπεκφυγές. Μοῦ ἀρέσετε». Ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου τὸν μετροῦσε. «Ζητάω κάτι ἀπλό: Τὴν συνεργασία σας», πρόσθεσε.

Ὁ φύλακας ἄργησε ν' ἀπαντήσει. «Θὰ προσπαθῶ», εἶπε. Χτύπησε τὸ μέτωπό του μὲ τὴν παλάμη. «Μπαμπάκι. Πολὺ μπαμπάκι».

«Ἀρκεῖ νὰ προσπαθῆσεις», εἶπε ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου. «Αὐτὸ θέλω ἀπὸ σᾶς». Ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου ἔκανε νὰ δγεί ἀπὸ τὴν μισάνοιχτη πόρτα.

«Κύριε!» φώναξε ὁ φύλακας.

Ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου στράφηκε πρὸς τὸ μέρος του. Ὁ φύλακας ἔδειξε τὸν ξένο. «Δὲν τὸν θέλω, κύριε. Δὲν θέλω νὰ τὸν ξαναδῶ».

Ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου γέλασε σιγανὰ καὶ τὸν πλησίασε. «Δὲν θὰ τὸν ξαναδεῖτε», εἶπε. «Δὲν θὰ τὸν ξαναδεῖτε ποτὲ πιά. Ξέρετε, κύριε Παπαϊωάννου, συνέρχεστε ἀρκετὰ γρήγορα, καὶ ἀνέκαθεν ἐκτιμοῦσα τοὺς ἀνθρώπους πού ἤξεραν νὰ παζαρεύουν». Κάθισε στὸ κρεβάτι καὶ τοῦ ἔπιασε σφιχτὰ τὸ χέρι. «Σπατάλησα περισσότερο χρόνο γιὰ σᾶς, ἀπ' ὅσο μπορείτε νὰ φανταστεῖτε», εἶπε. «Σκεφτεῖτε, ὅτι ἔμαθα τὴν γλῶσσα σας, γιὰ νὰ σᾶς καταλαβαίνω χωρὶς διαμεσολαθήσεις καὶ διερμηνεῖς». Ἐσφίξε τὸ χέρι τοῦ φύλακα περισσότερο, σχεδὸν μὲ ἀγωνία. «Ἡ Ἀφροδίτη», εἶπε, «γιατί δὲν ἔφυγε;».

«Γιατί δὲν δραπέτευσε», τὸν διόρθωσε αὐτὸματα ὁ φύλακας.

«Ναί. Ναί, σωστά», εἶπε, σὰν νὰ μονολογοῦσε. «Γιατί ἡ Ἀφροδίτη ἀπ' ὅλα τὰ ἐκθέματα δὲν δραπέτευσε;».

«Φιλαρέσκεια», εἶπε ὁ φύλακας. «Γυναικεία φιλαρέσκεια. Προτίμησε τὸν θαυμασμό τῶν ἐπισκεπτῶν».

... ΤΗΝ ΘΛΙΨΗ ΤΟΥΣ ΑΠΛΩΝΟΥΝ ΣΤΑ ΝΤΟΥ-ΒΑΡΙΑ... Τὸ τελευταῖο στάδιο τῆς ἀγωγῆς ἀποκατάστασής του ἀποδείχθηκε δύσκολο γιὰ τὸν φύλακα. Κέρδιζε τὸν ἑαυτὸ του κοιμάτι-κοιμάτι κοπιαστικά, μὲ φοβερὰ ἀργοὺς ρυθμούς. Τὴν ἐκπληκτικὴ διαύγεια τῆς πρώτης μέρας ἀκολούθησαν σκοτεινὰ κενὰ καὶ χαμένες σκιές στὴν ὁμίχλη. Ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου ἔδειξε ἀπίστευτη ὑπομονή. Κολημένος δίπλα του δὲν ἔκανε καμμιά νύξη γιὰ τὸ παρελθόν. Τὸν φρόντιζε σὰν ἀγαπημένο πρόσωπο καὶ περιμένε, δίχως νὰ ἐκδιάζει τὰ πράγματα. Διαπίστωσε τὴν πλήρη ἀποκατάσταση τῆς συνειδήσεώς τοῦ φύλακα, ὅταν τοῦ εἶπε: «Βρέθηκαν ὅλα τὰ ἐκθέματα. Ἐκτὸς ἀπὸ δύο».

«Ὁ Πᾶνας καὶ τὸ ἀνάγλυφο κεφαλῇ τῆς Μένδουσας», πρόσθεσε ὁ φύλακας.

Αὐτὸ ἦταν. Ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου δεβαιώθηκε, πὼς τις ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα μποροῦσε νὰ τις πάρει. Ζύγισε ἀρκετὰ τις λέξεις: «Ὅλοι σὲ πέρασαν γιὰ τρελλό», εἶπε. «Κανεὶς δὲν πίστευε τὴν ἱστορία σου. Γιὰ μένα ἦσουν ἡ μοναδικὴ διέξοδος καὶ ἀπ' ὅ, τι φαίνεται, δὲν ἔπεσα ἔξω. Σοῦ ἀποδιοργάνωσα τὴν συνείδηση καὶ ἀνακατασκευάσαμε τὰ ἀληθινὰ συμβάντα γιὰ τοὺς τρίτους. Πολλοὶ πίστευαν, πὼς ἔπρεπε νὰ σταματήσουμε ἐδῶ. Ἐγὼ ὄχι. Γνώριζα, ἀγνωστο πὼς, πὼς γνώριζες ἄλογα τὴν ἀλήθεια, πέρα ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς τετράγωνης λογικῆς. Ἡ ἀπάντησή σου ἐπιβεβαιώνει τὴν πεποίθησή μου. Ἡλεγχα προσωπικὰ τις πληροφορίες πού ἔπαιρνες. Ἀπὸ κανέναν καὶ ἀπὸ πούθεν δὲν ἔμαθες γιὰ τὸν Πᾶνα καὶ τὴν Μένδουσα. Γνώριζες».

«Εἶμαι περιέργος», συνέχισε ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου. «Καὶ ἡ περιέργειά μου μὲ ὤθει νὰ παραμερίσω τὴν τακτική. Ἀλλωστε ἐσεῖς τὴν ἐπιναφορὰ σας τὴν ὀφείλετε σὲ αὐτήν. Ἐν ὀνόματι τῆς περιέργειάς μου σᾶς ἐρωτῶ: Γιατί ἡ Μένδουσα;».

«Ὁ συμβολισμός, κύριε», εἶπε ὁ φύλακας.

«Ὁ συμβολισμός;» ρώτησε ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου.

«Ἐχετε καὶ ἐσεῖς ἓναν παρόμοιο μῦθο», συνέχισε ὁ φύλακας. «Μονιστικὸ βέβαια. Τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορα. Ὁ Γιαχῳδᾶς ἔκανε στήλη ἅλατος – πού νὰ βρεθεῖ στὴν ἔρημο πέτρα; – τὴν γυναῖκα τοῦ Λώτ».

Ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου ἄφησε τὴν εἰρωνία ἀσχολίαστη. «Βοηθεῖστε με», παρακάλεσε. «Γνωρίζω ὅσο ἐλάχιστοι τὴν μυθολογία σας. Ἐκ τῶν πραγμάτων ὅμως ὁμολογῶ, πὼς μοῦ διαφεύγει ἡ ἐσωτερικὴ τῆς συνάφεια. Ἡ ψυχικὴ σας σχέση μὲ τὴν ἀλληγορία καὶ τὸ σύμβολο».

Ὁ φύλακας γέλασε πικρά. «Καὶ τὴν λησμο-

νημένη ιστορία μας», πρόσθεσε.

«Έστω», συμφώνησε ό γυιός του Κρόνου.

«Η Μέδουσα πετρώνει όσους την αντικρύζουν. Ό Όδυσσέας φοβάται στόν Άδη, μήπως οί θεοί του Κάτω Κόσμου του στείλουν τό κεφάλι της. Η αντικειμενοποίηση του ανθρώπινου σώματος δέν είναι ή προσφιλής τιμωρία των θεών. Η αντικειμενοποίηση του κορμού, του πνεύματος και της ψυχής, τό πάγωμα του χρόνου δρίσκεται πέρα από τη ζωή και τόν θάνατο. Είναι ή τρίτη κατάσταση».

Έμειναν σιωπηλοί, θυτισμένοι στίς σκέψεις τους.

«Πού δρίσκονται τώρα;» ρώτησε ό γυιός του Κρόνου.

«Πραγματικά;» ρώτησε παιχνιδιάρικα ό φύλακας.

«Πραγματικά».

«Ό Πάνας στίς ψυχές μας», είπε σοδαρός ό φύλακας. «Η Μέδουσα στίς συνειδήσεις σας».

«Και οί μορφές τους;» ρώτησε.

Ό φύλακας γέλασε και δέν απάντησε.

... ΣΤΟΥΣ ΦΩΤΙΣΜΕΝΟΥΣ ΤΟΙΧΟΥΣ... Ό φύλακας του έδειξε στο σαλόνι τά δύο ποτήρια και την μποτίλια. «Σέ περίμενα, καθώς δλέπεις», είπε.

«Θά είσαι καλός παίχτης στο σκάκι», είπε ό γυιός του Κρόνου.

Ό φύλακας γέλασε. «Μπά», είπε, «είμαι πολύ παρορμητικός. Την νύχτα που έκοψα τά κάγκελλα γύρω από τόν Πάνα, δέν τό είχα σχεδιάσει. Άκουγα τό κλάμα. Πότε με άναφυλλητά σαν μικρού παιδιού και πότε με δογγητά σαν γέρου άποκαμωμένου, και δέν τό άντεχα».

«Ίσως γιατί, άν και είστε άρχαίος λαός, δέν μάθατε την ταπεινή τέχνη της επιδίωξης», είπε ό γυιός του Κρόνου.

Ό φύλακας ξαναγέλασε. «Δέν την μάθαμε. Μάλλον γιατί είναι ταπεινή», είπε περιπαιχτικά. «Ξέρεις όμως πώς έννοιωσα, όταν ό Πάνας μπροστά έσπασε την πόρτα και ξεχύθηκαν στην νύχτα;».

«Καταλαβαίνω», είπε ό γυιός του Κρόνου.

«Μέ την λογική, ναι», συμφώνησε ό φύλακας. «Η χαρά της έλευθερίας όμως δέν συλλαμβάνεται από την λογική. Και άξίζει τό όποιοδήποτε τίμημα».

Ό γυιός του Κρόνου κάθισε στο ένα μαξιλάρι κι άλλαξε συζήτηση. «Ωστε τά μάζεψες τά πράγματα», είπε.

Ό φύλακας κάθισε στο άλλο και γέμισε τά ποτήρια ποτό. «Δέν είναι μισή ώρα, που έφυγε τό φορητό», είπε.

Έπαιξε στα χέρια του τό ποτήρι. «Αύριο θά είμαι στο σπίτι», πρόσθεσε.

«Και στα κλήματα», συμπλήρωσε ό γυιός του Κρόνου.

«Στά κλήματα...», ψιθύρισε ό φύλακας άφώνοντας τη φράση του μετέωρη.

«Στά κλήματα!» εύχήθηκε ό γυιός του Κρόνου.

«Στήν ύγεία σου...», άντευχήθηκε ό φύλακας, συνειδητοποιώντας πώς δέν γνώριζε τό όνομα του συνομιλητή του. «Άλήθεια, πώς σās λένε;» ρώτησε.

«Μωϋσή», είπε ό γυιός του Κρόνου.

«Μδες ίσον άνθρωποι», είπε ό φύλακας. «Και τό ♀ του κεραυνού τό θεϊκό σύμβολο. Είσαι λοιπόν “Αυτός που όδηγεί τους ανθρώπους σύμφωνα με τίς θεϊκές έντολές”».

Ό Μωϋσής γέλασε. «Αν ίσχυει ή μέθοδος έρμηνείας σας», είπε.

Ξανατσούγκρισαν τά ποτήρια τους.

«Εσένα», ρώτησε ό Μωϋσής, «πώς σε λένε; Δέν συγκράτησα από τίς άναφορές τό μικρό σου όνομα».

«Έρωτόκριτο», άπάντησε ό φύλακας. «Έρωτα». Γέλασε. «Άσχετο πόσο έρωτικός μπορεί νά αισθάνεται κάποιος...». Τόνισε τίς συλλαβές μία-μία. «Πα-πα-ι-ω-ά-ν-ν-ν». «Ό διχασμός μας, Μωϋσή. Ό έσωτερικός διχασμός της ράτσας μου», πρόσθεσε.

Έπιναν και φλυαρούσαν άσκοπα μιλώντας στόν ένικό. Κάποια στιγμή ό Μωϋσής κύτταξε τό ρολόι του. «Πρέπει νά φύγω», είπε. «Αύριο πετάω χωρίς τό πρωί».

«Θέλεις την άπάντηση;» ρώτησε ό φύλακας.

Ό γυιός του Κρόνου ένενυσε «ναι». Ήξερε εκ των προτέρων την άπάντηση. Μπορούσε πλέον μεθοδικά νά προσαρμόζει την σκέψη του στόν τρόπο σκέψης του φύλακα.

«Στόν κήπο της Έδέμ», είπε ό φύλακας. «Στόν χώρο του κήπου της Βαβέλ. Εκεί που έμεις τό άποκαλούμε Άτλαντίδα, Άπλία, Άρκαδία, Πελοπόννησο. Στ' Άρκαδικά Ζέρεθρα. Στα βάραθρα της Β-ιερης γής. Στήν μητρική γή της Β-ουρίας».

Ό Μωϋσής δέν τόλμησε νά κάνει την έπόμνη εύλογη έρώτηση. Σηκώθηκαν. Ό Μωϋσής του έδωσε τόν μικρό χαρτοφύλακα που κρατούσε. «Λίγα χρήματα», είπε, «λίγα χρήματα για τά κλήματα».

«Τό σπίτι τό επιδιόρθωσα κι έχω την σύνταξη και τό νοίκι άπ' αυτό», έκανε νά διαμαρτυρηθεί ό φύλακας. Μάταια. Ό Μωϋσής τόν σताμάτησε άποφασιστικά. Δυό γέροι άγκαλιάστηκαν στο άδειο και κρύο διαμέρισμα.

«Υγεία, εύτυχία και μακροζωία», τόν άποχαιρέτισε ό φύλακας.

Ό Μωϋσής δέν ήθελε νά πει ψέματα. Διάλεξε τίς λέξεις: «Εύχάριστες μέρες», είπε.

... ΓΥΑΛΙΖΟΥΝ ΟΙ ΝΥΧΙΕΣ. Ὁ Μωϋσῆς τσαλάκωσε τὴν ἀναφορὰ τοῦ ἐκτελεστῆ καὶ τὴν πέταξε στὸ πάτωμα. Παρεκκλίνοντας ἀπὸ τὴν συνηθισμένη τακτικὴ προσέφερε στὸν φύλακα δύο μῆνες ζωῆς. Δύο μῆνες παράτασης. Ἡ πανούκλα τοῦ συναισθηματισμοῦ; Ἡ δική του μορφή ἀπιστίας; Ἡ διάδωσή του ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ κουλουρά; Δὲν εὑρίσκει ἱκανοποιητικὴ ἀπάντηση. Ὁ φύλακας ἔπρεπε νὰ χαθεῖ. Ἡ σχέση του μὲ τὸν Πάνα, ἡ σχέση του μὲ τὰ παρὰδοξα συμβάντα ὠδηγοῦσαν γιὰ λόγους προληπτικούς, ἴσως καὶ κατασταλτικούς, στὴν φυσικὴ του ἐξόντωση. Ἐπρεπε νὰ χαθεῖ, ὅχι ὅμως ἔτσι. «Ἐκανε τὸ σταυρὸ του μὲ τὸν τρόπο τῶν Ὁρθοδόξων, μῆκε στὴν τρύπα καὶ χάθηκε», ἔγραφε ὁ ἐκτελεστής. «Οἱ ἔρηνες δὲν ἀπέφεραν ἀποτέλεσμα. Δὲν ἔχω τὴν παραμικρὴ εὐθύνη, δὲν πρόλαβα».

Ὁ Μωϋσῆς ἀνοίξε τὸ δίντεο. Στὴν ὁθόνη ὁ φύλακας ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι τοῦ ψυχιατρείου παραμιλοῦσε μὲ μάτια κλειστά.

«Τὰ ἀγάλματα ἔκλειαν τὶς νύχτες. Τὴν ἀνοίξη τὸ κλάμα ἔγινε κισσός. Σκέπαζε τὰ ντουβάρια καὶ ἀπλωνόταν. Τρύπωνε στὶς αἰσθήσεις καὶ ἀπλωνόταν. Τὸ κρανίο γεμάτο κισσό. Οἱ σκέψεις γεμάτες κισσό. Ὁ Πάνας κοινοῦταν. Δὲν μπορούσα νὰ τὸ πιστέψω. Ἄκουσα τὸ χτύπημα νὰ βουίζει στὶς αἰθουσες. Πῆγα στὸ σύμπλεγμα. Τὸ ἓνα κέρατο χτυπιόταν στὸ δάπεδο. Φοβήθηκα ἀπὸ τὴν ψεύτικη ἀκίνησις τῶν θεῶν. Ἄπλωσα τὸ χέρι μου στὸ κορμί τῆς Ἀφροδίτης καὶ πίστεψα. Τὸ κορμί τῆς ζεστόπαλλόταν στὰ δάχτυλά μου. Τὸ ἴδιο βράδυ ἦρθαν τὰ ὄνειρα. Τὸ ἡδονικὸ κορμί τῆς θεᾶς ἀνοιγόταν. Ἡ γλυκεῖα βροχή. Ὁ κισσὸς γινόταν ὑγρὴ μυρωδάτη ἄμμος. Καδούρια καὶ χταπόδια ἔσμιγαν. Καὶ ἡ γεύση τῆς ἀλμύρας παντοῦ».

Ὁ Μωϋσῆς ψιθύριζε τὰ λόγια συνάμα μὲ τὸν φύλακα.

«Ἀγγίξα τὸ κορμί τῆς θεᾶς», συνέχιζε στὴν ὁθόνη τὸ παραμιλητὸ τοῦ ὁ φύλακας. «Τὸ κορμί ἀνταποκρίθηκε στὸ χᾶδι μου».

Ὁ Μωϋσῆς ἔκλεισε τ' αὐτιά του μὲ τὰ χέρια προσπαθώντας νὰ κατανικήσει τὸν ἀόριστο φόβο ποὺ τὸν κυρίευε. Χτύπησε τὸ κεφάλι του μὲ τὶς παλάμες καὶ θυμήθηκε τὴν χειρνομία τοῦ φύλακα. «Κι ἐδὼ μπαμπάκι», εἶπε, «πολύ μπαμπάκι».

«Φοβήθηκα τὴν ζήλεια τοῦ θεοῦ. Προσπάθησα νὰ ἀπελευθερωθῶ, μὰ τοῦ κάκου. Τὸ χέρι του μὲ παρέλυε. Ἐντρομος εἶπα: ΚΙ ΕΓΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΚΑΔΙΑ ΕΙΜΑΙ, ΚΥΡΙΕ. Ὁ θεὸς ἔμεινε...».

Ὁ Μωϋσῆς διχασμένος ἔκλεισε τὸ δίντεο.

Ὁμολογοῦσε στὸν ἑαυτὸ του τὴν χαρὰ του γιὰ τὸν τρόπο ποὺ χάθηκε ὁ φύλακας. Τί θὰ συνέβαινε ὅμως, ἂν ὁ φύλακας συναντοῦσε στ' ἀρκαδικὰ Ζέρεθρα τὸν Πάνα; Ἀν τὸ σῶμα του ἀνακάλυπτε στὰ Β-ιερά χώματα τὴν Ἀτλαντίδα; Τσαλάκωσε τὴν ἀναφορὰ τοῦ ἐκτελεστῆ. «Ἐκανε τὸν σταυρὸ του μὲ τὸν τρόπο τῶν Ὁρθοδόξων», ἔγραφε ὁ ἐκτελεστής. Συνειρμικὰ ὠδηγήθηκε πίσω, στὶς πρώτες ἡμέρες τῆς γνωριμίας του μὲ τὸν φύλακα. Ὁ φύλακας ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι τὰ μάτια του ὀρθάνοιχτα καὶ ἀπλάνη. Περισσότερο γιὰ νὰ παίξει, παρά ἐπειδὴ θὰ εἶχε τὸ παραμικρὸ ἀποτέλεσμα, εἶπε: «Ὁ Μέγας Πάνας πέθανε. Τώρα ὁ λαὸς του δοξολογεῖ τὸν θεὸ τῶν Ἑβραίων καὶ κάνει τὸν σταυρὸ του πρὸς τιμὴ τοῦ Ἑβραίου γιου τοῦ».

«Εἴμαστε πλασμένοι ἀπὸ τὸ ἄμετρο καὶ τὸ ἄλογο, ὅπως οἱ ἀριθμοὶ τοῦ Πυθαγόρα. Γιὰ νὰ αὐτοσυγκρατηθοῦμε, δημιουργήσαμε τὸ μέτρο καὶ τὴ λογικὴ. Ἡ ἐπικοινωνία μας μὲ τὴν πλάση μας ἐπιτυγχάνεται, ὅταν κοινωνοῦμε. Ὁ Ὀμηρὸς ἐπικαλούμενος τὴν Μούσα ἐξοστράκιζει τὴν αὐθαιρέσι. Μούσα, ποιητὴς καὶ ἀκροατὴς συγχωνεύονται. Γίνονται ἡ πλάση μας. Ἡ θεία κοινωνία. Ὁ θαρὺς ὄγκος τοῦ μεταφωτευμένου Γιαχωῶ συνέντριψε τὶς μορφές τῶν θεῶν μας. Ἀλλὰ ἀνοίγοντας μυστικὰ λαγούμια φέραμε τὸν ἀπέραντο Ὠκεανὸ στὶς ρίζες τοῦ βράχου. Ὁ Ἕλληνας κάνοντας τὸν σταυρὸ του κοινωνεῖ. Ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν πλάση του. Τὴ ράτσα του. Μὲ τὸ παρελθόν του, τὸ παρόν του, τὸ μέλλον του. Ὁ σταυρὸς εἶναι διαυλος».

Ὁ Μωϋσῆς ἐκπληκτὸς καὶ φοβισμένος ἔδλεπε τὴν παράξενη φωνὴ νὰ τρικιμᾷ τὸ κορμί τοῦ φύλακα. Νὰ τὸ συστρέφει καὶ νὰ τὸ τεντώνει. Τὰ μάτια του πυρωμένα. «Ὁ ἀπέραντος Ὠκεανὸς ἔφαγε τὴ ρίζα τοῦ βράχου», συνέχιζε ἡ φωνὴ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ φύλακα. «Ἢδη τὸ κῆμα ὑψώθηκε πελώριο γύρω του καὶ ὁ ἥλιος σβήνει τὸν δλάσφημο ἴσκιό. Μένει μόνο ὁ γδοῦπος, ποὺ θὰ ἀντιλαλήσει: Ο ΜΕΓΑΣ ΠΑΝΑΣ ΖΕΙ, Ο ΜΕΓΑΣ ΠΑΝΑΣ ΓΥΡΙΣΕ».

Ὁ Μωϋσῆς φοβισμένος πετάχτηκε ἔξω. Τὰ μάτια τοῦ φύλακα ἔκαιγαν. Καὶ ἦταν ὁ Πάνας ποὺ μιλοῦσε. Ὁ Μωϋσῆς κούνησε τὸ κεφάλι του διώχνοντας τὶς σκέψεις καὶ σηκώθηκε ὀρθιος. Γύρισε ὅλο τὸ γραφεῖο ἀγγίζοντας τὰ γνωστὰ καὶ ἀγαπημένα ἀντικείμενα. Ὁ κόσμος τῶν ἀπλῶν καὶ τῶν αἰσθητῶν ἐπέδρασε ἀνακουφιστικά. Κάθισε στὸ γραφεῖο καὶ ὑπακούοντας στὴ δύναμη τῆς συνήθειας ἀρχισε μηχανικά νὰ ὑπολογίζει τὶς ποσότητες τοιμέντου, ποὺ θὰ ἀπαιτοῦνταν γιὰ νὰ σφραγισθοῦν τὰ Ζέρεθρα.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Κ. ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Ἀρχαῖοι Ἑλληνες Θετικοὶ Ἐπιστήμονες

Τὰ κείμενα τῆς ἀρχαιοελληνικῆς γραμματείας δὲν εἶναι, ὡς γνωστόν, εἰδικὰ φιλολογικὰ ἢ μαθηματικά-ἐπιστημονικά ἔργα, ὅπως δὲν ἦσαν «ποῦροι» φιλόλογοι ἢ γλωσσολόγοι ἢ μαθηματικοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι, ἀλλὰ πανεπιστήμονες, πού ἀγκάλιαζαν τὴν γνώση σφαιρικά. Οἱ μεταφράσεις, πού ἔχουν γίνει μέχρι τώρα, προέρχονται ἀπὸ φιλόλογους, ἀσχετους μὲ τὶς θετικές ἐπιστῆμες καὶ τὰ μαθηματικά, ἄρα δὲν ἀποδίδουν τὸ πνεῦμα καὶ τὸ περιεχόμενο τῶν ἀρχαίων κειμένων, τὰ ὅποια εἶναι μεστὰ ἐπιστημονικῶν ὄρων καὶ θεωρημάτων.

Ὁ Κ. Γεωργακόπουλος, ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρουσιαζόμενου βιβλίου, ἔχει σπουδάσει τόσο Ἀρχαιολογία καὶ Γλωσσολογία ὅσο καὶ πολιτικὸς μηχανικός, ἀρχιτέκτων καὶ ἱστορικὸς τῆς Τεχνολογίας. Ἄρα εἶναι ὁ ἐπιστήμων πού διαθέτει τὰ προσόντα, γιὰ ν' ἀσχοληθῇ μὲ τὰ κείμενα καὶ τὰ μνημεῖα τέχνης τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ· εἶναι ὁ πιὸ κατάλληλος, νὰ εἰσχωρῇ στὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων, νὰ ἐννοῇ τὶς ὑπερ-χωρο-χρονικοῦ κύρους ἰδέες καὶ θεωρίες καὶ νὰ τὶς μεταφράσῃ στὴν γλῶσσα τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἀδυνατοῦν νὰ παρακολουθήσουν τὸ ὕψος καὶ τὸ ὕψος τῶν γιγάντιων ἐκείνων μορφῶν, διότι –γιατί νὰ τὸ κρύβουμε– δὲν ξέπεσε μόνο ἡ γλῶσσα, ἀλλὰ πρωτίστως ξέπεσε ἡ παιδεία καὶ τὸ πνεῦμα τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

Τὸ παρουσιαζόμενο βιβλίο, πού ἀποτελεῖ ἓνα τεράστιο ἔργο σὲ ὄγκο καὶ σημασία, προλογίζεται τόσο ἀπ' τὸν πρῦταν κ. Ν. Μαρκάτο ὅσο καὶ ἀπ' τὴν υπεύθυνη ἐκδόσεων τοῦ Ε.Μ. Πολυτεχνείου κ. Εὐ. Γ. Κουτσουλιέρη, πού λέγουν τὰ καλύτερα λόγια γιὰ τὸν συγγραφέα καὶ τοὺς ἀρχαιοελληνες, καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰ εὐχάριστη ἐκπληξή, γιατί οἱ πνευματικοὶ «ταγοὶ» τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους δὲν συνηθίζουν «νὰ ἐξαγυρῶνουν τὸ προγονικὸ μεγαλεῖο»... «Ἡ ἔκδοσις αὐτή», γράφει ἡ κ. Κουτσουλιέρη, «γιὰ τὸ Ε.Μ. Πολυτεχνεῖο ἀποτελεῖ ἐλάχιστο φόρο τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης σ' ὅσους ἀνοίξαν τὶς Πύλες τῆς Γνώσης καὶ ἠθικῆς ὑποχρέωση ἑνὸς Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Ἰδρύματος, νὰ ἀποκαταστήσῃ καὶ νὰ ἐπιμείνῃ στὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια». Μακάρι «νὰ ἐπιμείνῃ στὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια» καὶ μακάρι νὰ τὸ μνηθεύῃ καὶ τὰ ἄλλα ἀνώτατα ἀλλ. ἰ. γιατί ὄχι, καὶ ἀνώτερα καὶ κατώτερα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, διότι ὅλα ἐξίσου ὀφείλουν τὴν λειτουργία τους

«Τὸ Βλέμμα τοῦ Ὀδυσσεά»: Μιὰ ἄλλη ἀποψη

Ὁ κ. Θ. Ἀγγελόπουλος ἔκανε τὸν ἐλίγμὸ τοῦ Ἡλία Καζάν μὲ τὸ «Λιμάνι τῆς Ἀγωνίας», χωρὶς νὰ πιστεῖ ἀπὸ καμμιὰ ἐπιτροπή... Γιατί ἀραγε;

Ὁ σκηνοθέτης τοῦ «Ὀδυσσεά», δεσμευμένος τόσα χρόνια ἀπὸ μιὰ ἰδεολογία πού εἶχε ἓνα τόσο ἄδοξο τέλος, σκεφθῆκε νὰ κάνει ὁρατὴ τὴν πολιτικὴ του διαφοροποίηση, γιὰ νὰ κερδίσει τὶς συμπάθειες τῶν ἀνθρώπων πού ἐξουσιάζουν τὸν Δυτικὸ κινηματογράφο. Ἀκόμα καὶ ἡ παπυριονάτη ἐνδυσμασία του φώναζε, ὅτι ἦταν «ντρεσσαρισμένος» νὰ εἰσπράξῃ τ' ἀργύρια τοῦ Βραβείου τῶν Καννῶν καὶ ἀκόμα νὰ «χτυπήσῃ», γιατί ὄχι, καὶ τὸ Ὄσκαρ ξένης ταινίας. Κι αὐτὸ τὸ εἰσιτήριο μὲ δύο τρόπους μπορούσε νὰ τὸ πάρει: Πρῶτα νὰ θυσιάσει ἐπιδεικτικά τὴν πολιτικὴ του ἰδεολογία καὶ δευτέρον τὴν Ἑλλάδα. Τί ἄλλο θὰ μπορούσε νὰ χαροποιήσῃ περισσότερο τοὺς γνωστούς... κινηματογραφιστὰς τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὴ διαπίστωση ἑνὸς κομμουνιστῆ, ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς πέθανε ὀριστικά καὶ ὅτι ἡ αἰώνιος ἀντίπαλος τοῦ δογματισμοῦ καὶ τοῦ φανατισμοῦ, ἡ Ἑλλάδα, πνέει τὰ λούστια; Τὸ ἀγαλμα... στὴν πρώτη περίπτωση καὶ ἑνῶς Ἑλλήνας ὁδηγὸς ταξὶ στὴ δευτέρῃ ἀνοίξαν τὸ ἀσφράγιστο πιά βιβλίο τοῦ κ. Ἀγγελόπουλου.

Ἀλλὰ καλὸ θὰ ἦταν νὰ μὴν εἴχαμε καὶ πολλὲς ἀπαιτήσεις ἀπὸ τὸν σκηνοθέτη, γιατί καὶ ἀπὸ μαρξιστικῆς ἀπόψεως πιάστηκε ἀδιάβαστος, μὴ ἔχοντας γνώμη καὶ κρίση γι' αὐτὰ πού συνέβαιναν στὰ κράτη ὅπου οἰκοδομεῖτο ἡ... σοσιαλιστικὴ ἀφθονία. Ὅμως τὸ χειρότερο εἶναι, πού καὶ τώρα πιάνεται ἀνενημέρωτος γιὰ τὶς πολιτιστικὰς διεργασίες πού συντελοῦνται στὴν Ἑλλάδα. Μὲ τὶς ἀπόψεις πού ἔχει διαμορφώσει, δὲν θὰ μπορέσει νὰ δεῖ τὴ μεγάλη στροφή τῶν Ἑλλήνων στὶς πη-

στούς 'Αρχαίους 'Ελληνες.

Προλογίζοντας τὸ βιβλίο τοῦ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς μᾶς πληροφορεῖ γιὰ τοὺς λόγους πού τὸν ὤθησαν στὴν συγγραφή του, ἕνας ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἡ κατάργηση τοῦ μύθου, ὅτι οἱ 'Αρχαῖοι "Ελληνες ἦσαν μόνο «θεωρητικοί». «Εἶναι διαδεδομένη ἡ ἀποψη, ὅτι φιλοσοφοῦσαν, νομοθετοῦσαν, ἔγραφαν ἱστορία, λογοτεχνικά κείμενα, θεατρικά ἔργα, δὲν ἀσχολοῦνταν ὅμως μὲ τὸ πείραμα, μὲ τὶς θετικές ἐπιστήμες» ὑστεροῦσαν στὸν τομέα αὐτό. Φυσικά δὲν εἶναι σωστό, ὅτι μόνο οἱ πρόγονοί μας ἀσχολήθηκαν μ' αὐτές, εἶναι ὅμως βέβαιο, καὶ τὸ σύγγραμμα αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύει, ὅτι ἐθεμελίωσαν μὲ σύστημα, τάξη καὶ φαντασία ὅλες τὶς θετικές ἐπιστήμες. Οἱ ἀρχαῖοι "Ελληνες θετικοὶ ἐπιστήμονες ἦσαν πρόσωπα ὑπαρκτά, μὲ ὄνομα, σπουδές, ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα, ἐρευνα, πειράματα, μετρήσεις, συγγράμματα. "Όσο κι ἂν ψάξαμε, δὲν βρήκαμε οὔτε ἓνα σημαντικό μὴ "Ελληνα ἀστρονόμο μὲ συγγράμματα, πού νὰ ἔστειλε "ἐξ ἀνατολῶν τὸ φῶς" στοὺς ἀρχαίους χρόνους. "Ο Ρωμαῖος ἱστορικός τῆς ἀρχιτεκτονικῆς Βιτρούβιος στὸ γνωστό, μοναδικὸ σύγγραμμά του "Περὶ ἀρχιτεκτονικῆς" ἀναφέρει ἑκατοντάδες "Ελληνες ἀρχιτέκτονες καὶ μηχανικούς, ἀλλὰ οὔτε ἓνα Ρωμαῖο" (σελ. 13). Οἱ "Ελληνες βέβαια δὲν ἀνεκάλυψαν καὶ ἐθεμελίωσαν μόνο τὶς θετικές ἐπιστήμες, ἀλλὰ καὶ τὶς θεωρητικές, ὅπως καὶ ὅλες τὶς Τέχνες, τὸ Θέατρο καὶ τὸν ἀθλητισμό. Χωρὶς τοὺς "Ελληνες καὶ τοὺς ἑλληνικοὺς ἐπιστημονικοὺς, καλλιτεχνικοὺς, πολιτικοὺς, κοινωνικοὺς κ.λπ. ὅρους τὰ λεξικά τῶν ἄλλων λαῶν πολὺ λίγες λέξεις θὰ περιείχαν.

Τὸ βιβλίο «'Αρχαῖοι "Ελληνες Θετικοὶ 'Επιστήμονες», 590 σελίδων, παρουσιάζει 555 ἀρχαίους "Ελληνες ἐπιστήμονες, πού ἔζησαν μεταξὺ βου π.Χ. καὶ βου μ.Χ. αἰώνων, μὲ τὰ βιογραφικά τους στοιχεῖα, τοὺς τίτλους τῶν συγγραμμάτων τους καὶ τὶς πηγές, ὅπου ἀναφέρονται, μὲ ἀπόλυτη ἀλφαριθμητικὴ σειρὰ (σελ. 23-441). 'Ακολουθοῦν ἓνας συνοπτικὸς πίνακας ἐφευρέσεων-ἀνακαλύψεων καὶ ἐπινοήσεων κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν καὶ ἀμέσως μετὰ οἱ πίνακες:

- α) 'Αρχαίων 'Ελληνικῶν Ναῶν (σελ. 445-506)
- β) Θεάτρων-Ωδείων-Βουλευτηρίων-'Εκκλησιασμάτων (σελ. 509-529)
- γ) 'Υδραγωγείων-Φρεάτων-Κρηνῶν-Δεξαμενῶν (σελ. 531-541)
- δ) 'Αρχαίων 'Ελληνικῶν Γεφυρῶν (σελ. 543-548).

'Αξίζει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρεται στὰ τεχνικά ἔργα τοῦ εὐρύτερου ἑλληνικοῦ χώρου, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει μ' ὅλες τὶς δυνατὲς λεπτομέρειες (ἀκριθὲς χώρος καὶ χρόνος ἐκτέλεσης τοῦ ἔργου, ὄνομα μηχανικοῦ, τεχνικά μέσα καὶ ὄργανα πού χρησιμοποιήθηκαν, ὕλικά κ.λπ.). 'Εκπλήξη προκαλοῦν ὅχι οἱ τρεῖς ναοὶ τῆς 'Ισπανίας, πού ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Πολύβιο καὶ τὸν Σκύλακα (Ναὸς 'Ηρακλέους, Ναὸς 'Απόλλωνος καὶ "Ἡμεροσκοπεῖον" τῆς 'Εφεσίας 'Αρτέμιδος),

γές τους. Οἱ δημοσκοπικὲς ἐταιρεῖες καὶ οἱ στατιστικοὶ δὲν θὰ ἐνδιαφεροῦν ποτὲ νὰ τὸν πληροφοροῦν, πόσοι "Ελληνες, πού δὲν ἔχουν μόνο τ' ὄνομα ἀλλὰ καὶ τὴν χάρη, ἀρχισαν τὴν ἐκμάθηση τῶν ἀρχαίων 'Ελληνικῶν, γιὰ νὰ διαβάσουν στὸ πρωτότυπο τὴν 'Ελληνικὴ Γραμματεία.

'Αλλὰ ἂς πᾶμε στὴν ταινία, γιὰ νὰ δοῦμε πῶς ὁ κ. 'Αγγελόπουλος ἔκανε τὴν κηδεῖα τῆς πρώην ἰδεολογίας του, καὶ μάλιστα μ' ἓνα ἐντυπωσιακὸ τρόπο. Αἰώρησε πρώτα παρατεταμένα τὴν ἀσώματη κεφαλὴ τοῦ Λένιν. Μέχρι ἐδῶ ὁ καθένας μποροῦσε νὰ δᾶλει μὲ τὸν νοῦ του ὅ,τι ἤθελε. "Όμως κάποτε τὸ κεφάλι τοποθετήθηκε σὲ μιὰν ἡμιανάσκειλη θέση, πού ἔβαλε μερικά ἐρωτηματικά. Μᾶς ἔδειξε ἓνα συνεχόμενο, ὑποτίθεται, ὄγκο μαρμάρου. "Όταν τελικὰ ἀρχισε ἡ μεγάλη περιφορὰ μὲ μιὰ μαοῦνα πρὸς τὶς παραδοννάδιες χώρες, εἶδαμε ὅτι αὐτὸς ὁ πέτρινος ὄγκος ἦταν τὸ σῶμα τοῦ ἐπαναστάτη. "Όταν τελικὰ μᾶς ἔδειξε ὁλόκληρο τὸ ἄγαλμα, πήραμε τὴν εἰκόνα ἐνὸς πυγμάχου, πού ἔχει δεχθεῖ ἓνα θανάσιμο χτύπημα, ἔχει πέσει ἀνάσκελα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ σηκωθεῖ. Σὲ μιὰν ἄλλη φάση εἶδαμε τὰ κομμένα του πόδια. Στὸ τέλος εἶδαμε τὸ ἄγαλμα νὰ ναι οὐ τρία κομμάτια, περιφερόμενο μπροστὰ στὰ μάτια τῶν παιδιῶν, πού πῆγαιναν ἢ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ ἦταν σὰν νὰ τοὺς ἔλεγε: Κυττάχτε... μὴν κάνετε τὸ λάθος τὸ δικό μας... "Ετσι πέταξε, ὁ χρόνος θὰ τὸ δείξει, κάτω τὰ κομματικά καὶ τὰ πολιτικά του δεσμά. Τώρα πιά εἶναι ἐλεύθερος νὰ κάνει τὴν εἰσοδὸν τοῦ στὴν παγκόσμια κινηματογραφικὴ κινίστρα.

'Αλλὰ ἂς ἔρθουμε στὴν κύρια ἱστορία τοῦ ἔργου, πού πάλι ἀποπειράθηκε νὰ μᾶς ἐξαπατήσῃ. Προσπάθησε ἐντὸς ἔργου νὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι ὁ δίκος του «'Οδυσσεὺς» εἶχε στοιχεῖα τοῦ παλαιοῦ. Μὰ ὁ κ. 'Αγγελόπουλος θὰ ἔπρεπε νὰ ξέρει, ὅτι ὁ ὁμηρικὸς ἥρωας ἦταν ἓνας ἱστοριοποιός. "Ηταν κυδερνήτης τοῦ νησιοῦ του, ἀρχηγὸς καὶ ἐμπνευστὴς τοῦ στρατοῦ τῶν 'Αρχαίων. "Ηταν ὁ πρῶτος στὴν

όσο οι ναοί, τὰ ὑδραγωγεία, οἱ γέφυρες τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, πού 'χουν ἐκτελεσθῇ ὑπὸ τὴν ἐπίδραση Ἑλλήνων μηχανικῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων. Τὸ λέμε δὲ αὐτό, διότι οἱ Μεσοποταμιοὶ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι προβάλλονται ἀπ' τοὺς λογοκρατικούς θιάσους ὡς οἱ κατ' ἐξοχὴν μαθηματικοὶ καὶ μηχανικοὶ, ἐνῶ ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς οἱ γνώσεις τους ἦσαν ἀνάλογες μ' ἐκείνες τῶν ἐμπειροτεχνιτῶν τῆς Ἀρτας, πού ὅλημερὶς χτίζανε γέφυρες καὶ τὰ θράδνα γκρεμίζονταν.

Στὶς σελίδες 430-435 ὁ συγγραφεὺς παραθέτει τὸ κείμενο συμβάσεως, πού ὑπεγράφη ἀπ' τοὺς Ἑρετριεῖς καὶ τὸν μηχανικὸ Χαιρεφάνη τὸν Εὐβοέα (4ος αἰών), ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν ἀποξήρανση τῆς λίμνης Δύστου (ἀρχ. *Πτέχαι*) μὲ αὐτοχρηματοδότηση. Μὲ αὐτοχρηματοδότηση ἐκτελοῦνταν, ὅπως φαίνεται, τὰ περισσότερα δημόσια ἔργα, ἂν κρίνουμε καὶ ἀπὸ κάποια ἐπιγραφή, πού πρόσφατα δρέθηκε στὸ Λαύριο. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, αὐτὰ μαρτυροῦν ὅτι οἱ Ἀρχαιοέλληνες εἶχαν τέτοια ὀργάνωση, πού πολλὲς πολιτισμένες χώρες τῆς ἐποχῆς μας θὰ τὴν ζήλευαν, ἂν καὶ μπορούμε νὰ πούμε, ὅτι ἡ σύγχρονη μορφή ὀργάνωσης – καὶ κατὰ τὸ μέτρο πού εἶναι ὑγιής – βασίζεται στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα. Δὲν εἶχε ἄδικο λοιπὸν ὁ Σέλλεϋ, ὅταν ἔγραφε πῶς «*ὅλοι εἴμαστε Ἕλληνες· νόμοι, φιλολογία, θρησκεία, τέχνες, ἔχουν τὶς ρίζες τους στὴν Ἑλλάδα...*» ἢ ὁ Σίλλερ, ὅταν ἔλεγε: «*Καταραμένη Ἑλληνα, τὰ δρῆκες ὅλα: φιλοσοφία, γεωμετρία, φυσικὴ, ἀστρονομία· τίποτε δὲν ἄφησες γιὰ μᾶς...*».

Στὶς σελίδες 549-552 ὁ συγγραφεὺς παραθέτει ἓνα σύνολο ἀπὸ χρησιμώτατες πληροφορίες γύρω ἀπὸ τὶς μονάδες μετρήσεως ἀποστάσεων, ἐπιφανειῶν, ὄγκου, βάρους, νομίσματα κ.ο.κ., δίδοντας μάλιστα καὶ τοὺς ὁρισμούς πολλῶν τέτοιων μονάδων.

Ἀσφαλῶς ἐξήντησε ὁ συγγραφεὺς πολλὰ ἐπιστημονικὰ θέματα· ἔχουν μείνει ὅμως καὶ πάμπολλα ἄλλα γιὰ τοὺς ἐπίδοξους ἐρευνητές. Δὲν πρόκειται λοιπὸν, μιμούμενοι τὸν Σίλλερ, νὰ τὸν καταραστοῦμε· ἀπεναντίας τοῦ ἀπευθύνουμε θερμὰ καὶ εὐκρινὰ συγχαρητήρια.

Σαράντος Πάν

HENRIETTE MERTZ, *Οἶνωψ Πόντος*

Εἰκοσιπέντε περίπου ἔτη μετὰ τὴν πρώτη ἑλληνικὴ ἔκδοσή του ἐπανακυκλοφορεῖ σήμερα τὸ ἀξιόλογο ἔργο τῆς ἀμερικανίδας H. Mertz, πού πραγματεύεται τὴν προσπάθεια ἀντικειμενικῆς τοποθετήσεως στὸ χρόνο καὶ τὸ χροῖον τῶν γεγονότων τῆς Ὀδυσσεύς. Ἡ μεθοδολογία τῆς συγγραφῆς βασίζεται στὴ συγκριτικὴ ἀνάλυση τῶν ὁμηρικῶν στοιχείων καὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων, πού συναντῶνται στοὺς πέρα τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν τόπους. Ἡ H. Mertz κινούμενη μὲ γνώμονα τὶς ἐπικὲς διηγήσεις, ἐκτενῆ ἀποσπάσματα τῶν ὁποίων παραθέτει, καὶ μὲ γεωγραφικὴ

νοημοσύνη καὶ ὁ δεῦτερος στὴν ἀνδρεία. Ἦταν ὁ πρῶτος ταξιδευτὴς πέρα ἀπὸ τὶς Ἡράκλειες Στήλες. Ἦταν ὁ διανοητὴς δρόμων καὶ ἓνας συγκράτητος ἐξερευνητής. Σὲ τί λοιπὸν μοιάζει ὁ γίγαντας μὲ τὸν ἀναμικτὸν σύγχρονο συνονόματό του; Ὁ μὲν ἓνας κάνει ἱστορία, ὁ δὲ ἄλλος περιπλανιέται καὶ παρατηρεῖ ἀντιρωικά τὰ γεγονότα. Δὲν ἐμπεδώνει, μόνον «*βλέμμα*» ἔχει. Γι' αὐτό, νομίζω, ὅτι μοιάζει μὲ «*Περιπλανώμενο Ἰουδαῖο*» – τί συμπτώσεις... – παρὰ μὲ Ἕλληνα. Μά, ἂν οἱ Ἕλληνες κατέκτησαν γνώση καὶ τρόπο διακυβέρνησης, τὸ πέτυχαν μὲ τὴν διαρκὴ ἐπέμβαση στὸν τρόπο ζωῆς καὶ σκέψης τοῦ χθές.

Ἀφορμὴ γιὰ τὴν πολυχρόνια περιπλάνηση τοῦ κινηματογραφικοῦ Ὀδυσσεά ἦταν οἱ τρεῖς μπομπίνες μὲ φιλμ τῶν ἀδελφῶν Μανάκη, τῶν πιονιέρων τοῦ Ἑλληνικοῦ κινηματογράφου. Ἀν μᾶς ἔλεγε ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅτι ὁ ἥρωάς του ἤθελε νὰ γράφει, παράδειγμα, ἓνα διβλίο γιὰ τὴν περίοδο πού ἐξῆσαν οἱ Ἀφοὶ Μανάκη καὶ ὅτι σ' αὐτὲς τὶς μπομπίνες θὰ εὗρισκε ἓνας μοναδικὸ ὕλικό, πού θὰ τὸν βοηθοῦσε στὴν συγγραφὴ του, τότε θὰ μᾶς ἐπειθε καὶ ἐμᾶς, ὅτι ἄξιζε τὸν κόπο αὐτὴ ἡ μακροχρόνια προσπάθεια ἀνεύρεσής τους.

Ὅταν τέλειωσε ἡ περιφορὰ τοῦ ἀγάλματος στὶς πρώην σοσιαλιστικὲς χώρες, εἶδαμε τὸν ἥρωα νὰ κωπηλατεῖ μὴ δάρκα ἔχοντας μαζί του μὴ μανυφορεμένη γυναῖκα. Ἀποδιβάστηκαν καὶ μπῆκαν σ' ἓνα καμένο σπίτι. Ἡ γυναῖκα ἔκλαψε πάνω ἀπὸ τὰ ὑποτιθέμενα νεκρὰ παιδιὰ τῆς. Μέσα σ' ἀποκαΐδια ὁ θεατὴς βλέπει ἓνα στρωμένο τραπέζι, πού πάνω του θὰ φαίει τὸ ζεῦγος καὶ ὁ Ὀδυσσεύς θὰ συμβάλεῖ ὕστερα στὴ λύση τοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος...

Τελικὰ οἱ μπομπίνες δρέθηκαν νὰ τὶς ἔχει ἓνας Ἑβραῖος ὀνόματι Ἴβο Λεβί, ἀκουσόν-ἀκουσόν στὴν Βοσνία, πού ὅταν ἐφθασε στὸ Σεράγεβο ὁ Ὀδυσσεύς, δὲν εἶχε καταλάβει πού βρισκόταν καὶ

σαφήνεια και παρατηρητικότητα έπισημαίνει χωρίς αυθαιρεσίες στην έρευνά της δίημα πρὸς δίημα τὴν πορεία τοῦ Ὀδυσσεά στον Ἀτλαντικό και τὴν ἐπιστροφή του στή Μεσόγειο.

Ἡ ἰδιαίτερη σπουδαιότητα τοῦ διβλίου ἔγκειται στὸ γεγονός ὅτι ὁ ἀναγνώστης διαδίδοντάς το ταξιδεύει νοερά μαζί με τὸν πρωταγωνιστὴ τοῦ ἔπους και παρασύρεται ἀποκτώντας τὴν αἴσθησή τῆς περιπέτειας, με τὴ μόνη διαφορά ὅτι τὸ δῆθεν ἔξω-πραγματικό, ὅπως θέλουν οἱ μισέλληνες, τῶν ἀφηγημάτων τοῦ ραψωδοῦ ἀπομυθοποιεῖται και μετατρέπεται σὲ πραγματικό πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Σ' αὐτὸ συντελεῖ και ἡ παράθεση τῶν ἀψογα ἐπιμελημένων χαρτῶν, πού ἡ ἴδια ἡ Μέρτζ ἔχει ἐκπονήσει.

Εἶναι ὡστόσο παραδεκτό, ὅτι ἀπὸ τίς σελίδες τοῦ διβλίου δὲν ἀπουσιάζουν και στοιχεῖα πού θυμίζουν ἕως ἑνα δαθμὸ ἀντιεπιστημονικές και δὴ φοινικιστικές και κολοβωτικές τῆς ἱστορίας μας θεωρίες. Ἐντούτοις, ἐὰν ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ἡ ἐποχὴ συγγραφῆς τοῦ ἔργου και οἱ κατεστημένες θέσεις πού ἐπικρατοῦσαν τότε, ἀπόλυτα γίνεται εὐκολα κατανοητό, ὅτι και ὁ πλέον ἀξίος ἐρευνητῆς θὰ ἐδύνατο νὰ πλανηθῇ. Ἐκεῖνο ὅμως πού ἐν τέλει ἔχει σημασία και θὰ μπορούσε ἴσως ν' ἀποτελεῖ μῆνυμα γιὰ τοὺς συγχρόνους, εἶναι ἡ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη τῆς συγγραφέως στὸν Ὀμηρο, ὅταν ὀρισμένοι ἐδῶ, στὸ Ρωμαῖκο, τὸν χαρακτηρίζουν «ἐξαιρετικά ἐπικίνδυνο ὡς ἱστορικὴ πηγή»...

Μάριος Μαρανέας

ANNA ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, *Πελασγοί* (τόμος Β)

Ἐνδιαφέρων και ἐνημερωτικός και ὁ Β' τόμος τῆς ἔρευνας τῆς κ. Ἀννας Δημητρίου, πού ἐπιγράφεται «*Πελασγοί*». Ἐξετάζονται διεξοδικά οἱ Ἀνατολικοὶ πολιτισμοὶ ἐν παραβολῇ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸ με ἄξονες ἀναφορᾶς τὴν τέχνη και τὴν διοίκηση. Τὸ συμπέρασμα πού προκύπτει εἶναι, ὅτι ὁ εὐρύτερος Ἑλλαδικὸς χώρος δὲν γνώρισε οὐδεμία πολιτισμικὴ ἢ ἄλλη παρέμβαση ἐξ Ἀνατολῶν, ἀλλὰ ἀντίθετα ὁ ἡμέτερος πολιτισμὸς ἀνεπτύχθη αὐτοτελῶς, πράγμα πού φανερώναται ὀχι μόνο ἀπὸ τὸν προορισμὸ του νὰ ἐξυπηρετῇ τὸν ἄνθρωπο και ὀχι νὰ συμβάλλῃ στὴν θεϊκὴ λατρεία, ἀλλὰ και ἀπὸ τὴν ἀνωτερότητά του σὲ σύγκριση πρὸς αὐτοὺς τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου. Ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ παρατήρησις τῆς συγγραφέως, ὅτι τὰ μαθηματικά ἀνεπτύχθησαν ἀπὸ τοὺς Σουμερίους και τοὺς Αἰγυπτίους γιὰ καθαρῶς πρακτικούς λόγους, τὴν ἴδια στιγμή πού οἱ Ἕλληνες τὰ ἀνέπτυξαν σὲ θεωρητικὸ ἐπίπεδο. Ὅπως θεδαίως και αὐτὴ περὶ τῶν πρωτογόνων ἀντιλήψεων των εἰς τὴν Ἀστρονομία, ἀν τίς συγκρίνῃ κανεῖς πρὸς τίς γνώσεις τοῦ Ὁρφέως γι' αὐτήν. Ἐντυπωσιακὴ ὡστόσο παραμένει ἡ πληροφορία, ὅτι τὰ εἰρήματα τῶν τοιχογραφιῶν

ρωτοῦσε τοὺς ἔντρομους περαστικούς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἔμαθε, ὅτι οἱ μομπίνες ἦταν στὰ χέρια τοῦ Λεβὶ – ἄλλη σύμπτωση – και ὅτι, ὅταν κάποτε ξεκίνησε νὰ ἐμφανίσει τὸ ἀρνητικὸ τους, ξέσπασε ὁ ἐμφύλιος σπαραγμὸς και σταμάτησε. Τελικὰ πείστηκε ὁ Λεβὶ νὰ ἐμφανίσει τὸ φῆλμ και γνωρίστηκε με τὴν κόρη του, πού σὲ μιὰ στιγμή μίλησε Ἑλληνικά και τὴν ἀγάπησε κι αὐτήν. Σὲ μιὰ βόλτα στὴν οἰκίῃ, πού οἱ ἐλεύθεροι σκοπευτῆς ἀπενεργοποιούνταν, ἔπεσαν πάνω σὲ μιὰ περὶπολο, και τοὺς ἐκτέλεσαν. Μετὰ ἀπὸ τὸν ὁδὸρμὸ τοῦ «Ὀδυσσεά» ὁ ἥρωας πῆγε στὸ ἐργαστήρι τοῦ Λεβὶ και εἶδε τὴν στεγνωμένη πιά ταινία τῶν Ἀφῶν Μανᾶκη, και στὸ πρόσωπό του δὲν εἶδα με τὴν παραμικρὴ ἱκανοποίηση.

Ἀλλὰ ὁ κ. Ἀγγελόπουλος πῆρε μεγάλη φόρα και δὲν μπορούσε νὰ σταματήσει μπροστὰ σὲ τίποτε. Τὸ ἄλλο ἀνοσιούργημά του ἦταν ἡ κατάργηση τῆς Ἑλληνικῆς. Σκέφθηκε νὰ καταπλῆξῃ τὸν κόσμο τοῦ κινηματογράφου με τὴν τριτογενὴ γλῶσσα, τὴν Ἀγγλική. Ἀσφαλῶς ὁ σκηνοθέτης δὲν θὰ ἔμαθε ποτὲ γιὰ τίς προσπάθειες τῆς διεθνοποίησης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας, τῆς γλώσσας πού ἔδωσε σχεδὸν ὅλες τίς λέξεις και τὴν γραμματικὴ στίς δευτερογενεῖς και τριτογενεῖς γλώσσες. Ἀπλᾶ με «**Τὸ Βλέμμα...**» του μᾶς ἀνήγγειλε και τὸ τέλος τῆς γλώσσας μας. Κι ὅταν ἔχεις, ταλαίπωρε Ἕλληνα, ἑνα τέτοιο δημιουργό, πῶς νὰ γλυτώσεις ἀπὸ τὴν ἀνατολίτικη ἀθλιότητα πού σου ἐπέβαλαν...

Συνοψίζοντας, θὰ ἔλεγα, ὅτι αὐτὸ τὸ ἔργο δὲν ἔχει σενάριο, δὲν ἔχει σκοπὸ, μόνο ἀνασηκώνει τὴν σκόνῃ τῆς κατάρρευσης ἐνὸς ἀνύπαρκτου σοσιαλισμοῦ. Ὁ σκηνοθέτης θέλοντας νὰ γίνῃ καλὸ παιδί στοὺς μελλοντικούς του ἐργοδότες καταβαράθρωνε τὴν Ἑλληνικὴ Γλῶσσα κι ἐκμηδένισε τὸν λαὸ πού τὴ λαλεῖ. Κι ὅταν ἡ Ἑλλάδα ἔχει τέτοιους μπροστάρηδες, γιατί νὰ φοβᾶται μόνο τοὺς ἐχθρούς της;

Γιώργος Γκίκας

εἰς τὴν Ἱθάκην μαρτυροῦν τὴν Μινωικὴν καταγωγὴν τῶν Ὑξῶς.

Στὸ δεύτερο μέρος, ποὺ ἀσχολεῖται ἀποκλειστικά μετὰ τὴν αὐγὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, ἡ Ἄννα Δημητρίου μετὰ εὐστοχὰ σχόλια, διεισδυτικότητά καὶ βιβλιογραφικὴ τεκμηρίωση ἀνατρέπει κρατοῦσες ἀρχαιολογικὰς δοξασίες. Καὶ ὄχι μόνο μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν ὑπαρξίν ἀνθρωπίνης ζωῆς ἤδη πρὶν ἀπὸ 9.000.000 χρόνια στὸ Ξηροχώρι τῆς Θεσσαλονίκης («οὐρανοπίθηκος μακεδονικός»), ἀλλὰ καὶ καταγγέλλει τὴν κρατικὴ ἀστοργία γιὰ τὴν ἐπιστὴμὴ τῆς παλαιοντολογίας στὴν χώρα μας ἀλλὰ καὶ τὴν συνειδητὴ ὑποδάθμιση τῶν εὐρημάτων τῆς. Ὑποδάθμιση, ποὺ ἐκτείνεται μέχρι καὶ τῶν ἱστορικῶν θεβαιωμένων γεγονότων. Μᾶς ὑπενθυμίζει, χρησιμοποιώντας ὡς πηγὰς τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος «Τίμαιος» καὶ «Κριτίας», τὴν ἀριστη ὁργάνωση τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ τὸ 10.000 περίπου π.Χ. κατενίκησε τοὺς Ἀτλαντεῖς καὶ κάνει μνεία γιὰ τὸν ἐξαιρετικὰ προηγμένο τεχνολογικὸ πολιτισμὸ τῆς προϊστορικῆς Ἑλλάδος. Χωρὶς ὥστόσο νὰ λησμονῇ μέσα ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα κείμενα νὰ περαμύνεται τῆς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῶν Πελασγῶν, ὅπως καὶ τῆς γραφῆς, ὡς τουλάχιστον καταφαίνεται ἀπὸ τὴν πινακίδα τοῦ Δισπηλιοῦ τῆς Καστοριάς (5.250 π.Χ.), ποὺ εἶναι κατὰ 2.000 χρόνια ἀρχαιότερα τῆς παλαιότερης Σουμεριακῆς καὶ ἀπὸ τὰ ὄστρακα τῆς Ἰθάκης. Καταρρίπτει τὸν μῦθο τῆς «Ἰνδοευρωπαϊκῆς» προελεύσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ μᾶς κάνει μιὰ σύντομὴ περιδιάβαση εἰς τὴν προομηρικὴ ποίησιν, τῆς ὁποίας ὁ σημαντικώτερος ἐκπρόσωπος ὑπῆρξεν ὁ Ὀρφεύς, ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ ὁποίου ἦντλησαν ἐμπνευση οἱ μεταγενέστεροι Ὀμηροὶ καὶ Ἡσίοδος, ἂν καὶ ἡ ἐπίδρασί του ἔφτασε πολὺ ἀργότερα μέχρι καὶ τῶν Χριστιανικῶν χρόνων.

Δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ θεωρήσουμε τοὺς «Πελασγούς» τῆς Ἄννας Δημητρίου βιβλίον σημαντικὸ καὶ ἀπαραίτητο γιὰ τὸν καθένα ποὺ σκέπτεται ἐλεύθερα καὶ ἔξω ἀπὸ τὶς σιωνιστικὰς δογματικότητες, ποὺ ἀνάγονται σὲ κυρίαρχο ἱστορικὸ «στάτους» ἀπὸ τὴν ἐπίσημὴ ἐξωνημένη Ἑλληνικὴ πολιτεία.

Γιώργος Πετρόπουλος

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΧΑΤΖΗΔΙΑΜΑΝΤΗΣ, *Ὁ ἀρχαιοελληνικὸς ἱστὸς εἰς τὴν βασικὴν δομὴν τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν*

Σημαντικὸ πόνημα, ποὺ καταδεικνύει τὴν Ἑλληνικὴ καταγωγὴν χιλίων καὶ πλέον εὐρωπαϊκῶν λέξεων, ποὺ ὁμιλοῦνται καὶ γράφονται στίς διάφορες γλωσσικὰς διαλέκτους τῆς Εὐρώπης. Ἡ σπουδαιότητά του ἔγκειται στὸ ὅτι δὲν ἐτυμολογεῖ τὶς χιλιάδες ἑλληνικὰς λέξεις-ἔννοιες ποὺ περιλαμβάνονται στὴν διεθνή ὀρολογία τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν (πρᾶγμα γνωστὸ καὶ αὐταπόδεικτο), ἀλλὰ ἀσχολεῖται μετὰ τὴν ἐτυμολογίαν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν λέξεων εὐρείας καὶ καθημερινῆς χρήσεως, ποὺ ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν φαίνονται ἑλληνικὰς. Οἱ διαπιστωθεῖσες μεταλλαγές καὶ παραφθορές τῶν ἑλληνικῶν λέξεων στίς εὐρωπαϊκὰς διαλέκτους ὀφείλονται κατὰ τὸν συγγραφέα στὴν ἀνεπαρκῆ γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ παιδείας, στίς φθογικὰς προτιμήσεις τῶν λαῶν-χρηστῶν ἢ στὴν σκόπιμὴ παραμόρφωσιν γιὰ τὴν συγκάλυψιν τοῦ δανεισμοῦ. Αὐτὲς οἱ μεταλλαγές καὶ παραφθορές τῶν ἀρχαιοελληνικῶν ριζῶν γίνονται μετὰ συγκεκριμένους ἐπεμβάσεις, τὶς ὁποῖες ἐντοπίζει καὶ κατηγοριοποιεῖ ὁ συγγραφέας. Μερικὰ παραδείγματα ἀπ' τὴν παρούσα μελέτη:

α) **ἄγω** (ὁδηγῶ): > Λατινικὰ *ago*, Ἀγγλικά *go* (πιθανῶς καὶ *ago*). Ἐπίσης: Ἀγγλικά *W-ago-on*, Γερμανικά *W-age-n*. Ἐκ τοῦ ἀπαρεμφάτου **ἄγειν**: > Λατ. *age-re*, Γερμ. *ge-hen*, ὡς καὶ Λατ. *agen-s*, Ἀγγ. *agen-t*.

β) **νύξ, νυκ-τός**: > Λατ. *nox, noct-is*, Γερμ. *Nacht* > ἀρχ. Ἀγγ. *nyh-t, nigh-t, noct-ural*.

γ) **βούλησις**: > Λατ. *voliti-o*, Ἀγγ. *voliti-on, volu-ntary (-rity)*.

Θὰ πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε, ὅτι πέραν τῶν ἐντελῶς παρεφθαρμένων ἀρχαιοελληνικῶν ριζῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν λέξεων, ποὺ ἡ ἀναγνώρισή τους εἶναι πολὺ δύσκολη ἕως ἀδύνατη, ὑπάρχει καὶ ἓνα πλῆθος ἄλλων λέξεων ποὺ περιμένουν τοὺς ἐρευνητὰς νὰ τὶς ἐτυμολογήσουν, προσεγγίζοντας ἔτσι τὸ παγκόσμιον μεγαλεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας.

Παν. Α. Κουδαλάκης

ENRICO MATTIEVICH, *Ταξίδι στὴ μυθολογικὴ Κόλαση*

Τὸ «*Ταξίδι στὴν μυθολογικὴ κόλαση*» τοῦ Enrico Mattievich θεωρήθηκε σημαντικὴ φιλελληνικὴ προσφορά καὶ ἡ ἑλληνικὴ του ἐκδοσις ὑποστηρίχθηκε πολλαπλῶς. Ὅμως ἔχω κάποιες ἐπιφυλάξεις, τὶς ὁποῖες θεωρῶ σκόπιμο νὰ θέσω ὑπ' ὄψιν τῶν ἐκλεκτῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «*Δαυλοῦ*».

1. Ο συγγραφέας ελάχιστα ασχολείται με την Ελλάδα (46 από τις 225 σελίδες, ένας χάρτης από τους 12). Το έργο του αποτελείται ουσιαστικώς από εκτενείς περιγραφές περουνδιανών μνημείων, τμήματος της 'Αμαζονίας και των ταξιδιών του σ' αυτήν την περιοχή. Σκοπός του είναι να αποδείξει, ότι το Βασίλειο του Πλούτωνος και ο Κήπος των 'Εσπερίδων των 'Ελλήνων θρίσκο-νταν στις ανατολικές 'Ανδεις (Περού), στην περιοχή όπου οι πηγές του 'Αμαζονίου. Τα επιχειρήματα που προβάλλει είναι κατά την γνώμη μου άλλοτε αξιοπρόσεκτα και άλλοτε έωλα, ενώ το τελικό συμπέρασμα όχι άρκετα πειστικό.

2. Είναι φανερή η άνεπαρκής γνώσις της 'Ελληνικής «μυθολογίας» από τον συγγραφέα. 'Αναφέρει μόνον τον Περσέα και τον 'Ηρακλή – παραλείπει τους 'Αργοναύτες.

3. 'Ατελής είναι και η γνώσις του για τους αρχαίους συγγραφείς. 'Ισχυρίζεται λ.χ., ότι αυτοί δεν κάνουν καμμίαν αναφορά στην 'Αμερική, ενώ αντιθέτως πιστεύει, ότι την αναφέρει η *Βίβλος* ως 'Οφείρ. "Όμως η 'Οφείρ της *Βίβλου* ουδεμίαν έχει σχέση με την 'Αμερική – πρόκειται σαφώς για την 'Αφρική (Βασ. Α, θ 26-28 και ι 11). 'Αντιθέτως στους 'Ελληνες θρίσκεται πλήθος αναφορών στον 'Ατλαντικό και στις χώρες του, συμπεριλαμβανομένης της 'Αμερικής. 'Ενδεικτικώς: 'Ησίοδος ("Εργα 168, *Θεογονία* 274, 775-86), Πίνδαρος ('Ολ. Β' 75), Φερεκύδης, Εύριπίδης, Διόδωρος, Θεόπομπος, Πλούταρχος, 'Απολλόδορος, 'Ηρόδοτος, Δίων Προυσσάεως (*Περί βασιλείας*), Πανθανίας (*Κύπρια έπη*) και φυσικά ο 'Όμηρος, που μιλά για τα ρεύματα του 'Ωκεανού, τα νησιά και τις χώρες του, ενώ στα «'Αργοναυτικά» σαφώς αναφέρεται η άφιξις των 'Αργοναυτών στην πέραν του ωκεανού χώρα, όπου ο 'Αχέρων, οι Πύλες του 'Αδου, ή πόλις 'Ερμόνια ή Αίαια κ.λπ. (στ. 1135-1148). 'Η ίδια η «'Αργώ» λέγει: «*ἴξεσθ' ἄμ πέλαγός κεν 'Ατλαντικὸν ἐκτός ἴκωμαι*» (1176). Διαπλέει επί 12 ἡμερονυκτίων τὸν 'Ατλαντικὸν καὶ φθάνει «*ἐπ' ἐσχατιαῖς ἀκαλαρ-ρόον 'Ωκεανοῖο*» (1193). 'Ακόμη: Πτολεμαῖος, 'Ερατοσθένης, 'Εκαταῖος, 'Αρριανός, Στήσιχορος, Στράβων. Καὶ ἐπάνω ἀπ' ὅλους ὁ Πλάτων («*Τίμαιος*»).

4. 'Αγνοεῖ, ότι τὸν Σημιτοφοινίκων προὑπήρξαν οἱ "Ελληνες Φοίνικες, με ἀποτέλεσμα νὰ ἐκλαμ-θάνει τὸν Κάδμο ὡς σημίτη (σ. 111), νὰ ἐξηγεί τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὸ σημιτικὸν «*Δύσις*» (σ. 117) καὶ νὰ θεωρεῖ ἐκπολιτιστὲς τὸν Νοτιοαμερικανῶν τοὺς σημίτες (σ. 126). 'Η ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ὁ Κάδ-μος ἦταν υἱὸς τοῦ 'Αγήνορος, ἀρχηγοῦ τὸν 'Ελλήνων ποὺ ἐποίκισαν τὴν Φοινίκη, τὸ ὄνομά του εἶναι ἑλληνικὸ καὶ σημαίνει λαμπρὸς (ἀπ' ὅπου καὶ τὸ *κάδμων*) καὶ ὅτι, ὅταν οἱ λευκοὶ ἐκπολι-τισταὶ ἐφθασαν στὴ Ν. 'Αμερική τὸν 15 αἰῶνα, οἱ Σημιτοφοίνικες δὲν εἶχαν ἐμφανισθεῖ, ἀφοῦ ἡ Φοινίκη ἦταν ἑλληνική ὡς τὸ 1370 π.Χ., ὅταν οἱ Χετταῖοι ἀφάνισαν τὸν ἐκεῖ ἀκαμαῖο 'Ελληνισμό.

5. Συσχετίζει τὸ ὄνομα τοῦ νοτιοαμερικανικοῦ θεοῦ "Ιλια με «*τὸ πῶ ἀρχαῖο σημιτικὸν ὄνομα τοῦ κυριότερου θεοῦ τῆς 'Ανατολῆς*» (σ. 189), ἀγνοώντας τὴν προέλευσιν τοῦ ἀπὸ τὸ "Ηλιος.

6. 'Εκλαμβάνει τὴν Γὰδ ἢ Γάθ ὡς «*ἀρχαῖο σημιτικὸν θεὸν*» (σ. 189), ἐνῶ ἦταν θεὰ τὸν Πελασγῶν, πρὸς τιμὴν τῆς ὁποίας ὀνόμασαν μία πόλιν τοὺς οἱ Πελασγοὶ-Φιλισταῖοι.

7. 'Ατελέστατες εἶναι οἱ γνώσεις του ἐπὶ τῆς 'Ελληνικῆς 'Ιστορίας. Θεωρεῖ, ὅτι «*πρωτεύουσα τῆς μυκηναϊκῆς αὐτοκρατορίας ἦ 'Αργολίδα ὑπῆρξε τὸ "Αργος*» (σ. 25), ἐνῶ ἡ αὐτοκρατορία δὲν πε-ριοριζόταν βεβαίως στὴν 'Αργολίδα (τί εἶδους αὐτοκρατορία θὰ ἦταν;) καὶ πρωτεύουσα τῆς ἦσαν οἱ Μυκῆνες.

8. 'Αναφέρει τὴν «Γρτ» ὡς Οὐγκαριτ (συγχωρητέος, ἀφοῦ εἰσὶν ὀλίγοι γνωρίζουν ὅτι τὸ ὄρθον ὄνομα τῆς πόλεως ἦταν Εὐαγοριτς), ἀλλὰ προσθέτει, ὅτι αὐτὴ «*διοικοῦνταν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Χαναάν*» (σ. 97), ἐνῶ οἱ βασιλεῖς καὶ ὅλη ἡ ἀρχουσα τάξις τῆς ὡς τὸ 1370 π.Χ., ὅταν κυριεύ-θηκε ἀπὸ τὸν Σουππλιλιούμα, ἦσαν "Ελληνες.

9. 'Υποστηρίζει, ὅτι «*στὸ νησί τῆς Κρήτης πραγματοποιοῦντο ἀνθρωποθυσίαι*» (σ. 187). Γι' αὐτὸ βεβαίως εὐθύνονται ὁ Ι. καὶ ἡ Ε. Σακελλαράκη, στοὺς ὁποίους καὶ ἀναφέρεται (βλ. «*Δαυ-λόν*», τ. 164 καὶ 165-166).

10. 'Η τοποθέτησις τοῦ "Αδῃ στὸ Τσαβὶν εἶναι πολὺ ἀμφίβολη, ἀφοῦ οἱ "Ελληνες δὲν τὸν το-ποθετοῦν σὲ παννύφηλα ὄρη (ὕψ. 3.200 μ.), ἑκατοντάδες χλμ. μακρὰ ἀπὸ τὴν θάλασσα, ἀλλὰ κο-ντὰ τῆς ("Οδ. κ 505-515). 'Ο 'Όδυσσεὺς ἀράζει στὴν ἄκρῃ τοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἀπλῶς ἀκολουθεῖ ἕνα μονοπάτι –δὲν ἀναπλέει τὸν 'Αμαζόνιο, οὔτε ἀναρχιχάται στὶς "Ανδεις. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ 'Ορφεὺς καὶ ὁ 'Ηρακλῆς.

'Αναμφιδόλως τὸ βιβλίον ἀποτελεῖ μία ἀκόμη ἐπιβεβαίωσις τῆς ἤδη παλαιολογικῆς θέσεως, ὅτι οἱ "Ελληνες μετέβαιναν στὴν 'Αμερική, στὴν ὁποία θέσι προσφέρει μερικὲς νῆες ἐνδείξεις. Οὔτε κα-τηγορῶ τὸν Mattievich γιὰ κακὰς προθέσεις. 'Απλῶς ἐπισημαίνω μερικὰ πράγματα, γιὰ νὰ κατα-δείξω τὴν ἀνάγκη νὰ εἰμεθα πρὸς προσεκτικοὶ καὶ πρὸ συγκρατημένοι στοὺς ἐνθουσιασμοὺς μας ἐναντὶ τῶν ξένων, ἀκόμη καὶ «*δῶρα φερόντων*».

Γεώργιος Γεωργαλάς